

# « Δίκαιο Ανηλίκων: Αίτια Παραβατικής Συμπεριφοράς και μέτρα Σωφρονισμού »



Πτυχιακή εργασία για την λήψη του πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Α.Τ.Ε.Ι. Πάτρας).

## **ΜΕΤΕΧΟΥΣΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ**

**Αγγιούς Μαριάνθη**

**Κούρτη Κυριακή**

**Μαρκουλάκη Ευτυχία**



## **ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ**

**Κα. Νομικού Αντωνία**

**Καθηγήτρια Εφαρμογών**

**ΠΑΤΡΑ 2006**

Η επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής εργασίας:

Υπογραφή:

Υπογραφή:

Υπογραφή:

## ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Αναγνώριση.....	6
Περίληψη Μελέτης.....	7
Συντομογραφίες .....	8

### ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 . Εισαγωγή .....	11
1.2 . Ορισμοί όρων .....	14
1.3 . Ο θεσμός της φυλακής, λόγοι που οδήγησαν στην ίδρυσή της.....	17

### ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

#### ΜΕΡΟΣ Ι

##### ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

1.1. Παραβατικότητα νέων .....	20
1.2. Οι λόγοι που διαχωρίζει η Πολιτεία τους ανήλικους από τους ενήλικες παραβάτες.....	24
1.3. Ιστορική εξέλιξη της μεταχείρισης του ανήλικου παραβάτη.....	24
1.4. Πρόσφατες μεταρρυθμίσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης.....	25
1.5. Μονάδες Μέριμνας.....	27
1.6. Διοίκηση – Στελέχωση – Αξιολόγηση .....	29
1.7. Ανέγερση Μονάδας Νέων.....	29

#### ΜΕΡΟΣ ΙΙ

##### ΑΝΑΛΥΣΗ ΘΕΜΑΤΟΣ

Θεωρίες για την εξήγηση της παραβατικότητας των ανήλικων

2.1.α. Ψυχολογικές θεωρίες.....	31
2.1.β. Βιολογικές θεωρίες.....	31
2.1.γ. Ψυχαναλυτικές θεωρίες.....	32
2.1.δ. Κοινωνιολογικής προέλευσης προσεγγίσεις.....	33
2.2. Νέες προσεγγίσεις στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας.....	34
2.3. Οι θεραπευτικές προσεγγίσεις για την παραβατικότητα των νέων.....	37
2.4. Ανήλικοι «εγκληματίες» ή παραβάτες.....	38

#### ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

##### ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

3.1. Τα αίτια .....	40
3.2. Οικογένεια.....	40
3.2.α. Οικογενειακές αξίες στην σύγχρονη εποχή.....	43
3.2.β. Ο ρόλος της οικογένειας στην κοινωνικοποίηση του παιδιού και του εφήβου.....	45
3.2.γ. Η οικογένεια παράγοντας κινδύνου δυσπροσάρμοστων εφήβων.....	48

3.2.δ. Η νεανική εγκληματικότητα και η σχέση της με την οικογένεια.....	51
3.3. Βιολογικοί και ψυχολογικοί παράγοντες.....	53
3.4. Παθολογικές, Σωματικές και ψυχικές καταστάσεις.....	54
3.5. Επίκτητοι συναισθηματικοί τραυματισμοί.....	54
3.6. Προσωπικότητα.....	54
3.7. Σχολικοί παράγοντες.....	55
3.8. Συνομήλικοι.....	55
3.9. Η ζωή στις σύγχρονες πόλεις.....	57
3.10. Μετανάστευση.....	58
3.11. Μέσα μαζικής ενημέρωσης.....	59
3.12. Τα όργανα της Τάξης.....	60
3.13. Άθλιες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες.....	60

## **ΜΕΡΟΣ IV**

### **ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΑΝΗΛΙΚΟΣ**

4.1. Δίκαιο και ανήλικος.....	62
4.2. Δικαιώματα των εφήβων κατά την διαδικασία απονομής της ποινικής δικαιοσύνης.....	63
4.3. Σχέδιο νόμου για την αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων.....	65

## **ΜΕΡΟΣ V**

### **ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ**

5.1. Δικαστήρια ανηλίκων.....	69
5.2. Μέτρα και ποινές των δικαστηρίων ανηλίκων.....	72
5.2.α. Αναμορφωτικά μέτρα.....	73
5.2.β. Θεραπευτικά μέτρα.....	81
5.2.γ. Ποινικός σωφρονισμός.....	82
5.3. Υπηρεσία επιμελητών των δικαστηρίων.....	85
5.4. Εταιρίες προστασίας ανηλίκων.....	87
5.5. Ιδρυματική μεταχείριση των ανηλίκων.....	88
5.6. Ιδρύματα αγωγής ανηλίκων.....	88
5.7.α. Ίδρυμα αγωγής ανηλίκων αρρένων επαγγελματικής εκπαίδευσης Κορυδαλλού.....	93
5.7.β. Ίδρυμα αγωγής ανηλίκων θηλέων επαγγελματικής εκπαίδευσης Παπάγου.....	94
5.7.γ. Ίδρυμα αγωγής αρρένων στοιχειώδους εκπαίδευσης Βόλου.....	95
5.8. Σωφρονιστικά καταστήματα.....	97
5.9. Σωφρονιστικό κατάστημα Κορυδαλλού.....	97
5.9.α. Αγροτικό σωφρονιστικό κατάστημα ανηλίκων Κασσαβέτειας Βόλου.....	98

## **ΜΕΡΟΣ VI**

### **ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ**

6.1. Φαινομενολογία της παραβατικότητας ανηλίκων 1971 – 1975.....	100
6.2. Έφηβοι σε ηθικό κίνδυνο.....	103

6.3. Φαινομενολογία της σωφρονιστικής μεταχείρισης των εφήβων δραστών και μη (1971 – 1975).....	104
6.4. Παραβάσεις του Νόμου περί Ναρκωτικών από ανήλικους.....	108
6.5. Σχολιασμός στατιστικών στοιχείων περιόδου 2002 – 2003 .....	109
6.6. Σχολιασμός στατιστικών στοιχείων περιόδου 2003 – 2004 .....	111
6.6.α. Παραβάσεις του νόμου περί Ναρκωτικών. <i>για ανήλικους</i> .....	112
6.6.β. Ενδεικτική Εκτίμηση Στοιχείων Χρήστες Ναρκωτικών Ουσιών.....	113
6.7. Ηνεανική Παραβατικότητα στην Ελλάδα σύμφωνα με το Κέντρο Πρόληψης και Υγείας των Εφήβων .....	114

## **ΜΕΡΟΣ VII**

### **Η ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΣΕ ΚΛΕΙΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**

7.1. Ιατροψυχολογική περίθαλψη.....	120
7.2. Η ψυχολογία του έγκλειστου .....	124

## **ΜΕΡΟΣ VIII**

### **Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΣΗ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΠΑΡΑΒΑΤΩΝ**

8.1. Κοινωνική – επαγγελματική επανένταξη ανήλικων παραβατών.....	126
---	-----

## **ΜΕΡΟΣ ΙΧ**

### **ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ**

9.1. Πρόληψη.....	128
9.2. Προγράμματα Επανένταξης.....	131

## **ΜΕΡΟΣ Χ**

### **ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ**

10.1 κοινωνική εργασία και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού.....	135
---	-----

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΠ**

### **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ**

3.1. Συμπεράσματα.....	141
3.2. προτάσεις.....	143

## **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....152**

## **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....156**

Α. Άρθρα περί Δικαίου και παραβατικότητας ανήλικων μέσω της χρήσης internet

Β. Στατιστικά στοιχεία του Επιμελητηρίου Ανηλικών Αθηνών των χρονικών περιόδων 2002 – 2003 και 2003 – 2004

Γ. Πίνακες από παλαιότερη έρευνα του Επιμελητηρίου Αθηνών

Δ. Ατομική καρτέλα και ατομικό δελτίο ανήλικου

## ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Ολοκληρώνοντας την πτυχιακή μας εργασία, νιώθουμε την ανάγκη να ευχαριστήσουμε τους ανθρώπους εκείνους που μας συντρόφευσαν και μας βοήθησαν σ' αυτή την προσπάθεια.

Αρχικά, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε βαθύτατα την επόπτριά μας την κ. Νομικού Α., καθηγήτρια εφαρμογών στο Α.Τ.Ε.Ι Πάτρας, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή της. Επιπλέον την κ.Βογιανάκη Ε. τον κ.Πράνταλο Ι., εισαγγελείς του επιμελητηρίου Αθηνών για τα στοιχεία που μας έδωσαν.

Αφιερώνω αυτήν την πτυχιακή στο σύζυγό μου και στα παιδιά μου, για την υπομονή και την κατανόηση τους.

Αγγιούς – Τσαβαρή Μαριάνθη

## ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

«Οι καλοί άνθρωποι δεν πέφτουν από τον ουρανό δημιουργούνται»<sup>1</sup>

Ο άνθρωπος, πολύ νωρίς, άρχισε να προβληματίζεται γύρω από την κοινωνική του ζωή και ιδιαίτερα να ασχολείται με εκείνα τα κοινωνικά προβλήματα που γεννιούνται στο χώρο της ανθρώπινης συμβίωσης και δημιουργούν στους κόλπους της αρρυθμία. Στην αρχή εμπειρικά και στην πορεία του χρόνου επιστημονικά ο άνθρωπος ασχολήθηκε με την διερεύνηση των κοινωνικών προβλημάτων, κατέβαλλε προσπάθειες να κατανοήσει τις αιτίες που τα προκαλούν και να τα αναλύσει. Επίσης με την ανάπτυξη της επιστημονικής κοινωνιολογικής σκέψης διαμόρφωσε θεωρίες και μεθόδους προσεγγίσεως, αντιμετώπισεως και προλήψεως κοινωνικών προβλημάτων. Μεταξύ των κοινωνικών προβλημάτων (αλκοολισμός, ψυχικές διαταραχές, αυτοκτονίες, διαζύγια, προκαταλήψεις για τις κοινωνικές μειονότητες, ανεργία κλπ) συγκαταλέγεται και η εγκληματικότητα και ειδικότερα η παραβατικότητα των ανηλίκων που ήταν και το θέμα μας.

Σύμφωνα με στοιχεία της στατιστικής υπηρεσίας κατά την περίοδο 2002-2004, μόνο στο νομό Αττικής εκδικάστηκαν 7.415 υποθέσεις που αφορούσαν την παραβατική συμπεριφορά ανηλίκων .(βλ. παράρτημα Β)

Σήμερα που ο μύθος της εγκληματικής προσωπικότητας του « γεννημένου» εγκληματία με προδιαθέσεις γενετικά προκαθορισμένες έχει πια καταρριφθεί ,είναι πια ευρέως αποδεκτό ότι η παραβατική συμπεριφορά σχετίζεται άμεσα με τους όρους ζωής του ατόμου και είναι προϊόν του περιβάλλοντος και άτυχων συγκυριών.

Ο συνδυασμός του μεγάλου αριθμού αδικημάτων από τους ανηλικούς με τη συνεχή προβολή αξιόποινων πράξεων από τα Μ.Μ.Ε (συμμορίες ανηλίκων, διακίνηση ναρκωτικών), ήταν το έναυσμα για την επιλογή του θέματος της πτυχιακής μας εργασίας.(βλ. παράρτημα Β )

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύονται οι όροι που θα χρησιμοποιηθούν στην πτυχιακή αυτή εργασία ( ανήλικος παραβάτης, παραβατικότητα κ.τ.λ ),οι οποίοι είναι απαραίτητοι για την κατανόηση του θέματος.

Έπειτα, στο δεύτερο κεφάλαιο ακολουθεί ιστορική αναδρομή του θεσμού της φυλακής και των λόγων που οδήγησαν στην ίδρυσή της. Εξετάζονται οι λόγοι που διαχωρίζει η Πολιτεία τους ανηλικούς από τους ενήλικες παραβάτες. Παρουσιάζεται η μεταχείριση του ανήλικου

<sup>1</sup> Μανωλεδάκη Ι., Η παιδική ηλικία ως αυτοτελές έννομο αγαθό, ΝοΒ 32: 1984, 1105 - 1114.[2]

παραβάτη και πως αυτή διαμορφώνεται με την πάροδο των χρόνων και με τις μεταρρυθμίσεις που γίνονται από τον εκάστοτε Υπουργό Δικαιοσύνης.

Στη συνέχεια, γίνεται ανάλυση του θέματος στο φαινόμενο της παραβατικότητας στην Ελλάδα και παρουσιάζονται θεωρητικές προσεγγίσεις τόσο για την εξήγηση του όσο και για την άμβλυνση του. Δεν θα μπορούσε βέβαια να γίνει λόγος για την μείωση του φαινομένου χωρίς να αναλυθούν και να εξεταστούν τα αίτια που θέτουν τους νέους σε ηθικό κίνδυνο. Συνειδητοποιώντας τα αίτια οδηγούμαστε και στη λύση του κοινωνικού αυτού προβλήματος. Στη συνέχεια παρουσιάζονται νόμοι και μέτρα της ιδρυματικής μεταχείρισης των ανηλίκων, μέσα στην πάροδο του χρόνου, όπως αυτή διαμορφώνεται και εφαρμόζεται από τα όργανα του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Στο σημείο αυτό παρατίθενται όλα τα Ειδικά Καταστήματα που φιλοξενούν ανήλικους παραβάτες και η μεταχείρισή τους σε αυτά καθώς και υπηρεσίες μη κερδοσκοπικές, και οργανισμοί που συμβάλουν με την δημιουργία κάποιων προγραμμάτων για την επανένταξη. Επίσης σχολιάζονται στατιστικά στοιχεία του Επιμελητηρίου Ανηλίκων Αθηνών καθώς και η έρευνα από το σχετικό σύγγραμμα της Ανθοζώης Χαΐδου που περιέχεται στο βιβλίο « Το θεωρητικό και Θεσμικό πλαίσιο του κοινωνικού ελέγχου των ανηλίκων». Σκιαγραφίζονται τα χαρακτηριστικά και η φυσιογνωμία του ανήλικου παραβάτη. Γενικό συμπέρασμα που προκύπτει από την ανάλυση των παραπάνω είναι η μη ανησυχητική αύξηση του φαινομένου της παραβατικότητας σε κακουργήματα λόγω του ισχυρού θεσμού της οικογένειας στη χώρα μας. Επίσης γίνεται λόγος για την μεταχείριση των ανηλίκων κρατουμένων, την ψυχολογία τους, καθώς και την επανένταξή τους στην κοινωνία έπειτα από την έκτιση της ποινής τους. Συνδέεται η κοινωνική εργασία με την αντιμετώπιση της παραβατικότητας. Αναφέρονται οι μέθοδοι που ακολουθεί ένας κοινωνικός λειτουργός για την πρόληψη, θεραπεία και καταπολέμηση του φαινομένου. Η παρέμβαση της κοινωνικής εργασίας είναι αναγκαία και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού καταλυτικός στην αντιμετώπιση του προβλήματος. Η ευαισθητοποίηση των κοινωνικών λειτουργών σε συνδυασμό και με τις κατάλληλες γνώσεις μπορεί να οδηγήσει στην πρόληψη και στην καταστολή της αντικοινωνικής και εγκληματικής συμπεριφοράς.

Στο τελευταίο κεφάλαιο συνοψίζονται συμπεράσματα και προτάσεις που έχουν προκύψει από την λεπτομερή μελέτη στο χώρο του αναμορφωτικού και σωφρονιστικού συστήματος που ισχύει στη χώρα μας.

Τέλος στο παράτημα αυτής της εργασίας μεγάλο μέρος κατέχουν στατιστικά στοιχεία από την έρευνα του Επιμελητηρίου ανηλίκων Αθηνών καθώς και άρθρα που αφορούν την Άρσις, η οποία είναι μη κυβερνητική οργάνωση εξειδικευμένη στην κοινωνική υποστήριξη νέων



## **ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ**

**Αρθρ:** άρθρα

**Α.Τ.Ε.Ι.:** Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

**Απόφ. Υπ. Εργασίας:** Απόφαση Υπουργείου Εργασίας

**Βλ.:** Βλέπε

**Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ.:** Ελληνικός Οργανισμός Μικρομεσαίων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας.

**Ε.Π.Α.:** Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων

**Επιμ.:** Επιμέλεια

**Η.Π.Α.:** Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

**Ι.Α.Α.:** Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων

**Κ.Π.Δ.:** Κώδικας Ποινικού Δικαίου

**Κ.α.:** και άλλα

**Κ.Ε.:** Κοινωνική Εργασία

**Κ.Ε.Α.:** Κοινωνική Εργασία με Άτομα

**Κ.Ε.Ο.:** Κοινωνική Εργασία με Ομάδες

**Κ.Ε.Ο.:** Κοινωνική Εργασία με Οικογένεια

**Κ.Ε.Κ.:** Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα

**Κ.Υ.Ν.:** Κέντρα Υποστήριξης Νέων

**Κ.λ.π.:** και λοιπά

**Κ.Λ.:** Κοινωνικός Λειτουργός

**Κ.Ο.Κ.:** Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας

**Λ.Χ.:** Λόγου Χάρη

**Μ.Μ.Ε.:** Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

**Ν.:** Νόμος

**Ν.Ε.Λ.Ε.:** Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης

**Ο.Α.Ε.Δ.: Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού**

**Ο.π.: όπως παραπάνω**

**Ο.Η.Ε.: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών**

**Παράγ.: Παράγραφος**

**Π.Ε.: Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης**

**Π. Δ.: Ποινικό Δίκαιο**

**Π.Κ.: Ποινικός Κώδικας**

**Π.Χ.: Παραδείγματος Χάριν**

**Σελ.: Σελίδες**

**Σ.Κ.Α.: Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων**

**Τ.Ε.: Τεχνολογικής Εκπαίδευσης**

**Τεύχ.: Τεύχος**

**Τόμ.: Τόμος**

**Υ. Ε.Α.: Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων**

**Υ.Δ.: Υπουργείο Δικαιοσύνης**

**Φ.Ε.Κ.: Φύλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως**

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι ΕΙΣΑΓΩΓΗ

### 1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην πτυχιακή εργασία που ακολουθεί, επιχειρείται μια προσέγγιση στο φαινόμενο που ονομάζεται «παραβατικότητα των ανηλίκων», στα αίτια που συμβάλλουν στην εμφάνιση του φαινομένου και στη διεύρυνση του. Εξετάζονται τα μέτρα που έχουν θεσμοθετηθεί από την Πολιτεία καθώς και τα μέσα που έχει υιοθετήσει για την επανένταξη των ανηλίκων με παραβατική συμπεριφορά.

Η βία και η επιθετικότητα είναι καταστάσεις γνώριμες στο ανθρώπινο είδος από τα πρώτα κιόλας βήματα της κοινωνικής τους ζωής. Ωστόσο η σύγχρονη έκφραση αυτής της βίας, η εγκληματικότητα, έχει σχέση με τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν, με τον τρόπο λειτουργίας των θεσμών, με την ιδεολογία που καλλιεργείται, με τις αξίες και τα ιδανικά που υιοθετεί κάθε κοινωνία και που συμβάλλουν, άλλοτε σε μεγάλο και άλλοτε σε μικρό βαθμό, στη διαμόρφωση του υψηλού δείκτη εγκληματικότητας ενηλίκων, αλλά και ανηλίκων.

Η λανθάνουσα μορφή βίας που κρύβει η ίδια η εποχή μας με τη μαζοποίηση στον τρόπο διαβίωσης, την εμπορευματοποίηση αλλά και τις υλιστικές και ευδαιμονιστικές αντιλήψεις που τρέφει, μαζί με τις δυσκολίες που παρουσιάζονται στη διαδικασία κοινωνικοποίησης των νέων, ωθούν τους ανήλικους σε αντικοινωνική συμπεριφορά και δημιουργούν μπροστά τους πολλά και δισεπίλυτα προβλήματα, υλικά και εσωτερικά, που συνιστούν αυτό που συνήθως αποκαλούμε «υπαρξιακό αδιέξοδο».

Στην εργασία που ακολουθεί θα γίνει μια εκτενής αναφορά σε αυτά τα νεαρά άτομα τα οποία διαμορφώνονται αποδεσμευμένα από τους φορείς κοινωνικοποίησης (οικογένεια, σχολείο, γειτονιά), οι οποίοι προφανώς είναι ελαττωματικοί και στον τρόπο που περιβάλλουν συναισθηματικά τον νέο, αλλά και στη διεκπεραίωση του ρόλου τους.

Οι ανυπέρβλητες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν αυτοί οι νέοι και που συνοδεύουν τη ζωή τους, τους κάνουν ευάλωτους. Αυτό έχει ως συνέπεια τη σύγκρουσή τους, σε κάποια φάση της εξελικτικής τους πορείας, με τους κοινωνικούς – τυπικούς κανόνες, την παράβαση του νόμου. Φτάνει δηλαδή ο νέος σε τέτοιο σημείο που η «μοναδική» δυνατότητα που του μένει για να δηλώσει την ύπαρξή του καθώς και την παρουσία του, να είναι αρνητική. Στοιχηματίζει και

την ίδια του τη ζωή πολλές φορές και αρνείται να θεωρήσει επιτυχία την προσαρμογή του στην οποιαδήποτε κοινωνία του προσφέρεται από τους ενήλικες.

Η πτυχιακή εργασία που ακολουθεί, θα προσεγγίσει το φαινόμενο της παραβατικότητας των ανηλίκων, το οποίο περιλαμβάνει νεαρά άτομα που έχουν κάνει ένα απλό παράπτωμα (φυγή από το σπίτι, τροχαίες παραβάσεις), μέχρι και τους νέους όμως που έχουν διαπράξει σοβαρά αδικήματα, όπως κλοπές ή φόνο.

Σε αυτή την εργασία θα κληθούμε να απαντήσουμε στα βασικά ερωτήματα που ακολουθούν:

- Σε ποιες νομικές ρυθμίσεις υπάγεται ο ανήλικος παραβάτης και ποια η προστασία του;
- Αναγνωρίζοντας την ιδιαιτερότητα της θέσης του, οδηγούμαστε και στην ιδιαιτερότητα της αντιμετώπισής του;
- Είναι συνεπές το σύστημα με τους στόχους του; Ποιους ανθρώπους και ποιες μεθόδους χρησιμοποιεί η πολιτεία για να φτάσει τους στόχους της και κατά πόσο εναρμονίζονται με τις σύγχρονες γενικότερες κοινωνικές συνθήκες;
- Ο νεαρός παραβάτης τελικά αναμορφώνεται ή σωφρονίζεται με τα μέσα που χρησιμοποιεί η πολιτεία;
- Είναι τελικά το αναμορφωτικό και σωφρονιστικό σύστημα δομικά ικανό (τόσο στο επίπεδο των αξιών, όσο και στο οργανωτικό και θεσμικό επίπεδο) να υλοποιήσει το σκοπό που υποτίθεται ότι επιδιώκει;

Συμπερασματικά, η αντιμετώπιση και η πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων, μπορούν να επιτευχθούν με το να δημιουργηθούν όλες εκείνες οι ευνοϊκές και κατάλληλες προϋποθέσεις που θα τείνουν στην πνευματική αρτίωση των ανθρώπων. Σ' αυτή θα συμβάλλει σημαντικά η κατάλληλη αγωγή των ανηλίκων. Αγωγή, δεν είναι μόνο η μετάδοση γνώσεων, αλλά και η ανατροφή των ανηλίκων κατά τέτοιο τρόπο που να αποβλέπει στην διαμόρφωση ενάρετων χαρακτήρων. Όταν η προσπάθεια αυτή αρχίζει από τη μικρή ηλικία, επιφέρει καλά αποτελέσματα. Το παιδί συνηθίζει να ενεργεί σωστά και δίκαια μόνον όταν η διαμόρφωση του χαρακτήρα του προς το σκοπό αυτό γίνεται με επιμέλεια, τόσο στην οικογένεια, όσο και στο σχολείο.

Σήμερα, είναι επιστημονικά παραδεκτό, (πράγμα που απέδειξαν εκτεταμένες κοινωνιολογικές, ψυχολογικές και ανθρωπολογικές μελέτες), ότι ο άνθρωπος είναι από τη φύση του καλός και μόνο διάφοροι εξωγενείς παράγοντες τον οδηγούν στη βία και την εγκληματικότητα. Από τους αρχαιότερους χρόνους ο Σωκράτης υποστήριζε «ουδείς εκών κακός».

Σήμερα ακόμη και ο πιο δυναμικός σύγχρονος υποστηρικτής της κοινωνιοβιολογίας του ανθρώπου (της θέσης δηλαδή ότι η κοινωνική συμπεριφορά του ανθρώπου σ' ένα βαθμό προκαθορίζεται από το κληρονομικό του υπόθατρο, τα γονίδιά του), ο K. Lorenz, γράφει

συμβολικά για τον πρώτο φόνο που έγινε στον κόσμο: «Μπορούμε να συμπεράνουμε με βεβαιότητα, ότι ο πρώτος φονιάς, ο Κάιν, συνειδητοποίησε πλήρως το τερατώδες της πράξης του». Συμφωνεί δηλαδή και ο Lorenz με εκείνους που υποστηρίζουν, ότι όλες οι κοινωνικές εκδηλώσεις του ανθρώπου είναι προϊόν διδαχής από το περιβάλλον του και ότι οι πρόγονοί μας, οι πρωτόγονες φυλές που ζούσαν στα λιβάδια και τους δρυμούς της Ευρώπης πριν δεκάδες χιλιάδες χρόνια, ήταν φιλήσυχοι.

Μόνη εντολή των ανθρώπων τις ημέρες εκείνες ήταν «Δεν θα χτυπήσεις τον φίλο γείτονά σου μ' ένα πέλεκυ, ακόμα κι αν αυτός σ' εξοργίσει» και αυτή την κυριαρχούσα τότε εντολή οι άνθρωποι την τηρούσαν σωστά, όπως γράφει και υποστηρίζει χαρακτηριστικά ο Lorenz.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Ιωάννης Φραντζεσκάκης: «Αντικοινωνική Συμπεριφορά των νέων» εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1987

## 1.2. Ορισμοί όρων

### Προ Παραβατική Συμπεριφορά

Ως προ παραβατική συμπεριφορά θεωρούνται οι πάμπολλες περιπτώσεις των νέων εκείνων, που αποκομμένα από τα σπίτια τους, βρίσκονται σε σοβαρό και άμεσο κίνδυνο να περάσουν στην παραβατική συμπεριφορά, είτε λόγω της εγκατάλειψής τους, είτε λόγω κακών συναναστροφών ή άλλων δυσμενών εξωτερικών επιδράσεων.<sup>1</sup>

### Παραβατική Συμπεριφορά

Η συμπεριφορά που παρεκκλίνει από τους κοινωνικούς κανόνες και βλάπτει το κοινωνικό σύνολο χαρακτηρίζεται ως παραβατική. Η παραβατικότητα δηλαδή των ανηλίκων, εμπεριέχει τη διάπραξη πράξεων που όπως ακριβώς χρησιμοποιείται ο όρος αυτός εμπίπτουν στα όρια του ποινικού νόμου.<sup>2</sup>

### Ανήλικοι

Σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα είναι εκείνοι που διατρέχουν το 7<sup>ο</sup> έως το 17<sup>ο</sup> έτος της ηλικίας τους συμπληρωμένο. Όσοι έχουν ηλικία 7-12 ετών συμπληρωμένα ονομάζονται παιδιά και οι ηλικίες 13-17 ετών συμπληρωμένα ονομάζονται έφηβοι.<sup>3</sup>

### Ανήλικοι Παραβάτες – Παραβατικότητα ανηλίκων

Ως ανήλικοι παραβάτες χαρακτηρίζονται οι ανήλικοι ηλικίας 7-17 ετών συμπληρωμένα, οι οποίοι παραβαίνουν μια οποιαδήποτε διάταξη του Ποινικού Κώδικα. Επιπλέον ανήλικοι παραβάτες θεωρούνται από το νόμο και οι ανήλικοι που παραβαίνουν μια διάταξη του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας ή κάποιου Ειδικού Ποινικού Νόμου.<sup>4</sup>

Σύμφωνα με τον Σταμάτη Μεσημέρα, κοινωνικό ψυχολόγο όταν χρησιμοποιούμε τον όρο παραβατικότητα των ανηλίκων αναφερόμαστε στις πράξεις, συμπεριφορές και τρόπους ζωής

<sup>1</sup> Φραντζεσκάκης Ι. «Αντακοινωνική συμπεριφορά των νέων», Εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1987, σελίδα 18.

<sup>2</sup> ο.π.

<sup>3</sup> Ποινικός Κώδικας, αριθμός 121, παράγραφος 1

<sup>4</sup> Σπανελλη Κ.Δ. «Εγκληματολογία (Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις). Εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1985 σελίδα 108

των νέων, που έρχονται σε αντίθεση με το δίκαιο, τους νόμους και τα βασικά ήθη και έθιμα του κοινωνικού συστήματος, που, μέσα σ' αυτό ζουν και κινούνται. Αρκεί, δηλαδή, έστω και μια παράνομη πράξη που θα αποκαλυφθεί και θα οδηγηθεί στα δικαστήρια π.χ. κλοπή αυτοκινήτου ή ένοπλη ληστεία ή απαγωγή ή κατοχή και χρήση ναρκωτικών.<sup>1</sup>

Η Κ.Δ. Σπινέλλη στο βιβλίο της «Εγκληματολογία –σύγχρονες και παλαιότερες τάσεις» αναφέρει ότι, σήμερα ο όρος νεανική παράβαση χρησιμοποιείται σε όλο σχεδόν τον κλόσμο άλλα δεν έχει το ίδιο περιεχόμενο. Σε ορισμένες από τις 52 διαφορετικές νομοθεσίες των Η.Π.Α. ο όρος περιλαμβάνει όχι μόνο ποινικές παραβάσεις, αλλά και κάθε συμπεριφορά που μπορεί να θεωρηθεί αντικοινωνική ή και που θέτει σε κίνδυνο την ψυχική και σωματική υγεία των ανηλίκων, π.χ. κατανάλωση οινόπνευματοποτών, επαιτεία κ.λ.π.<sup>2</sup>

### Παράγοντας

Η οριοθέτηση της έννοιας παράγοντας είναι αναγκαία για την ανάλυση των αιτιών και των συνθηκών μιας παραβατικής συμπεριφοράς. Όταν γίνεται λόγος για αίτια του εγκλήματος εννοούνται οι όροι ή συνθήκες που η ύπαρξή τους θεωρείται ότι «παράγει» το έγκλημα. Από την άλλη μεριά, όταν γίνεται λόγος για παράγοντες του εγκλήματος, εννοούνται οι όροι εκείνοι, οι οποίοι με τη δράση τους «διευκολύνουν» σε μεγάλο βαθμό τη γένεση του εγκλήματος. Με άλλα λόγια οι παράγοντες επιδρούν στην προσωπικότητα κατά τέτοιο τρόπο, ώστε διευκολύνουν την τροπή τους στο έγκλημα.<sup>3</sup>

### Δίκαιο ανηλίκων

Σύμφωνα με τον ορισμό που έχουν δώσει οι Σπινέλλη-Τραϊανού 1997 ο όρος δίκαιο ανηλίκων αναφέρεται με την στενή του έννοια, και περιλαμβάνει το σύνολο των κανόνων ουσιαστικού και δικονομικού Ποινικού Δικαίου, οι οποίοι αναφέρονται στον ανήλικο ως δράστη.<sup>4</sup>

Το Δίκαιο Ανηλίκων σύμφωνα με τον Γαρδίκια 1951 είναι ένα σύνολο κανόνων δικαίου που ρυθμίζουν τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις, την προστασία των ανηλίκων αλλά και τις κοινωνίας γενικότερα στο μέτρο που η διατήρηση και η εξέλιξή τους συναντάται με την

<sup>1</sup> Μεσημέρης Σ. «Η επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος στην παρανομία των ανηλίκων», Περιοδικό :Εκλογή Τεύχος 40-41, 1976, σελ 8

<sup>2</sup> Σπινέλλη Κ.Δ. « Εγκληματολογία ( Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις)», Πανεπιστημιακές Παραδόσεις (α), Νομικές Εκδ. Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτινή 1985, σελ.108

<sup>3</sup> Chasal Jean « Η παιδική εγληματικότητα » Μετάφραση: Ζαχαρόπουλος Ι.Ν., Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1967

<sup>4</sup> Σπινέλλη-Τρωϊάνου Α. «Δίκαιο ανηλίκων – ποινικές ρυθμίσεις και εγκληματολογικές προεκτάσεις» Εκδ.:Α.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτινή, 1987, σελ.4

διαφύλαξη των νεοτέρων μελών της. Με αυτή τη γενική του έννοια το Δίκαιο Ανηλίκων περιλαμβάνει κανόνες, τόσο ιδιωτικού, όσο και δημοσίου δικαίου.<sup>1</sup>

### **Ηθική παρεκτροπή**

Για να θεωρηθεί ένας ανήλικος ότι βρίσκεται σε κίνδυνο ηθικής παρεκτροπής θα πρέπει να έχει προβεί σε μια σειρά τέτοιων εκδηλώσεων όπως φυγές και διανυκτερεύσεις έξω από το σπίτι, ανεπιθύμητες συναναστροφές, υπερβολική νευρικότητα και ασέβεια, ανυπακοή, παραμέληση του σχολείου και απουσίες, διακοπή της φοίτησης.

---

<sup>1</sup> ο.π



### 1.3.Ο θεσμός της φυλακής , λόγοι που οδήγησαν στην ίδρυση της

Στην Ευρώπη το ποινικό σύστημα επηρεάστηκε, ιδεολογικά αλλά και πρακτικά, από τον κοινωνικό αναβρασμό που επικρατούσε εκείνη την εποχή. Αυτό ήταν άλλωστε και το καθοριστικό στοιχείο του 18<sup>ου</sup> και του 19<sup>ου</sup> αιώνα.

Μέχρι τότε η εξουσία εκδήλωνε την υπεροχή της τιμωρώντας τους εγκληματίες με βασανιστήρια μπροστά στο λαό. Η θανάτωση του εγκληματία που γινόταν με δημόσιο και πανηγυρικό τρόπο αποσκοπούσε στην εξάλειψη κάθε αμφισβητία της κρατικής εξουσίας. Ο κατάδικος όμως με την καρτερικότητα που είχε, αλλά και την αποχή του στα μαρτύρια, κέρδιζε την αποδοχή του λαού. Ο δε λαός μπροστά σε αυτή τη φοβερή σκληρότητα που επιδείκνυε η εξουσία ένιωθε έντονο το αίσθημα της αδικίας, αλλά και τον κίνδυνο και την ανασφάλεια για τον ίδιο του τον εαυτό.

Με την άνοδο όμως της αστικής τάξης και την υποχώρηση της μοναρχίας το έγκλημα έπαψε να θεωρείται προσβολή προς το πρόσωπο του βασιλιά, αλλά θεωρείται πλέον ο εγκληματίας εχθρός της κοινωνίας. Το γενικότερο αίτημα για περιορισμό των εξουσιών του μονάρχη συμπορεύτηκε με το αίτημα των νομικών μεταρρυθμιστικών του 18<sup>ου</sup> αιώνα οι οποίοι ζητούσαν έναν ηπιότερο τρόπο μεταχείρισης των εγκληματιών.

Με την επικράτηση του αστικού καθεστώτος το δημόσιο θέαμα τελείωσε, έπαψαν στις πλατείες τα βασανιστήρια και τα ικρίωματα καταργήθηκαν. «Το σώμα του εγκληματία και η πράξη του τίθεται σε δευτερεύουσα μοίρα ενώ πρωταρχική σημασία αποκτά (γεγονός που εξακολουθεί να ισχύει και σήμερα) η ψυχή και η προσωπικότητα του παραβάτη, ώστε η εξατομικευμένη ποινική μεταχείριση που θα του επιβληθεί – με τη συνδρομή σειράς ολόκληρης από «επαϊόντες» γιατρούς, ψυχολόγους, ψυχιάτρους κ.τ.λ. – να επιτύχει την υποτιθέμενη αναμόρφωση του παραβάτη και την ένταξή του στην κοινωνική ζωή, μέσα από συνεχή άσκηση και εποπτεία.<sup>1</sup>

Στην εποχή του μεγάλου εγκλεισμού αρχίζει και μια καινούρια μορφή εξουσίας, δημιουργείται: η πειθαρχία. Η φυλακή λοιπόν από τον 18<sup>ο</sup> προς τον 19<sup>ο</sup> αιώνα, αντικατέστησε τα ικρίωματα και αποτελεί μέχρι και σήμερα, το τιμωρητικό πρότυπο σε όλες τις πολιτισμένες χώρες.

Αν και σήμερα δεν είμαστε υπερήφανοι για τις φυλακές μας, ο 19<sup>ος</sup> αιώνας ήταν υπερήφανος για τα φρούρια – φυλακές που κατασκεύαζε, ακόμα και στα κεντρικά σημεία των πόλεων. Τα κελιά αντιπροσώπευαν μια ολόκληρη επιχείρηση κοινωνικής ορθοπεδικής. Πίστευαν ότι με αυτούς τους τοίχους δεν τιμωρούσαν πλέον τα σώματα, αλλά αναμόρφωναν τις ψυχές.

<sup>1</sup> Δασκαλάκης Η. «Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών» Ειδικό Τεύχος, Άνοιξη 1988 (68 Α)

Στην έκδηλη και απόλυτα δικαιολογημένη απορία όλων μας για το πώς ξεκίνησε αυτό το περίεργο σχέδιο που προβάλλουν όλοι οι σύγχρονοι Ποινικοί Κώδικες, το να φυλακίζεις δηλαδή για να αναμορφώσεις ο Μ. Φουσκώ υποστηρίζει ότι ο 18<sup>ος</sup> αιώνας επινόησε τις ελευθερίες. Στα σχολεία, στα νοσοκομεία, στο στρατό εφαρμόστηκε η πειθαρχία για να επιτύχει η χαλιναγώγηση της ανθρώπινης πολλαπλότητας και τη χειραγώγηση των δυνάμεών της.

Με αυτό τον τρόπο δημιουργήθηκε, για την διαπαιδαγώγηση των ατόμων, ένα σύνολο από διαδικασίες για αστυνόμευση, έλεγχο και επιτήρηση. Η φυλακή λοιπόν παρουσιάστηκε σύμφωνα με την Δ. Τσαούση σαν πέρασμα στον ανθρωπισμό. Όσοι βίαζαν, έκλεβαν ή φόνευαν όλοι φυλακίζονταν. Το ποινικό σύστημα, με άξονα τον εγκλεισμό, παραμένει μέχρι και σήμερα η βάση όλου του σύγχρονου τιμωρητικού συστήματος.<sup>1</sup>

Η φυλακή εμφανίστηκε από τα πρώτα κιόλας χρόνια του 19<sup>ου</sup> αιώνα τόσο στενά δεμένη με τη λειτουργία της κοινωνίας, ώστε ξεχάστηκαν οι υπόλοιπες τιμωρίες που είχαν επινοήσει οι μεταρρυθμιστές εκείνης της εποχής. Η φυλακή παρουσιάστηκε σαν η πιο άμεση, χρήσιμη και πολιτισμένη τιμωρία. Ο ρόλος της είναι διπλός, δεν είναι μόνο η τιμωρία που επιβάλλεται στον εγκληματία με την αποστέρηση της ελευθερίας του, αλλά είναι και η ριζική αναμόρφωση του ατόμου που συντελείται από τους εσωτερικούς μηχανισμούς της φυλακής.

Σύγχρονη με τη γέννηση όμως της φυλακής σύμφωνα με τον Μ. Φουσκώ, είναι και η διαπίστωση της αποτυχίας της, η οποία διαρκεί εδώ και ενάμιση αιώνα περίπου και οφείλεται στους εξής λόγους:

Α. Η φυλακή όχι μόνο δεν έχει μειώσει το μέγεθος της εγκληματικότητας, αλλά έμμεσα παράγει εγκληματίες. Το γεγονός αυτό δεν είναι υπερβολή, αν σκεφτεί κανείς τις ανθρώπινες συνθήκες εγκλεισμού των κρατουμένων, τα μέσα βίαιου καταναγκασμού που χρησιμοποιούνται, τη διαφθορά και την ανικανότητα αρκετών δεσμοφυλάκων.

Β. Η ίδια η φυλακή είναι αυτή που προτρέπει τη συγκρότηση εγκληματιών σε ομάδες που είναι έτοιμες για μελλοντικές συνοχές.

Γ. Οι απολυόμενοι από τη φυλακή εξαναγκάζονται να ξαναγυρίσουν σε αυτή μιας και αντιμετωπίζουν πολλά και δισεπύλητα προβλήματα, όπως αδυναμία εύρεσης εργασίας, κοινωνικός στιγματισμός, συνεχή επιτήρηση της αστυνομίας κ.τ.λ.

Παρά όμως τη γενική διαπίστωση για την αποτυχία της φυλακής και παρότι οι μεταρρυθμιστές του Διαφωτισμού είχαν προτείνει διάφορους άλλους τιμωρητικούς θεσμούς, η εξάπλωσή της ήταν ραγδαία.

Σύμφωνα με το Φουσκώ Μ. ο θεσμός της φυλακής κυριάρχησε για πολλούς και διάφορους λόγους. Κατ' αρχάς συντηρείται από την εξουσία διότι είναι η κύρια έκφραση ενός

---

<sup>1</sup> Τσαούσης Δ.Τ. « Η κοινωνία του ανθρώπου », Εκδ. Gutenberg , Αθήνα , 1987

κλίματος πειθαρχίας. Επιπλέον με τη συνεχή παρακολούθηση των κρατουμένων δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη νέων επιστημονικών κλάδων όπως η εγκληματολογία και η ποινικολογία.

Επίσης με την αποτυχία του αναμορφωτικού ρόλου της φυλακής δημιουργήθηκαν ομάδες υπότροπων κατάδικων, που αδυνατούσαν να βρουν εργασία και ήταν κατάλληλοι στο να εξυπηρετούν τις αρχές στην εφαρμογή της πειθαρχικής του τακτικής. (π.χ. καταδότες αστυνομίας).

Συγχρόνως όμως με την ύπαρξη του θεσμού της φυλακής ξεκίνησε και η μεταρρύθμισή της, μια μεταρρύθμιση που συνεχίζεται ως τις μέρες μας. Θα έλεγε μάλιστα κανείς πως είναι το ίδιο το πρόγραμμά της. Πράγματι, η φυλακή δεν πρέπει να θεωρείται θεσμός που παρέμενε σε αδράνεια.

Υπήρξε πάντα ένας αφάνταστος ζήλος γύρω από αυτό το θεσμό. Άφθονες οι θεωρητικές συζητήσεις, οι πειραματισμοί, οι μαρτυρίες, οι έρευνες, οι εταιρίες που είχαν σκοπό να ελέγχουν τη λειτουργία των φυλακών και να εισηγούνται τη βελτίωσή τους αναρίθμητα τα μέτρα – τα βουλεύματα, οι οδηγίες ή οι νόμοι, που όμως δεν κατάφεραν να τη βελτιώσουν.

«Μετατρεπόμενη σε νόμιμη τιμωρία, εφοδίασε το παλιό νομικό – πολιτικό ζήτημα με το δικαίωμα κολασμού όλων των προβλημάτων, όλων των ταραχών που συνδέθηκαν με τις επανορθωτικές τεχνολογίες του ατόμου». <sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Φουσκώ Μ. « Η γέννηση της φυλακής» Εκδ. Ράππα , Αθήνα, 1989, σελ.308

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ II ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

### ΜΕΡΟΣ I ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

#### 1.1. Παραβατικότητα των νέων

Η παραβατικότητα των ανηλίκων αποτελεί ένα από τα κυριότερα προβλήματα της εποχής μας. Με τον όρο αυτό εννοούμε το ξεπέραςμα των κοινωνικά αποδεκτών ορίων, οποιαδήποτε πράξη δηλαδή παραβαίνει τους νόμους οι οποίοι ισχύουν σε μια συγκεκριμένη εποχή και σε έναν ορισμένο χώρο.

Το φαινόμενο της παραβατικότητας των ανηλίκων, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το όλο σύστημα αξιών της κοινωνίας, με ένα ολόκληρο δομικό – θεσμικό πλαίσιο. Πολλές συζητήσεις ειδικών έχουν γίνει γύρω από αυτό το φαινόμενο, πολλά είναι αυτά που έχουν γραφτεί. Δεν αποτελεί φαινόμενο μιας μόνο κοινωνίας, είναι σχετικά πρόσφατο και αποδίδεται στις συνθήκες ζωής που χαρακτηρίζουν την αστικοβιομηχανική κοινωνία.

Η νεανική παραβατικότητα επιμένει να υπάρχει παρά τις διάφορες στρατηγικές που έχουν χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς για την καταπολέμησή της.

Παρόλο που ο τύπος και ο αριθμός των περιπτώσεων ποικίλλει, καμία κοινωνία δεν έχει βρει κάποια «θεραπεία». Στο μόνο πράγμα που συμφωνούν όλοι όσοι δουλεύουν σε αυτόν τον τομέα είναι ότι δεν υπάρχουν εύκολες και γρήγορες λύσεις.

Από τις πλέον σημαντικότερες έρευνες που έχουν γίνει είναι κλινικές έρευνες της αυτό ομολογούμενης εγκληματικότητας. Οι μεν πρώτες κατέρριψαν τις προκαταλήψεις που ήθελαν τον ανήλικο παραβάτη να μην έχει τίποτα κοινό με τους ομαλά διάγοντες, ενώ οι έρευνες της αυτό ομολογούμενης εγκληματικότητας απομυθοποίησαν το φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας κατέδειξαν ότι και μόνο αυτό το γεγονός της παράβασης δεν χαρακτηρίζει την κοινωνική υπόσταση ενός νεαρού ατόμου.

Παράλληλα, η αιτιολογία της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς, αποτέλεσε και αποτελεί αντικείμενο εμπειρικών αναλύσεων. Οι εμπειρικές έρευνες προσπαθούν να ανιχνεύσουν και να αναλύσουν τα ενδεχόμενα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τους παραβατικούς από τους μη παραβατικούς ανήλικους καθώς και τους περιβαλλοντολογικούς παράγοντες που βοηθούν στη γέννηση και εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Μπεξέ Λουκία, «Ανήλικοι Παραβάτες» Εκδ. Σακκουλα, Αθήνα 1985

Εκτός από τις έρευνες που έχουν γίνει γύρω από αυτόν τον τομέα πολλές είναι και οι θεωρίες που έχουν προταθεί κατά καιρούς πολλές από αυτές μάλιστα έχουν δοκιμαστεί και εμπειρικά.

Σ' αυτό το σημείο θα αναφερθούμε επιγραμματικά, στις κύριες τοποθετήσεις των πλέον γνωστών θεωρητικών κατευθύνσεων:

1. Η σχολή της κοινωνικής αποδιοργάνωσης η οποία επιχειρεί να δώσει μια νατουραλιστική απεικόνιση της ζωής των ανήλικων παραβατών.
2. Η λειτουργική σχολή της οποίας οι υποστηρικτές ξεχνούν ή αδιαφορούν για τα ανθρώπινα συστατικά του ανήλικου παραβάτη.
3. Η σχολή της ανομίας η οποία σύμφωνα με τον Επικ. Καθηγητή Τάτση Νικόλαο «... στρέφει την προσοχή της στη δομική ένταση και στους τρόπους προσαρμογής των ατόμων στην εφιαλτικά ασκούμενη πίεση του κυρίαρχου συστήματος αξιών. Το κοινωνικό σύστημα, ενώ διατηρεί την καθολικότητα επιβολής συγκεκριμένων σκοπών αρνείται στη συνέχεια να παράσχει τα μέσα υλοποίησής τους».<sup>1</sup>
4. Η σχολή της υποκουλτούρας η οποία θεωρεί τον ανήλικο παραβάτη έναν κομπορμιστή στις επιταγές της όποιας πολιτισμικής ενότητας αποτελεί συστατικό στοιχείο.
5. Η σχολή του διαφορικού συγχρωτισμού, η οποία στηρίζεται στην επιρροή των σχέσεων που καθορίζουν την ατομική συμπεριφορά.
6. Η σχολή του χαρακτηρισμού η οποία επιρρίπτει κυριολεκτικά την ευθύνη της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς στο κοινωνικό σύστημα.
7. Η ριζοσπαστική σχολή η οποία κατηγορεί το οικονομικό σύστημα του καπιταλισμού και θεωρεί ως αιτία των παραβατικών καταστάσεων την ταξική κοινωνία.
8. Η σχολή του κοινωνικού ελέγχου η οποία επανέφερε το ζήτημα αιτιολόγησης της ύπαρξης μη παραβατικών ανηλίκων.<sup>2</sup>
9. Η σχολή της φαινομενολογίας η οποία δίνει έμφαση στη σημασία που έχει η κατανόηση της συμπεριφοράς.
10. Η σχολή της εθνομεθοδολογίας η οποία θέλησε να εξετάσει την καθημερινότητα σαν μια δυναμική διαπραγμάτευση πρακτικών επιλογών.

---

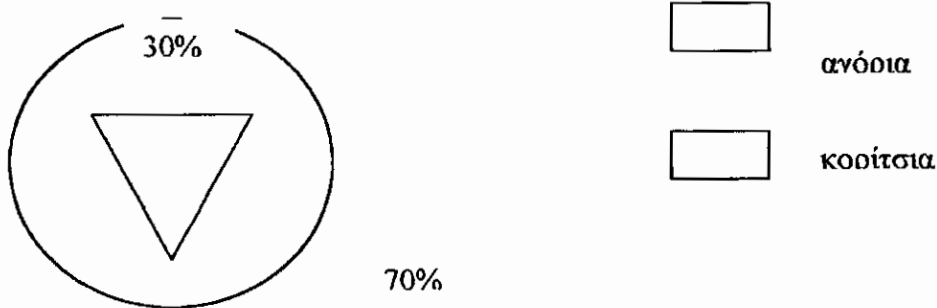
<sup>1</sup> Νικόλαος Τάτσης « Θεωρητικοί και μεταθεωρητικοί προβληματισμοί στην κοινωνιολογία των ανήλικων παραβατών.» Εκδ. Α. Σάκκουλα Αθήνα 1988 σελ. 40

<sup>2</sup> Δελτίο Τύπου Στατιστικής Δικαιοσύνης (1994) από τη Γενική Γραμματεία της Εθνικής Υπηρεσίας της Ελλάδας σελ. 135

Εύκολα διαπιστώνουμε ότι η κάθε σχολή συλλαμβάνει και ερμηνεύει μόνο μερικές από τις διαστάσεις του ανήλικου παραβάτη, οι οποίες είναι ανάλογες με το ιδεολογικό υπόβαθρο της κάθε σχολής. Τελικά όμως ποιος είναι ο ανήλικος παραβάτης, αφού κάθε θεωρητική σχολή τον αντιμετωπίζει διαφορετικά; Πώς μπορεί να γίνει κατανοητή η σκέψη και η δράση του; Ποιο είναι το κριτήριο αντικειμενικής αξιολόγησης της παραβατικής συμπεριφοράς του ανήλικου;

Όλα αυτά είναι ερωτήματα τα οποία θα γίνει προσπάθεια να απαντηθούν στο επόμενο κεφάλαιο, όπου εξετάζονται αναλυτικά τα αίτια της παραβατικής συμπεριφοράς των ανηλίκων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα το γενικό ποσοστό της εγκληματικότητας των ανηλίκων κυμαίνεται σε αισθητά χαμηλότερα επίπεδα από τα ανάλογα στις περισσότερες δυτικές χώρες. Πρέπει ακόμα να αναφερθεί ότι από τους νέους που παρουσιάζουν παραπτωματική συμπεριφορά το μεγαλύτερο ποσοστό 70% είναι αγόρια και μόνο το 30% κορίτσια.



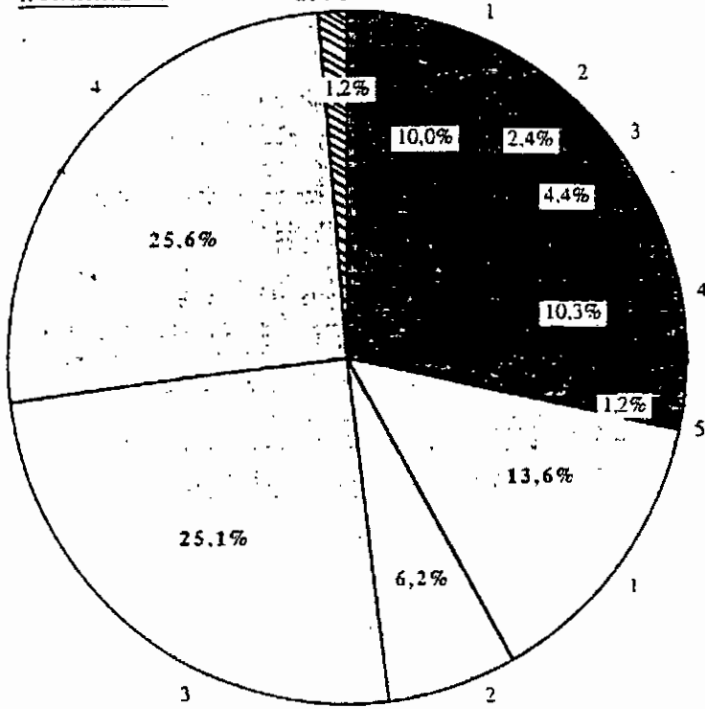
Το 1994 οι ανήλικοι Τρόφιμοι στα 3 Ιδρύματα Αγωγής της χώρας μας ήταν 291 από τους οποίους 218 ήταν αρρένες και 73 θήλεις. Ως προς τους λόγους εισόδου, 38 εισήλθαν στο Ίδρυμα Αγωγής για κλοπή, 3 για αλητεία, 7 για αντικοινωνική συμπεριφορά και 8 για άλλους λόγους, ενώ κανένας δεν εισήλθε για αποπλάνηση παιδιού. Στους Πίνακες 2 και 3 που ακολουθούν παρατηρούμε την αναλογία των αδικημάτων για τα έτη 1990-1991.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Δελτίο Τύπου Στατιστικής Δικαιοσύνης (1994) από τη Γενική Γραμματεία της Εθνικής Υπηρεσίας της Ελλάδας σελ. 135

## ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

1990



**ΕΙΔΙΚΟΙ ΠΟΙΝ. ΝΟΜΟΙ**  
 1. Αγορανομικός κώδικας  
 2. Εργατική Πρόνοια  
 3. Αυτοκινητά  
 4. Λοιποί Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι

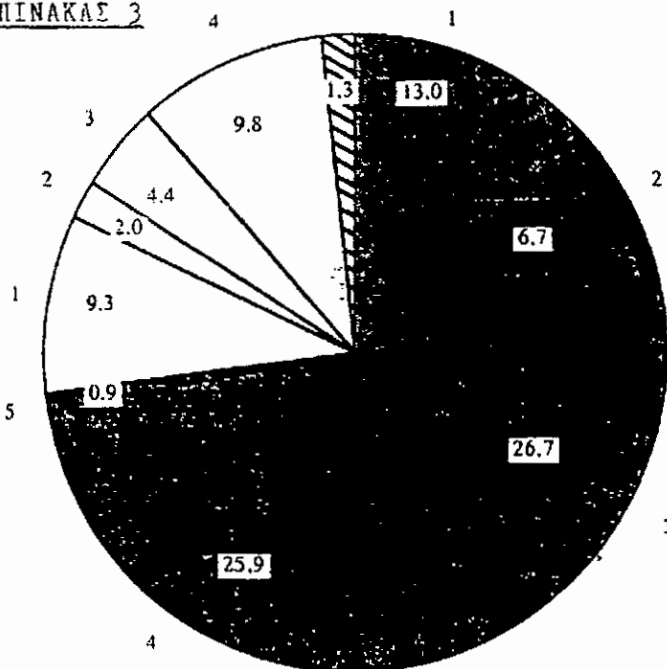
**ΣΤΡΑΤ. ΠΟΙΝ. ΚΩΔΙΚΑΣ**

**ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ**

1. Κατά του προσώπου  
 2. Κατά της τιμής  
 3. Κατά της περιουσίας  
 4. Κατά της ολότητας  
 5. Λοιπά αδικήματα του Ποιν. Κώδικα

1991

ΠΙΝΑΚΑΣ 3



**ΕΙΔΙΚΟΙ ΠΟΙΝ. ΝΟΜΟΙ**  
 1. Αγορανομικός κώδικας  
 2. Εργατική Πρόνοια  
 3. Αυτοκινητά  
 4. Λοιποί Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι

**ΣΤΡΑΤ. ΠΟΙΝ. ΚΩΔΙΚΑΣ**

**ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ**

1. Κατά του προσώπου  
 2. Κατά της τιμής  
 3. Κατά της περιουσίας  
 4. Κατά της ολότητας  
 5. Λοιπά αδικήματα του Ποιν. Κώδικα

## 1.2.Οι λόγοι που διαχωρίζει η Πολιτεία τους ανήλικους από τους ενήλικες παραβάτες

Η περίοδος που είναι ο άνθρωπος ενήλικας είναι η σπουδαιότερη φάση στην ανάπτυξη της προσωπικότητας. Είναι μια περίοδος με σημαντική βιολογική, αλλά και νομική ιδιαιτερότητα στην ζωή του ανθρώπου. Ο ενήλικας σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί μικρογραφία του ενήλικου και δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται έτσι. Είναι μια ιδιόρρυθμη ύπαρξη που διαφέρει τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι αντιδράσεις του στα περιβαλλοντολογικά ερεθίσματα να είναι διαφορετικές, το ίδιο και οι ανάγκες του.

Έρευνες που έχουν γίνει σε ενήλικες παραβάτες, αλλά και παρατηρήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί σε ενήλικες φυλακισμένους έχουν δείξει, πόσο καθοριστικά για την οποιαδήποτε εξέλιξη του ανθρώπου είναι τα βιώματα της παιδικής του ηλικίας. Το γεγονός, άλλωστε, ότι ο ενήλικος είναι μια προσωπικότητα «εν τω γίνεσθαι». Επιτρέπει την ελπίδα πως τα οποιαδήποτε μέτρα που στοχεύουν στη σωστή κοινωνικοποίησή του, θα έχουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα απ' ό τι στην περίπτωση των ενηλίκων.

Οι λόγοι λοιπόν που διαχωρίζει η πολιτεία τους ανήλικους από τους ενήλικους παραβάτες είναι ουσιαστικοί. Η πολιτεία αναγνωρίζοντας την ιδιαιτερότητα των ανηλίκων, εφαρμόζει μια ειδική αντιμετώπιση που αφορά τόσο την ανάγκη λήψης διαφορετικών μέτρων στην περίπτωση τους, όσο και διαφορετικούς τρόπους προσέγγισής τους.<sup>1</sup>

## 1.3. Ιστορική εξέλιξη της μεταχείρισης του ανήλικου παραβάτη

Ο Ποινικός Νόμος του 1834 ξεχωρίζει τους ανήλικους σε δύο ηλικίες: μέχρι 10 ετών, όπου ο σωφρονισμός των παιδιών αυτών ανατίθεται στους κηδεμόνες τους και από 10-14 ετών όπου υπάρχουν δυο κατηγορίες: Πρώτον τα παιδιά που είχαν επίγνωση του αδικήματος που είχαν διαπράξει, τους επιβαλλόταν πιο ελαφριά ποινή απ' ό τι στους ενήλικες. Δεύτερον: στα παιδιά που δεν είχαν επίγνωση του αδικήματος που είχαν διαπράξει τη στιγμή της τέλεσης της πράξης, τους επιβαλλόταν η εισαγωγή σε κάποιο ίδρυμα, για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, με σκοπό να πραγματοποιηθεί μέσα στο ίδρυμα η ανατροφή του, σε άλλες περιπτώσεις επέστρεφαν στο σπίτι τους και υπεύθυνοι για την μετέπειτα συμπεριφορά τους ορίζονταν οι γονείς

Από το 1886 τα ανήλικα αγόρια έκτισαν την ποινή τους σε χωριστό τμήμα των φυλακών (Εφήβειο Αβέρωφ), όπου και τους δινόταν η δυνατότητα να μάθουν μια τέχνη, ενώ τα ανήλικα κορίτσια έκτισαν την ποινή τους στις γυναικείες φυλακές.

---

<sup>1</sup> Ι. Φραντζεσκάκη: «Αντικοινωνική Συμπεριφορά των Νεών» Εκδ. Α. Σάκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1987, σελ. 54



Το 1900 στην Κασσαβέτεια Βόλου και στην Πτυχεία Κέρκυρας, ξεκίνησε η λειτουργία των αγροτικών σωφρονιστηρίων για αγόρια.

Στον Ελλαδικό χώρο ο θεσμός της αναμόρφωσης χρονολογείται μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και συγκεκριμένα το 1918. Το έκδηλο και ουσιαστικό όμως ενδιαφέρον του Κράτους, για την ανέγερση καθώς και τη συντήρηση των Αναμορφωτηρίων, δεν ήταν αρκετό μιας και οι οικονομικοί πόροι δεν υπήρχαν λόγω των άσχημων οικονομικών συνθηκών που επικρατούσαν τη δύσκολη μεταπολεμική περίοδο.

Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, το σχεδιασμό αλλά και τη λειτουργία της αναμόρφωσης, ανέλαβε η ιδιωτική πρωτοβουλία η οποία και βοήθησε στην ανέγερση και συντήρηση του 1<sup>ου</sup> Αναμορφωτηρίου Αρρένων, αλλά και του αντίστοιχου Ιδρύματος θηλέων στο Π. Φάληρο.

Επίσης με ιδιωτική πρωτοβουλία, ιδρύθηκε το Αναμορφωτικό κατάστημα Αρρένων στον Ωρωπό καθώς και το Αναμορφωτικό κατάστημα Θηλέων στους Αμπελόκηπους. «Με ιδιωτική πρωτοβουλία – κυρίως γυναικείων συλλόγων – άρχισε και η προσπάθεια δημιουργίας Ειδικού Δικαστηρίου Ανηλίκων η οποία καρποφόρησε το 1940 (Ν. 2135/1939).

Τον ίδιο χρόνο μπήκε σε εφαρμογή ο νόμος (2724/1940) «περί οργανώσεως και λειτουργίας αναμορφωτικών καταστημάτων ανηλίκων».

Το 1943 ιδρύονται σε κάθε Πρωτοδικείο εταιρίες Προστασίας Ανηλίκων (Α.Ν. 2724/1940 αρθ. 12 και ΒΔ 3-7-1943). Με το νόμο 1390/1944 μπαίνουν τα θεμέλια για την εισαγωγή στην Ελλάδα του θεσμού των Επιμελητών Ανηλίκων, ο οποίος είχε εφαρμοστεί στις αγγλοσαξονικές χώρες σύγχρονα με την ίδρυση των Ειδικών Δικαστηρίων Ανηλίκων 1878). Οι πρώτοι επιμελητές στην Ελλάδα ήταν εθελοντές».

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι ο σχεδιασμός, η δομή, αλλά και η λειτουργία της Αναμόρφωσης στην Ελλάδα από την αρχή μπήκαν σε σωστά θεμέλια. Κατά την περίοδο εκείνη, καθιερώθηκαν στη χώρα μας, οι θερινές κατασκηνώσεις για τα παιδιά των ιδρυμάτων αγωγής ανηλίκων.

Επίσης ένα άλλο, εξίσου σημαντικό βήμα, στην πορεία της Αναμόρφωσης ήταν η επινόηση και η εφαρμογή ενός πρωτοποριακού συστήματος, η ειμί - ελεύθερη διαβίωση των ανήλικων των Ιδρυμάτων Αγωγής.

Ενώ λοιπόν η εξέλιξη της Αναμόρφωσης στη χώρα μας ήταν επιτυχής μέχρι το 1965, στη συνέχεια άρχισε σταδιακά η βαθμιαία υποστροφή της, η οποία, η αλήθεια είναι ότι έχει φθάσει σε ανησυχητικό βαθμό.

#### 1.4. Πρόσφατες μεταρρυθμίσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

##### «Καταφύγια» ζωής για ανήλικους παραβάτες και θύματα

Η παραβατικότητα – εγκληματικότητα ατόμων νεαρών ηλικιών είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα στη χώρα μας. Η αντιμετώπισή του αποτελεί βασική μας προτεραιότητα. Το υπουργείο δικαιοσύνης έχει λάβει μια σειρά μέτρων και ρυθμίσεων που αντιμετωπίζουν με ευαισθησία ζητήματα που αφορούν την προστασία των ανηλίκων – θυμάτων, αλλά και την ποινική μεταχείριση των ανηλίκων – παραβατών.

Ενδεικτικά, επισημαίνονται τα εξής:

Με το νόμο 3064/2002 για την «Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας της πορνογραφίας κατά των ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών» θεσπίστηκε για πρώτη φορά ως αξιόποιο αδίκημα η πορνογραφία κατά ανηλίκων. Όπως επίσης για πρώτη φορά καθιερώθηκε το αξιόποιο της ασέλγειας που διαπράττει με ανήλικο έναντι αμοιβής.

Ο ίδιος νόμος προέβλεψε την προστασία των θυμάτων των αδικημάτων που προβλέπονται σ' αυτόν με ιδιαίτερη βέβαια έμφαση στα ανήλικα θύματα. Ήδη είναι στο τελικό στάδιο η εκπόνηση Προεδρικού Διατάγματος για την προστασία και αρωγή των θυμάτων, το οποίο ειδικά για τους ανήλικους θα προβλέπει πέραν της περίθαλψης και ψυχολογικής στήριξής τους και την ένταξή του σε προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης.

Ακόμη με την τροποποίηση του άρθρου 330 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας δίνεται στο δικαστήριο η δυνατότητα να διατάξει τη διεξαγωγή της δίκης κεκλεισμένων των θυρών όταν πρόκειται να καταθέσουν ως μάρτυρες ανήλικα θύματα εγκληματικών ενεργειών και υπάρχει κίνδυνος διαπόμπευσης. Επίσης δεν επιτρέπεται η συμπαραπομπή ανηλίκων στο αρμόδιο για τους ενηλίκους Δικαστήριο. Επίσης δεν επιτρέπεται η συμπαραπομπή ανηλίκων στο αρμόδιο για τους ενηλίκους Δικαστήριο, εφόσον ο δράστης αξιόποινης πράξης δεν είχε συμπληρώσει κατά το χρόνο τέλεσης το 15<sup>ο</sup> έτος της ηλικίας του.

Επίσης, με το Ν. 3090/2002 ρυθμίστηκε η αναστολή της απέλασης των ανηλίκων αλλοδαπών θυμάτων μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση στην ποινική δίκη κατά του υπαιτίου.

Τέλος στις 9 Απριλίου δόθηκε στη δημοσιότητα το σχέδιο νόμου που αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό της ποινικής αντιμετώπισης των ανηλίκων δραστών και περιέχει σημαντικές τροποποιήσεις των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

## 1.5. Μονάδες Μέριμνας Νέων

Σήμερα δίνεται στη δημοσιότητα το σχέδιο νόμου, που κατάρτισε Ειδική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για την αναμόρφωση, τον εκσυγχρονισμό και την κωδικοποίηση της νομοθεσίας ανηλίκων, με πρόεδρο την καθηγήτρια Κ.Δ. Σπινέλλη. Με το νομοσχέδιο αυτό ολοκληρώνεται η νομοθετική παρέμβαση του Υπουργείου Δικαιοσύνης στο Ποινικό Δίκαιο Ανηλίκων.

Η μέριμνα της πολιτείας για τους ανήλικους παραβάτες δεν πρέπει να εξαντλείται μόνο στην ποινική τους μεταχείριση. Με αυτό το σχέδιο νόμου προβλέπεται ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο φροντίδας, πρόληψης και ποινικής αντιμετώπισης ατόμων από 8 έως 21 ετών.

Το σχέδιο νόμου έρχεται να καλύψει μια σημαντική υστέρηση στη δημιουργία μιας σύγχρονης και ολοκληρωμένης ιδρυματικής, αλλά και εξωιδρυματικής, υποδομής για τη μεταχείριση ανηλίκων με υπαρκτά ή εν δυνάμει προβλήματα κοινωνικής συμπεριφοράς. Το έλλειμμα αυτό εκδηλώνεται είτε με την έλλειψη ιδρυμάτων ή με τη μη αποτελεσματική λειτουργία των υπαρχόντων έτσι σπανίζουν οι δικαστικές αποφάσεις που αφορούν σε τοποθετήσεις ή και περιορισμούς στα ιδρύματα αυτά, ακόμα και για τις περιπτώσεις που μια τέτοια τοποθέτηση επιβάλλεται για την προστασία του ίδιου του ανήλικου ή του κοινωνικού συνόλου.

Αυτή την κατάσταση φιλοδοξεί να αναιρέσει το σχέδιο νόμου, του οποίου οι βασικότερες διατάξεις είναι οι εξής:

- Αντιμετωπίζονται σφαιρικά όλες οι κατηγορίες ανηλίκων και νεαρών ενηλίκων, αρρένων και θηλέων: από τους ευρισκόμενους σε κίνδυνο να γίνουν δράστες ή θύματα, έως τους ήδη εμπλεκόμενους σε σοβαρές αξιόποινες πράξεις.

- Δημιουργείται ένα ενιαίο πλαίσιο μονάδων μέριμνας για τους νέους, στο οποίο περιλαμβάνονται τρεις νέες μορφές τέτοιων μονάδων.

Συγκεκριμένα προτείνεται να δημιουργηθούν:

- Οι Στέγες Φιλοξενίας που θα παρέχουν στέγη και διατροφή σε νέους που είτε έχουν αποκοπεί από τις οικογένειές τους είτε βρίσκονται σε άμεσο και σοβαρό κίνδυνο να γίνουν δράστες αξιόποινης πράξης.

- Οι θεραπευτικές μονάδες για τη διάγνωση και πρόληψη ψυχικών διαταραχών, νοσητικής υστέρησης, τοξικό-εξάρτησης κλπ. Δηλ. Μονάδες Παρατήρησης και οι θεραπευτικές Μονάδες για την περίθαλψη την αποκατάσταση της ψυχικής υγείας και την κοινωνική ένταξη των ανηλίκων, δηλ. Μονάδες Θεραπείας.

- Ειδικά Τμήματα Απεξάρτησης Ανηλίκων στα Κέντρα Απεξάρτησης Τοξινομών όπου θα εισάγονται εξαρτημένοι ανήλικοι εφ' όσον το επιθυμούν και οι ίδιοι.

Πέραν αυτών, στο νέο, ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο εντάσσονται επίσης:

- Οι Μονάδες Αποκατάστασης Νέων που αντικαθιστούν τα ιδρύματα αγωγής ή τα πρώην αναμορφωτικά καταστήματα. Στις μονάδες αυτές, οι νέοι θα εισάγονται μόνο εφ' όσον έχουν αποτύχει άλλα ηπιότερα μέτρα που προβλέπονται στο άρθρο 122 του Ποινικού Κώδικα (επιμέλεια γονέων, αναδοχή, επιμέλεια υπηρεσίας κοινωνικών επιμελητών, παροχή κοινωφελούς εργασίας κλπ) και θα τελούν υπό καθεστώς κλειστής διαβίωσης (μέχρι 3 μηνών) ή ημιελεύθερης διαβίωσης με κυμαινόμενη διάρκεια.

- Επίσης εντάσσονται λειτουργικά στο θεσμικό αυτό πλέγμα τα ήδη υφιστάμενα Ειδικά Καταστήματα Κράτησης Νέων Αυλώνα και Βόλου. Η ένταξη αυτή αφορά την ύπαρξη μιας ενιαίας φιλοσοφίας για την αντιμετώπιση των ανηλίκων με την κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους, την προτίμηση στις ηπιότερες κυρώσεις, δηλ. στην εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας ως προς την κλιμάκωση των μέτρων που λαμβάνονται. Με τις διατάξεις του σχεδίου νόμου προβλέπεται η δημιουργία στα καταστήματα των ειδικών χώρων για νέους προσωρινά κρατούμενους ώστε να σταματήσει πια το φαινόμενο της προσωρινής κράτησης των ανηλίκων σε φυλακές ενηλίκων.

- Ακόμη προβλέπονται μια σειρά από δικαιώματα (δωρεάν νομική βοήθεια, διερμηνέας π.χ. για ενημέρωση σχετικά με τα δικαιώματα ή τη λειτουργία της μονάδας, υποβολή παραπόνων και αιτημάτων συμμετοχής των νέων σε ορισμένες λειτουργίες των μονάδων συχνή επικοινωνία με άτομα εκτός Μονάδων, ημι-ελεύθερη διαβίωση κλπ) αλλά και ορισμένες εύλογες υποχρεώσεις.

- Θεσμοθετείται η διαδικασία κοινωνικής αποκατάστασης κατά τη διάρκεια της παραμονής στις Μονάδες αλλά και μετά από την αποχώρηση των νέων από αυτές, μέσω ειδικών προγραμμάτων εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης και προώθησης στην αγορά εργασίας με τη συνδρομή και του ήδη προωθούμενου Προεδρικού Διατάγματος που αναφέρεται στον φορέα «Επάνοδος».

- Τη λειτουργία των μονάδων παρακολουθεί το κεντρικό συμβούλιο Μονάδων που δημιουργείται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, το οποίο επίσης εισηγείται την πολιτική για την πρόληψη της παραβατικής συμπεριφοράς και την αντιμετώπιση των νεαρών δραστών ή θυμάτων.

## 1.6. Διοίκηση – Στελέχωση - Αξιολόγηση

- Πέραν αυτών, το σχέδιο νόμου περιλαμβάνει μια σειρά από διατάξεις για τον τρόπο στελέχωσης και διοίκησης των Μονάδων Μέριμνας Νέων. Με γνώμονα την ανάγκη πλήρους και αποτελεσματικής λειτουργίας των Μονάδων αυτών αλλά και με επίγνωση της ανάγκης να υπάρξουν προβλέψεις που θα είναι χρηματοδοτικά υλοποιήσιμες, καθορίζεται ο αριθμός και το είδος των ειδικοτήτων στελέχωσης των μονάδων αυτών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σε κάθε θεραπευτική Μονάδα προβλέπονται δυο θέσεις ΠΕ Ιατρών με ειδικότητα Παιδοψυχιατρικής, δυο θέσεις ΠΕ Ψυχολόγων, μία θέση ΠΕ Κοινωνικής Διοίκησης, επτά θέσεις ΤΕ Προσωπικού Υγείας και Πρόνοιας.
- Σημαντική είναι και η διάταξη που δίδει τη δυνατότητα να βοηθούν στη λειτουργία των μονάδων και άτομα σε εθελοντική βάση είτε από το κοινωνικό σύνολο είτε από τους ίδιους τους εντασσόμενους νέους. Ο εθελοντισμός στον τομέα αυτό μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο και βέβαια, ο ρόλος σας, των δημοσιογράφων, στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης είναι ιδιαίτερα αποφασιστικός.
- Σε κάθε Μονάδα λειτουργεί Επιστημονικό Συμβούλιο Μονάδων προεδρευόμενο από δικαστικό λειτουργό ανηλίκων και με μέλη το διευθυντή και ένα κοινωνικό λειτουργό της μονάδας. Το Συμβούλιο αυτό μεταξύ άλλων, παρακολουθεί την εφαρμογή των μέτρων στους ανήλικους, υποβάλλει πρόταση στο αρμόδιο δικαστήριο για παράταση μεταβολή ή άρση των αναμορφωτικών μέτρων, χορηγεί άδειες κλπ.
- Η λειτουργία της κάθε μονάδας αξιολογείται από το κεντρικό συμβούλιο Μονάδων επί τη βάσει εκθέσεως που υποβάλλει κάθε χρόνο το Επιστημονικό Συμβούλιο της κάθε μονάδας.
- Ειδικές ρυθμίσεις υπάρχουν για την ιατρο- φαρμακευτική περίθαλψη των νέων που εντάσσονται στις μονάδες αυτές αλλά και για την εκπαίδευσή τους. Ειδικά για την εκπαίδευση, προβλέπεται η δημιουργία προγραμμάτων που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις δυνατότητες των συγκεκριμένων κατηγοριών, νέων. Σκοπός μας δεν είναι να προσαρμόζεται το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον νέο. Ο τίτλος σπουδών που χορηγείται μετά την ολοκλήρωση της εννεαετούς εκπαίδευσης είναι καθ' όλα ισότιμος με τον τίτλο σπουδών κάθε παιδιού και μάλιστα στο σχετικό αποδεικτικό δεν γίνεται μνεία της Μονάδας στην οποία πραγματοποιήθηκε η εκπαίδευση αλλά του δημοσίου σχολείου στο οποίο υπάγεται το πρόγραμμα.
- Με άλλες διατάξεις προβλέπεται η λειτουργία βιβλιοθηκών, η διευκόλυνση της επικοινωνίας των νέων με τους λειτουργούς του θρησκευματός τους, η δημιουργία ταμείου αρωγής και ψυχαγωγίας σε κάθε τέτοια μονάδα κλπ.

Προβλέπεται η έκδοση υπουργικής απόφασης για τους όρους και τις προϋποθέσεις λειτουργίας μη κρατικών μονάδων μέριμνας για νέους και προβλέπεται ότι οι υφιστάμενες τέτοιες ιδιωτικές μονάδες υποβάλλουν αίτηση για άδεια λειτουργίας.

Τέλος, με αυτό το σχέδιο νόμου συστηματοποιείται η νομοθεσία αντιμετώπισης των ανηλίκων παραβατών, αφού σ' αυτό είτε εμπεριέχονται διατάξεις διάσπαρτες σε διάφορα νομοθετήματα όπως π.χ. ο Ν. 2229/1952 περί τροποποίησης διατάξεων τινών του ν.δ. περί οργάνωσης σωφρονιστικού προσωπικού κλπ, είτε προβλέπεται η κατάργηση απαρχαιωμένων διατάξεων, όπως π.χ. το ν. δ. 1651/1942 περί λήψεως παιδονομικών μέτρων κλπ ή ο ν. 2779/1954 περί εγκρίσεως καταβολής δαπανών διατροφής κρατουμένων και τροφίμων αναμορφωτικών καταστημάτων κλπ.

#### **1.7. Ανέγερση μονάδας μέριμνας νέων**

Εντός του καλοκαιριού του 2003 θα δημοπρατηθεί η ανέγερση σε οικόπεδο του Υπουργείου Δικαιοσύνης συγκρότημα που θα περιλαμβάνει μονάδα κοινωνικής αποκατάστασης δυναμικότητας 80 ατόμων (48 αγόρια και 32 κορίτσια) καθώς επίσης και θεραπευτική μονάδα δυναμικότητας 40 ατόμων (28 αγόρια και 12 κορίτσια) ο προϋπολογισμός του έργου εκτιμάται σε 7.200.000 ευρώ και για την ανέγερσή του θα αξιοποιηθούν τα κονδύλια του εμπειρικού κληροδοτήματος.

## ΜΕΡΟΣ II

### ΑΝΑΛΥΣΗ ΘΕΜΑΤΟΣ

## 2. Θεωρίες για την εξήγηση της παραβατικότητας των ανηλίκων

### 2.1.α. Ψυχολογικές θεωρίες

Οι ψυχολογικές θεωρίες υποστηρίζουν πως η παραβατικότητα γεννιέται από εσωτερικές ψυχολογικές καταστάσεις που θεωρούνται ως κατ' εξοχήν δυσπροσαρμοστικές ή παθολογικές. Ορισμένες απ' αυτές βασίζονται στην έννοια της ψυχοπαθητικής προσωπικότητας. Η πρώτη απόκτηση χαρακτηριστικών παρεκκλίνουσας – παραβατικής προσωπικότητας ερμηνεύεται με βάση ψυχοδυναμικές (Freud, 1962) ή αναπτυξιακές (Erikson 1963) όψεις της ανθρώπινης προσωπικότητας.

Εξάλλου, οι ηθικοαλλοεπιδρασιακές (Rogers, 1951) και υπαρξιακές (Laing 1959) θεωρίες τονίζουν τη συνεχή διαδικασία ψυχολογικής προσαρμογής του ατόμου, ως απάντηση στους περιβαλλοντολογικούς καταναγκασμούς. Και βέβαια, οι ψυχοπαθολογικές καταστάσεις μπορεί να είναι αποτέλεσμα ακατάλληλης κοινωνικής εκμάθησης (Bandura 1969). Όλες αυτές οι καταστάσεις μπορεί να οδηγήσουν τους ανήλικους στην παραβατικότητα. Όσον αφορά τις θεωρίες της κοινωνικής εκμάθησης, κοινό τους σημείο είναι πως οι παραβατικές δραστηριότητες δεν διαφέρουν κατ' είδος από τις άλλες μορφές συμπεριφοράς. Η υποτιθέμενη διαδικασία περιλαμβάνει, τόσο την εκμάθηση της μη παραβατικής, όσο και της παραβατικής συμπεριφοράς.

Σύμφωνα με τους Rutter και Giller (1985) η συμπεριφορά γεννιέται και διατηρείται, αλλά και ενισχύεται από τις συνέπειες – θετικές ή αρνητικές – που έχει κάθε φορά.<sup>1</sup>

### 2.1.β. Βιολογικές θεωρίες

Οι βιολογικές θεωρίες υποστηρίζουν πως στη βάση της παραβατικής συμπεριφοράς των ανηλίκων βρίσκονται παράγοντες που έχουν σχέση με τον σημαντικό οργανισμό του ατόμου. Οι βιολογικές μειονεξίες των παραβατικών ανηλίκων δεν τους επιτρέπουν να έχουν την κανονικότητα του φυσιολογικού ομαλού ανθρώπου και κατά συνέπεια την ικανότητα προσαρμογής σε δυσχερείς εξωτερικές συνθήκες που η ζωή είναι φυσικό να παρουσιάζει, με αποτέλεσμα να υπερβαίνουν τα επιτρεπτά πλαίσια κίνησης – για μια ομαλή κοινωνική ζωή που θέτουν οι νόμοι της κάθε πολιτείας. Οι σύγχρονες θεωρίες αυτού του τύπου αναγνωρίζουν την αλληλοεπίδραση μεταξύ γενετικών και περιβαλλοντολογικών παραγόντων, όπως αυτή

---

<sup>1</sup> Φαρσεδάκη Ι. Ιακωβ. «Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων» Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996 σελίδα 104-108

εμφανίζεται να ασκείται, τόσο στη δομή του βιολογικού οργανισμού, όσο και στη συμπεριφορά π.χ. οι θεωρίες του Schuite (1971) και Towbin (1971) που υποστηρίζουν την ύπαρξη ορισμένων μορφών παραβατικής συμπεριφοράς και δυσλειτουργίας του εγκεφάλου, αναγνωρίζουν την επίδραση των κοινωνικο-οικονομικών μεταβλητών στους παράγοντες διατροφής και σε άλλους περιβαλλοντολογικούς που φαίνεται πως συνδέονται μ' αυτήν την εγκεφαλική δυσλειτουργία (Bell και Morrison, 1980) <sup>1</sup>.

### 2.1.γ. Ψυχαναλυτικές θεωρίες

Κατά τις ψυχαναλυτικές θεωρίες υποτίθεται πως τα παιδιά γεννιούνται με ασυνείδητες πρωτόγονες επιθετικές και καταστροφικές τάσεις που έχουν τη δυναμικότητα να μεταφραστούν σε παραβατική συμπεριφορά. Οι Rutter και Giller (1985) συνοψίζουν ως ακολούθως τα κύρια αξιώματά τους:

Η σπουδαιότητα των οικογενειακών σχέσεων και της αγωγής κατά τα πρώτα χρόνια είναι ιδιαίτερα μεγάλη.

Ο ρόλος των ασυνείδητων ενδοψυχικών παραγόντων είναι κεντρικός.

Η αντικοινωνική συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα λανθασμένης ανάπτυξης της προσωπικότητας.

Ορισμένες περιπτώσεις παραβατικότητας είναι αποτέλεσμα εξωτερίκευσης σε αντικοινωνική συμπεριφορά ενδοψυχικών νευρωτικών συγκρούσεων και

Η φάση της διαδικασίας που καθορίζει τις ψυχικές λειτουργίες είναι ασυνείδητη κι αυτό έχει σαν αποτέλεσμα ορισμένες παραβατικές δραστηριότητες να έχουν μια συμβολική σημασία αντανακλώντας αυτές τις ενδοψυχικές διαδικασίες.

Ειδικότερα για την επιθετικότητα της οποίας οι ρίζες βρίσκονται στις εμπειρίες, στα βιώματα του παιδιού από την αρχή της ζωής του. Η εχθρική στάση αντανακλά διαταραχές της ανάπτυξης που προέρχονται από διαφορετικές πηγές: την απόρριψη των γονέων, τον υπερπροστατευτισμό, την ταύτιση με τιμωρητικές γονικές αναπαραστάσεις. Έτσι η επιθετικότητα είναι μια αντίδραση σε ορισμένες καταστάσεις.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> Φαρσεδάκη Ι. Ιακωβ. «Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων» Νομική βιβλιοθήκη, σελίδα 101

<sup>2</sup> Φαρσεδάκη Ι. «Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων» Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1968 σελίδα 108



### 2.1.δ. Κοινωνιολογικής προέλευσης προσεγγίσεις

Κοινωνιολογικής προέλευσης προσεγγίσεις καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα θεωριών.

Απ' αυτές, οι θεωρίες κοινωνικού ελέγχου (Horton 1966) υποστηρίζουν πως, η ακατάλληλη κοινωνικοποίηση αποκλείει την ανάπτυξη αυτοελέγχου ή εσωτερικής αυτοσυγκράτησης που θα μπορούσε να προλάβει την παραβατικότητα. Ο καθένας έχει μια προδιάθεση παραβατικότητας. Το θέμα είναι πως ο ανήλικος μαθαίνει να μην γίνει παραβατικός. Αυτό συμβαίνει με την προσκόλληση σε άλλους ανθρώπους, την εμπλοκή σε συμβατικές δραστηριότητες, τη σύνδεση με την οργανωμένη κοινωνία, την πίστη σ' ένα κοινό σύστημα αξιών.<sup>1</sup>

Κατά τις θεωρίες της πολιτιστικής παρέκλισης, η επίδραση η επίδραση των παραβατικών συντρόφων και των αξιών τους, είναι καθοριστική. Σύμφωνα με τον Matza (1964) η ιδεολογία του συστήματος παιδικής προστασίας δημιουργεί στους νέους, την εντύπωση αδικιών, με συνέπεια να οδηγούνται στην παραβατικότητα. Παραβαίνοντας το νόμο, ο ανήλικος δεν επιδιώκει να εφαρμόσει έναν άλλο κανόνα. Ξέρει πως διαπράττει αδίκημα. Όμως θεωρεί πως ο νόμος στην περίπτωσή του δεν είναι εφαρμόσιμος.<sup>2</sup>

Κατά τον Cohen (1955) ο κεντρικός μηχανισμός πάνω στον οποίο βασίζεται η παραβατικότητα είναι η κοινωνικοποίηση. Η θεωρία του στηρίζεται, στις δυσχέρειες που συναντούν, κατά την κοινωνικοποίησή τους, τα παιδιά των λαϊκών τάξεων. Υπάρχει αντιφατικότητα μεταξύ οικογενειακής και σχολικής κοινωνικοποίησης. Όσο η κοινωνικοποίηση εφαρμόζεται μέσα στην οικογένεια, τα παιδιά έχουν ομοιογενή και συνεπή πρότυπα. Μόλις έλθουν σε επαφή με το σχολικό σύστημα που βασίζεται στις αξίες της μέσης τάξης, όπου στην ουσία τους ζητείται να απαρνηθούν την πολιτιστική τους προέλευση για να ασπασθούν τα πρότυπα της μέσης τάξης, αντιδρούν. Σ' αυτή την αντίφαση, αντιδρώντας τα παιδιά οδηγούνται στη δημιουργία εγκληματικών συμμοριών.

Ο Merton (1957) βασιζόμενος στη θεωρία της ανομίας του Durkheim (1897) θεωρεί πως η παραβατική συμπεριφορά δημιουργείται από το χάσμα μεταξύ πολιτιστικών στόχων και διαθέσιμων μέσων για την επίτευξη των στόχων. Οι ανήλικοι που ανήκουν στις χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις έχοντας εμπειρίες αποστερήσεως από την έλλειψη ευκαιριών συμμετοχής στα αποτελέσματα της οικονομικής επιτυχίας, αντιδρούν, είτε απορρίπτοντας τους πολιτιστικούς στόχους ή τα νόμιμα μέσα, είτε χρησιμοποιώντας παράνομα μέσα για την επίτευξη των στόχων, είτε υποκαθιστώντας ένα νέο σύνολο στόχων και μέσων.

<sup>1</sup> Φαρσεδάκη Ι. «Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων» Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1968 σελίδα 110

<sup>2</sup> ο.π., σελ. 111

Η θεωρία του διαφορικού συγχρωτισμού του Sutherland (1970) μπορεί να συνοψισθεί στις ακόλουθες προτάσεις:

- Η παραβατική συμπεριφορά όπως και κάθε άλλη συμπεριφορά μαθαίνεται.
- Η εκμάθηση γίνεται σε επαφή με άλλους ανθρώπους παραβατικούς
- Επιτυγχάνεται, με το συγχρωτισμό στο εσωτερικό μιας περιορισμένης από προσωπικές επαφές ομάδες.
- Ο διαφορικός συγχρωτισμός αποτελεί την ειδική αιτιώδη διαδικασία που οδηγεί στην παραβατικότητα.
- Οι οποιοσδήποτε αλλαγές στην παραβατικότητα καθορίζονται από τη διάρκεια, τη συχνότητα, την ένταση και τη συνέπεια των επαφών με παραβατικά άτομα.
- Βασική αιτία του διαφορικού συγχρωτισμού είναι η πολιτιστική σύγκρουση.
- Η εξειδίκευση στην παραβατικότητα, μέσω του συγχρωτισμού με παραβατικά άτομα, θέτει σε λειτουργία τους ίδιους μηχανισμούς μ' αυτούς που τίθενται σε κάθε ειδίκευση<sup>1</sup>

## 2.2. Νέες προσεγγίσεις στην αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας

Εμπειρικές έρευνες σε πολλές χώρες έχουν δείξει ότι η υιοθέτηση πολιτικής, η οποία βασίζεται στην αυξημένη χρήση ποινών κράτησης σε νέους ήταν όχι μόνο αναποτελεσματική αλλά και δαπανηρή οδηγώντας συχνά στην αύξηση της εγκληματικότητας. Οι ευρωπαϊκές εξελίξεις στον τομέα των κοινωνικών επιστημών σηματοδότησαν στη διάρκεια της δεκαετίας του '80 νέες θεωρητικές προσεγγίσεις με κεντρική ιδέα το δεδομένο ότι η εμπλοκή του νέου στον ποινικό μηχανισμό ενισχύει την ταύτισή του με εγκληματικά στερεότυπα. Επιπροσθέτως ο ποινικός εγκλεισμός θεωρείται ιδιαίτερα επιβλαβής καθώς απομονώνει τον ανήλικο από το οικογενειακό, σχολικό και κοινοτικό του περιβάλλον. Αυτή η καινούρια προσέγγιση στην κατανόηση του φαινομένου της «παραβατικότητας» οδήγησε στην οργάνωση και λειτουργία προγραμμάτων μέσα στην κοινότητα.<sup>2</sup>

Το Ελληνικό Υπουργείο Δικαιοσύνης στα πλαίσια εναρμόνισής του με τους Κανόνες του Πεκίνου, για την απονομή της Δικαιοσύνης στους νέους (Ο.Η.Ε 1985) και με τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού (Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών που κυρώθηκε νομοθετικά από την Ελλάδα το έτος 1992) αφού έλαβε υπόψη τις νέες τάσεις της εξωδικαστηριακής και

<sup>1</sup> ο.π., σελ. 113-115

<sup>2</sup> Alexander, JF and Sexton TL. Functional family therapy. A Model for treating high – risk, acting out youth. In F.W. Kaslow (ED) Comprehensive handbook of psychotherapy: Integrative/eclectic, vol (pp 111-132) N.Y. John willy 2002.

εξωιδρυματικής αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας σε άλλες χώρες της Ευρώπης, προχώρησε στην αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων. Σύμφωνα με τον καινούριο νόμο (Ν. 3189/2003) ως ανήλικοι θεωρούνται πλέον αυτοί που, κατά το χρόνο της αξιόποινης πράξης, έχουν ηλικία μεταξύ του 8<sup>ου</sup> και του 18<sup>ου</sup> έτους (συμπληρωμένων). Ο όρος «ανήλικος εγκληματίας» απαλείφεται και για πρώτη φορά παρέχεται η δυνατότητα στον εισαγγελέα να απέχει από την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος ανηλίκου υπό ορισμένες προϋποθέσεις, που δίνεται δε η δυνατότητα να επιβάλλει στον ανήλικο ένα ή περισσότερα αναμορφωτικά μέτρα. Τα δικαστήρια ανηλίκων δικάζουν αξιόποινες πράξεις που τελούνται κυρίως από ανήλικους ηλικίας 13 έως 18 ετών. Τα προβλεπόμενα αναμορφωτικά μέτρα – που μέχρι σήμερα περιελάμβαναν την κύρωση της επίπληξης (πρώτο σε συχνότητα επιβαλλόμενο μέτρο στους εφήβους) την ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς, στους επίτροπους ή τους κηδεμόνες (δεύτερο σε συχνότητα μέτρο και συνήθως επιβαλλόμενο στην περίπτωση τροχαίων παραβάσεων), την ανάθεση της επιμέλειας στους επιμελητές ανηλίκων – εμπλουτίζονται με εναλλακτικές δυνατότητες για την εξω-ιδρυματική αντιμετώπιση του ανήλικου παραβάτη. Για παράδειγμα, δίνεται η δυνατότητα ανάθεσης της επιμέλειας του ανήλικου σε ανάδοχη οικογένεια. Αναμφίβολα πρόκειται για ένα θετικό μέτρο, το οποίο όμως έχει δυσκολίες εφαρμογής λόγω της περιορισμένης ανάπτυξης του θεσμού της αναδοχής σε εθνικό επίπεδο καθώς και της έλλειψης υποστηρικτικών υπηρεσιών για τις ανάδοχες οικογένειες.

Εισάγεται επίσης το μέτρο της «διαμεσολάβησης» μεταξύ δράστη και θύματος με στόχο την έκφραση συγγνώμης του ανηλίκου προς το θύμα, δηλαδή την εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης καθώς επίσης και το μέτρο της αποζημίωσης του θύματος. Ο θεσμός της «διαμεσολάβησης» είναι αναμφισβήτητο ένα θετικό και καινοτόμο μέτρο, απαιτεί δε για τη λειτουργία του ειδικά εκπαιδευμένους λειτουργούς και επαρκή χρηματοδότηση τόσο για την εφαρμογή όσο και για την αποτελεσματικότητά του. Για πρώτη φορά εισάγεται η συμμετοχή των ανηλίκων στο θεσμό της κοινωφελούς εργασίας, μέτρο που ίσχυε μέχρι σήμερα μόνο για ενήλικες. Ενώ αυτό αποτελεί σημαντικό μέτρο στην κοινωνική επανένταξη του ανηλίκου δεν είναι ευκρινές το πλαίσιο και ο τρόπος λειτουργίας αυτού. Σχετικό μέτρο στα χέρια των υπηρεσιών της δικαιοσύνης είναι η σύσταση προς τον ανήλικο παραβάτη να παρακολουθήσει κοινωνικά και ψυχολογικά προγράμματα, το οποίο ως μέτρο απαιτεί την ύπαρξη επαρκούς και συντονισμένου δικτύου υπηρεσιών ψυχικής υγείας παιδιών και εφήβων.

Ένα από τα σημαντικότερα αναμορφωτικά μέτρα της νέας νομοθεσίας είναι η επιβολή φοίτησης σε σχολή επαγγελματικής εκπαίδευσης ή κατάρτισης. Το μέτρο αυτό προωθεί την κοινωνική ένταξη του παιδιού / εφήβου. Το σύστημα όμως της επαγγελματικής εκπαίδευσης ή και κατάρτισης έχει μεγάλες αδυναμίες στη χώρα μας. Θα πρέπει όμως εδώ να αναφερθούμε στο

φαινόμενο της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, το οποίο αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους συσχετιζόμενους με την παραβατικότητα παράγοντες.

Η επιβολή των θεραπευτικών μέτρων, που συμπεριλαμβάνουν μεταξύ άλλων την παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος από τον ανήλικο ή τη παραπομπή του σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάσταση, γίνεται αφού προηγηθεί διάγνωση και γνωμοδότηση από εξειδικευμένη ομάδα ιατρών, ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών. Αυτή η διάταξη του νόμου προϋποθέτει ότι στη χώρα μας υπάρχει η δυνατότητα εκπαίδευσης των επαγγελματιών ψυχικής υγείας (ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών, παιδοψυχιάτρων) σε θέματα ιατροδικαστικής παιδοψυχιατρικής (Forensic child edolescent psychiatry) τόσο στην αξιολόγηση όσο και στην εφαρμογή σύγχρονων θεραπευτικών προσεγγίσεων.

Η ιδιότυπη ποινή του ποινικού σωφρονισμού, δηλαδή ο περιορισμός σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων, μόνο κατ' εξαίρεση μπορεί να επιβάλλεται. Στην απόφαση του δικαστηρίου ορίζεται επακριβώς ο χρόνος παραμονής του ανηλίκου στο κατάστημα αυτό. Νέες, ευνοϊκές διατάξεις ειδικά για ανήλικους παραβάτες σε σχέση με τα ναρκωτικά αναφέρονται στο νέο νόμο. Επιτρέπεται δε η άσκηση έφεσης σε κάθε περίπτωση καταδίκης ανηλίκου ανεξάρτητα από τη διάρκεια του περιορισμού του σε ειδικό κατάσταση κράτησης. Η προσωρινή κράτησης ανηλίκων κατηγορουμένων επιτρέπεται, εφόσον αυτός έχει συμπληρώσει το 13<sup>ο</sup> έτος της ηλικίας του (αντί του 12<sup>ου</sup> που ίσχυε σήμερα) και μόνο εφόσον η πράξη για την οποία κατηγορείται επιφέρει ποινή κάθειρξης τουλάχιστον 10 ετών. Ορίζεται επιπλέον ότι η εκ μέρους του ανηλίκου αδυναμία παροχής της χρηματικής εγγύησης που του έχει επιβληθεί, δεν επιτρέπεται να οδηγήσει από μόνη της στην επιβολή προσωρινής κράτησης και στον εγκλεισμό του στη φυλακή. Η διάταξη αυτή χρήζει ιδιαίτερης προσοχής δεδομένου ότι ο αριθμός των καταδικασθέντων κρατουμένων σε σωφρονιστικά καταστήματα (191 αντί 108 το 1986). Αναμφισβήτητα ο καινούριος νόμος εκσυγχρονίζει το θεσμικό πλαίσιο αντιμετώπισης της παραβατικότητας ανηλίκων μεταφέροντας την έμφαση από την καταστολή και τον στιγματισμό στο κατ' εξοχήν, ευρωπαϊκό δίκαιο κοινωνικής προστασίας. Ας σημειωθεί όμως ότι αυτή η καινούρια προσέγγιση στην αντιμετώπιση νεανικής παραβατικότητας απαιτεί τη συγκρότηση μιας ολοκληρωμένης ιδρυματικής, αλλά και εξω-ιδρυματικής υποδομής για τη μεταχείριση ανηλίκων με υπαρκτά η εν δυνάμει προβλήματα κοινωνικής συμπεριφοράς.

### 2.3. Οι θεραπευτικές προσεγγίσεις για παραβατικούς νέους

Οι δυο θεραπευτικές προσεγγίσεις που έχουν αξιολογηθεί και επιστημονικά τεκμηριωθεί ως αποτελεσματικές στη μείωση υποτροπής και στην αύξηση των κοινωνικών συμπεριφορών στηρίζονται στη συστηματική προσέγγιση και είναι (α) η λειτουργική θεραπεία οικογένειας (Functional family Therapy – FFT)<sup>1</sup> και β) η πολυσυστημική θεραπεία (Multisystemic therapy – MST). Η λειτουργική θεραπεία οικογένειας στοχεύει στην αλλαγή συμπεριφοράς του ατόμου σε συνάρτηση με αλλαγές στις λειτουργίες της οικογένειά του και του ευρύτερου περιβάλλοντος. Αποβλέπει επίσης στην τροποποίηση των συνθηκών επικινδυνότητας και ενίσχυση των παραγόντων προστασίας ενώ προάγει τη γενίκευση, τη διατήρηση και την υποστήριξη των επιτευχθέντων (μακροχρονίως) αλλαγών που επιφέρει.

Η πολυσυστημική θεραπεία αποτελεί παράδειγμα, καινοτόμου μοντέλου αποτελεσματικής παρέμβασης. Η προσέγγιση αυτή έχει αναπτυχθεί μέσα στα πλαίσια μιας προσπάθειας για ανεύρεση επιστημονικά έγκυρης και οικονομικά αποτελεσματικής θεραπείας στην κοινότητα, που να αποτελεί πρακτικά εφαρμόσιμη ως βιώσιμη εναλλακτική λύση ως προς τις δαπανηρές αλλά και αναποτελεσματικές θεραπείες που έχουν εφαρμοστεί παραδοσιακά σε νέους με σοβαρή διαταραχή διαγωγής (ιδρυματική ή εξωιδρυματική φροντίδα). Η θεραπευτική αυτή προσέγγιση έχει χρηματοδοτηθεί από Εθνικό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας των ΗΠΑ (NIMH) και αναπτύχθηκε από τον Scott Henggeler.<sup>2</sup>

Οι βασικοί άξονες αυτού του προγράμματος περιγράφονται ως εξής:

Πρώτον, το πρόγραμμα στοχεύει στη βελτίωση της ψυχοκοινωνικής λειτουργικότητας των νέων και των οικογενειών τους, έτσι ώστε η ανάγκη για την τοποθέτηση του νέου σε δομές εκτός οικογένειας να μειωθεί δραστικά. Προκειμένου να πετύχει το στόχο του το πρόγραμμα επιχειρεί να λάβει υπόψη τους γνωστούς αιτιολογικούς παράγοντες της παραβατικότητας τόσο σε εξατομικευμένο όσο και σε ολιστικό επίπεδο. Ως εκ τούτου, η προσέγγιση επικεντρώνεται όχι μόνο στον έφηβο αλλά και στο οικογενειακό και στο ευρύτερο κοινωνικό του περιβάλλον (σχολείο, γειτονιά, στήριξη στην κοινότητα, συνομηλίκου).

Παράδειγμα αποτελούν οι παρεμβάσεις στην οικογένεια, οι οποίες επικεντρώνονται στην προώθηση της ικανότητας των γονέων να αναλάβουν το ρόλο της επίβλεψης / επιτήρησης και πειθαρχίας του νέου. Εδώ το πρόγραμμα αξιολογεί ποιοι παράγοντες παρεμποδίζουν την επιβολή πειθαρχίας από τους γονείς και δρα αναλόγως.

Συχνά παρατηρείται ότι η έλλειψη κοινωνικής στήριξης, η ψυχιατρική διαταραχή του γονέα και η γονική χρήση οινόπνευματων ή άλλων εξαρτησιογόνων ουσιών αποτελούν

<sup>1</sup> Hinton Wj, Sheperis C, Sims P. Family – Based approaches to Juvenile delinquency: A review of the literature. Family Journal – Counseling and Therapy for couples and families, 11, 2003, 167-173

<sup>2</sup> Henggeler, S.W. Multisystemic therapy: an overview of clinical procedures, outcomes and police implications. Child Psychology and Psychiatry Review 4,2 –10 1999

εμπόδιο στην εφαρμογή του προγράμματος. Σε μια τέτοια περίπτωση προσφέρεται ατομική βοήθεια στους γονείς. Δεύτερον, βασικός στόχος του προγράμματος είναι η απομάκρυνση του εφήβου από τις υποπολιτισμικές ομάδες και η ανάπτυξη εναλλακτικών σχέσεων με «κοινωνικούς» συνομήλικους. Οι γονείς αποτελούν το κλειδί στην εκπλήρωση αυτού του στόχου. Τρίτον, παρεμβάσεις εκπαιδευτικής και επαγγελματικής κατάρτισης που έχουν ως στόχο την αύξηση της ικανότητας του νέου για μελλοντική εργασία και οικονομική αυτόαρκεια.

Η διάρκεια του προγράμματος είναι τετράμηνη – σύνολο 60 ωρών με επικοινωνία επί καθημερινής βάσεως. Η βασική του φιλοσοφία είναι η προστασία και η διατήρηση της οικογενειακής συνοχής. Το πρόγραμμα στηρίζεται στη στενή συνεργασία των υπηρεσιών ψυχικής υγείας, της εκπαίδευσης, της κοινωνικής πρόνοιας και του νομικού συστήματος.

Η πολυσυστημική προσέγγιση ουσιαστικά προσδοκεί να αλλάξει την πραγματικότητα που περιβάλλει το νέο τροποποιώντας το άμεσο περιβάλλον του, οικογενειακό και ευρύτερο, έχοντας ως στόχο τη βελτίωση της κοινωνικής του συμπεριφοράς. Η επιτυχία του προγράμματος επιφέρει βελτίωση οικογενειακών σχέσεων και σχέσεων με συνομήλικους, μείωση των προβλημάτων συμπεριφοράς και μείωση του αριθμού τοποθετήσεων του νέου σε δομές εκτός οικογένειας. Σε σύγκριση με τους νέους που τους επιβλήθηκε δικαστική επιμέλεια υπήρξαν λιγότερες υποτροπές (συλλήψεις).

#### **2.4. Ανηλικοί «εγκληματίες» ή «παραβάτες»**

Ο χαρακτηρισμός ενός ανηλίκου ως «εγκληματία», ατόμου δηλαδή που όχι απλώς παραβιάζει με τη συμπεριφορά του κάποιο κοινωνικό κανόνα και προκαλεί κοινωνική αντίδραση, αλλά εκδηλώνει παρεκκλίνουσα συμπεριφορά που τιμωρείται με επιβολή κυρώσεων από τους μηχανισμούς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου (ποινικό νόμο) σε μια συγκεκριμένη κοινωνία και σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, εξαρτάται από το ποιο συγκεκριμένο πλαίσιο αντίδρασης δέχεται η κοινωνία αυτή, όσον αφορά το έγκλημα και τον εγκληματία γενικότερα.<sup>1</sup> Η αντίδραση θα είναι διαφορετική ανάλογα με τις υποθέσεις που θεωρούνται δεδομένες, τη μεθοδολογία που ακολουθείται, το αντικείμενο της έρευνας, το θεωρητικό υπόβαθρο, την πρόληψη την μεταχείριση και την απονομή δικαιοσύνης σε ανηλίκους, ανάλογα με το «παράδειγμα» στο οποίο δίνεται το κέντρο βάρους. Σε εκείνο της ατομικής μεταχείρισης, της φιλελεύθερης μεταρρύθμισης

<sup>1</sup> Χαϊδου Α. Το θεωρητικό και θεσμικό πλαίσιο του κοινωνικού ελέγχου των ανηλίκων. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1982: 14-21, 110, 78-81, 109

ή της ριζοσπαστικής μη παρέμβασης.<sup>1</sup> Στη σύγχρονη κοινωνία επικρατεί η τάση συγκερασμού και των τριών αυτών αντιλήψεων.

Στην Ελλάδα συγκεκριμένα η άσκηση του επίσημου κοινωνικού ελέγχου σε ανηλίκους που χαρακτηρίζονται «εγκληματίες» δεν έχει κατορθώσει να ξεφύγει από τους γενικότερους μηχανισμούς της απονομής ποινικής δικαιοσύνης. Στο θέμα της καταστολής ειδικότερα η παρέμβαση του ποινικού δικαίου είναι καθολική.<sup>2</sup>

Το αν οι ανήλικοι χαρακτηρίζονται «εγκληματίες» ή παραβάτες και η συμπεριφορά τους αντίστοιχα «εγκληματική» ή παραπτωματική, ορολογικές διαφοροποιήσεις που υποστηρίζονται εξίσου με αντίστοιχα επιχειρήματα στη θεωρία δεν έχει αντίκτυπο στην πρακτική που ακολουθείται. Τόσο αυτοί που έχουν διαπράξει κάποιο έγκλημα όσο και εκείνοι που κρίνονται επικίνδυνοι για την κοινωνία λόγω της αντικοινωνικής τους συμπεριφοράς (με άλλα λόγια βρίσκονται σε ηθικό κίνδυνο) αποτελούν αντικείμενο κατασταλτικών μηχανισμών στα πλαίσια του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.<sup>3</sup>

Οι διατάξεις που ρυθμίζουν την αντιμετώπιση των ανηλίκων από την πολιτεία, τόσο σε περίπτωση διάπραξης ενός εγκλήματος όσο και εκδήλωσης αντικοινωνικής συμπεριφοράς δεν είναι συγκεντρωμένες και κωδικοποιημένες. Βρίσκουν έρεισμα σε μια πληθώρα κωδικών, νόμων και διαταγμάτων, στην πλειοψηφία τους αναχρονιστικών.

---

<sup>1</sup> Schur E. *Rachical Non – intervention*. Prentice – Hall, Englewood Cliffs 1973:20.

<sup>2</sup> Σπινέλλη ΚΔ *Ανήλικοι εγκληματίες ή νεαροί παραβάτες*. Το πρόβλημα υπό το πρίσμα της «θεωρίας της ετικέτας» π.χ. 1976, ΚΣτ: 785-800

<sup>3</sup> Αλεξιάδης Σ. *Εγκληματικότητα ή «παραβατικότητα» των ανηλίκων*, (Σε αναφορά με το σχέδιο Νόμου για τις «Μονάδες μέριμνας και αγωγής Νεότητας» του 1984) π.χ. 1986 ΛΣΤ: 113-120.

## ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

### ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

#### 3.1. Αίτια

Τα αίτια της παραβατικής συμπεριφοράς των ανηλίκων είναι πολυδιάστατα και σύνθετα, συνδέονται δε με βιολογικούς, ατομικούς, οικογενειακούς καθώς και άλλους παράγοντες. Για πάρα πολλά χρόνια διάφοροι επιστημονικοί κλάδοι έκαναν προσπάθειες προς αναζήτηση των αιτιών της αντικοινωνικής δραστηριότητας των νεαρών ατόμων.

Επειδή όμως κάθε επιστημονικός κλάδος εξέταζε μόνο από τη σκοπιά του το φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας έφτασαν σε αφορισμούς της μορφής: «φταίει η οικογένεια», «φταίει το σχολείο» ή «φταίνε τα μέσα μαζικής ενημέρωσης».

Παλαιότερα μάλιστα είχαν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο εγκληματίας γεννιέται με αυτό τον τρόπο απέβαλαν τις ευθύνες τους απέναντι στο φαινόμενο αυτό, διαχωρίζοντας έτσι το ρόλο της κοινωνίας.

Με την πάροδο όμως οι απόψεις αυτές αναθεωρήθηκαν και αναπτύχθηκε όχι μόνο η έρευνα αλλά και η επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων επιστημονικών κλάδων. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθούν ρήγματα σε αυτόν τον κλασικό τρόπο αντιμετώπισης και να προσεγγιστεί το φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας περισσότερο σφαιρικά και όχι μονόπλευρα.

Είναι πολύ σημαντικό, πριν προχωρήσουμε στην εξέταση των αιτιών, να διευκρινιστεί ότι οι κοινωνικές επιστήμες, δεν έχουν τη δυνατότητα να προβλέψουν ότι όταν συντρέχουν ορισμένοι παράγοντες θα επακολουθήσουν ορισμένοι τρόποι συμπεριφοράς.

Μιλάμε λοιπόν για την πιθανότητα και όχι τη βεβαιότητα, ότι ένα παιδί θα στραφεί προς την αντικοινωνική συμπεριφορά, όταν ένας από αυτούς τους παράγοντες ή συνδυασμός παραγόντων δε λειτουργεί ευνοϊκά. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι δε μιλάμε για μια βασική αιτία στην οποία οφείλεται η παραβατική συμπεριφορά, αλλά για μια αιτιώδη διαδικασία που οδηγεί στην παρέκκλιση.

Η προσαρμογή του ατόμου εξαρτάται από την προσωπικότητά του και από το περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγαλώνει. Η προσαρμογή του ανήλικου δεν είναι μόνο δικό του έργο. Είναι και έργο της οικογένειάς του, των φίλων του, του σχολικού του περιβάλλοντος, της κοινωνίας γενικότερα.

Αν αυτοί οι παράγοντες δεν ασκήσουν στον ανήλικο θετική επιρροή τότε είναι πολύ πιθανό να τον καταστήσουν κοινωνικά απροσάρμοστο και πιθανώς εγκληματία.



Η επίδραση του περιβάλλοντος στην ανάπτυξη της προσωπικότητας, αλλά και στον τρόπο που αντιδρούν οι ανήλικοι, είναι ιδιαίτερα σημαντική και καθοριστική, ανεξάρτητα αν έχουν επιλέξει οι ίδιοι ή όχι, το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν. Οι περιβαλλοντολογικοί παράγοντες παρουσιάζουν μεταξύ τους στενή αλληλεπίδραση. «Το περιβάλλον αυτό θα μπορούσε να διακριθεί σε άμεσο, στενότερο και ευρύτερο – και όχι μόνο για συστηματικούς λόγους. Η επίδραση του καθενός από αυτά είναι διαφορετική και από άποψη χρόνου εμφάνισης των αποτελεσμάτων της. Μερικές φορές η σφραγίδα που θέτουν στην προσωπικότητα των ανηλίκων είναι ανεξίτηλη».<sup>1</sup>

Ας εξετάσουμε όμως κάθε παράγοντα που μπορεί να αποτελεί γενεσιουργό αιτία της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς ξεχωριστά:

### 3.2. Οικογένεια

Το άτομο αναπτύσσεται μέσα στην οικογένεια όπου και πραγματοποιείται η προετοιμασία του ως υπεύθυνου ενήλικα.

Η επίδραση του οικογενειακού περιβάλλοντος αποτελεί ίσως τον σημαντικότερο παράγοντα για την εξήγηση της παραβατικότητας. Η αγωγή που δίνεται στο παιδί από την οικογένειά του, πρέπει να αποβλέπει στην ισόρροπη ανάπτυξη όλων των δεξιοτήτων του, έτσι ώστε να γίνει ανεξάρτητο, να χειρισθεί υπεύθυνα τις αντιξοότητες που πρόκειται να αντιμετωπίσει και να γίνει υπεύθυνο απέναντι στον εαυτό του, στην οικογένειά του και στην κοινωνία γενικότερα. Χρέος των γονιών είναι να μάθουν στο παιδί να σέβεται τον εαυτό του και τους άλλους, να γνωρίζει τις υποχρεώσεις αλλά και τα δικαιώματα που έχει στη ζωή, να αποκτήσει ευσυνειδησία και αντενέργεια καθώς και να παίρνει πρωτοβουλίες. Αυτό που έχει ανάγκη το παιδί είναι να αγαπηθεί και να αγαπήσει, να αισθανθεί συναισθηματική ζεστασιά.

Έχει διαπιστωθεί ότι το οικογενειακό περιβάλλον του ανήλικου παραβάτη χαρακτηρίζεται από έλλειψη ισορροπίας και από ένταση. Όταν το παιδί έχει δοκιμάσει απογοητεύσεις, από τη μη ικανοποίηση των βασικών αναγκών του, θέλοντας να ξεφύγει από αυτή την κατάσταση συναισθηματικής ανισορροπίας, θα ανακαλύψει την παραβατικότητα ή θα καταλήξει στην νεύρωση.

Από έρευνες που έχουν γίνει, έχει διαπιστωθεί ότι στις περισσότερες περιπτώσεις ανηλίκων παραβατών, η ατμόσφαιρα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος, αλλά και οι

---

(1) <sup>1</sup> Ιακ. Ι. Φαρσαδάκης, Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1985, σελ. 50

σχέσεις με τους γονείς τους είναι ταραγμένες. Τα άτομα αυτά έχουν γονείς αυστηρούς και διαταραγμένους με χαρακτήρα νευρωτικό ή ψυχωσικό.

Η σκληρή απόρριψη που δείχνουν συστηματικά οι γονείς στο παιδί ή ακόμα και η εξωπραγματική προστασία είναι αιτίες που μπορούν να οδηγήσουν σε διαταραχές αγωγής.

Ένας μεγάλος αριθμός ανηλίκων παραβατών προέρχονται από διαλυμένες οικογένειες. Όταν το νεαρό άτομο μεγαλώνει μέσα σε μια διαλυμένη οικογένεια (η διάλυση αυτή μπορεί να προέρχεται από χωρισμό των γονιών από το παιδί, από θάνατο ενός απ' τους δυο γονείς ή και των δύο, από διαζύγιο), τότε η επιρροή που ασκείται στον ψυχισμό και κατ' επέκταση στη συμπεριφορά του ανήλικου είναι καθοριστική και οδηγείται πολλές φορές στην παραβατικότητα.

Οι καταστάσεις που προαναφέρθηκαν δεν οδηγούν το νέο άμεσα στην παραβατικότητα, αλλά καλλιεργούν τις ανάλογες συνθήκες, όπως έλλειψη επικοινωνίας, ασθενείς σχέσεις γονέων – παιδιών, ατμόσφαιρα μίσους και αντιδικίας. Η διάλυση είναι ενδεχόμενο να συνεπάγεται ελλιπή γονική επίβλεψη.

Οι διεφθαρμένες οικογένειες παράγουν επίσης με μεγαλύτερη συχνότητα παραβατικά παιδιά. Τα παιδιά με τους γονείς υπότροπους εγκληματίες, επιδίδονται στην εκμάθηση της επιθετικότητας με τις άμεσες εμπειρίες που αποκτούν ή με την παρατήρηση προσώπων μέσα στο οικογενειακό τους περιβάλλον.

« Η κακοποίηση (πνευματική, ψυχική, σωματική) των παιδιών και η εγκληματική συμπεριφορά των μεγάλων απέναντί τους οδηγεί συχνά και αυτά στο μιμητισμό, στη βίαιη συμπεριφορά τους αργότερα αφού δεν υπάρχει επιλογή προτύπων ή άλλου παραδείγματος από την ίδια την οικογένεια». <sup>1</sup>

Έχει παρατηρηθεί επίσης ότι οι γονείς των παραβατικών παιδιών, μεταχειρίζονται τις περισσότερες τις σωματικές τιμωρίες παρά τις συναισθηματικές ανταμοιβές. Η λήψη εσφαλμένων μέτρων τιμώρησης για να επιτύχουν την πειθάρχηση του ανήλικου είναι πολλές φορές χαρακτηριστικό αυτών των γονιών. Πρόκειται λοιπόν για γονείς παράλογα αυστηρούς που καταδυναστεύουν τα παιδιά τους. Ένα ακόμη είδος οικογενειακής ευθύνης είναι η αδυναμία των γονιών για τα παιδιά τους. Όταν παραιτούνται απ' την άσκηση της φυσικής εξουσίας τους και δείχνονται εγωϊστές μες στην αγάπη τους. Οι γονείς αυτοί φοβούνται τις συγκρούσεις, προσπαθούν να εξασφαλίσουν την ησυχία τους. Δεν μπορούν να συνδυάσουν την τρυφερότητα με τη σταθερότητα και με αυτό τον τρόπο αναπτύσσεται στο παιδί ένας

---

<sup>1</sup> Κατ. Τζανόνε – Τζώρτζη, Η συμβολή των κοινωνικών παραγόντων στη δημιουργία κοινωνικών αποκλινόντων ατόμων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1990, σελ. 195).

υπερβολικός εγωκεντρισμός, όπου το παιδί νομίζει πως έχει μόνο δικαιώματα, εκμεταλλεύεται την αδυναμία των γονιών του, πιστεύει πως όλος ο κόσμος είναι υπηρέτης του, ξεσπά σε καπρίτσια και έξαλλους θυμούς όταν βρίσκει αντίσταση στις επιθυμίες του. Μπαίνει στο δρόμο της εύκολης ζωής και η παραβίαση, γενικότερα, των κανόνων του κοινωνικού παιχνιδιού, γίνεται γι' αυτόν το νέο ένα πρόχειρο μέσο για να αποκτήσει αυτό που θέλει.

### 3.2.α. Οικογενειακές αξίες στη σύγχρονη εποχή

Οι αξίες κατά τον ανθρωπολόγο Klunckhahn (1951) αντιπροσωπεύουν «τη σαφή ή υπονοώμενη σύλληψη του επιθυμητού, χαρακτηριστική ενός ατόμου ή κάποιας ομάδας, η οποία επηρεάζει την επιλογή προτύπων μέσων και ενεργειών στην κοινωνία». Θα μπορούσε λοιπόν να υποστηρίξει κανείς ότι οι αξίες διαδραματίζουν ίσως τον κεντρικό ρόλο στη ρύθμιση της κοινωνικής συμπεριφοράς του ατόμου.

Οι οικογενειακές αξίες στη σύγχρονη εποχή έχουν σαφώς αλλοιωθεί, αφού η κοινωνική δομή συνεχώς αλλάζει όπως συμβαίνει το τελευταία 20 με 30 χρόνια στην Ελλάδα, το αποτέλεσμα είναι να μεταβάλλεται και η μορφή της οικογενειακής ομάδας.

Μερικές από αυτές τις αλλαγές είναι η μεταβολή της εκτεταμένης σε πυρηνική οικογένεια, οι αλλαγές του ρόλου του άντρα και της γυναίκας. Όλο και περισσότερες γυναίκες σήμερα συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία. Ενώ τα παιδιά τους περνούν το μισό χρόνο της ημέρας σε διάφορα κέντρα και σταθμούς για παιδιά εργαζόμενων μητέρων. Ο άντρας επίσης φαίνεται να συμμετέχει περισσότερο στην ανατροφή των παιδιών (45% στον αγροτικό και ημιαστικό χώρο και 34% στον αστικό) (ΕΚΚ 1980).

Ευρύτερες μεταβολές που επηρεάζουν άμεσα στην οικογενειακή δομή είναι αυτές που χαρακτηρίζονται από τον προοδευτικό μετασχηματισμό της κοινωνίας μας από την αγροτική, εμπορική, παραδοσιακή κοινωνία στη σύγχρονη «βιομηχανική κοινωνία» και συνοδεύονται από μετακίνηση του πληθυσμού προς τα μεγάλα αστικά κέντρα. Επίσης η καταπληκτική διάδοση των μέσων μαζικής επικοινωνίας, η τεχνολογική ανάπτυξη, η διάδοση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και οι διάφορες ασθένειες της εποχής μας, «αναγκάζουν» την οικογενειακή ομάδα να βαδίζει με γοργό βήμα και να ακολουθήσει και αυτή με τη σειρά της την τεχνολογική πρόοδο και τον αυτοματισμό.

Οι συνέπειες των πιο πάνω σε ατομικό επίπεδο είναι, π.χ. το αυξημένο άγχος, η χρήση ναρκωτικών, αυξημένος αριθμός διαζυγίων, προβληματικά και δυσαπροσάρμοστα

παιδιά. Γενικός μια κοινωνική αναστάτωση που εισχωρεί στα πλαίσια της οικογενειακής σταθερότητας και ισορροπίας.

Για να κατανοήσουμε τα αίτια της κρίσης των αξιών στο σύγχρονο κόσμο θα πρέπει να αναλύσουμε πώς αυτές διαμορφώνονται από επιμέρους οικολογικές και κοινωνικές παραμέτρους στη διαχρονική εξέλιξη της κοινωνίας.

Η οικολογική – κοινωνική θεωρία του Berry (1986, 1988, υπό δημοσίευση) περιλαμβάνει πέντε παράγοντες οι οποίοι ενδέχεται να διαμορφώσουν ψυχολογικές ιδιότητες<sup>1</sup>

Οι παράγοντες αυτοί είναι οι εξής:

α) Τα οικολογικά στοιχεία που αναφέρονται σε στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος και περιλαμβάνουν κλιματολογικές συνθήκες, χωροταξικά και δημογραφικά στοιχεία .

β) Η Οργάνωση και οι θεσμοί της κοινωνίας που περιλαμβάνουν το οικονομικό στοιχείο, το πολιτικό σύστημα με το νομικό καθεστώς, το εκπαιδευτικό σύστημα, τη θρησκεία και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

γ) Οι δεσμοί του ατόμου με ομάδες στη μικρή κοινότητα. Ο κάθε άνθρωπος ανήκει σε κάποια ομάδα η οποία το επηρεάζει ουσιαστικά.

δ) Η οικογένεια που ξεχωρίζει από τις προαναφερθείσες κοινοτικές ομάδες λόγω της σημαντικότητας της επιρροής της στη διαπαιδαγώγηση του παιδιού. Η οικογένεια είναι ο φορέας διαμόρφωσης των αξιών του παιδιού καθώς μεταβιβάζει σε αυτό τα ήθη και τα έθιμα της κοινότητας και τους θεσμούς της κοινωνίας.

ε) Το άτομο, και στην προκειμένη περίπτωση, ειδικότερα οι αξίες του στόχου.

Η σημερινή κρίση των αξιών, οφείλεται σε μεταβολές στο οικολογικό – κοινωνικό σύστημα. Όταν επισυμβαίνουν αλλαγές σε μια από τις παραμέτρους του συστήματος αυτού, τότε οι αλλαγές αυτές αντανακλώνται σε όλα τα επίπεδα των συστημάτων, με συνέπεια την διατάραξη των ειδών προσαρμογής αρκετών μελών της κοινωνίας.

Έχουν αναλυθεί λεπτομερώς (Γεωργιάς 1986<sup>α</sup>) οι κύριες αλλαγές στην Ελλάδα τα 20 με 30 χρόνια, με βάση το οικολογικό – κοινωνικό πρότυπο.

Παρ' όλα αυτά οι μεταβολές και ο μετασχηματισμός της ελληνικής κοινωνίας και της ελληνικής οικογένειας βρίσκονται σε εξέλιξη και δεν έχουν κρυσταλλωθεί. Εξακολουθεί σα θεσμός η οικογένεια να διατηρεί πολλά από τα παραδοσιακά στοιχεία της. Έτσι που μπορεί να υποστηρίξει κανείς ότι θα συνεχιστεί μεν η κρίση των αξιών στην ελληνική κοινωνία και

---

<sup>1</sup> Α. Καλαντζή – Αζιζι – Ν. Παρίτσης «Οικογένεια, Ψυχοκοινωνικές – Ψυχοθεραπευτικές Προσεγγίσεις» Εκδ. Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 90, σελ. 22

οικογένεια, αλλά ορισμένες θετικές αξίες θα παραμείνουν και καινούριες αξίες θα διαμορφωθούν επάνω σε αυτές τις βάσεις.

### **3.2.β. Ο ρόλος της οικογένειας στην κοινωνικοποίηση του παιδιού και του εφήβου**

Κοινωνικοποίηση είναι η απόκτηση από το παιδί της ικανότητας να εντάσσεται και να ζει αρμονικά μέσα στην ομάδα και στο περιβάλλον του γενικότερα. Να έχει καλές σχέσεις με το οικογενειακό του περιβάλλον, να διατηρεί φιλικές σχέσεις με τ' άλλα παιδιά, να πειθαρχεί στους κανόνες του παιχνιδιού, να έχει κοινωνικά παραδεκτή συμπεριφορά.

Οι γονείς που επιθυμούν να έχουν ένα κοινωνικοποιημένο έφηβο στο σπίτι και μετέπειτα στην κοινωνία, οφείλουν να ξεκινήσουν αυτή την τόσο πολύτιμη διαδικασία από την παιδική ηλικία.

Όταν γύρω στον τρίο και τέταρτο χρόνο το παιδί αρχίζει ν' αποζητά την παιδική συντροφιά και χαίρεται την παρουσία φίλων και συγγενών της οικογένειας, οι γονείς πρέπει να καλλιεργήσουν την τάση του αυτή. Να δημιουργήσουν δηλαδή τις ευκαιρίες για συναναστροφές του παιδιού τους και για εξοικείωσή του με το εξωοικογενειακό περιβάλλον. Να οργανώνουν παιδικές γιορτές στο σπίτι για γενέθλια και να το οδηγούν σε παρόμοιες εκδηλώσεις φίλων. Να πραγματοποιούν περιπάτους, εκδρομές. Να το παίρνουν μαζί τους σε ανεπίσημες επισκέψεις σε συγγενικά και φιλικά σπίτια. Αν το παιδί είναι συνεσταλμένο και ντροπαλό, να το ενθαρρύνουν ν' ανακατευτεί με τα άλλα παιδιά για να ξεφύγει από την απομόνωση.

Εάν οι γονείς και γενικά το οικογενειακό περιβάλλον δημιουργήσουν και δώσουν στο παιδί τις κατάλληλες ευκαιρίες για να βιώσει θετικές εμπειρίες μέσα από ένα σπίτι με ατμόσφαιρα στοργής και κατανόησης τότε έχουν χτίσει γερές βάσεις πάνω στις οποίες θα αναπτυχθεί και που στη συνέχεια θα ολοκληρωθεί στο σχολείο και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον ένας κοινωνικοποιημένος έφηβος.

Βέβαια δε σταματά η διαδικασία της κοινωνικοποίησης μόλις το παιδί μπει στην εφηβεία. Αντίθετα είναι εκεί που οι γονείς πρέπει να δώσουν μεγαλύτερη προσοχή, περισσότερο χρόνο, περισσότερη κατανόηση στην απότομη αλλαγή του παιδιού τους.

Ο Winnicott έχει πει ότι δεν υπάρχει η έννοια βρέφος μόνη της, όπου υπάρχει κάποιο βρέφος, πρέπει να υπάρχει και κάποιος μεγάλος να το φροντίζει. Παραφράζοντας, μπορούμε

να πούμε: δεν υπάρχει μόνη της η έννοια έφηβος όπου υπάρχει κάποιος έφηβος πρέπει να υπάρχει και μια οικογένεια.<sup>1</sup>

Η σπουδαιότητα της οικογένειας στη ζωή του νέου είναι αναμφισβήτητη. Είναι ένας κοινωνικός θεσμός μέσα από τον οποίο το άτομο εντάσσεται και ενσωματώνεται στο κοινωνικό σύνολο και διαμορφώνει την προσωπικότητά του.

Οι γονείς ή γενικότερα η οικογένεια, μολονότι είναι ο πρωταρχικός φορέας στη διαδικασία της κοινωνικοποίησης δεν είναι και ο αποκλειστικός. Άλλοι φορείς είναι το σχολείο, η παρέα ή κλίκα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και δευτερογενείς ομάδες που σχετίζονται με σπόρ, την πολιτική και τα πολιτιστικά και φυσικά η εκκλησία και η θρησκεία.

Παρ' όλα αυτά στη σύγχρονη ελληνική οικογένεια που είναι στην πλειοψηφία της «πυρηνική» το βάρος της κοινωνικοποίησης των παιδιών «από την κούνια μέχρι το σχολικό θρανίο» συνεχίζει να αποτελεί υπόθεση της μητέρας και του πατέρα χωρίς όμως ουσιαστική βοήθεια από παππού – γιαγιά, θείους ή θείες.

Αυτό που κυρίως πρέπει να προσέξουν οι γονείς στην κοινωνικοποίηση του εφήβου τους, είναι να μην πέσουν στην παγίδα να του επιβάλλουν χωρίς τη θέλησή του να εστεργισθεί και να αφομοιώσει αξίες, πρότυπα, πιστεύω, παραδοσιακές αντιλήψεις και θεσμούς, παραβλέποντας το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής που έχει ο νέος να συναποφασίζει για το τι είναι καλό για αυτόν και τι όχι. Αυτό που θα εισπράξουν οι γονείς σε τέτοιες περιπτώσεις από τον έφηβο είναι μια φάση αρνητισμού, επιθετικότητας, ειρωνείας, ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα δηλαδή από αυτά που επιδιώκουν.

Ο τρόπος που συμπεριφέρεται, αντιλαμβάνεται και σέβεται τους γύρω του, ο τρόπος που αλληλεπιδρά και επικοινωνεί με τους ανθρώπους, τα πιστεύω και τα ιδανικά του, ακόμη και ο τρόπος που σκέφτεται το παρόν και το μέλλον του είναι θέμα διαπαιδαγώγησης, άρα σωστής κοινωνικοποίησης.

Τι γίνεται όμως, στις περιπτώσεις των εφήβων που η στάση τους είναι άκρως επιθετική στην προσπάθεια που κάνει η οικογένεια και το σχολείο κυρίως σαν φορείς κοινωνικοποίησης να τους συμμορφώσουν μέσα σε αποδεκτά κοινωνικά όρια;

Η οικογένεια και το σχολείο, οι πιο βασικές πρωτογενείς ομάδες κοινωνικοποίησης, που αποβλέπουν στον εξανθρωπισμό του νέου ατόμου και στη διάπλάσή του σε κοινωνικοπολιτιστική «προσωπικότητα», αναλαμβάνουν και την αποστολή, όχι μόνο να μειώσουν τις

---

<sup>1</sup> Ανθή Δοξιάδη – Τρίτη Ευη Ζαχαρακοπούλου «Ο Έφηβος και η οικογένεια» βιβλιοπωλείο Εστία Ι.Δ. Κολλάρου και Σία Α.Ε., σελ. 117)

αντικοινωνικές αντιδράσεις των μελών τους αλλά και να δώσουν στο κοινωνικό σύνολο ανθρώπους πράους, ειρηνικούς και με λιγότερη επιθετικότητα.

Η αρχή της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης περισσότερο στην οικογένεια και λιγότερο στο σχολείο σημαίνει την απαρχή μιας «δεύτερης γέννησης» (Kohlberg 1973), της κοινωνικής γέννησης που συγκριτικά με τη βιολογική είναι περισσότερο οδυνηρή ποιοτικά και ποσοτικά αναφορικά με τη διάρκειά της.<sup>1</sup>

Η πρόληψη μέσα στην οικογένεια, προκειμένου να μην αναπτυχθεί αντικοινωνική συμπεριφορά στον έφηβο είναι από τις πλέον εποικοδομητικές και αποτελεσματικές μεθόδους πρόληψης.

Αυτό θα το πετύχουν οι γονείς μέσα από τους ισχυρούς δεσμούς στοργής και σεβασμού που θα αναπτύξουν με τον έφηβο. Όσο περισσότερη στοργή υπάρχει ως θεμέλιο για τις τακτικές διαπαιδαγώγησης και συμμόρφωσης σε κανόνες, τόσο περισσότερη ανταπόκριση θα έχουν από το νέο. Οι σταθερές ηθικές απαιτήσεις των γονιών προς τα παιδιά τους. Οι γονείς πρέπει να είναι ξεκάθαροι στους στόχους και στους αντικειμενικούς σκοπούς που υπάρχουν πίσω από τη διαπαιδαγώγηση και την επίβλεψη του νεαρού ατόμου. Είναι σημαντικό να δώσουν στον έφηβο ένα λογικό ποσοστό ελευθερίας. Αυτό, σημαίνει όχι αυστηρά όρια αλλά ούτε και αδιαφορία. Γιατί, έτσι θα το ερμηνεύσει ο νέος, που οι γονείς του τον αφήνουν να κάνει ότι θέλει.

Οποιαδήποτε όρια τίθενται στον έφηβο, πρέπει να έχουν άμεση σχέση με την ασφάλεια, την καλή κατάσταση και την κοινωνική και συναισθηματική ωριμότητα του νέου. Οι κανόνες είναι πιο αποτελεσματικοί όταν είναι σχετικά απλοί, δίκαιοι κατανοητοί και εφαρμόζονται με επιμονή ώστε οι νεαροί να ξέρουν τι θα συμβεί αν τους παραβούν.

Επίσης ένας πολύ καλός τρόπος που οι γονείς κερδίζουν τη συμπάθεια του εφήβου τους είναι όταν τους δίνουν υπευθυνότητες. Ο καλύτερος τρόπος πραγματικά για να πάρουν μερικά «μαθήματα» είναι να τους ζητηθεί να τα διδάξουν σε κάποιο άλλο. Γι' αυτό υποκαθιστώντας το γονέα, η ευθύνη για παράδειγμα, της φροντίδας ενός μικρού παιδιού (αδελφού) είναι τόσο πολύτιμη στην προώθηση της κοινωνικής ευαισθησίας και ωριμότητας του εφήβου.

Χρειάζεται να μάθουν οι γονείς την τέχνη να συμπεριφέρονται στους εφήβους όπως σε νεαρούς ενήλικες, όχι επειδή είναι ήδη ώριμοι αλλά προκειμένου να τους βοηθήσουμε να γίνουν ενήλικες. Ταυτόχρονα πρέπει να τους προφυλάξουν από τις χειρότερες συνέπειες των

---

<sup>1</sup> Β.Κ. Βονιδάκης «Η επιθετικότητα στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινωνία» Εκδ. Ελληνικά Γράμματα 3<sup>η</sup> έκδοση Αθήνα 1997, σελ. 53

λαθών τους, και να τους βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν τις απογοητεύσεις και τις αποτυχίες (το ίδιο όπως και τους θριάμβους), που αποτελούν κομμάτι της ανάπτυξής του.

### 3.2.γ. Η οικογένεια παράγοντας κινδύνου δυσπροσάρμοστων εφήβων

Στην αναζήτηση των αιτιών της αντικοινωνικής συμπεριφοράς των ανηλίκων πρέπει να τονισθεί πως βάσει επιστημονικών ερευνών που έγιναν σε πολλές χώρες του κόσμου διαπιστώνεται πως δεν υπάρχει γεννημένος εγκληματίας, όπως παλαιότερα επιστεύετο και ότι στην αντικοινωνική συμπεριφορά τεράστιο ρόλο διαδραματίζουν πολυάριθμες αιτίες, η βασικότερη των οποίων είναι το περιβάλλον που ζει, μεγαλώνει και διαμορφώνει κάποιος το χαρακτήρα του. Δηλαδή να αναζητήσουμε τις αιτίες στην οικογένειά του, το σχολείο και το κοινωνικό σύνολο.

Με βάση λοιπόν, διεθνείς στατιστικές, ένα ποσοστό 70% των ανηλίκων που διαπράττουν αδικήματα (κυρίως διαρρήξεις και κλοπές) προέρχονται από τα χαμηλά οικονομικά στρώματα της κοινωνίας. Χωρίς βέβαια αυτό να αποκλείει τα μεσαία και ανώτερα στρώματα. Σε κάθε σπίτι, σε κάθε οικογένεια, ανεξάρτητα από τις οικονομικές τους δυνατότητες μπορούν να συμβούν και να προκύψουν δυσάρεστα γεγονότα, δύσκολα προβλήματα καταστάσεις που αφήνουν ανεξίτηλα σημάδια στη ζωή του εφήβου.<sup>1</sup>

Πιο συγκεκριμένα, από έρευνες των Glueck (1950-1962) στις λαϊκές συνοικίες της Βοστώνης, που κράτησαν 10 ολόκληρα χρόνια και βασίστηκε στη σύγκριση 500 παραβατικών ανηλίκων και 500 μη παραβατικών προέκυψαν στο συμπέρασμα ότι η επίδραση του οικογενειακού περιβάλλοντος αποτελεί τον σημαντικότερο από όλους τους κοινωνικούς παράγοντες για την αύξηση της αντικοινωνικής συμπεριφοράς των ανηλίκων.<sup>2</sup>

Ορισμένες από τις διαφορές που επισημάνθηκαν από τους Glueck, μεταξύ παραβατικών και μη παραβατικών ανηλίκων είναι – η οικογένεια εμφάνισε μεγαλύτερο ποσοστό πνευματικής καθυστέρησης, συναισθηματικών διαταραχών, αλκοολισμού και εγκληματικότητας.

- Υπάρχουν περισσότερες συγκρούσεις μεταξύ των γονέων
- Οι πατέρες δεν επέβλεπαν κατάλληλα τα παιδιά τους και ήταν πιο απληροφόρητοι σχετικά με τις δραστηριότητες των παραβατικών παιδιών τους.

<sup>1</sup> Κλείτος Μακρίδης. «Κοινωνική Παθολογία και Εφηβεία» από το βιβλίο «Ο έφηβος στο σχολείο, στην οικογένεια, στην κοινότητα». Ομίλος Ψυχιατρικής Υγεινής Λεμεσού, Λευκωσία 1997, σελ. 182.

<sup>2</sup> Ιακ. Βαρσεδάκης «Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων» Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 1986 σελ. 56).



- Οι πατέρες εμφάνιζαν έλλειψη ζεστασιάς και συμπάθειας απέναντι στα παιδιά τους και τα αγόρια δεν θεωρούσαν τον πατέρα ως πρότυπο

- ορισμένες μητέρες παραβατικών ανηλίκων ήταν υπερπροστατευτικές, ενώ άλλες ήταν αδιάφορες και απορριπτικές.

- Η γενική εικόνα που προκύπτει, είναι πως το οικογενειακό περιβάλλον των παραβατικών ανηλίκων ήταν λιγότερο θετικό από εκείνων των ομάδων ελέγχου.

Κι άλλες έρευνες έδειξαν πως η δυσπροσαρμοστικότητα και παραβατικότητα των εφήβων παρουσιάζονται συχνότερα σε οικογένειες όπου ο πατέρας, η μητέρα ή και οι δυο είχαν κι αυτοί προβλήματα, ακαταλληλότητα επίβλεψης και αγωγής. Πιο αναλυτικά φαίνεται πως οι «διεφθαρμένες» οικογένειες παράγουν με μεγαλύτερη συχνότητα παραβατικά παιδιά. Η μίμηση των γονικών προτύπων, ιδιαίτερα της εγκληματικότητας των γονέων είναι πολλές φορές υπεύθυνη για την παραβατικότητα των ανηλίκων, ως αποτέλεσμα και της εκμάθησης της επιθετικότητας μέσω άμεσων εμπειριών ή με την παρατήρηση προσώπων μέσα στα πλαίσια της οικογένειας. Ο σχετικός πίνακας από την έρευνα του Glueck (1950) είναι αρκετά κατατοπιστικός.

Ιστορικό Γονέων	Παραβατικότητα ανηλίκων	Μη παραβατικότητα
Εγκληματικότητα του πατέρα	66,2%	32,0%
Εγκληματικότητα της μητέρας	44,8%	15,0%
Αλκοολισμός του πατέρα	62,8%	39,0%
Αλκοολισμός της μητέρας	23,0%	7,0%
Μειονεκτικό ηθικό επίπεδο της οικογένειας	90,0%	54,0%

Οι διαλυμένες οικογένειες επίσης ασκούν σημαντική επίδραση στο ψυχισμό και στη συμπεριφορά των εφήβων, και καμιά φορά τον οδηγούν στην παραβατικότητα.

Η διάλυση της οικογένειας μπορεί να οφείλεται στο θάνατο ενός από τους γονείς, στο διαζύγιο, στο χωρισμό, καταστάσεις που, βέβαια, δεν οδηγούν, καθ' εαυτές σε αντικοινωνική συμπεριφορά. Καλλιεργούν όμως, τους αναγκαίους όρους. Ιδιαίτερα οι ενδοοικογενειακές συγκρούσεις, οι ασθενείς σχέσεις γονέων και εφήβων, η ελλιπής γονική επίβλεψη που με μια διάλυση είναι ενδεχόμενο να συνεπάγεται.

Ιδιαίτερα σημαντικά συμβάλλει στην παραβατικότητα ανηλίκων το γεγονός πως ανήκουν σε οικογένειες που μειονεκτούν παιδευτικά και από άποψη στοργής, γιατί έτσι, δεν επιτυγχάνεται σωστή κοινωνικοποίηση.

Συνέπειες μιας αποτυχίας στις διαδικασίες ταύτισης και κοινωνικοποίησης είναι η δημιουργία εγωκεντρικών και ανώριμων ατόμων, που δεν τους νοιάζουν οι γύρω τους, φτάνει να περνούν αυτοί καλά με οποιαδήποτε τρόπο, σωστό ή λάθος. Νόμιμο ή παράνομο.

Ακόμα και τα πιο απλά πράγματα μπορούν να επηρεάσουν τον έφηβο. Να τον κάνουν να νιώσει την απόρριψη από την οικογένειά του ή ακόμα χειρότερα. Να απορρίψει αυτός την οικογένειά του. Το αποτέλεσμα θα είναι το ίδιο. Η φυγή, η αναζήτηση σε άλλους χώρους, που θα του δώσουν αυτό που ζητά. Την επιβεβαίωση, την αποδοχή.

Αυτά τα τόσο απλά πράγματα, για τον έφηβο πάντα, που τα έχει άμεση ανάγκη, δεν είναι τόσο απλά για όλους τους γονείς. Ο χώρος που διαθέτει κάθε μέλος της οικογένειας μέσα στο σπίτι του, έχει μεγάλη σημασία για τον έφηβο, που βρίσκεται σε μια περίοδο εσωστρέφειας, απομόνωσης πολλές φορές. Επίσης το χρήμα, που για τον έφηβο έχει συναισθηματική αξία, αποτελεί την έκφραση θετικών συναισθημάτων γι' αυτόν. Είναι σύμβολο δύναμης, ικανότητας, ασφάλειας για το νέο.

Βέβαια, ούτε ο χώρος, ούτε το χρήμα, μπορούν να κρατήσουν τον έφηβο μέσα στο σπίτι, στο σωστό δρόμο. Αποτελούν όμως αφορμές με τις οποίες ο έφηβος θα συγκρουστεί με τους γονείς του, με τα αδέρφια του.

Θα αποκτήσει από αυτούς το ακατόρθωτο για να ικανοποιήσει τη μεγαλομανία του.

Εάν στις υλικές στερήσεις, δεν υπάρχει ούτε συναισθηματική κάλυψη, τότε τα πράγματα γίνονται ακόμη πιο δύσκολα για τους γονείς. Γιατί, ο νέος όσο ανώριμος και να είναι, μπορεί να κατανοήσει τις οικονομικές δυσκολίες και στερήσεις. Δεν μπορεί όμως να κατανοήσει και να συγχωρέσει τις συναισθηματικές στερήσεις και που πιθανό να είναι αυτές που θα τον κάνουν να προστρέξει σε άλλες ομάδες. Ομάδες στις οποίες θα ενταχθεί πιο πολύ για να καλύψει το συναισθηματικό του κενό, παρά για να αποκτήσει οικονομική άνεση.

Από τα αποτελέσματα των δυο ερευνών στην Αμερική, με μια ομάδα 80 εγκληματικών παιδιών, διαπιστώθηκε και στις δυο έρευνες ότι τα παιδιά αυτά πιο πολύ αντιμετώπιζαν την έλλειψη φανεράς αγάπης, ανεπάρκεια στην επικοινωνία, τεταμένη οικογενειακή ατμόσφαιρα, έλλειψη οικογενειακού ελέγχου, έλλειψη πατρικής εκπαίδευσης, παρά να αντιμετωπίζουν σοβαρές οικονομικές δυσκολίες.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Κλείτος, Μακρίδης «Κοινωνική Παθολογία και εφηβεία» από το βιβλίο «Ο έφηβος στο σχολείο, στην οικογένεια, στην κοινότητα» Ομίλος Ψυχιατρικής Υγιεινής Λεμεσού, Λευκωσία 1997, σελ. 183).

Γενικά, όλες οι έρευνες που έχουν γίνει στον τομέα της αντικοινωνικής συμπεριφοράς των εφήβων, καταλήγουν στο συμπέρασμα, ότι η συμπεριφορά και η προσωπικότητα, η μέθοδος αγωγής των γονέων και ο χαρακτήρας της οικογενειακής ζωής αποτελούν πρωταρχικούς παράγοντες της παραβατικής συμπεριφοράς των παιδιών τους.

Η οικογένεια αποτελεί οικολογικό σύνολο, εφόσον με τον όρο «οικολογία» που δημιουργήθηκε από το Δαρβινιστή Ernst Haeckel υπονοούμε, πάνω από εκατό χρόνια, την αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων και του περιβάλλοντός τους. Για καθένα από τα μέλη που τη συνθέτουν η οικογένεια αποτελεί το κλάσμα του έξω κόσμου με όλους τους κινδύνους που μπορεί να συνεπάγεται σε ότι αφορά τις σχέσεις μεταξύ των ατόμων. Κατά συνέπεια η οικογένεια κάτω από ορισμένες βέβαια ειδικές συνθήκες αποτελεί παράγοντα κινδύνου.

### **3.2.δ. Νεανική εγκληματικότητα και η σχέση της με την οικογένεια**

Από όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η ύπαρξη οικογενειακής ζωής αποτελεί το σημαντικότερο κομμάτι αναφοράς, στην περίπτωση των εφήβων. Και ότι η στέρηση αυτής προετοιμάζει το έδαφος για τη δημιουργία αντικοινωνικών εφήβων.

Βέβαια οι εκδηλώσεις αντικοινωνικών συμπεριφορών στην περίοδο της εφηβείας, έχουν τις ρίζες τους στην παιδική ηλικία. Όταν ο έφηβος που στην παιδική του ηλικία είχε στερηθεί την οικογενειακή αγάπη και θαλπωρή, τότε έχει πολλές πιθανότητες, όταν φθάσει στην ηλικία της ανάπτυξης του εαυτού του να δοκιμάσει τις ικανότητές του σε πράξεις που θα τον φέρουν σε άμεση σύγκρουση με φορείς «εξουσίας» (γονείς, σχολείο, κοινότητα, αστυνομία) που κατά τη γνώμη του αυτοί είναι και οι υπεύθυνοι για τις οποιοσδήποτε ενέργειές του.

Σύμφωνα με τον D.W. Winnicott (1956) η αντικοινωνικότητα δεν είναι διάγνωση. Μπορεί να διαγνωστεί τόσο σε φυσιολογικά άτομα όσο και σε νευρωτικά ή ψυχωτικά. Ένα παιδί γίνεται «στερημένο» όταν στερείται συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της οικογενειακής ζωής. Ένας βαθμός αυτού μπορεί να ονομαστεί «σύμπλεγμα στέρησης» γίνεται εμφανές. Αντικοινωνική συμπεριφορά θα εμφανιστεί στο σπίτι ή σε ευρύτερη κλίμακα (Winnicott D.W. “The antisial Tendency”).<sup>1</sup>

Στην αντικοινωνικότητα υπάρχει ένα χαρακτηριστικό στοιχείο ότι υποχρεώνει το περιβάλλον να παίζει σημαντικό ρόλο. Επίσης η παρουσία του υπονοεί την ύπαρξη ελπίδας και η αντικοινωνική πράξη αυτή καθαυτή είναι έκφραση αυτής της ελπίδας.

---

<sup>1</sup> Winnicott «Το παιδί, η οικογένεια και το εξωτερικό περιβάλλον» Εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1976

Υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ αντικοινωνικότητας και αποστέρησης: οπότε εμφανίζεται η πρώτη έχει υπάρξει η δεύτερη (και όχι απλή στέρηση). Δηλαδή έχει υπάρξει απώλεια ενός καλού στοιχείου που ήταν θετικό για την εμπειρία του παιδιού, ως ένα χρονικό σημείο και αποσύρθηκε μετά. Αυτή η απόσυρση διάρκεσε περισσότερο από όσο το παιδί μπορούσε να διατηρήσει ζωντανή ανάμνηση της εμπειρίας.

Στην αντικοινωνικότητα υπάρχουν πάντα δυο τάσεις, παρά το γεγονός ότι σε κάθε περίπτωση μπορεί να τονίζεται η μια ή η άλλη α) το παιδί ψάχνει για κάτι, κάπου και στην αποτυχία του να το βρει ψάχνει αλλού (κλοπές), β) το παιδί ψάχνει αυτό το βαθμό της περιβαλλοντικής σταθερότητας, ο οποίος θα αντέξει την πίεση που πηγάζει από την παρορμητική του συμπεριφορά (καταστροφικότητα).

Αν το οικογενειακό περιβάλλον αντέξει στις προσπάθειες του παιδιού να το διασώσει, τότε το παιδί κατασταλάζει στο παιχνίδι. Πρώτα όμως πρέπει να δοκιμάσει το περιβάλλον του, ιδιαίτερα αν έχει αμφιβολίες για τη σταθερότητα της σχέσης ανάμεσα στους γονείς και τη σταθερότητα του οικογενειακού περιβάλλοντος γενικά.

Το παιδί που δεν αποκόμισε από την οικογένεια το συναίσθημα ασφάλειας αναζητάει τους «τέσσερις τοίχους» έξω από το σπίτι του. Ελπίζει ακόμη και στρέφεται προς το συγγενικό περιβάλλον, τους οικογενειακούς φίλους ή το σχολείο. Συχνά το παιδί, αντλεί από τις σχέσεις και το σχολείο, αυτό που στερήθηκε από την οικογένεια.

Το αντικοινωνικό όμως παιδί αναζητάει τη σταθερότητα όχι πλέον στο σχολείο ή την οικογένεια, αλλά στην ίδια την κοινωνία. Ο Winnicott υποστηρίζει ότι, όταν ένα παιδί κλέβει ζάχαρη π.χ. αναζητάει την καλή μητέρα, από την οποία έχει το δικαίωμα να πάρει όση γλυκύτητα διαθέτει. Αναζητάει δηλαδή τη σταθερότητα που θα του επιτρέψει να διανύσει τις πρώιμες και ουσιαστικές φάσεις της συναισθηματικής του ανάπτυξης.

Το φυσιολογικό, κοινωνικοποιημένο παιδί, με τη βοήθεια που δέχεται από το οικογενειακό του περιβάλλον κατά τις πρώιμες φάσεις, αναπτύσσει την ικανότητα να ελέγχει τον εαυτό του αναπτύσσει αυτό που συχνά ονομάζεται «Εσωτερικό περιβάλλον». Το αντικοινωνικό παιδί μη έχοντας την ευκαιρία να αναπτύξει ένα καλό «εσωτερικό περιβάλλον» έχει απόλυτη ανάγκη από εξωτερικό έλεγχο για να μπορέσει να νιώσει ικανοποιημένο και για να μπορέσει να παίξει και να εργαστεί.

Εάν τα παιδιά που στερούνται οικογενειακής ζωής δεν βοηθηθούν από την πολιτεία, που οφείλει να τα προστατέψει τότε το πιθανότερο είναι να καταλήξουν στα δικαστήρια ανηλίκων. Αυτό που πραγματικά έχουν ανάγκη είναι ένα δυνατό και σταθερό περιβάλλον με προσωπική φροντίδα και αγάπη.

Βλέπουμε λοιπόν σύμφωνα με τη θεωρία του Winnicott, πως τα στερημένα παιδιά πρέπει να αποκτήσουν κάτι προσωπικό και σταθερό όταν είναι μικρά για να το

χρησιμοποιήσουν. Διαφορετικά θα μας υποχρεώσουν αργότερα να τους προσφέρουμε σταθερότητα με τη μορφή του αναμορφωτηρίου ή σε τελική ανάλυση με τη μορφή της φυλακής.

Προκειμένου οι γονείς να κρατήσουν ένα αντικοινωνικό έφηβο ή ενήλικο είναι πολύ καλύτερα να κρατήσουν από την αρχή κιόλας ένα βρέφος.

### 3.3. Βιολογικοί και ψυχολογικοί παράγοντες

Καθορίζουν τις βασικές δυνατότητες που έχει το κάθε άτομο για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ζωής.

Έρευνες που έχουν γίνει για την πιθανή επίδραση φυσικών ασθενειών και μειονεξιών στην παραβατικότητα, έδειξαν ότι πράγματι αυτός ο συσχετισμός είναι θετικός. Οι οργανικές και σωματικές μειονεξίες πράγματι δημιουργούν αυξημένες απαιτήσεις, αλλά και ιδιαίτσες ψυχικές καταστάσεις.

«Λ.χ. οι θεωρίες του Sculte και Towbin, υποστηρίζουν την ύπαρξη σχέσης ορισμένων μορφών παραβατικής συμπεριφοράς και δυσλειτουργίας του εγκεφάλου, αναγνωρίζουν την επίδραση των κοινωνικο-οικονομικών μεταβλητών στους παράγοντες διατροφής και σε άλλους περιβαλλοντολογικούς που φαίνεται πως συνδέονται με αυτήν την εγκεφαλική δυσλειτουργία». <sup>1</sup> Η ηλικία κάθε ατόμου παίζει ένα σπουδαίο ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και εάν υπάρξουν και άλλες δυσμενείς προϋποθέσεις μπορεί να οδηγήσουν εύκολα στο έγκλημα, το άτομο. Το πέρασμα από την παιδική ηλικία στην εφηβική συνοδεύεται από πάμπολλες βιολογικές και ψυχικές μεταβολές του ανθρώπου.

Τους νέους τους διακρίνει ασθενής θέληση (έλλειψη ισχυρής βούλησης, μιμητισμός, παρορμητικότητα, αντιδραστικότητα, έντονο θυμικό και οξυθυμία, ευσυγκινησία, άρνηση προσαρμογής σε παραδεδειγμένους κοινωνικούς κανόνες και εκδηλώσεις αντίθεσης στα πρότυπα ομαλότητας. Έτσι οι έφηβοι χαρακτηρίζονται από ραγδαίες και εμφανείς μεταβολές.

Όσον αφορά τις σωματικές τους επιθυμίες, οδηγούνται πολλές φορές σ' αυτές από τη σεξουαλική τους ορμή που βρίσκεται σε μεγάλη ένταση σ' αυτή την ηλικία, ενώ δεν έχουν να αντιτάξουν σ' αυτή την ορμή την ανάλογη πνευματική ωριμότητα. Επίσης είναι θερμοί από τη φύση τους και έτσι αγαπούν και μισούν πολύ και δύσκολα ανέχονται την περιφρόνηση των άλλων, διότι ο εγωκεντρισμός τους κυριαρχεί σε τέτοιο βαθμό που τους κάνει εύκολα να χάνουν την αυτοκυριαρχία τους, να οργίζονται και να παραφέρονται.

<sup>1</sup> Ιακ. Ι. Φαρσαδάκη, α' παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1985 σελ. 101

Στο στάδιο αυτό της ηλικίας, σπάνια συναντούμε κακοήθεια, αλλά μια ευκολοπιστία απέναντι στα απατηλά κηρύγματα ηθικά διεφθαρμένων ατόμων.

Βέβαια, ο νεαρός αντάρτης δεν είναι πάντοτε και ο νεαρός παραβάτης. Αναμφιβόλως όμως το άτομο της ηλικίας αυτής κινδυνεύει να φτάσει στην αντικοινωνική συμπεριφορά, αν η Πολιτεία, η Κοινωνία και η οικογένεια όπου ζει δεν λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την αποτροπή του αποτελέσματος αυτού.

### **3.4. Παθολογικές, Σωματικές και Ψυχικές Καταστάσεις**

Οι παθολογικοί, βιολογικοί και ψυχικοί παράγοντες, όπως λ.χ. οι ανωμαλίες των αδένων, οι διάφορες ψυχικές ασθένειες και ανωμαλίες, επιδρούν δυσμενώς στο χαρακτήρα και στη συμπεριφορά των ατόμων και κυρίως εκείνων που διανύουν το στάδιο της νεαρής ηλικίας, που δεν έχουν την πνευματική ωριμότητα των ενηλίκων. Οι παράγοντες αυτοί σε συνδυασμό με άλλες δυσμενείς για το άτομο εξωτερικές συνθήκες ζωής γίνονται έμμεσα γενεσιουργοί λόγοι αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Η άποψη αυτή υποστηρίζεται από τους Γάλλους εγκληματολόγους Voin και Leaute στο βιβλίο τους Droit Penal – Griminologie .

### **3.5. Επίκτητοι Συναισθηματικοί Τραυματισμοί**

Οι τραυματισμοί αυτοί όταν συμβούν κατά το στάδιο της νηπιακής ή παιδικής ηλικίας αφήνουν βαθιά τα ίχνη τους στην ψυχή των ατόμων και εκδηλώνονται με δυστροφία και με τάσεις επιθετικότητας και απόδρασης. Τα άτομα αυτά διαφεύγουν συνήθως από την επίβλεψη των γονέων και κηδεμόνων τους και όταν αυτοί ακόμη επιδεικνύουν υπομονή, προσοχή και διορατικότητα κατά την επίβλεψη των νεαρών αυτών ατόμων, που τελούν υπό την προστασία τους.

### **3.6. Προσωπικότητα**

Προσωπικότητα είναι η οργάνωση στάσεων που αναπτύσσονται και χρησιμοποιούνται από ένα συγκεκριμένο πρόσωπο στη συναλλαγή με το περιβάλλον του και ιδιαίτερα σε σχέση με διαπροσωπικές σχέσεις και με «το χειρισμό των δικών του εσωτερικών εντάσεων ή πιέσεων».

Σε ορισμένες περιπτώσεις οι σωστότερες λειτουργίες ελέγχου (συνείδηση των καταστάσεων, βουλευτικές ικανότητες) είναι ελαττωματικές, ατελείς, απονακρωμένες, ακαλλιέργητες ή ακόμα συναντούν εμπόδια. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις η απουσία ελέγχου προέρχεται από κακή διάρθρωση ή έλλειψη επεξεργασίας των ηθικών αξιών, τόσο στην περιοχή της συνείδησης, όσο και στην περιοχή της συναισθηματικότητας.

Η πραγμάτωση του «εγώ» συνδέεται με μια φάση αυτονόμησης του νέου και πολλές φορές το πέρασμα στην αντικοινωνική πράξη αποτελεί έναν ηθικό «επιδειξισμό» που στοχεύει στην αναγνώριση – από τρίτους – της ύπαρξής τους. Το έγκλημα «μεταμφιέζεται» σε μια κοινωνική πράξη που αντιστράφηκε λόγω της αποτυχίας να δημιουργηθούν θετικές σχέσεις. Ο παραβάτης (= παιδί) μη έχοντας ακόμη πλήρη συνείδηση του «καλού» και του «κακού» υιοθετεί μια προσωπική «κοινωνική συμπεριφορά» χωρίς να μπορεί να ελέγξει την ηθική της βάση. Ο εγωκεντρισμός ή ο ναρκισσισμός της ηλικίας αποτρέπουν κάθε προσφυγή σε ηθικές αναστολές. Η επιθυμία αποκτά απόλυτη κυριαρχία και η αυτοκριτική είναι αδύνατη.

### 3.7. Σχολικοί παράγοντες

Η ευθύνη η φέρει το σχολείο σε ό,τι αφορά την αδυναμία προσαρμογής των παιδιών στην κοινωνία, είναι ιδιαίτερα σημαντική. Είναι λάθος να πιστεύουμε ότι ρόλος του δασκάλου είναι μόνο η στεγνή μεταβίβαση των γνώσεων. Η αποστολή του είναι και ανθρωπιστικά διαπλαστική.

Ίσως να μην μπορεί κανείς να ισχυρισθεί ότι υπάρχει μια φυσιολογική αιτιολογική σχέση μεταξύ σχολικής μόρφωσης και αποκλίνουσας συμπεριφοράς, είναι όμως γεγονός ότι το είδος του σχολικού απολυτηρίου έχει ιδιαίτερη σημασία όχι μόνο για την επαγγελματική εξέλιξη των νέων, αλλά και για τη θέση του στην κοινωνία και τον κοινωνικό του περίγυρο. Το σχολείο θεωρείται σαν ένας σημαντικός στίβος, όπου κερδίζει κανείς το κοινωνικό status και την επιτυχία. Οι νέοι που δεν επιτυγχάνουν να κερδίζουν αυτό το status, προσπαθούν να βρουν άλλους τρόπους «επιτυχίας»<sup>1</sup>

Στα σχολεία πολύ συχνά οι μαθητές κρίνονται και κατατάσσονται με κριτήρια, όπως η εξωτερική εμφάνιση, η ευχέρεια λόγου και οι κρίσεις των προηγούμενων δασκάλων τους. Το αποτέλεσμα είναι να γίνεται η κατάταξη των μαθητών σε μια από τις δυο κατηγορίες εκπαίδευσης, που δεν επηρεάζουν απλώς την επίδοση των μαθητών μέσα στο σχολείο, αλλά και μακροπρόθεσμα τις δυνατότητές τους όταν αποφοιτήσουν.

<sup>1</sup> Μάντη Λύρα, Κοιν. Λειτουργός: «Εκπαίδευση και εγκληματικότητα» Βασισμένο σ' ένα άρθρο του T. Pink Κοιν. Εργασία, τεύχος 7 1987, σελ. 169

Έρευνες έχουν δείξει ότι οι γονείς των παραβατικών παιδιών έχουν την τάση να μην έχουν φιλοδοξίες για τα παιδιά τους, αντίθετα έχουν την τάση να υποτιμούν το σχολείο. Ασχολούνται περισσότερο με τα δικά τους προβλήματα και όχι με τα σχολικά προβλήματα του παιδιού τους. Το παιδί λοιπόν δεν βρίσκει την αναγκαία οικογενειακή υποστήριξη.

Πέρα απ' όλα αυτά, στην παραβατικότητα των ανηλίκων επιδρούν και οι καθ' αυτοί σχολικοί παράγοντες, σε συνάρτηση πάντα με πολλούς άλλους. Ο αυταρχισμός, η έλλειψη, συμμετοχής των μαθητών στη λήψη αποφάσεων που τους αφορούν, η παιδαγωγική που χρησιμοποιείται, η έλλειψη σύνδεσης σχολείου και κοινότητας, το ανταγωνιστικό σύστημα, η κακή προετοιμασία για την αγορά εργασίας, η έλλειψη υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού, κ.λ.π. είναι ορισμένα από τα χαρακτηριστικά του σχολείου για τα οποία ασκείται έντονη κριτική <sup>1</sup>

Διάφορες έρευνες έδειξαν την επίδραση που μπορεί να έχει στους μαθητές η θετική ατμόσφαιρα που δημιουργεί το επιτελείο των δασκάλων του σχολείου, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει στον περιορισμό του ποσοστού της παραβατικότητας (Rutter, Duston and Smith 1979).

Αυτό που αποκαλύπτεται τελικά είναι ότι το σχολείο αποτελεί σημαντική δύναμη στη διαμόρφωση της ταυτότητας του μαθητή. Το τι είδους άνθρωπος γίνεται και το τι ικανότητες αποκτά είναι απόρροια του τύπου της εκπαίδευσης που δημιουργεί το σχολείο.

### 3.8. Συνομηλικοί

Η επίδραση των συνομηλίκων θεωρήθηκε μεταβλητή ιδιαίτερα σημαντική, εφ' όσον γίνεται λόγος για νεαρά άτομα που διανύουν την εφηβεία τους και μέσα από τις παρέες των συνομηλίκων αναζητούν την ταυτότητά τους και προσπαθούν να στηρίξουν και να ανυψώσουν την αυτοεικόνα τους.

Το παιδί «κολυμπάει» μέσα σ' ένα ορισμένο περιβάλλον: περιβάλλον οικογενειακό, περιβάλλον συντροφικό, ομάδες νέων, συμμορίες. Μοιράζεται μαζί με άλλα πρόσωπα διάφορες συγκινήσεις, συμμερίζεται ανάγκες και ιδέες και καταστρώνει σχέδια <sup>2</sup>.

Οι συμμορίες, συνήθως, σχηματίζονται από αγόρια που μέσα στη συνένωση και τη συντροφικότητα ζητούν να βρουν αντιστάθμισμα για τις ελλείψεις του οικογενειακού

<sup>1</sup> Ιακ. Ι. Φαρσαδάκη, α' παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1985 σελ. 101

<sup>2</sup> Ποταμιάνου Αννα Πιπινέλη: «Τα αίτια της αντικοινωνικής συμπεριφοράς», Διατριβή για διδακτορία, Αθήνα 1958 α' έκδοση σελ. 59



περιβάλλοντος. Η συμμορία αντιπροσωπεύει γι' αυτά την ισχύ και τη δύναμη, ικανοποιεί ταυτόχρονα την ανάγκη τους για ασφάλεια και αυτοπεποίθηση. Νιώθουν να συνδέονται ο ένας με τον άλλο, αποτελούν τα στοιχεία ενός συνόλου. Μέσα στις περιπέτειες βρίσκει καθένας τους την ευκαιρία να νιώσει τη δύναμη ενός εγώ που το στηρίζει το συλλογικό εγώ της συμμορίας. Και είναι ασφαλείς, επειδή οι έφηβοι αυτοί συσπειρώνονται για να ικανοποιήσουν ανάγκες που καταπολεμήθηκαν και καταπνίγηκαν και επινοούν γρήγορα «ηθικούς κανόνες» της συμμορίας που διαμορφώνουν μια ορισμένη έννοια της τιμής.<sup>1</sup>

Οι νεανικές συμμορίες συσχετίζονται με τη βία και την αντικοινωνική συμπεριφορά. Σύμφωνα με πολλούς θεωρητικούς και ερευνητές, τα παιδιά επηρεάζονται πιο πολύ από τους παραβάτες φίλους τους, όταν υπάρχει χαλαρός δεσμός με τους γονείς, όταν το παιδί έχει μικρότερη τάση για συμμόρφωση, όταν η άσκηση της γονεϊκής πειθαρχίας γίνεται χωρίς συνέπεια. Ο Hirschi υποστηρίζει ότι η επίδραση των συνομηλίκων εξαρτάται από το επίπεδο της οικογενειακής υποστήριξης. Οι Poole και Regoli ερευνούν την παραβατική συμπεριφορά σε σχέση με τη γονεϊκή υποστήριξη και την επίδραση των παραβατών φίλων. Οι δυο αυτές μεταβλητές λειτουργούν ανεξάρτητα. Ωστόσο οι συνομήλικοι επιδρούν περισσότερο στη συμπεριφορά του ατόμου, όταν η γονεϊκή υποστήριξη είναι αδύναμη. Ειδικότερα οι ανήλικοι με ελλιπή γονεϊκή υποστήριξη είναι πιο επιδεκτικοί σε επιδράσεις των φίλων τους, απ' ότι αυτοί με δυνατή γονεϊκή υποστήριξη..

### 3.9. Η ζωή στις σύγχρονες πόλεις

Στο πλαίσιο των αιτιών της παραβατικότητας, θα πρέπει να προστεθεί και το γεγονός της επίδρασης που ασκεί η ζωή στη σύγχρονη πόλη, στην αντικοινωνική συμπεριφορά των νέων.

Σύγχρονη πόλη είναι ένας χώρος που τροποποιείται από τους μετασχηματισμούς της οικονομικής και κοινωνικής δομής. Όσο πιο εκτεταμένη είναι η σύγχρονη πόλη τόσο οι επαφές ανάμεσα στους πολίτες διαφοροποιούνται. Η γοητεία των αντικειμένων, η ανωνυμία, αποτελούν τους βασικούς παράγοντες εγκληματικότητας. Σε σύγκριση με τους νέους της υπαίθρου, οι νέοι των μεγαλουπόλεων είναι περισσότερο αντικοινωνικοί. Οι νέοι που ζουν σε χωριά δέχονται ευκολότερα τον κοινωνικό έλεγχο ως προς τις πράξεις και τις δραστηριότητές

<sup>1</sup> Ποταμιάνου Άννα Πιπινέλη: «Τα αίτια της αντικοινωνικής συμπεριφοράς», Διατριβή για διδακτορία, Αθήνα 1958 α' έκδοση σελ. 62

τους σε σχέση με τους νέους που ζουν στις μεγαλουπόλεις. Οι περιορισμοί κυρίως των μεγαλουπόλεων είναι μεγάλοι, ώστε λίγοι νέοι να έχουν τη δύναμη να συγκρατηθούν και να μην παρασυρθούν στην δίνη αυτών των πειρασμών. Ο ανήλικος είναι εγκλωβισμένος στο πρότυπο της καταναλωτικής συμπεριφοράς που διδάσκεται από την κοινωνία. Πολλοί είναι αυτοί που πιστεύουν ότι, «δεν υπάρχουν ανήλικοι παραβάτες. Πίσω τους ψάξτε τον ενήλικο εγκληματία και οπωσδήποτε μια νοσογόνο κοινωνία, που θεωρεί εμπορικά θεμιτό να εκμεταλλευτεί τον ανήλικο».

Στις σύγχρονες πόλεις επίσης δεν υπάρχουν τρόποι αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου δημιουργικά, ψυχαγωγικά και μορφωτικά. Τα μέσα αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου είναι ανεπαρκή ή απροσπέλαστα, γιατί συνήθως πωλούνται αντί να προσφέρονται.

«Στην ύπαιθρο χώρα η οικιακή οικονομία είναι περισσότερο ανάρτης και οι πηγές του εισοδήματος έχουν συνήθως την εναλλακτική λύση, έστω και λύση ανάγκης.

Επίσης είναι ευκολότερη η αναπροσαρμογή του τρόπου ζωής σε λιτότητα. Αντιθέτως στις πόλεις οι εναλλακτικές πηγές εισοδήματος είναι δυσεύρετες». <sup>1</sup>

Επίσης, αντίθετα με τις σύγχρονες πόλεις, στην ύπαιθρο οι ανταγωνισμοί που πηγάζουν από την κοινωνική τάξη λείπουν, οι κάτοικοι είναι περισσότερο ομοιόμορφοι και δεν έχουν αποξενωθεί μεταξύ τους. Επιπλέον ο κοινωνικός έλεγχος στην ύπαιθρο είναι αυστηρότερος.

### 3.10. Μετανάστευση

Η αποκλίνουσα συμπεριφορά των παιδιών των μεταναστών οφείλεται στις δύσκολες και προβληματικές συνθήκες κοινωνικοποίησής τους. Οι ανισότητες και οι διακρίσεις σε βάρος τους, τους δημιουργούν συναισθήματα αδυναμίας, αποστέρησης και απογοήτευσης από τη μη πραγματοποίηση των επιθυμιών τους. Η παραβατικότητα που παρουσιάζουν αυτοί οι νέοι αποτελεί μια διέξοδο στο να ξεφύγουν από τη φτώχεια και την απομόνωση. Θέλουν να αποκτήσουν έστω και με παράνομα μέσα αυτά που οι χώρες υποδοχής τους στερούν. Η περιθωριοποίηση αυτών των νέων μπορεί να αποτελέσει προοίμιο για την εγκληματικότητα.

<sup>1</sup> Βασίλειος Ν. Καρβουνιάρης, Σύγχρονη Πόλη και εγκληματικότητα, Περιοδικό Κοινωνικής Εργασίας, Τεύχος 7<sup>ο</sup>, Αθήνα 1987, σελ. 179

### 3.11. Μέσα μαζικής Ενημέρωσης

Η τηλεόραση και ο κινηματογράφος ασκούν στο νεαρό άτομο μια εξαιρετική επιβολή. Του επιβάλλονται με ισχυρό τρόπο. Πολλοί είναι αυτοί που ισχυρίζονται ότι ορισμένες ταινίες εξάπτουν στον ανήλικο την επιθετικότητα ή το σεξουαλισμό που μόλις αρχίζει να γεννιέται. Ο νέος έχει άλλωστε την τάση να εξομοιώνεται με ορισμένους κινηματογραφικούς ήρωες οι οποίοι αν και ζουν αποκηρυγμένοι από την κοινωνία, είναι συμπαθητικοί για τη δύναμη, τη μεγαλοπρέπεια, ίσως και για τη δυστυχισμένη τους ζωή.

Όλα τα σημερινά μέσα μαζικής ενημέρωσης, όταν δεν ελέγχονται επαρκώς, μπορεί να δώσουν στους νέους επιβλαβή πνευματική τροφή. Κι αυτό γιατί, με τη δύναμη υποβολής που ασκούν, είναι πολύ εύκολο να αλώσουν τις ευάλωτες συνειδήσεις των νέων ανθρώπων και να προβούν στη διατροφή του χαρακτήρα τους σε τέτοιο σημείο που να τους οδηγήσουν ακόμα και στο έγκλημα. Η προβολή ακατάλληλων για ανήλικους εικόνων (κυρίως κατά τη διάρκεια των κινηματογραφικών ταινιών χωρίς την έγκαιρη προειδοποίηση του κοινού) με τα σύγχρονα τεχνικά μέσα, αποτελεί ένα, δυνατό διεγερτικό για τους νέους αυτούς, το οποίο ενισχύεται από την απομόνωση του θεατή, το σκοτάδι, το δυνατό φωτισμό της οθόνης. Ο ανήλικος που παρακολουθεί τέτοια ακατάλληλα έργα, κολυμπά κυριολεκτικά σε έναν άλλο κόσμο<sup>1</sup>.

Η εικόνα την οποία εμφανίζει το «φίλμ» φαίνεται σ' αυτόν η πλέον ζωντανή έκφραση της πραγματικότητας. Μερικές μάλιστα ταινίες είναι ιδιαίτερος βλαβερές για τους νέους. Τέτοιες ταινίες είναι αυτές που παρουσιάζουν ηθική νοσηρότητα, υπερβολική πολυτέλεια, ευκολία ζωής, σκηνές βίας, βασανισμών, απαγωγής κ.α. Επίσης στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί και το γεγονός της πρωοποίησης των εγκλημάτων και του εγκληματία. Η παρουσίαση τέτοιων σκηνών, διεγείρει τη ματαιοδοξία των επιπόλαιων νέων, που κάνουν βίωμά τους τις προβαλλόμενες σκηνές. Από το Αρχείο της Διευθύνσεων Εγκληματολογικών Υπηρεσιών προκύπτει ότι ανήλικοι που φέρεται ότι τέλεσαν σοβαρές εγκληματικές πράξεις, δηλαδή κλοπές, διαρρήξεις, ληστείες, άδικες υποθέσεις, είχαν μιμηθεί εγκλήματα παρόμοιας φύσης που είχαν παρακολουθήσει στην οθόνη. Γι' αυτό πολύ σωστά στο άρθρο 15, παραγρ. 1 του Συντάγματος μας εξαιρούνται από τις προστατευτικές περί τύπου διατάξεις του προηγούμενου άρθρου 14, η κινηματογραφία, η φωνογραφία, η ραδιοφωνία, η τηλεόραση, και κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης..

<sup>1</sup> Ι. Φραντζεσκάκη: «Αντικοινωνική Συμπεριφορά των Νεών» Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1987, σελ. 70

### 3.12. Τα όργανα της τάξης.

Αν και ο ρόλος τους είναι κατασταλτικός έναντι στη βία και στο έγκλημα, στην πραγματικότητα, με την έλλειψη σωστής εκπαίδευσης αλλά και με τη βία που ασκούν, προκαλούν την οργή της νεολαίας που αντιδρά στο κατεστημένο σύστημα.

Ακόμα όμως και αυτή η δικαιοσύνη έχει απομυθοποιηθεί και προκαλεί με τη σειρά της την αντίδραση μιας μερίδας της νεολαίας, διότι άλλοτε «επιβραβεύει» και άλλοτε καταδικάζει για ίδια πράγματα διαφορετικούς ανθρώπους, που τυγχάνει να ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές θέσεις.

«Η κοινωνία η ίδια έχει δημιουργήσει την αντικοινωνία της έχει προάγει το έγκλημα μέσα από την ίδια την αντίφαση της διάχυσης ηθικών κηρυγμάτων από τη μία, της εικόνας της υποκριτικής, ανειλικρινούς, ψεύτικης, ατομιστικής νοοτροπίας της από την άλλη». <sup>1</sup>

### 3.13. Άθλιες Οικονομικές και Κοινωνικές Συνθήκες

Η σημερινή άποψη της κοινωνιολογίας είναι ότι οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της ζωής κάθε ατόμου ασκούν ουσιώδη επιρροή στη διαμόρφωση της ανθρώπινης προσωπικότητας.

Ο Ιωάννης Φραντzesκάκης στο βιβλίο του «Αντικοινωνική Συμπεριφορά των Νέων» (σελ. 53-54) δεν αποδέχεται τις θεωρίες που υποστηρίζουν ορισμένοι επιστήμονες, κατά την οποία αποκλειστικά και μόνο οι δυσμενέστατοι για το άτομο κοινωνικοί και οικονομικοί όροι κατέχουν τη μοναδική σχεδόν θέση ως προς την αντικοινωνική συμπεριφορά των ανθρώπων αυτών. Απεναντίας δεν παραγνωρίζουμε το γεγονός ότι η σωματική και η ψυχική ιδιοσυστασία κάθε ατόμου, οι λεγόμενοι, δηλαδή, ατομικοί παράγοντες, θα παίξουν το ρόλο τους στη δημιουργία της συμπεριφοράς αυτής. Συγκεκριμένα, οι άθλιες κοινωνικές, οικονομικές και οικογενειακές συνθήκες διαβίωσης των ατόμων τότε μόνον θα γίνουν εγκληματογόνοι παράγοντες, εάν υπάρχει στο άτομο η κατάλληλη προδιάθεση προς το έγκλημα, που στηρίζεται σε λόγους που ανάγονται στους ατομικούς παράγοντες. Η άποψη αυτή μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο εάν υποτεθεί ότι τρία άτομα που ζουν όλα κάτω από άθλιες κοινωνικές οικονομικές και οικογενειακές συνθήκες, αλλά έχουν ξεχωριστή ο καθένας τους σωματική και ψυχική ιδιοσυστασία.

---

<sup>1</sup> Κοιτ. Τζαννόνε – Τζώραζη. Η συμβολή των κοινωνικών παραγόντων στη δημιουργία κοινωνικών αποκλινόντων ατόμων. Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα 1988

Τα άτομα αυτά θα αντιδράσουν κατά τρόπο διάφορο στις άθλιες συνθήκες διαβίωσής τους. Το ένα απ' αυτά που έχει ανώμαλη ψυχική και σωματική ιδιοσυστασία για να μπορέσει να αντεπεξέλθει στο δύσκολο αγώνα και να εξασφαλίσει την επιβίωσή του θα εγκληματήσει, το άλλο με το δυνατό χαρακτήρα του θα παλέψει και με την τίμια ευσυνείδητη εργασία του, θα αντιταχθεί στις άθλιες συνθήκες διαβίωσης και το τρίτο με το αδύνατο χαρακτήρα θα σηκώσει τα χέρια του ψηλά στον αγώνα για επιβίωση και μπορεί να φτάσει μέχρι και στην αυτοκτονία, διότι δεν μπορεί να ζήσει κάτω απ' αυτές τις άθλιες συνθήκες.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Φαρσεδάκη Ι. Ιακωβ. «Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων» Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1968 σελίδα 113-114-115

## ΜΕΡΟΣ IV ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΑΝΗΛΙΚΟΣ

### 4.1. Δίκαιο και ανήλικος

Η σχέση του ανήλικου με το κράτος ορίζεται μέσα από το Σύνταγμα. Το Σύνταγμα είναι αυτό που ορίζει ποιος είναι ο ανήλικος, ποια συμπεριφορά του θεωρείται παραβατική, ποια μέτρα είναι τα κατάλληλα τόσο για την πρόληψη όσο και για την καταστολή του φαινομένου της παραβατικότητας, πως φαρμόζονται τα μέτρα αυτά κ.λ.π.

Διατάξεις που να αφορούν τους ανήλικους εμφανίστηκαν αρχικά στα τρία Συντάγματα της Επανάστασης του 1821. Τα επόμενα Συντάγματα αγνόησαν το θέμα της ειδικής προστασίας των ανηλίκων, μέχρι που το συναντούμε στη διάταξη του Κυβερνητικού Σχεδίου Συντάγματος του 1974 στο άρθρο 23 παράγραφος 3 το οποίο ήταν διατυπωμένο ως εξής: «Το Κράτος λαμβάνει ειδικά μέτρα δια την προστασίαν της νεότητος και την ηθικήν, πνευματικήν και εθνικήν διαπαιδαγώγησιν των ανηλίκων».<sup>1</sup>

Το άρθρο αυτό θεωρήθηκε συντηρητικό καθώς και ηθικολογικό και στην ολομέλεια της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής έγινε η τελική διαμόρφωση του κειμένου, όπως και ισχύει μέχρι και σήμερα.

Η ανήλικη ζωή είναι μια περίοδος που έχει μεγάλη σημασία ψυχοκοινωνικά, βιολογικά και νομικά. Ο ανήλικος δεν αποτελεί μικρογραφία του ενήλικου. Διαφέρει ποσοτικά, αλλά και ποιοτικά από τον ενήλικα. Η ανηλικότητα είναι μια περίοδος στη ζωή κάθε ανθρώπου την οποία δεν μπορεί να οργανώσει ατομικά. Η πορεία των ανηλίκων προς την ευήλικη ζωή είναι εξελικτική τόσο βιολογικά και κοινωνικά όσο και νομικά. Όλες αυτές οι ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά της ανήλικης ζωής έχουν ως αποτέλεσμα ο ανήλικος να υπόκειται σε ειδική νομική θέση.

«Από τη μια μεριά ο ανήλικος βρίσκεται σε μια βιολογική μειονεξία έναντι των ενήλικων και γι' αυτό πρέπει να προστατευθεί από το Δίκαιο. Από την άλλη όμως μεριά ο ανήλικος είναι ένα υποκείμενο δικαίου που δεν μπορεί να υπόκειται σε κανόνες που τον τοποθετούν αποκλειστικά στο επίπεδο ενός αντικειμένου προστασίας»<sup>2</sup>

Το Δίκαιο λοιπόν αναγνωρίζει σταδιακά κάποιες νομικές δυνατότητες στον ανήλικο έτσι ώστε να ενταχθεί σιγά σιγά στον κοινωνικό και νομικό κόσμο των ενηλίκων. Συγχρόνως όμως, αναγνωρίζοντας την αδυναμία του ανήλικου, οργανώνει ένα ολόκληρο πλέγμα προστασίας του

<sup>1</sup> Στέφανος Ι. Κουτσομπίνας, Η συνταγματική θέση του ανήλικου, Εκδόσεις Σακκουλα, Αθήνα 1988

<sup>2</sup> ο.π., σελ. 143

οπότε η πορεία στη σχέση του Δικαίου με τον ανήλικο είναι διπλή. Το Δίκαιο τον προστατεύει με δυο τρόπους:

1. Άμεση και αυτόνομη προστασία του ανήλικου: έχει την έννοια της προφύλαξής του από τους διάφορους κινδύνους που είναι πιθανόν να τον απειλούν. Αυτό γίνεται με τις διάφορες ειδικές διατάξεις που υπάρχουν στην ποινική νομοθεσία, με τις διάφορες αστικές ανικανότητες που προστατεύουν τον ανήλικο καθώς επίσης και με τη δημιουργία από το κράτος κατάλληλων συνθηκών ανάπτυξης, όπως για παράδειγμα είναι η παροχή εκπαίδευσης.

2. Έμμεση προστασία μέσω της οικογένειας. «Η οικογένεια αναδεικνύεται ως ενδιάμεσο σώμα, ανάμεσα στη συνολική κοινωνία, το κράτος και τον ανήλικο στους κόλπους της οποίας ο τελευταίος θα βρει τις ιδανικότερες συνθήκες ανάπτυξής του»<sup>1</sup>

Όσον αφορά τον ανήλικο παραβάτη πρέπει να λεχθεί ότι δεν είναι κάποιος με μειωμένα συνταγματικά δικαιώματα. Είναι ένας ανήλικος πολίτης όπως και οι άλλοι. Σε όποιους λόγους και αν οφείλεται η παραβατική του συμπεριφορά η κρατική παρέμβαση δεν επιτρέπεται να οδηγήσει στην υπονόμηση της συνταγματικής θέσης του ανήλικου.

Το νομικό πλαίσιο αντιμετώπισης του ανήλικου παραβάτη και των προβλημάτων που αντιμετωπίζει καθορίζεται ως εξής. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης έχει στην αρμοδιότητά του, που επιβάλλεται να τη διατηρήσει την πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας των ανηλίκων (Διεύθυνση Πρόληψης Εγκληματικότητας και Σωφρονιστικής Αγωγής Ανηλίκων). Η ισχύουσα νομοθεσία αναθέτει κυρίως στα Δικαστήρια Ανηλίκων και στις Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων τη μεταχείριση των ανηλίκων δραστών αλλά και σε δυο άλλους φορείς που είναι οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων και τα Αναμορφωτικά και Σωφρονιστικά Καταστήματα. Το Ποινικό Δίκαιο ανηλίκων έχει ως πηγές του τον Ποινικό Κώδικα, τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και τους ειδικούς νόμους.

#### **4.2. Δικαιώματα των εφήβων κατά την διαδικασία απονομής ποινικής δικαιοσύνης**

Γενικά ο έφηβος δράστης, τόσο κατά τη διάρκεια της προδικασίας, όσο και κατά τις επόμενες φάσεις του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης, δεν κατοχυρώνεται ως προς την προστασία των δικαιωμάτων του.

Ενώ στο Σύνταγμα (άρθρο 20) και στις Διεθνείς Συμβάσεις κατοχυρώνεται το δικαίωμα ακροάσεως – υπερασπίσεως και ο έφηβος, δικαιούται αυτεπάγγελτο διορισμό συνηγόρου (βλ. άρθρο 100, παρ. 2 ΚΠΔ), με το επιχείρημα ότι από ανήλικο δεν μπορούν να τελεστούν

<sup>1</sup> Στέφανος Ι. Κουτσομπίνης, Η συνταγματική θέση του ανήλικου, Εκδόσεις Σακκουλα, Αθήνα 1988, σελ. 145

κακουργήματα (με τη στενή έννοια του όρου) αποκλείεται από την ..... αυτή μεταρύθμιση.

Σε περίπτωση επιβολής αναμορφωτικού, θεραπευτικού ή ποινικού σωφρονισμού μέχρι ένα χρόνο, δεν παρέχεται το δικαίωμα στον έφηβο να ασκήσει έφεση, διότι υποτίθεται ότι οι κυρώσεις αυτές δεν αποτελούν ποινές του κοινού ποινικού δικαίου.

Η προσωρινή κράτηση που μπορεί να διαταχθεί για έφηβο, ύποπτο για τη διάπραξη εγκλήματος, του επιφέρει ανεπανόρθωτη στιγματιστική βλάβη και κυρίως στην περίπτωση που τελικά αθωωθεί από το δικαστήριο ανηλίκων.

Τόσο κατά τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης σε σωφρονιστικό ανηλίκων όσο και κατά την έκτιση του ποινικού κοινωνικού σωφρονισμού, δεν περιορίζεται μόνο η ελευθερία κίνησης αλλά παράλληλα ένα πλήθος ένα πλήθος ελευθεριών των εφήβων κρατουμένων. Όσον αφορά το θέμα των επισκέψεων και εκείνο της τηλεφωνικής επικοινωνίας και αλληλογραφίας παραμένει ο προβληματικός περιορισμός του κύκλου των προσώπων που μπορούν να επικοινωνούν με τον έγκλειστο ανήλικο. Εξακολουθεί να παραβιάζεται το απόρρητο των επιστολών, η δε εργασία παρά τη συνταγματική επιταγή εξακολουθεί να έχει αναγκαστικό χαρακτήρα (βλ. άρθρο 55 ΣΚ , 50 και 51 νέου Σ.Κ.).

Λόγω της ιδιάζουσας μειονεκτικής κατάστασης, στην οποία βρίσκεται η ομάδα αυτή του πληθυσμού, θα έπρεπε να αποτελεί αντικείμενο πράγματι αυξημένης προστασίας, ενώ την άξη συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Οι προσωρινά κρατούμενοι και κατάδικοι ανήλικοι συγχρωτίζονται στα σωφρονιστικά καταστήματα, τόσο μεταξύ τους όσο και με ανήλικους των δυο κατηγοριών, με επακόλουθο όλες τις γνωστές αρνητικές συνέπειες.

Παρά τις εξαγγελίες για μεταχείριση των προσωρινά κρατουμένων ανηλίκων που να τους εξασφαλίζει όρους διαβίωσης ανάλογους με εκείνους της ελεύθερης κοινωνίας, στην πράξη λαμβάνονται τα ίδια μέτρα που προβλέπονται και για τους κατάδικους (όπως για παράδειγμα μέτρα τάξης, πειθαρχικός περιορισμός σε ειδικό κελί μόνωσης μέχρι πέντε μέρες κλπ). Ο ξυλοδαρμός τέλος είναι μια καθιερωμένη πρακτική «σωφρονισμού» των εγκλειστών ανηλίκων (βλ. αρθρα 92 και 93 νέου Σ.Κ.).

Για τους έφηβους που έχουν καταδικαστεί σε ποινικό σωφρονισμό ειδικότερα, δεν ίσχυε ποτέ μια ειδική μεταχείριση τόσο κατά την διάρκεια του προηγούμενου νομοθετικού πλαισίου όσο και με την ισχύουσα νομοθεσία από τον Ιανουάριο του 1990. Παρά τους φαινομενικούς στόχους που διέπουν το σωφρονιστικό μας σύστημα, οι οποίοι αποσκοπούν στην αγωγή και επανακοινωνικοποίηση των εγκλειστών, η στέρηση της ελευθερίας, ακόμα και αν γινόταν κάτω από περισσότερο ανθρώπινες συνθήκες, δεν είναι ποτέ δυνατό να σωφρονίσει ένα άτομο. Απόδειξη του ότι η «επανάταξη» δεν αποτελεί πρωταρχικό στόχο είναι το γεγονός ότι και στην ισχύουσα νομοθεσία εξακολουθούν να μην προβλέπονται κυρώσεις για το προσωπικό και τη



διοίκηση των σωφρονιστικών καταστημάτων σε περίπτωση που δεν πληρούν τις υποχρεώσεις τους απέναντι στους κρατούμενους, ενώ ο έλεγχος του σωφρονιστικού συστήματος είναι σχεδόν ανύπαρκτος.

#### **4.3. Σχέδιο νόμου για την «αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων» σύμφωνα με το Υπουργείο Δικαιοσύνης**

Η φιλοσοφία των νέων ρυθμίσεων είναι η αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων κυρίως με μέτρα που στοχεύουν στην πρόληψη και στη φροντίδα για κοινωνική επανένταξη των ανηλίκων. Ταυτόχρονα επιδιώκεται ο κατά το δυνατόν περιορισμός του εγκλεισμού στα καταστήματα κράτησης ως κυρωτικό μέτρο.

Με δεδομένη την αναγκαιότητα της επανεξέτασης του θεσμικού πλαισίου του Δικαίου των Ανηλίκων, προτάθηκαν σημαντικές τροποποιήσεις στο ουσιαστικό του μέρος, όπως η κατάργηση της διάκρισης σε «παιδιά» και «εφήβους» (αντ' αυτής καθορίζονται μόνο ηλικιακά όρια για την ποινική μεταχείριση των ανηλίκων), ο εμπλουτισμός των αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων για την καλύτερη αντιμετώπιση του ανήλικου παραβάτη, η κατάργηση της αοριστίας της ποινής του περιορισμού σε ειδικό κατάσταση νέων, η θεσμοθέτηση των μέτρων της προσφοράς κοινωφελούς υπηρεσίας της αποζημίωσης του θύματος, της φοίτησης σε σχολές επαγγελματικής κατάρτισης κ.λ.π. η δυνατότητα συνδυασμού περισσότερων μέτρων μη στερητικών της ελευθερίας για την επίτευξη του καλύτερου αποτελέσματος και ο περιορισμός των περιπτώσεων κατά τις οποίες είναι δυνατή η στέρηση της ελευθερίας του ανηλίκου.

Επίσης παρουσιάστηκαν καινοτόμες ρυθμίσεις στο πεδίο των δικονομικών διατάξεων που σχετίζονται με την παραβατικότητα των ανηλίκων, όπως είναι η δυνατότητα του εισαγγελέα να αναστέλλει την ποινική δίωξη, εννοείται για περιστασιακούς ανήλικους δράστες και για ορισμένες μικρής σημασίας αξιόποινες πράξεις και μάλιστα παρέχεται η δυνατότητα ο ίδιος να διατάσσει αναμορφωτικά μέτρα (όχι όμως μέτρα κατά της ελευθερίας ή περιορισμού σε ειδικό κατάσταση), ο χωρισμός της δικής ανήλικου δράστη από αυτήν του ενήλικου σε κάθε περίπτωση, διεύρωση των λόγων άσκησης έφεσης και ο εμπλουτισμός των περιοριστικών όρων. Ειδικότερα:

1. Ως ανήλικοι εννοούνται πλέον όσοι κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης έχουν ηλικία μεταξύ 8<sup>ου</sup> και 18<sup>ου</sup> έτους συμπληρωμένων, χωρίς διάκριση μεταξύ «παιδιών» και «εφήβων» και διατηρείται, όπου κρίθηκε αναγκαίο, η διαβάθμιση της ποινικής ευθύνης με βάση την ηλικία. Με τον τρόπο αυτό γίνεται εναρμόνιση με την ισχύουσα στο Αστικό μας Δίκαιο ανηλικότητα και με την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992), που θεωρεί ως παιδί «κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των 18 ετών». Σημειωτέον ότι με βάση την ισχύουσα νομοθεσία μας ανήλικος θεωρείται ο δράστης μέχρι την ηλικία των 17 ετών.

2. Εμπλουτίζονται τα αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα που τίθενται στην διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου για την καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων ενός ανήλικου παραβάτη, έτσι ώστε να επιλέγεται κάθε φορά το ηπιότερο μέτρο που θεωρείται αναγκαίο, δίκαιο και αποτελεσματικό για τη συγκεκριμένη περίπτωση. Προστίθενται έτσι εναλλακτικές δυνατότητες, που κατ' εξαίρεση μπορούν να χρησιμοποιηθούν σωρευτικά. Εισάγονται λοιπόν νέες ρυθμίσεις, εκτιμώ πολύ σημαντικές, όπως η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανήλικου σε αναδοχή οικογένεια, η διαμεσολάβηση μεταξύ δράστη και θύματος μέσω της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων για έκφραση συγγώμης του ανήλικου προς το θύμα και για την εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης, η αποζημίωση του θύματος και η κατ' άλλο τρόπο άρση ή μείωση των συνεπειών της πράξης από τον ανήλικο, η παροχή κοινωνικού υπηρεσίας, η παρακολούθηση κοινωνικο-ψυχολογικών προγραμμάτων ή ειδικών προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής, η φοίτηση σε σχολές επαγγελματικές ή άλλης εκπαίδευσης και κατάρτισης (νέο α' 122 Π.Κ.).

3. Εισάγεται η αυτοδίκαιη πτώση των αναμορφωτικών μέτρων μόλις ο ανήλικος συμπληρώσει το 18<sup>ο</sup> έτος της ηλικίας του (αντί του 21<sup>ου</sup> που ισχύει σήμερα) (νέο α. 125 Π.Κ.). Επίσης, αυξάνεται από το 12<sup>ο</sup> στο 13<sup>ο</sup> έτος μπορεί να επιβληθεί ποινικός σωφρονισμός (νέο α. 126 Π.Κ.).

4. Θεσπίζεται ο τακτικός δικαστηριακός έλεγχος ως προς την ύπαρξη ή μη των προϋποθέσεων για αντικατάσταση ή άρση των αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων (νέο α. 124 Π.Κ.).

5. Καθορίζονται με πληρέστερο τρόπο οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ο ανήλικος παραβάτης εμφανίζει σοβαρά ψυχικά ή σωματικά προβλήματα, διευρύνονται οι εναλλακτικές δυνατότητες για θεραπευτικά μέτρα (π.χ. παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος) και εισάγεται ο θεσμός της «ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης» (νέο α. 123 Π.Κ.).

6. Αναφορικά με το θέμα της ιδιαίτερα επαχθούς ποινής του ποινικού σωφρονισμού προσαρμόζεται η ορολογία του Ποινικού Κώδικα προς εκείνη του Σωφρονιστικού Κώδικα κι έτσι ο χώρος όπου οι ανήλικοι εκτίουν αυτήν την ποινή ονομάζεται εφεξής «ειδικό κατάστημα κράτησης νέων» αντί «σωφρονιστικό κατάστημα». Εξάλλου, η ποινή αυτή μόνο κατ' εξαίρεση μπορεί πλέον να επιβάλλεται και, ιδίως, για αξιόποινες πράξεις βίας ή τελούμενες κατ' επάγγελμα, κατ' εξακολούθηση ή καθ' υποτροπή, ενώ και η διάρκειά της θα πρέπει εφεξής να ορίζεται επακριβώς στην απόφαση του δικαστηρίου. Τέλος, καθιερώνεται η δυνατότητα μετατροπής και αναστολής του ποινικού σωφρονισμού με τους όρους που ισχύουν για τους ενήλικες (νέο α. 127 Π.Κ.).

7. Για τα πταίσματα η μεταχείριση των ανηλίκων καθίσταται ηπιότερη (νέο α 128 Π.Κ.), δηλαδή επιβάλλονται μόνο αναμορφωτικά μέτρα όπως επίπληξη, ανάθεση υπεύθυνης επιμέλειας.

8. Καθίστανται ευνοϊκότερες οι ρυθμίσεις για την υπό όρο απόλυση των ανήλικων, έτσι ώστε ο χρόνος δοκιμασίας να μην υπερβαίνει το ύψος του υπόλοιπου της ποινής που πρέπει να εκτιθεί. Η υπό όρο απόλυση προβλέπεται να χορηγηθεί αμέσως μόλις συμπληρωθεί η έκτιση του μισού της επιβληθείσας ποινής. Επίσης, εξειδικεύονται ακόμη περισσότερο οι υποχρεώσεις που μπορούν να επιβληθούν στον ανήλικο κατά το χρόνο της δοκιμασίας του, (δηλ. κατά το χρόνο που έχει αφεθεί προσωρινά ελεύθερος) και θεσπίζονται ειδικές ευνοϊκές διατάξεις για ανήλικους που η παραβατικότητά τους έχει σχέση με τα ναρκωτικά (νέο α 129 Π.Κ.). Δηλαδή στην τελευταία αυτή περίπτωση έχει σχέση υπάρχει δυνατότητα απόλυσης και πριν από την έκτιση του μισού της ποινής, εφόσον ο ανήλικος παρακολούθησε επιτυχώς εγκεκριμένο συμβουλευτικό πρόγραμμα στο κατάστημα κράτησης και προσκομίζεται βεβαίωση από αναγνωρισμένο πρόγραμμα απεξάρτησης ότι αυτός γίνεται στη συνέχεια αποδεκτός στο πρόγραμμα.

9. Ο περιορισμός κράτησης νέων δηλ. ο εγκλεισμός τους σε ειδικό κατάστημα κράτησης είναι πλέον η έσχατη λύση (νέο α. 54 Π.Κ.).

10. Παρέχεται εφεξής στον εισαγγελέα η δυνατότητα να απέχει από την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος ανηλίκου και ταυτόχρονα του δίνεται η δυνατότητα να επιβάλλει ένα από τα προβλεπόμενα εναλλακτικά μέτρα για ανήλικους (επαναλαμβάνω όχι περιοριστικά της ελευθερίας), όπως η προσφορά κοινωφελούς εργασίας, μόνο όμως για μικρής σημασίας αδικήματα (όχι βέβαια για κακουργήματα) (νέο α. 45<sup>Α</sup> ΚΠΔ.).

11. Σε κάθε περίπτωση προτείνεται ο υποχρεωτικός χωρισμός της δίκης ανήλικων από αυτή των ενηλίκων, που φέρονται να έχουν διαπράξει από κοινού αδικήματα ή που έχουν τελέσει συναφείς αξιόποινες πράξεις (νέο Α' 130 ΚΠΔ).

12. Ξεκαθαρίζουν οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να επιβάλλεται σε ανήλικους προσωρινή κράτηση και διευρύνονται οι περιοριστικοί όροι που μπορούν να επιβληθούν σ' αυτόν, με σκοπό να έχει τη δυνατότητα με διάφορους τρόπους (π.χ. κοινωφελής εργασία, παρακολούθηση ειδικών προγραμμάτων) να εκπληρώνει επωφελώς και για τον ίδιο τις υποχρεώσεις του, ενώ μέχρι τώρα ίσχυε η εγγυοδοσία ή η τακτή εμφάνιση στο αστυνομικό τμήμα.

Επίσης πρέπει να τονιστεί ότι η προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί στον ανήλικο κρατούμενο εφόσον έχει συμπληρώσει το 13οέτος της ηλικίας του, ενώ όταν αδυνατεί να πληρώσει την εγγύηση που του έχει επιβληθεί δεν μπορεί για μόνο το λόγο αυτό να

αντικατασταθεί ο περιοριστικός αυτός όρος με προσωρινή κράτηση και να εγκλειστεί στις φυλακές (νέο α' 282 ΚΠΔ)

## ΜΕΡΟΣ V ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

### 5.1. Δικαστήρια ανηλίκων

Σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα τα Δικαστήρια Ανηλίκων δικάζουν τα εγκλήματα που διαπράττουν οι ανήλικοι μέχρι το 18<sup>ο</sup> έτος της ηλικίας τους. Ο αριθμός των Πρωτοδικείων στη χώρα μας ανέρχεται στα 63. Τα δικαστήρια αυτά είναι Μονομελή και δικάζουν τα πταίσματα και τα πλημμελήματα που τελούν οι ανήλικοι στην Περιφέρεια του Πρωτοδικείου.

Τα Τριμελή Δικαστήρια Ανηλίκων δικάζουν τα σοβαρότερα αδικήματα.

Οι ανήλικοι παραπέμπονται στα Δικαστήρια Ανηλίκων όπως οι ενήλικες στα κοινά Δικαστήρια. Συγκεκριμένα ακολουθείται οι εξής διαδικασία: αφού σχηματιστεί η δικογραφία σε κάποιο παράρτημα της Ασφάλειας, διαβιβάζεται στην Εισαγγελία όπου και προσδιορίζεται η δίκη.

Δέκα με δεκαπέντε ημέρες πριν από τη δίκη, διεξάγεται κοινωνική έρευνα από Επιμελητή του Δικαστηρίου Ανηλίκων στην οποία συμπληρώνεται το ατομικό δελτίο του νεαρού δράστη με πληροφορίες για την ατομική και οικογενειακή του κατάσταση, καθώς και για τις συνθήκες κάτω τις οποίες έγινε το αδίκημα. Επίσης ο Επιμελητής, εφόσον αποδειχθεί την ενοχή του ανήλικου, υποβάλλει πρόταση για την ποινή ή το αναμορφωτικό μέτρο που κρίνει σκόπιμο.

Επιμελητές των Δικαστηρίων Ανηλίκων διορίζεται απόφοιτοι των σχολών Κοινωνικής Εργασίας, Νομικής, Παιδαγωγικών Ακαδημιών, Θεολογίας, Φιλοσοφικής, ΠΑΣΠΕ. Από το 1972 δεν παρακολουθούν πλέον το δίμηνο σεμινάριο που ήταν υποχρεωτικό μέχρι τότε.

Πρόσφατα μάλιστα καταργήθηκαν και οι εισαγωγικές εξετάσεις.

Ο Δικαστής Ανηλίκων είναι Πρωτοδίκης διορίζεται ένας σε κάθε Πρωτοδικείο από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο για δυο χρόνια. Προτιμούνται αυτοί που έχουν ειδικές γνώσεις (π.χ. γνώσεις ψυχολογίας). Με τα ίδια προσόντα διορίζεται και ο αναπληρωτής του. Ο Δικαστής Ανηλίκων έχει τον κύριο ρόλο στη μεταχείριση των παραβατικών παιδιών. Η επαφή του με τον ανήλικο είναι καθοριστική για τη μετέπειτα εξέλιξη του παιδιού.

Σχετικά με την ειδική μεταχείριση των ανηλίκων δραστών έχουμε τρεις κατηγορίες μέτρων:

1. Τα αναμορφωτικά μέτρα, τα οποία έχουν αόριστη διάρκεια και περιλαμβάνουν:

Α. Την επίκληση του ανήλικου από το δικαστή. Οι ανήλικοι στους οποίους επιβάλλεται το συγκεκριμένο μέτρο δεν έχουν αντικοινωνική συμπεριφορά, αλλά διέπραξαν συμπτωματικά κάποιο αδίκημα. Το μέτρο αυτό, αφορά κυρίως τροχαίες παραβάσεις.

Β. Το Δικαστήριο αναθέτει στο γονέα ή στον κηδεμόνα την ευθύνη της επιμέλειας. Το συγκεκριμένο μέτρο επιβάλλεται σε ανήλικους που δεν έχουν αντικοινωνική συμπεριφορά. Το Δικαστήριο σε αυτές τις περιπτώσεις έχει σκοπό να επαυξήσει την προσοχή και την ευθύνη των γονέων. Αν ο ανήλικος διαπράξει μελλοντικά νέο αδίκημα, τότε οι γονείς είναι αυτοί που θα έχουν ποινικές συνέπειες, μιας και αυτοί έχουν καταστεί υπεύθυνοι, από το δικαστήριο, για τις πράξεις του ανήλικου.

Γ. Το Δικαστήριο Ανηλίκων αναθέτει την επιμέλεια του ανήλικου σε Επιμελητή Ανηλίκων. Το μέτρο αυτό εφαρμόζεται σε νέους που αντιμετωπίζουν οικογενειακά προβλήματα ή παρουσιάζουν αντικοινωνική συμπεριφορά. Η άσκηση του συγκεκριμένου αναμορφωτικού μέτρου απαιτεί την τακτική συνεργασία του Επιμελητή με τον ανήλικο και την οικογένειά του.

«Οι Επιμελητές των Δικαστηρίων Ανηλίκων οφείλουν να παρακολουθούν την εξέλιξη των ανηλίκων που τους έχουν επιβληθεί και τα δύο προηγούμενα μέτρα και να προτείνουν την άρση τους ή την μετατροπή τους ανάλογα με την καλή ή κακή εξέλιξή τους.

Οι συστάσεις του Κανονιστικού Διατάγματος 49/79, προς τους Επιμελητές των Δικαστηρίων Ανηλίκων για τη στάση τους απέναντι στους ανήλικους και τις οικογένειές τους, συμπίπτουν με τις αρχές της Κοινωνικής Εργασίας».<sup>1</sup>

Δ. Το Δικαστήριο τοποθετεί τον ανήλικο σε κατάλληλο ίδρυμα αγωγής. Αυτό το αναμορφωτικό μέτρο επιβάλλεται σε ανήλικους που οι ίδιοι οι γονείς τους δηλώνουν αδυναμία στο να τους διαπαιδαγωγήσουν, σε ανήλικους που δε φοιτούν στο σχολείο, που κάνουν φυγές από το σπίτι τους, σε ανήλικους υπότροπους με αντικοινωνική συμπεριφορά.

Ο διευθυντής του Ιδρύματος Αγωγής είναι αυτός που θα αποφασίσει την άρση ή τη μετατροπή της εισαγωγής στο Ίδρυμα Αγωγής σε επεικέστερο αναμορφωτικό μέτρο, αφού όμως πρώτα δοθεί δοκιμαστική άδεια στον ανήλικο.

2.Θεραπευτικά Μέτρα: αν ο ανήλικος πάσχει από ψυχική νόσο, ή εμφανίζει πνευματική καθυστέρηση ή είναι επιληπτικός, τυφλός, αλκοολικός, κωφάλαλος, τότε επιβάλλονται τα θεραπευτικά μέσα.

εισαγωγή του ανήλικου σε κάποιο θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο ίδρυμα, προϋποθέτει ιατρική γνωμάτευση από ειδικό γιατρό. Τα θεραπευτικά μέτρα που επιβάλλονται

<sup>1</sup> Ζωή Λούτσι, Η παραβατικότητα των ανηλίκων και η αντιμετώπισή της από το Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών, Περιοδικό Κοινωνικής Εργασίας, Τεύχος 7<sup>ο</sup>, Αθήνα 1987, σελ. 195

σε ανήλικους από όλα τα Δικαστήρια της χώρας, εκτελούνται στα δημόσια ψυχιατρεία. Ο διευθυντής της κλινικής όπου νοσηλεύεται ο ανήλικος έχει το δικαίωμα να προτείνει την άρση ή την μετατροπή των θεραπευτικών μέσων σε αναμορφωτικά.

Το Δικαστήριο Ανηλίκων με απόφασή του μπορεί να αλλάξει τα αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα που πήρε, αν τα κρίνει ακατάλληλα ή να τα διακόψει αν πεισθεί ότι δεν χρειάζονται πια. Επίσης αυτά παύουν να ισχύουν όταν ο ανήλικος συμπληρώνει το 21<sup>ο</sup> έτος της ηλικίας του. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να ισχύουν σε όλο το διάστημα της μεταφηβικής ηλικίας ενός νέου εάν δεν έχουν αρθεί με δικαστική απόφαση γρηγορότερα.

Οι ανήλικοι οι οποίοι συνεκδικάζονται με ενήλικες σε Δικαστήρια Ανηλίκων ή σε κοινά Δικαστήρια χαρακτηρίζονται ποινικά υπεύθυνοι όταν τους επιβάλλονται ποινές, ενώ χαρακτηρίζονται ποινικά ανεύθυνοι όταν τους επιβάλουν αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα.

3. Σωφρονιστικά μέτρα: επιβάλλονται σε ανήλικους που είναι πολλές φορές υπότροποι και παρουσιάζουν πολύ αντικοινωνική συμπεριφορά, σε ανήλικους που δεν έχουν δείξει ποτέ συμπτώματα αντικοινωνικής συμπεριφοράς αλλά διέπραξαν ένα έγκλημα όπως ανθρωποκτονία από πρόθεση, μεγάλες κλοπές, βιασμός, ληστεία κ.α.

Το ελάχιστο όριο ποινής είναι 6 μήνες και το μέγιστο 20 χρόνια.

Οι πολλές αποφάσεις του ποινικού σωφρονισμού δεν αθροίζονται, αλλά με δικαστική απόφαση, συγχωνεύονται. Ο μέσος όρος δοκιμασίας είναι 3-5 χρόνια. Εάν δεν διαπράξει σε αυτό το χρονικό διάστημα άλλο αδίκημα του χαρίζεται το υπόλοιπο της ποινής. Πάντως από τη συμπεριφορά του ανήλικου θα εξαρτηθεί αν θα απολυθεί με το ελάχιστο της ποινής, αν θα εξαντλήσει το μέγιστο, ή αν θα απολυθεί με όρους πριν εξαντλήσει το ελάχιστο (αν είναι μεγαλύτερο από 6 μήνες).

4. Φυλάκιση: επιβάλλεται σε αυτούς που ενώ έκαναν το αδίκημα, δικάζονται κατά την ενήλικη ζωή και το δικαστήριο σε αυτές τις περιπτώσεις κρίνει ότι δεν είναι σκόπιμο να επιβάλει αναμορφωτικό ή σωφρονιστικό μέτρο.

Τα Δικαστήρια Ανηλίκων δικάζουν κεκλεισμένων των θυρών και δεν επιβάλουν χρηματικές ποινές. Τα αναμορφωτικά, τα θεραπευτικά και τα σωφρονιστικά μέτρα αναγράφονται στο ποινικό μητρώο σύμφωνα με το νόμο του 1972 και εκδίδονται τρία πιστοποιητικά.

Το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο προέβλεπε μέχρι σήμερα για τους ανήλικους που αναπτύσσουν ανεπιθύμητη / αντικοινωνική συμπεριφορά τα ακόλουθα: μέτρα διοικητικά (νόμος 2724/1940) για τους ανήλικους ηλικίας 7 έως 17 ετών, μέτρα ασφάλειας αναμορφωτικά και θεραπευτικά) καθώς και μέτρα ποινικού σωφρονισμού (άρθρο 54 του

Π.Κ.) για τους εφήβους 12 έως 17 ετών. Με τον ν.3189/21-10-2003 πραγματοποιήθηκαν σημαντικές αλλαγές. Ενδεικτικά ο περιορισμός του ανηλικού σε ειδικά καταστήματα κράτησης νέων γίνεται μόνο για τους ανήλικους άνω των 13 ετών και μόνο αν κρίνεται αναγκαίος ο σφραγισμός του για να συγκροτηθεί από την τέλεση νέων αξιόποινων πράξεων. Εμπλουτίζονται τα αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα που τίθενται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου, ώστε να επιλέγεται κάθε φορά το ηπιότερο μέτρο που θεωρείται αναγκαίο. Εισάγονται ευνοϊκότερες ρυθμίσεις για την υπό όρο απόλυση των ανηλικών παραβατών, ενώ είναι πλέον υποχρεωτικός ο χωρισμός της δίκης ανηλικών από αυτή των ενηλικών, ότα έχουν διαπράξει αδικήματα από κοινού.

Επιπλέον δίνεται η δυνατότητα στον εισαγγελέα αν ο ανήλικος τελέσει πταίσμα ή πλημμέλημα, να απέχει από την ποινική δίωξη αν κρίνει ότι η δίωξή της δεν είναι αναγκαία για να συγκρατηθεί ο ανήλικος από την τέλεση νέων αξιόποινων πράξεων. Μπορεί δε ο εισαγγελέας με διάταξή του να επιβάλλει ένα ή περισσότερα αναμορφωτικά μέτρα που προβλέπονται στο αρ.122 του Π.Κ, εκτός από την τοποθέτησή του σε ίδρυμα αγωγής, μπορεί επίσης να επιβάλλει την καταβολή ποσού μέχρι 1.000 ευρώ σε μη κερδοσκοπικό ή κοινωφελές νομικό πρόσωπο τάσσοντας προθεσμία συμμόρφωσης. Με την καινοτόμο αυτή διάταξη αλλάζει εν μέρει και ο θεσμικός ρόλος του εισαγγελέα στην ποινική δίκη αφού ο εισαγγελέας για πρώτη φορά καλείται να επιβάλλει, χάρη της αρχής της σκοπιμότητας, μέτρα ασφαλείας.

## 5.2. Μέτρα και ποινές των δικαστηρίων ανηλικών

Μια από τις βασικές διαφορές ανάμεσα στην κοινωνική αντιμετώπιση του ενηλικού και του ανηλικού είναι ότι στον πρώτο επιβάλλεται ποινή ενώ στο δεύτερο λαμβάνονται ορισμένα μέτρα τα οποία απαριθμούνται στα άρθρα 122, 123 και 127 του Ποινικού Κώδικα (Π.Κ.). Για την επιλογή των μέτρων αυτών ο Νόμος παρέχει μεγάλη ευχέρεια με βάση τα εξατομικευμένα στοιχεία κάθε περίπτωσης.

Σχετικά λοιπόν, με την ειδική μεταχείριση των ανηλικών δραστών έχουμε τρεις κατηγορίες μέτρων τα οποία διακρίνονται σε:

→ **Αναμορφωτικά:** επίπλιξη, ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας στους γονείς ή τους κηδεμόνες του, ανάθεση της επιμέλειάς του σε ειδικούς επιμελητές ανηλικών, (Υ.Ε.Α.), και εισαγωγή σε Ίδρυμα Αγωγής (J.A.).

→ **Θεραπευτικά:** τα οποία λαμβάνονται για τους ανήλικους εκείνους παραβάτες που έχουν ανάγκη θεραπευτικής αγωγής.



→ **Σωφρονιστικά Μέτρα ή Ποινικός Σωφρονισμός:** είναι το σκληρότερο μέτρο για τους ανηλίκους κι εφαρμόζεται σε ιδιαίζουσες περιπτώσεις.

Στα μέτρα αυτά παρατηρείται μια μορφή εξωιδρυτικής, (επίπληξη, επιμέλεια γονέων, επιμέλεια επιμελητών ανηλίκων), και μια μορφή ιδρυματικής μεταχείρισης, (εισαγωγή σε Ίδρυμα Αγωγής ή εγκλεισμός σε θεραπευτικό ή Σωφρονιστικό κατάστημα).

Τα **εξωϊδρυματικά μέτρα**, και ιδιαίτερα αυτά που προβλέπονται για παιδιά, μπορούν να εφαρμοστούν μόνο με την σύμπραξη του οικογενειακού περιβάλλοντος. Μόνο σε στενό συγγενικό πλαίσιο, όταν υπάρχει και λειτουργεί σωστά, μπορεί να γίνει προσπάθεια ορθής κοινωνικοποίησης του παιδιού. Μεγάλο ποσοστό όμως παιδιών που καταλήγουν στο Δικαστήριο Ανηλίκων στερούνται οικογενειακού περιβάλλοντος. Το γεγονός αυτό δημιουργεί μεγάλο πρόβλημα όσον αφορά τη δυνατότητα επιβολής εξωϊδρυματικών μέτρων, γιατί η αποτελεσματικότητά τους κρίνεται κυρίως από το κατά πόσο υπάρχει σύμπραξη του συγγενικού περιβάλλοντος, του ανηλίκου και του Επιμελητή Ανηλίκων που επιλαμβάνεται της κάθε περίπτωσης.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι κατά το χρονικό διάστημα 1979-1981, το αναμορφωτικό μέτρο της επίπληξης κάλυψε το 55% , της επιμέλειας γονέων το 10% , της Υ.Ε.Α. το 30%, της εισαγωγής σε ίδρυμα Αγωγής το 3%, τα θεραπευτικά μέτρα το 0,40% και τα σωφρονιστικά μέτρα το 1,20%.<sup>1</sup>

### 5.2.α. Αναμορφωτικά Μέτρα

Η επίπληξη είναι το πρώτο από τα αναμορφωτικά μέτρα. Απαγγέλλεται προφορικά από το Δικαστή Ανηλίκων σε περιπτώσεις ελαφρών παραπτωμάτων και διαγράφεται μεταξύ συμβουλής, σύστασης και καθοδήγησης. Είναι ένα μέτρο χωρίς συγκεκριμένο περιεχόμενο, που επιβάλλεται ανεξάρτητα από τη συνειδητοποίηση ή μη εκ μέρους του ανήλικου για την πράξη που έχει τελέσει και αποτελεί τον συχνότερο τρόπο αντιμετώπισης των ανήλικων παραβατών.

Παρά την αμφίβολη αποτελεσματικότητά του είναι το ηπιότερο μέτρο που διαθέτουν σήμερα οι Δικαστές Ανηλίκων ως μέσο τιμωρίας απέναντι στα παιδιά που παραβατούν. Σκοπός του μέτρου αυτού είναι να κατανοήσει ο ανήλικος το άδικο της πράξης του και να αποτραπεί από το να τελέσει κάτι ανάλογο στο μέλλον.

<sup>1</sup> Αλεξιάδης Α. Στέργιος, Προς Από – εγκληματοποίηση του (ποινικού) Δικαίου των Ανηλίκων: ανακοίνωση στο Συμπόσιο: Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Εγκληματικότητας των Ανηλίκων, (Επανεκπαίδευση – Ενταξη), Αθήνα 14-15-16 Οκτ. 1988, Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1990

Αν ερευνηθεί η συχνότητα εφαρμογής της επίπληξης ανάλογα με την ηλικία του ανηλίκου παρατηρούμε ότι στα παιδιά 7-12 ετών δεν εφαρμόζεται αυτή και τόσο συχνά (τις τελευταίες δυο δεκαετίες το ποσοστό δεν ξεπέρασε το 42%). Αυτό συμβαίνει ίσως γιατί ο Δικαστής Ανηλίκων κρίνει ότι το μέτρο αυτό απαιτεί μια δυνατότητα διαλόγου με τον ανήλικο και κυρίως ικανότητά του να αντιληφθεί το νόημα του μέτρου, χαρακτηριστικά που λείπουν στα μικρά παιδιά. Η επίπληξη αποτελεί το κατεξοχήν επιλεγόμενο μέτρο για τους εφήβους (13-17 ετών). Τις τελευταίες δεκαετίες το μέτρο αυτό ξεπερνά το 55-60% των περιπτώσεων. Στους μετέφηβους, τέλος, η επίπληξη επιβάλλεται σπάνια, σε ποσοστό που δεν ξεπερνά το 1,5% των περιπτώσεων. Οι Δικαστές επιλέγουν κατά κανόνα το αναμορφωτικό μέτρο της επίπληξης για τις τροχαίες παραβάσεις των ανηλίκων<sup>1</sup>

Το μέτρο της επίπληξης προβλέπεται ρητά σε πολλές νομοθεσίες κι εφαρμόζεται στα περισσότερα δίκαια των ανηλίκων. Στην Ελλάδα η επιβολή του μέτρου της επίπληξης γίνεται προφορικά από το Δικαστή Ανηλίκων. Αν και ενέχει μορφή, υπερτερεί το παραινετικό στοιχείο και τονίζονται οι δυσάρεστες συνέπειες της αντικοινωνικής συμπεριφοράς.

Αναμφίβολα, είναι το ευχερέστερο, στην εφαρμογή του, αναμορφωτικό μέτρο. Είναι άμεσο και ανέξοδο. Το μειονέκτημα που μπορεί να αντιτάξει κανείς πηγάζει από την ήπια φύση του μέτρου: πολλοί ανήλικοι εγκαταλείπουν την αίθουσα του Δικαστηρίου Ανηλίκων ευχαριστημένοι γιατί «δεν συνέβη τίποτα», ή ακόμα και με την εντύπωση ότι «αθωώθηκαν». Είναι, λοιπόν, σκόπιμο η επιβολή του μέτρου να συνδυάζεται με ειδική και σαφή διευκρίνιση κατά την ακροαματική διαδικασία. Επίσης είναι απαραίτητη η υποχρεωτική και όχι απλά η δυνητική επίβλεψη του ανηλίκου από Επιμελητή. Κάτι τέτοιο, θα έκανε τον ανήλικο να συνειδητοποιήσει τη βαρύτητα της πράξης του, να αποβάλλει την εντύπωση ότι αθωώθηκε και θα συνέβαλε αποτελεσματικότερα στη μη υποτροπή του.

**Η ανάθεση της υπεύθυνης Επιμέλειας στους γονείς, τους επιτρόπους ή κηδεμόνες του παιδιού** είναι το δεύτερο εξωϊδρυματικό μέτρο που προβλέπει ο Ελληνικός Ποινικός Κώδικας και το δεύτερο σε συχνότητα επιβολής.

Προϋποθέτει συγκροτημένο και «κατάλληλο» οικογενειακό περιβάλλον, το οποίο μετά τη λήψη του μέτρου αναλαμβάνει αυξημένη ευθύνη με τις ποινικές συνέπειες του άρθρου 360 (Π.Κ.) «περί παραμελήσεως εποπτείας ανηλίκου». Σπάνια όμως οι γονείς παραπέμπονται ανταπάγγελτα για τέτοια παράβαση, αλά και όταν παραπεμφθούν, πολύ δύσκολα αποδεικνύεται ο δόλος ή με αμέλεια που απαιτεί η εφαρμογή του άρθρου 360 (Π.Κ.) και κατά συνέπεια απαλλάσσονται. Συνήθως η επιμέλεια ανατίθεται σε έναν από τους δύο γονείς,

<sup>1</sup> Αλέξανδρος Α. Στέργιος, Προς Αναμόρφωση του Σωφρονιστικού Συστήματος, Εκδόσεις: Α. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 1990.

σπάνια δε σε άλλα πρόσωπα, κυρίως συγγενικά. Με την επιβολή του μέτρου αυτού δεν μεταβάλλεται η προσωπική κατάσταση του ανήλικου, απλώς επιτείνεται η ευθύνη των προσώπων αυτών.

Το αναμορφωτικό αυτό μέτρο επιλέγεται για τους ανήλικους που τελούν κάποια τροχαία παράβαση, καθώς και γι' αυτούς που παραβαίνουν τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα οι οποίες προστατεύουν τα έννομα αγαθά της ιδιοκτησίας. Όπως διαπιστώνεται από στοιχεία του Δικαστηρίου Ανηλίκων Αθηνών το μέτρο αυτό εφαρμόζεται συχνότερα τα τελευταία 6 χρόνια αλλά δεν ξεπερνά το 15% των περιπτώσεων<sup>1</sup>

Στην πράξη, τόσο το μέτρο της επίπληξης, όσο και της ανάθεσης της υπεύθυνης επιμέλειας του ανήλικου στους γονείς του, αποδείχτηκαν ακατάλληλα.

Τις περισσότερες φορές ο ανήλικος δεν συνειδητοποιεί την βαρύτητα της πράξης του γιατί ο Δικαστής Ανηλίκων, λόγω της πληθώρας των υποθέσεων, δεν διαθέτει τον απαραίτητο χρόνο να του απευθύνει συμβουλές και να του επιστήσει την προσοχή ώστε να μην ξαναπέσει σε παράπτωμα. Ο ανήλικος δεν αντιλαμβάνεται ότι του επιβάλλεται μια ποινική κύρωση. Πιστεύει αντίθετα, όπως και στο μέτρο της επίπληξης, ότι έχει αθωωθεί. Θα πρέπει να σημειωθεί, όμως, ότι τα αναμορφωτικά μέτρα αναγράφονται στο ποινικό μητρώο των ανηλίκων.

Ένα άλλο πρόβλημα που θα πρέπει να σημειωθεί, σχετικά με το μέτρο αυτό, είναι το εξής: η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας ενός ανήλικου σε άτομα που ήδη την είχαν και αποδεδειγμένα δεν την άσκησαν αποτελεσματικά – αφού ο ανήλικος κάτω από τη δική τους επιμέλεια τέλεσε αξιόποινη πράξη – πως είναι δυνατόν να αναμένεται ότι θα βοηθήσει τον ίδιο τον ανήλικο; Θα μπορούσε βέβαια να υποστηριχθεί κανείς ότι ο Δικαστής με τη βοήθεια του Επιμελητή Ανηλίκων είναι σε θέση να διαγνώσει τους δυνάμει ικανούς γονείς να αναλάβουν υπεύθυνα, μετά από υπόδειξη των καθηκόντων και υποχρεώσεών τους, το έργο της επιμέλειας του παιδιού τους.

Το αναμορφωτικό αυτό μέτρο θα μπορούσε να γίνει θετικότερο και πιο αποτελεσματικό αν, παράλληλα με τις κυρώσεις που συνοδεύουν την πλημμελή άσκηση της επιμέλειας, οι γονείς ενθαρρύνονταν ή και υποχρεώνονταν να ζητούν συμβουλές και υποστηρικτική θεραπεία από ιατροπαιδαγωγικούς σταθμούς, σχολές γονέων, κέντρα κοινωνικής πολιτικής ή ανάλογους φορείς. Η πρόσθετη αυτή βοήθεια, παράλληλα με την

---

<sup>1</sup> Αφιέρωμα στο Σωφρονιστικό Σύστημα, Σύγχρονα θέματα (τριμηνιαία έκδοση επιστημονικού προβληματισμού και παιδείας) Τ. 41-42 Περ. Β. Χρ. 13<sup>ος</sup> Ιούνιος 1990

συνδρομή της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων, ( η οποία και στην περίπτωση αυτή είναι απλώς δυνητική και όχι υποχρεωτική), θα συνέβαλε στην ουσιαστικοποίηση του μέτρου.<sup>1</sup>

Η ανάθεση της υπεύθυνης Επιμέλειας στην Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων είναι ένας θεσμός που προσομοιάζει με την αγγλοσαξωνική πρακτική της «δοκιμασίας», (Probation). Είναι το τρίτο εξωϊδρυματικό μέτρο και εφαρμόζεται, είτε με δικαστική είτε με διοικητική απόφαση του Υπουργείου Δικαιοσύνης, (για τα παιδιά που βρίσκονται σε «ηθικό κίνδυνο», έπειτα από σχετική απόφαση της Υπηρεσίας Επιμελητών του Δικαστηρίου Ανηλίκων, δηλαδή πρόταση του Επιμελητή, και γνωμάτευση – σύμφωνη ή όχι – από το Δικαστή Ανηλίκων).

Επιβάλλεται στις σοβαρότερες πράξεις, αλλά και όταν από την διεξαγόμενη κοινωνική έρευνα διαπιστωθεί ότι η ατομική και οικογενειακή κατάσταση του ανηλίκου το επιβάλλει. Ο Επιμελητής Ανηλίκων αναλαμβάνει, για αόριστο χρονικό διάστημα, την ευθύνη να καθοδηγήσει τον ανήλικο σε κάθετου πρόβλημα. Βρίσκεται σε συνεχή επαφή τόσο μαζί του, όσο και με τους οικείους του. Συνήθως η επιμέλεια ανατίθεται στον ίδιο επιμελητή που είχε την ευθύνη του ανηλίκου στο Δικαστήριο, είχε ερευνήσει τις συνθήκες της ζωής του και είχε συντάξει την σχετική έκθεση. Μάλιστα, κατά κάποιο τρόπο, προτείνει ο ίδιος την επιβολή αυτού του μέτρου, ώστε να εξακολουθεί να είναι σε θέση να παρακολουθεί τον ανήλικο.

Επιλέγεται περισσότερο για τα παιδιά, λιγότερο για τους εφήβους και ακόμη λιγότερο για τους μετέφηβους. Ειδικότερα στο Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών το μέτρο της επιμέλειας επιλέγεται για το 25% περίπου του συνόλου των επιπτώσεων, ποσοστό μεγαλύτερο από τα υπόλοιπα δικαστήρια της χώρας.

Η επιμέλεια είναι ένα σύστημα δοκιμασίας κι επιβλεπόμενης ελευθερίας που αντικαθιστά τον περιορισμό του ανηλίκου παραβάτη σε ίδρυμα αγωγής, με σκοπό να αποφευχθεί η στέρηση της ελευθερίας του. Ο νεαρός παραβάτης παραμένει στο περιβάλλον του αλλά με την επιτήρηση, κατεύθυνση και συνεργασία πολιτειακών οργάνων.

Μορφές της επιμέλειας μπορούν να θεωρηθούν: η προστατευτική, η εξουσιαστική επιβολή της και η διορθωτική συμπεριφορά. Η αναμόρφωση επιτυγχάνεται με την διεργασία της αναπροσαρμογής και επανένταξης του ανηλίκου, μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο. Για το σκοπό αυτό ο Επιμελητής χρησιμοποιεί την τεχνική των συνεντεύξεων, του προγραμματισμού των ενεργειών και άλλες τεχνικές που βασίζονται σε κανόνες των κοινωνικών επιστημών. Η συνεργασία με τον ανήλικο κινείται στα όρια μιας επαγγελματικής σχέσης κατά την οποία ο Επιμελητής θέτει τις γνώσεις του και τις παρεχόμενες από το Νόμο αρμοδιότητες και

---

<sup>1</sup> Βασιλιάς Ανδρέας Εγκληματικότητα: Μια θεωρητική Προσέγγιση Κοινωνική Εργασία, τ.7. 1987

δυνατότητές του στην υπηρεσία του νεαρού παραβάτη. Στόχος του μέτρου της επιμέλειας είναι η εντόπιση των αναγκών, η υποβοήθηση στην αυτογνωσία και στην επίλυση των προβλημάτων και η κατά το δυνατόν, μεταβολή της στάσης του ανηλίκου απέναντι στο ευρύτερο περιβάλλον του <sup>1</sup>

Ο Επιμελητής αποσκοπεί στη δημιουργία θετικών κινήτρων που θα βοηθήσουν τον ανήλικο στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του για την βελτίωση της ψυχικής και κοινωνικής του ανάπτυξης. Παράλληλα δίνεται έμφαση και στα προβλήματα της οικογένειάς του, (οικονομικά, κοινωνικά, ψυχολογικά). Η όλη αυτή διεργασία βασίζεται στις αρχές της Κοινωνικής Εργασίας κι εφαρμόζεται η κατά περίπτωση κοινωνική εργασία. Πολύ αποτελεσματική θα ήταν και η εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας με ομάδες αλλά οι συνθήκες, οι χώροι εργασίας και πολλές φορές, οι γνώσεις των Επιμελητών, δεν το επιτρέπουν.

Κάθε 6 μήνες, (χρονικό διάστημα αρκετά μεγάλο), ο Επιμελητής συντάσσει έκθεση σχετικά με την πρόοδο που σημειώνει ο ανήλικος. Έχει τη δυνατότητα να κάνει πρόταση για παράταση, άρση ή μεταβολή του μέτρου που έχει επιβληθεί. Η άρση ή μετατροπή του μέτρου συνδέεται με τη συμπεριφορά που εκδηλώνει ο ανήλικος. Στη συνέχεια υποβάλλει την έκθεση στον προϊστάμενο της Υπηρεσίας του κι αυτός στον Δικαστή Ανηλίκων. Όταν επιτυγχάνεται η επίλυση των προβλημάτων ή και η μεταβολή της στάσης του ανηλίκου απέναντι στο συγκεκριμένο πρόβλημα προτείνεται η παύση της επιμέλειας από την Υπηρεσία Επιμελητών. Όμως δεν υπάρχουν πουθενά στο Νόμο κάποια εχέγγυα για τυχόν αυθαιρεσίες από την πλευρά του Επιμελητή Ανηλίκων. Η θετική ή αρνητική διαμόρφωση του περιεχομένου της έκθεσης, με καθαρά ατομική πρωτοβουλία του Επιμελητή, που ενδεχομένως να μην ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, δεν είναι δυνατόν να αποτελέσει αντικείμενο ελέγχου της πορείας του ανηλίκου παραβάτη. <sup>51</sup>.

**Η αποτελεσματικότητα** του αναμορφωτικού μέτρου της επιμέλειας είναι δύσκολο να προσδιοριστεί λόγω της πληθώρας των μεταβλητών που πρέπει να ληφθούν υπόψη. Τέτοιες μεταβλητές θεωρούνται:

- Η ηλικία του επιβλεπόμενου
- Οι προηγούμενες αξιόποινες πράξεις του
- Ο βαθμός συνεργασίας της οικογένειας
- Οι ικανότητες του επιβλεπόμενου

---

<sup>1</sup> Βουγιούκας Ν. Κωνσταντίνος, Κοινωνική Πρόνοια υπέρ των ανηλίκων, Δημοσιεύματα Εταιρίας Προστασίας Αποφυλακισμένων Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1956

- Η συχνότητα και ποιότητα επικοινωνίας Επιμελητή – ανηλίκου και οι ακολουθούμενες μέθοδοι και τεχνικές
- Ο ορισμός της αποτυχίας ή της δυσμενούς εξέλιξης
- Ο φόρτος εργασίας και ο αριθμός των επιβλέψεων που έχει ανατεθεί σε κάθε Επιμελητή.<sup>52</sup>

Από τα παραπάνω δεν προκύπτει με βεβαιότητα αν η επιμέλεια αποτελεί μια αποτελεσματική μέθοδο εξωϊδρυματικής μεταχείρισης. Ωστόσο, ένα μεγάλο ποσοστό τροφίμων ιδρυμάτων θα μπορούσαν να επωφεληθούν από το θεσμό αυτό χωρίς έτσι να διακυβεύεται περισσότερο η κοινωνική ευρυθμία, με τη βασική όμως προϋπόθεση να είναι επαρκής ο αριθμός των Επιμελητών Ανηλίκων.

**Η εισαγωγή σε Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων** είναι το τέταρτο και το πιο σκληρό αναμορφωτικό μέτρο αντίδρασης της πολιτείας απέναντι στους ανηλίκους που παραβατούν.

Όπως και στην ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου στην Υ.Ε.Α., η εισαγωγή σε Ίδρυμα Αγωγής γίνεται είτε με τη δικαστική, είτε με τη διοικητική οδό, (όταν ο ανήλικος βρίσκεται σε «ηθικό κίνδυνο»). Τα δικαστήρια καταφεύγουν στην επιβολή του μέτρου αυτού όταν δεν έχουν άλλη δυνατότητα – δεν υπάρχει κατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον για την εφαρμογή των προηγούμενων αναμορφωτικών μέτρων – ή όταν έχουν ήδη εξαντλήσει τα εξωϊδρυματικά μέτρα, πρόκειται δηλαδή για υπότροπους ανηλίκους. Η στέρηση της ελευθερίας αποτελεί, και πρέπει να αποτελεί, την τελευταία εναλλακτική λύση του Δικαστή Ανηλίκων, (και να εφαρμόζεται μόνο στην περίπτωση που η ελευθερία αυτή του ανηλίκου γίνεται «ασύδοτη»). Έτσι η τοποθέτηση ανηλίκου σε Ίδρυμα Αγωγής είναι το τελευταίο σε συχνότητα χρησιμοποιούμενο μέτρο και μάλιστα με σημαντική διαφορά από τα προηγούμενα. Τα τελευταία 6 χρόνια κυμαίνεται στο 1,5% - 3%.

Για την τοποθέτηση ανηλίκου σε Ίδρυμα Αγωγής επιζητείται να βρεθεί αυτό που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του, γιατί κάθε ίδρυμα δεν είναι κατάλληλο για όλες τις περιπτώσεις ανηλίκων. Παρόλου που διεθνώς γίνεται διάκριση σε «ιδρύματα παρατήρησης» και σε «ιδρύματα μεταχείρισης», στον ελληνικό χώρο δεν υπάρχουν περιθώρια επιλογής.

Η μόνη διάκριση που υπάρχει στη χώρα μας, σε Ιδρύματα Αγωγής, γίνεται με κριτήριο το φύλο και την ηλικία των ανηλίκων, σε συνδυασμό με το είδος της εκπαίδευσής τους, (συγκεκριμένα καθορίζεται η διάκριση σε Ι.Α. στοιχειώδους κι επαγγελματικής εκπαίδευσης).

Η διάρκεια του εγκλησμού σε Ι.Α. (σύμφωνα με τα άρθρα 122 και 125 Π.Κ.), είναι αόριστη. Μετά το 1958 καθορίστηκαν, ως ελάχιστη διάρκεια παραμονής του ανηλίκου στο ίδρυμα, οι 6 μήνες ώστε να υπάρχει ο χρόνος για την προσαρμογή του ανηλίκου. Συνήθως μετά την παρέλευση 1-2 μηνών το ίδρυμα, παρέχονται στους ανηλίκους άδειες 1-3 ημερών και

διανυκτερεύσεων με ευθύνη του διευθυντή και 15 ημερών για τις εορτές των Χριστουγέννων και του Πάσχα, μετά από έγκριση του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Η δοκιμαστική άδεια εξόδου του ανήλικου δίνεται με την προϋπόθεση ότι δεν συντρέχουν ειδικοί κοινωνικοί, οικονομικοί και οικογενειακοί λόγοι ή δικαστικές εκκρεμότητες σε συνδυασμό με την επίδειξη καλής διαγωγής από τον ανήλικο. Φυσικά στην πράξη, χρήση των αδειών αυτών δεν μπορεί να γίνει από ανήλικους που στερούνται οικογενειακού περιβάλλοντος.

Με τον α.ν. 3189/21-10-2003 (ΦΕΚ Α243) δίνεται η δυνατότητα να εγκλειστεί ένας ανήλικος 13-18 ετών σε Ι.Α. με διοικητική ενέργεια, αν, λόγω κακών συνηθειών ή έλλειψης οικογενειακού περιβάλλοντος, εμφανίζει δείγματα «ηθικής παρεκτροπής».

Το περιεχόμενο της έννοιας αυτής είναι πολύ ρευστό και προσφέρεται για αυθαιρεσίες σε βάρος των ανηλίκων εκείνων που έχουν ανάγκη πρόνοιας και περίθαλψης και όχι μέτρων στερητικών της ελευθερίας. Μια προσπάθεια συγκεκριμενοποίησης της «ηθικής παρεκτροπής» ορίζει την έννοια αυτή ως «σειρά συνηθειών που απομακρύνουν τον ανήλικο από τον ηθικό και έννομο βίο, από την οικογένεια, το σχολείο και την εργασία». Αυτοί οι ανήλικοι, σε αντίθεση με τους άλλους που έχουν εγκαταλειφθεί από το οικογενειακό τους περιβάλλον ή είναι άποροι, χρειάζεται να εισαχθούν με διοικητική απόφαση σε Ι.Α. Δυστυχώς, μέτρα πρόληψης συμβιβάζονται με μέτρα στερητικά της ελευθερίας.

Για την εισαγωγή του ανήλικου με διοικητική οδό σε Ίδρυμα Αγωγής απαιτείται:

- Είτε έκθεση του Εισαγγελά ή των Αστυνομικών Αρχών ή της Εταιρίας Προστασίας Ανηλίκων, είτε αίτηση γονέων ή κηδεμόνων, είτε απόφαση του Υπουργείου Δικαιοσύνης.
- Έκθεση του Επιμελητή Ανηλίκων μετά από διενέργεια έρευνας των συνθηκών που επιβάλλουν την εισαγωγή
- Γνωμάτευση του Δικαστή Ανηλίκων, είτε εφόσον ισχύουν οι δυο προηγούμενες προϋποθέσεις, είτε αυταπάγγελτα.
- Απόφαση του Υπουργείου Δικαιοσύνης για τον εγκλησμό, αφού συμβουλευτεί την γνωμάτευση του Δικαστή Ανηλίκων..

Η μεταχείριση των ανηλίκων αυτών στα Ι.Α. δεν διαφέρει από εκείνη που ασκείται και για τους ανήλικους που έχουν διαπράξει κάποια αξιόποινη πράξη και έχουν εισαχθεί με δικαστική απόφαση. Τα δικαιώματα των προσώπων που έχουν τη γονική μέριμνα ή την επιτροπεία των ανηλίκων, αργούν και ασκούνται πλέον από τη διοίκηση του ιδρύματος. Οι όροι διαβίωσης και απασχόλησής τους είναι οι ίδιοι που ισχύουν και για τους εισαγόμενους με δικαστική απόφαση. Το καθεστώς των δοκιμαστικών αδειών θεωρείται και πάλι ασφαλές

κριτήριο για την οριστική απόλυση των ανηλίκων. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι μισοί περίπου τρόφιμοι των Ιδρυμάτων Αγωγής εισάγονται σ' αυτά με διοικητική απόφαση.

Σε κάθε περίπτωση, ως πρόσθετο αναμορφωτικό μέτρο, μπορούν να επιβληθούν και πρόσθετες υποχρεώσεις που αφορούν στον τρόπο ζωής του ανηλίκου ή τη διαπαιδαγώγησή του. Ενδεικτικά αναφέρονται ως πρόσθετες υποχρεώσεις, η απαγόρευση χρήσης οινόπνευματωδών ποτών, η απαγόρευση των χαρτοπαίγνιων, η αποφυγή συναναστροφών βλαπτικής επίδρασης, η αποζημίωση του παθόντα με χρήματα της εργασίας του ανηλίκου κ.λ.π. Οι πρόσθετοι αυτοί όροι, παρόλο που μπορεί να αποβούν ιδιαίτερα χρήσιμοι, σπάνια επιβάλλονται, λόγω της δυσχέρειας που υπάρχει στον έλεγχο της τήρησής τους, έργο που ανατίθεται στους Επιμελητές.

- 
- 37) Βρέττη Βασιλική, Αντιμετώπιση του Παραβατικού Ανηλίκου στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Θηλέων, Εμπειρίες Προβληματισμοί Προτάσεις, ανακοίνωση στο Συμπόσιο: Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Εγκληματικότητας των Ανηλίκων, (Επανεκπαίδευση – Ενταξη), Αθήνα 14-15-16 Οκτ. 1988 Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1990.
- 38) Γαλάνης Ν. Γιώργος Το κοινωνικό φαινόμενο της Αλητείας, Μια Νομική και Εγκληματολογική Προσέγγιση, Κοινωνική Εργασία, τ. 12, 1988



## 5.2.β. Θεραπευτικά Μέτρα

Τα μέτρα αυτά λαμβάνονται για την καταστολή της εγκληματικότητας των ανηλίκων εκείνων που έχουν ανάγκη και από θεραπευτική αγωγή. Για να έχουν ισχύ είναι απαραίτητη γνωμοδότηση ειδικού γιατρού. Στα θεραπευτικά μέτρα υποβάλλεται ο ανήλικος 7-21 ετών που νοσεί και τέλεσε κακούργημα ή πλημμέλημα με δόλο ή αμέλεια. Κατά το άρθρο 123 Π.Κ. το δικαστήριο διατάσσει τα μέτρα αυτά αν ο ανήλικος δράστης πάσχει από ψυχική νόσο ή άλλη νοσηρή διατάραξη των πνευματικών του λειτουργιών, ή είναι τυφλός, κωφάλαλος, επιληπτικός, έκδοτος στο ποτό, ή παρουσιάζει καθυστέρηση στην ηθική και πνευματική του ανάπτυξη. Να σημειωθεί ότι η τυφλότητα ή η κωφαλαλία δεν είναι καταστάσεις που απαιτούν την ιδιαίτερη μεταχείριση στην οποία αναφέρεται το άρθρο 123 Π.Κ., αλλά μπορεί να επιδράσουν αρνητικά στην πνευματική και ψυχική υγεία του ανηλίκου. Μετά την ψήφιση του νόμου 1729/87 περιλαμβάνονται στις περιπτώσεις του άρθρου 123 Π.Κ. και οι ανήλικοι δράστες εξαρτημένοι από ναρκωτικές ουσίες.<sup>1</sup>

Εκτέλεση δικαστικής απόφασης που επιβάλλει θεραπευτικά μέτρα σημαίνει στην πράξη εισαγωγή στο Κρατικό Θεραπευτήριο Ψυχικών Παθήσεων, (Δημόσιο Ψυχιατρείο). Τα παιδιά εισάγονται σε ιδιαίτερο τμήμα, ενώ οι έφηβοι στα κοινά τμήματα ενηλίκων.

Τα θεραπευτικά μέτρα λαμβάνονται σπάνια, (στην Αθήνα η επιβολή τους δεν έχει φτάσει ποτέ το 1%), γι' αυτό και είναι περιορισμένη η αναφορά τους από τη νομολογία. Οι λόγοι είναι οι εξής:

- το ποσοστό των σοβαρών αυτών περιπτώσεων με «πρωταγωνιστές» ανήλικους παραβάτες, είναι πολύ μικρό.
- υπάρχει ιδιαίτερη δυσκολία στη διάγνωσή τους στην πρώτη φάση της κοινωνικής έρευνας από τους Επιμελητές Ανηλίκων.
- οι δυσκολίες που υπάρχουν προκειμένου να εφαρμοστούν είναι μεγάλες. Για την εφαρμογή των θεραπευτικών μέτρων χρειάζονται ειδικά θεραπευτικά καταστήματα, τα οποία όμως δεν υπάρχουν στην ελληνική πραγματικότητα. Τις περισσότερες φορές η διάταξη αυτή του νόμου μένει ανεφάρμοστη γιατί δεν προβλέφθηκε η δυνατότητα υλοποίησής της.
- οι διευθυντές των ειδικών σχολείων αρνούνται να φιλοξενήσουν τους ανήλικους παραβάτες.

Το σημαντικότερο πρόβλημα, όσον αφορά τα θεραπευτικά μέτρα, είναι η έλλειψη δυνατότητας εξωϊδρυματικής θεραπευτικής αγωγής, κάτω από ιατρική παρακολούθηση και η έλλειψη ποικιλίας κατηγοριών ιδρυμάτων, κατάλληλων για ελαφρότερες περιπτώσεις που είναι

<sup>1</sup> Γιαλλουρίδου Ειρήνη, Εφαρμογή Πιλοτικού Προγράμματος, Παροχής Κοινωνικών Υπηρεσιών στο Αστυνομικό τμήμα Χαλανδρίου, Υπόμνημα στις 29-5-95 στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης (Πολυγραφημένο)

συχνότερες. Θα πρέπει η Πολιτεία να ιδρύσει Κέντρα Ημερησίας Θεραπείας ή Ημιελεύθερης Διαβίωσης στα οποία θα μπορούν να αντιμετωπίζονται τα περιστατικά εξωιδρυματικής μεταχείρισης, ενώ θα καθοδηγούνται και θα υποστηρίζονται ψυχολογικά και οι γονείς.

Τόσο τα **αναμορφωτικά** όσο και τα **θεραπευτικά** μέτρα που επιβάλλονται από το Δικαστήριο Ανηλίκων είναι αόριστης διάρκειας και από το ίδιο δικαστήριο, αν κριθεί ότι εκπλήρωσαν το σκοπό τους. Στις περιπτώσεις των τριών πρώτων αναμορφωτικών μέτρων, που παρακολουθούνται από τον Επιμελητή Ανηλίκων, η διαδικασία μετατροπής ή άρσης του μέτρου ξεκινά από την έκθεση του αρμόδιου Επιμελητή. Στην περίπτωση του τέταρτου αναμορφωτικού μέτρου, (εισαγωγή σε Ι.Α.) την πρόταση μετατροπής ή άρσης, μετά από δοκιμαστική άδεια του ανηλίκου, εισηγείται ο κοινωνικός λειτουργός της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Ιδρύματος με τη σύμφωνη γνώμη του διευθυντή.

Προκειμένου, όμως, ειδικά για άρση ή μετατροπή θεραπευτικού μέτρου απαιτείται, όπως και για την επιβολή του, προηγούμενη γνωμοδότηση ειδικού γιατρού σε συνδυασμό με πρόταση του διευθυντή της κλινικής όπου νοσηλεύεται ο ανήλικος.

Τα αναμορφωτικά και τα θεραπευτικά μέτρα παύουν αυτοδικαίως, χωρίς δικαστική απόφαση, όταν ο ανήλικος συμπληρώσει το 21<sup>ο</sup> έτος της ηλικίας του.

Θεωρητικά δεν αποκλείεται η σύγχρονη επιβολή αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων.

### **5.2.γ. Ποινικός Σωφρονισμός**

Ο Ποινικός Σωφρονισμός είναι το σκληρότερο μέτρο αντίδρασης της Πολιτείας για τους ανηλίκους εφηβικής ηλικίας 13-18 ετών. Αποσκοπεί, μέσα από τον εγκλεισμό σε ειδικό κατάστημα, στην ηθική αναμόρφωση και διαπαιδαγώγηση του ανηλίκου με στόχο να αποβληθούν οι αντικοινωνικές τους έξεις: συνήθεια, τάση προς μια πράξη ή μια επιθυμία που γεννήθηκε είτε από εσωτερική παρόρμηση είτε από επανάληψη συνεχή. Για να επιβληθεί πρέπει να αποδειχτεί ότι συντρέχουν οι όροι του αξιόποινου, το καταλογιστέο του εφήβου, η υπαιτιότητά του.

Επιβάλλεται σε εφήβους που είναι για πολλοστή φορά υπότροποι και έχουν έντονη αντικοινωνική συμπεριφορά. Επιβάλλεται, επίσης, και σε εφήβους που δεν έχουν δείξει ποτέ συμπτώματα αντικοινωνικής συμπεριφοράς αλλά διέπραξαν ένα έγκλημα όπως ληστεία, βιασμός, ανθρωποκτονία από πρόθεση, μεγάλες κλοπές κλπ. Οι πιο χαρακτηριστικές αξιόποινες πράξεις

για τις οποίες επιβάλλεται ποινικός σωφρονισμός είναι οι προσβολές κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές και φθορές).

Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, οι ανήλικοι δράστες υποβάλλονται αρχικά σε αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα. Αν αυτά αποτύχουν και ο ανήλικος υποτροπιάσει κινείται η διαδικασία για την επιβολή σωφρονιστικών μέτρων. Τα στοιχεία που συλλέγονται κατά την διενέργεια κοινωνικής έρευνας από τον Επιμελητή Ανηλίκων παρέχονται στο δικαστήριο και λαμβάνονται υπόψη πριν από τη δικάσιμο. Το δικαστήριο εκτιμά τα στοιχεία από την έρευνα των περιστάσεων, κάτω από τις οποίες τελέστηκε το αδίκημα, και κρίνει την όλη προσωπικότητα του ανηλίκου. Αν, σταθμίζοντας τα δεδομένα αυτά, θεωρήσει ότι τα παραπάνω μέτρα δεν επαρκούν, αποδεικνύονται αναποτελεσματικά, ή αν κρίνει ότι είναι αναγκαίο να συγκρατηθεί ο έφηβος από την τέλεση νέων αξιόποινων πράξεων, το δικαστήριο επιβάλλει τον περιορισμό σε Σωφρονιστικό Κατάστημα. Ο δικαστής, επομένως, καλείται να ερευνήσει οτιδήποτε σχετικό με την πράξη και τον δράστη και επιβάλλει ποινικό σωφρονισμό μέσα στα πλαίσια απόλυτης διακριτικής ευχέρειας.

Τα όρια διάρκειας του ποινικού σωφρονισμού είναι 6 μήνες το ελάχιστο και 10 χρόνια το μέγιστο. Αν όμως, για την πράξη που τελέστηκε, ο νόμος απειλεί ποινή στερητική της ελευθερίας ανώτερης των 10 ετών ή θανατική ποινή, (εξακολουθεί να υπάρχει στο Ποινικό Δίκαιο αλλά δεν εκτελείται), τα όρια διάρκειας του ποινικού σωφρονισμού είναι 5 χρόνια το ελάχιστο και 20 χρόνια το μέγιστο.

Από τη συμπεριφορά του ίδιου του ανηλίκου εξαρτάται αν θα απολυθεί με το ελάχιστο όριο της ποινής ή θα εξαντλήσει το μέγιστο ή αν θα απολυθεί με όρους πριν εξαντλήσει το ελάχιστο, αν είναι μεγαλύτερο από 6 μήνες.

Το τριμελές Δικαστήριο Ανηλίκων του τόπου όπου εκτίεται ο ποινικός σωφρονισμός μπορεί να διατάξει την απόλυση του εφήβου από το σωφρονιστικό κατάστημα κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις. Αυτό που αποτελεί σημείο αναφορά στον συγκεκριμένο θεσμό είναι η επίβλεψη της συμπεριφοράς του ανηλίκου που απολύεται υπό όρους. Εκείνοι που ασκούν τη επίβλεψη αυτή είναι οι κοινωνικοί λειτουργοί του σωφρονιστικού καταστήματος, εφόσον ο ανήλικος κατοικεί σ' αυτή τη περιφέρεια, ή οι επιμελητές ανηλίκων, σε περίπτωση που το σωφρονιστικό κατάστημα βρίσκεται σε άλλη περιφέρεια. Το έργο τους συνίσταται στη συμπαράσταση και την προστατευτική επίβλεψη των υπό όρους απολυομένων.

Κύριο μέλημά τους είναι η προετοιμασία της κοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης του ανηλίκου.

Σε περίπτωση που τελέσει νέα αξιόποινη πράξη, η υπό όρους απόλυση ανακαλείται. Ο θεσμός αυτός βέβαια, δεν μπορεί να αποδώσει υπέρ των ανηλίκων, αν η περίοδος επίβλεψης δεν

διέπεται από ουσιαστική και αποτελεσματική παρέμβαση των κοινωνικών λειτουργών ή των επιμελητών ανηλίκων.

Στα Σωφρονιστικά Καταστήματα εισάγονται όχι μόνο κατάδικοι ανήλικοι αλλά και υπόδικοι. Η προσωρινή κράτηση μπορεί να διαταχθεί μόνο για έφηβο, εφόσον το αδίκημα του οποίου θεωρείται ότι είναι δράστης, τιμωρείται με κάθειρξη πάνω από 10 χρόνια. Μέχρι την ηλικία των 15 ετών ο νόμος ορίζει ότι κρατούνται σε Ίδρυμα Αγωγής, ενώ πάνω από τα 15 χρόνια, σε Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων. Όμως παρά τα προβλεπόμενα από το νόμο, εγκλείονται σε σωφρονιστικό κατάστημα οι ανήλικοι κάτω των 15 ετών ως προσωρινά κρατούμενοι, με όλες τις αρνητικές συνέπειες. Στην Ελλάδα – αλλά και σε άλλες χώρες – ο αριθμός των προσωρινά κρατουμένων ανηλίκων είναι αρκετά υψηλός, πολλές φορές σε ποσοστό που αγγίζει το 50%. Αν τελικά ο ανήλικος αθωωθεί δικαιούται αποζημίωση. Η αξίωσή του στρέφεται κατά του Δημοσίου, το οποίο με τη σειρά του στρέφεται κατά του Δικαστή που ανέταξε την προσωρινή κράτηση. Πρέπει να αποδειχθεί η συνδρομή δόλου ή βαριάς αμέλειας εκ μέρους του δικαστή. Για τον λόγο αυτό, στην πράξη, δεν συμβαίνει τίποτα από τα προβλεπόμενα.

Κατά τις προηγούμενες δεκαετίες ο ποινικός σωφρονισμός επιβαλλόταν σπάνια. Το εκατοστιαίο ποσοστό ήταν μικρότερο από τη μονάδα. Κατά την τελευταία πενταετία παρατηρείται μια τάση αύξησης των ανηλίκων που περιορίζονται στα σωφρονιστικά καταστήματα. Αυτό δε σημαίνει απαραίτητα ότι καταδικάστηκαν σε ποινικό σωφρονισμό περισσότερα άτομα. Η ποινή μπορεί να έχει επιβληθεί πολλές φορές στα ίδια πρόσωπα.

Στην πράξη, η έκτιση της ποινής στα Σωφρονιστικά Καταστήματα Ανηλίκων δεν διαφέρει, ως προς τους όρους διαβίωσης και τη μεταχείριση των εγκλειστών, από τα ισχύοντα για την έκτιση στερητικής της ελευθερίας ποινής για ενηλίκους στις φυλακές της χώρας. Η πολιτική της καταστολής κυριάρχησε της πρόνοιας και στον τομέα της μεταχείρισης των ανηλίκων.

Όσον αφορά τη φύση και το χαρακτήρα της ποινής του σωφρονισμού, οι απόψεις διίστανται. Η άποψη που γίνεται δεκτή στη νομολογία είναι ότι αποτελεί κύρια ποινή με καθαρά κατασταλτικό χαρακτήρα. Αντίθετη άποψη υποστηρίζει ότι πρόκειται για μέτρο ασφαλείας, επειδή αποβλέπει στην επικινδυνότητα του δράστη. Μια τρίτη άποψη θεωρεί ότι πρόκειται για μέτρο αγωγής κοινωνικο προληπτικού χαρακτήρα, του οποίου η αναγκαιότητα για το μελλοντικό συμφέρον του ανηλίκου θεωρείται αναμφίβολη. Ευτυχώς, η γνώμη αυτή γίνεται δεκτή σε περιορισμένη έκταση.

Να σημειωθεί ότι η διαγραφή των αποφάσεων και η καταστροφή των δελτίων ποινικού μητρώου που αφορούν περιορισμό σε Σωφρονιστικό Κατάστημα γίνεται δυο χρόνια μετά την απόλυση του ανηλίκου.

Όλα τα παραπάνω μέτρα δεν είναι τιμωρητικού αλλά διαπαιδαγωγικού και κοινωνικού χαρακτήρα. Η λεγική επίδραση και η τελική απόδοσή τους εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως ο τρόπος χειρισμού κατά την άσκηση, η σωστή επιλογή βοηθητικών μέσων, η ύπαρξη οικογενειακού περιβάλλοντος, η διάθεση συνεργατικότητας. Ο τρόπος άσκησης των μέτρων, εκτός από το δίκαιο των ανηλίκων, βασίζεται και στις σύγχρονες επιστημονικές κατευθύνσεις της κοινωνικής εργασίας, της ψυχολογίας και της παιδαγωγικής.

Τα μέτρα για την αναμόρφωση, τη θεραπεία ή τον σωφρονισμό πρέπει να προσαρμόζονται στις φυσικές, ψυχικές και κοινωνικές συνθήκες των ανηλίκων. Για την πραγματοποίηση αυτής της εξατομίκευσης των μέτρων θα πρέπει, πριν τον καθορισμό του τρόπου μεταχείρισης, να καταβάλλεται συστηματική προσπάθεια για ενδελεχή έρευνα και σπουδή της προσωπικότητας του νεαρού παραβάτη. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη μεθοδολογική τεχνική των κοινωνικών επιστημών και συγκεκριμένα της Κοινωνικής Εργασίας. Η καθιερωμένη κοινωνική έρευνα, μέσω της οποίας επιτυγχάνεται τόσο η διαπίστωση της προσωπικότητας, όσο και η διαπίστωση του οικογενειακού, κοινωνικού και επαγγελματικού περιβάλλοντος και όλων των άλλων συνθηκών διαβίωσης του ανηλίκου, είναι μέρος αυτής της επιστήμης.

### 5.3. Υπηρεσία Επιμελητών Δικαστηρίων ανηλίκων

Η Υπηρεσία Επιμελητών έλαβε υπόσταση το 1954 με το Ν. 2793/54. Μέχρι τότε, η Πολιτεία σχετικά με το θέμα της καταστολής και της Πρόληψης της παραβατικότητας των ανηλίκων βρισκόταν στο στάδιο των αναζητήσεων.

Τα καθήκοντα των Επιμελητών των Δικαστηρίων Ανηλίκων συνοψίζονται στα εξής:

1. Διενεργούν κοινωνική έρευνα για τους ανήλικους που πρόκειται να δικαστούν καθώς και γι' αυτούς που έχει υποβληθεί αίτηση για τη λήψη διοικητικών μέτρων. Η σημασία της Κοινωνικής Έρευνας είναι μεγάλη. Στη συνέχεια συντάσσει έκθεση και υποβάλλει πρόταση.

2. Ασκούν το αναμορφωτικό μέτρο της Επιμέλειας (είτε αυτό έχει επιβληθεί με δικαστική απόφαση, είτε με διοικητική).

3. Ασκούν προστατευτική επίβλεψη στους ανήλικους που έχουν απολυθεί με όρους από τα Σωφρονιστικά Καταστήματα καθώς και στους ανήλικους που βρίσκονται σε δοκιμαστική άδεια από τα Ιδρύματα Αγωγής.

4. Συνοδεύουν τους ανήλικους όταν πρόκειται να εισαχθούν στο Ίδρυμα Αγωγής, ή όταν πρόκειται να δικαστούν εκτός έδρας, σε άλλη πόλη.

5. Παρακολουθούν τους ανήλικους που τους έχουν επιβληθεί τα αναμορφωτικά μέτρα της «επιπλήξεως» και της «επιμέλειας γονέων».

Συμπερασματικά, λοιπόν, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο κύριος ρόλος του Επιμελητή Ανηλίκων είναι να αναμορφώσει τον αντικοινωνικό ανήλικο που παραμένει στο οικογενειακό του περιβάλλον. Όσο καλύτερα κάνει τη δουλειά του, τόσο λιγότεροι ανήλικοι εισάγονται στα Αναμορφωτικά Σωφρονιστικά Καταστήματα.

Δύσκολος και πολύ σπουδαίος ο ρόλος των Επιμελητών Ανηλίκων είναι άραγε όμως, όπως θα έπρεπε, ειδικευμένοι γύρω από το αντικείμενό τους; Η απάντηση είναι ρητή: «Όχι!».

Μέχρι το 1958, σύμφωνα με το νόμο 378/76 και τον αντίστοιχο 3811/58, για να γίνει κανείς Επιμελητής του Δικαστηρίου Ανηλίκων, έπρεπε να έχει ένα από τα παρακάτω πτυχία: Παιδαγωγικής Ακαδημίας και Κοινωνικής Εργασίας, Νομικής, ΠΑΣΠΕ, Φιλοσοφικής, Θεολογικής.

Πριν από τον οριστικό διορισμό τους ήταν υποχρεωμένοι να παρακολουθούν δίμηνο σεμινάριο έτσι ώστε να αποκτήσουν επιπλέον γνώσεις, αλλά και μια κοινή ιδεολογία.

Από το 1983 καταργήθηκε το σεμινάριο και από το 1985 οι προσλήψεις γίνονταν με τα μόρια χωρίς καμία απολύτως προετοιμασία του υποψηφίου. Τα τελευταία χρόνια δε διορίζονται Επιμελητές Ανηλίκων, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, περίπου 20 χρόνια πριν, όταν ο πληθυσμός της Αθήνας ήταν γύρω στο 1.500.000 υπήρχαν 50 Επιμελητών Ανηλίκων στο Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών, ενώ σήμερα που ο πληθυσμός της Αθήνας έχει σχεδόν δεκαπλασιασθεί ο αριθμός των Επιμελητών ανέρχεται στους 20...

Είναι ολοφάνερο, ότι η Πολιτεία δεν έχει συνειδητοποιήσει (η «δεν θέλει») τη σπουδαιότητα του ρόλου των Επιμελητών Ανηλίκων στον νευραλγικό τομέα της πρόληψης και της καταστολής.

Αυτό αποδεικνύεται άλλωστε και από το νεοσύστατο Οργανισμό, ο οποίος αναφέρει ότι οι θέσεις των Επιμελητών Ανηλίκων Δικαστηρίων Ανηλίκων «Κλάδου Προσωρινού» που θα αποχωρούν, δεν θα συμπληρώνονται από ισάριθμους.<sup>64</sup>

---

37) Φωτεινή Τζέρμπη, Πρόληψη και Αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων από την αρμόδια Διεύθυνση και Υπηρεσίες του Υπ. Δικαιοσύνης, Ελληνογαλλικό Συμπόσιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1988 σελ. 251

#### 5.4. Εταιρίες Προστασίας Ανηλίκων

Οι Εταιρίες Προστασίας Ανηλίκων είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, που διοικούνται από διοικητικά συμβούλια, των οποίων τα μέλη, προτείνει ο οικείος Νομάρχης και διορίζει ο Υπουργός Δικαιοσύνης.

Οι Εταιρίες Προστασίας Ανηλίκων, έχουν ιδρυθεί σε κάθε Πρωτοδικείο, κατά το Ν. 2724/40. Κύρια αποστολή αυτών είναι η πρόληψη, αλλά κυρίως η προστασία των ανηλίκων που βρίσκονται σε ηθικό κίνδυνο.

Οι Εταιρίες Προστασίας Ανηλίκων διαθέτουν τρία τμήματα:

Α. Δικαστηριακής βοήθειας: Το τμήμα αυτό παρέχει βοήθεια σε παιδιά έως 18 ετών. Το πρόγραμμα αυτό ονομάζεται δικαστηριακής βοήθειας, γιατί συγκροτείται από δικηγόρους εθελοντές οι οποίοι βοηθούν τους ανήλικους που παραπέμπονται σε δίκη. Το τμήμα βοηθά, ακόμη, τους ανήλικους κρατούμενους για την ικανοποίηση των νόμιμων επιδιώξεών τους και γενικά για την υπεράσπιση των νόμιμων δικαιωμάτων τους.

Το πρόγραμμα δείχνει, επίσης, ιδιαίτερη ευαισθησία στην ηθική και κοινωνική αποκατάσταση των εγκαταλειμμένων ανηλίκων.

Φροντίζει για επιμέλειες ανηλίκων, για διορθώσεις Ληξιαρχικών Πράξεων κλπ.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός είναι απαραίτητος συνεργάτης του Δικηγόρου σε αυτό το πραγματικά δύσκολο έργο. Αφού γίνει η Κοινωνική Έρευνα ο Κοινωνικός Λειτουργός προχωρεί στην πλέον συμφέρουσα και συμβιβαστική λύση.

Β. Το πρόγραμμα Πρόληψης – Προστασίας: Το τμήμα αυτό ασχολείται με την οικογένεια και τα οποία προβλήματα αντιμετωπίζει, όταν σ' αυτήν υπάρχουν παιδιά ηλικίας 7-18 ετών, τα οποία, αν και δεν παρουσιάζουν έντονη παραπνοματική συμπεριφορά, παρόλ' αυτά μπορεί να οδηγηθούν σε αυτήν, λόγω των συνθηκών διαβίωσής τους. Η Κοινωνική Υπηρεσία, σε αυτές τις περιπτώσεις φροντίζει την κοινωνική αποκατάσταση των ανηλίκων καθώς και την εξομάλυνση των ενδοοικογενειακών συγκρούσεων.

Ασκεί δηλαδή συμβουλευτική και υποστηρικτική εργασία. Όταν κρίνεται όμως, ότι δεν υπάρχει άλλη λύση (με βάση την εξέλιξη της αντικοινωνικής συμπεριφοράς του ανηλίκου), παρά η εισαγωγή του σε κάποιο Αναμορφωτικό ή Σωφρονιστικό Κατάστημα, τότε, μιας και η Εταιρία δεν έχει το δικαίωμα πρότασης για εισαγωγή του ανήλικου σε αυτά, διαβιβάζεται στην Υπηρεσία Επιμελητών των Δικαστηρίων Ανηλίκων.

Ένα άλλο προληπτικό πρόγραμμα αυτού του τμήματος είναι ο επαναπατρισμός ανηλίκων. Πρόγραμμα όμως το οποίο έχει ατονήσει.

Σε περιπτώσεις σωματικής, συναισθηματικής, σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων η εταιρία συνεργάζεται και με τους Εισαγγελείς Ανηλίκων και αν κριθεί απαραίτητο κινείται η διαδικασία αφαίρεσης της επιμέλειας και η ανάθεσή της σε τρίτο πρόσωπο ή σε ίδρυμα.

Γ. Το πρόγραμμα Τοπικών Επιτροπών: Το πρόγραμμα αυτό υλοποιείται μόνο στην Εταιρία Προστασίας Ανηλίκων στην Αθήνα. Σκοπός αυτού του προγράμματος είναι η αποκέντρωση του φόρτου εργασίας των κεντρικών οργάνων της Εταιρίας.

Δ. Στέγες φιλοξενίας: Το πρόγραμμα αυτό έχει διπλό ρόλο προστατευτικό – προληπτικό. Έχει σκοπό να βοηθήσει ανήλικους στην κοινωνική προσαρμογή και αποκατάστασή τους (ανήλικοι οι οποίοι λόγω διάφορων οικογενειακών δυσκολιών, αδυνατούν οι γονείς τους να τους αναθρέψουν).

Υπάρχουν δυο στέγες φιλοξενίας, όπου τα παιδιά διανυκτερεύουν η μία βρίσκεται στον Περισσό και η άλλη στα Καμίνια. Φιλοξενούνται παιδιά ηλικίας 2-16 ετών.

Άλλες στέγες φιλοξενίας είναι μια στην Καρδίτσα και ακόμη μια στην Αλεξανδρούπολη

#### **5.5. Η εισαγωγή του ανηλίκου σε ίδρυμα - Ιδρυματική μεταχείριση των ανηλίκων**

Η μεταχείριση των ανηλίκων εμφανίζει μια κλιμάκωση. Η εισαγωγή σε Ίδρυμα Αγωγής (Ι.Α.), ή σε Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων (Σ.Κ.Α.), θα πρέπει να αποτελεί την τελευταία βαθμίδα. Η ιδρυματική μεταχείριση θα πρέπει να είναι το έσχατο μέσο. Είναι προτιμότερο η παραμονή σ' έναν οικογενειακό περιβάλλον όχι τέλει, παρά η εισαγωγή σ' ένα τέλειο ίδρυμα.

Ο Ποινικός Κώδικας μιλάει για εισαγωγή σε κατάλληλο ίδρυμα, αλλά στην πράξη δεν παρέχεται ευχέρεια επιλογής, αφού στην Ελλάδα ο τύπος των ιδρυμάτων είναι ενιαίος και η διάκρισή τους αναφέρεται μόνο στο φύλο και την ηλικία, (στα Ι.Α. γίνεται και σε συνδυασμό με το είδος της εκπαίδευσης). Η δυνατότητα εκτέλεσης της εισαγωγής του ανηλίκου σε ίδρυμα περιορίζεται στα καθορισμένα κρατικά. Η εισαγωγή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί σε άλλα ιδρύματα, (π.χ. ιδιωτικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου), αφού ανήλικοι παραβάτες δεν γίνονται δεκτοί, λόγω των εσωτερικών κανονισμών των ιδρυμάτων.

#### **5.6. Ιδρύματα Αγωγής Ανηλίκων**

Τα Ιδρύματα Αγωγής Ανηλίκων συστήθηκαν στην Ελλάδα με τον 2724/1940 και υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης. «Σκοπός τους, είναι η αναμόρφωση των ανηλίκων, πάνω από 7 ετών οι οποίοι λόγω κακών έξεων που απόκτησαν ένεκα



εγκατάλειψης ή άλλων λόγων, δίνουν αποδείξεις ηθικής παρεκτροπής, ή υπέπεσαν σε αξιόποινες πράξεις και έχουν ανάγκη ειδικής αγωγής για βελτίωση. Ο ανήλικος που παρεκτρέπεται ηθικά, βρίσκεται στα πρόθυρα της εγκληματικότητας γι' αυτό επισύρει ιδιαίτερα την προσοχή της πολιτείας».<sup>1</sup>

Κάθε αναμορφωτικό κατάσταση έχει σκοπό να δώσει στους ανήλικους προστασία, παραδοχή και ασφάλεια, να τους βοηθήσει να προγραμματισθούν, να τους βοηθήσει να ξεπεράσουν τα προβλήματά τους, να βάλουν στόχους για το μέλλον, έτσι ώστε να επιτευχθεί η ομαλή ψυχοκοινωνική τους προσαρμογή, η επανένταξη και η κοινωνική τους αποκατάσταση.

Η εισαγωγή του ανήλικου στο Ίδρυμα Αγωγής γίνεται εφόσον έχουν εξαντληθεί όλες οι δυνατότητες παραμονής του στο φυσικό, οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, και οι ψυχοκοινωνικές τους ανάγκες απαιτούν την παραμονή του στο Ίδρυμα.

Την εισαγωγή των ανήλικων στο Ίδρυμα αποφασίζει:

A) Το Υπουργείο Δικαιοσύνης (με διοικητική απόφαση) μετά από πρόταση της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων λόγω ηθικού κινδύνου.

B) Το δικαστήριο Ανηλίκων (με δικαστική απόφαση) και πάλι μετά από πρόταση της Υπηρεσίας Ανηλίκων, λόγω παραβατικής συμπεριφοράς.

Στα Ίδρύματα Αγωγής Ανηλίκων δεν εισάγονται όσοι έχουν συμπληρώσει το 18<sup>ο</sup> έτος της ηλικίας τους (με το νόμο 2331 ο οποίος ισχύει από τον Αύγουστο του 1995 δέχονται παιδιά ηλικίας έως 17 ετών). Δεν εισάγονται όσοι πάσχουν από μεταδοτικά νοσήματα και οι σωματικά και ψυχικά ανάπηροι, όσοι δηλαδή πρέπει να εισαχθούν σε θεραπευτικά ή άλλα καταστήματα σύμφωνα με το άρθρο 123 του Ποινικού Κώδικα.

Αντίθετα εισάγονται ανήλικοι που:

- δεν επέδρασαν σε αυτούς εξωϊδρυματικά μέτρα
- τέλεσαν μια σοβαρή, αξιόποινη πράξη
- είναι υπότροποι, διαπράττουν δηλαδή κατά εξακολούθηση ποινικές πράξεις
- οι οικογενειακές και κοινωνικές συνθήκες διαβίωσης είναι βλαπτικές για αυτούς.

Η επιμέλεια των ανήλικων από την εισαγωγή τους μέχρι την έξοδό τους, ασκείται από το Ίδρυμα. Οι δαπάνες παραμονής τους καταβάλλονται από το κράτος.

Η αναμόρφωση του ανήλικου ξεκινά με τη διαπίστωση της προσωπικότητάς του και πραγματοποιείται α) με την πειθαρχία, β) την εκπαίδευση, γ) την επαγγελματική κατάρτιση, δ)

<sup>1</sup> Φωτεινή Τζέρμπη, Πρόληψη και Ανταμείωση της εγκληματικότητας των ανήλικων από την αρμόδια Διεύθυνση και Υπηρεσίες του Υπ. Δικαιοσύνης, Ελληνογαλλικό Συμπόσιο, Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα 1988 σελ. 251

την εργασία, ε) την φυσική αγωγή. Όλα αυτά τα μέσα αναμόρφωσης πρέπει να προσαρμόζονται στις φυσικές, ψυχικές και κοινωνικές συνθήκες κάθε ανήλικου.

Από την άποψη οργάνωσης, τα ιδρύματα στη χώρα μας ακολουθούν το κοινοβιακό σύστημα που, σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις, δεν θεωρείται το καλύτερο για την παιδαγωγική επίδραση. Διεθνώς επεκτείνεται και τείνει να επικρατήσει το οικογενειακό σύστημα, γιατί η εξατομικευμένη μεταχείριση επιτυγχάνεται καλύτερα σε μικρές ομάδες.<sup>1</sup>

Ως προς τις σημερινές συνθήκες λειτουργίας με το σύστημα των δοκιμαστικών αδειών και την καταχρηστική ίσως χρησιμοποίησή τους, τα Ιδρύματα Αγωγής έχουν μετατραπεί σε ιδρύματα ημιελεύθερης διαβίωσης. Έτσι, ο αριθμός των ανηλίκων που θεωρητικά ανήκουν στη δύναμη των ιδρυμάτων, είναι πολλοί μεγαλύτερος από τον αριθμό των ανηλίκων που βρίσκονται μέσα σε αυτά. Κι αυτό γιατί πολλοί ανήλικοι είναι «εξωτερικοί τρόφιμοι», με δοκιμαστική άδεια κάτω από την προστατευτική επίβλεψη και παρακολούθηση των κοινωνικών λειτουργών του ιδρύματος και χωρίς να υπάρχει οριστική απόλυση. Το επισκεπτήριο στα Ιδρύματα Αγωγής είναι σχεδόν ελεύθερο.

Τα Αναμορφωτικά Καταστήματα είναι επανδρωμένα, για την επίτευξη αυτών των στόχων, με διάφορες ειδικότητες (εκτός της Διεύθυνσης και των Διοικητικών Υπηρεσιών) όπως: Κοινωνικούς Λειτουργούς, Ψυχολόγους, Ψυχιάτρους, με δάσκαλους για επαγγελματική εκπαίδευση, με γυμναστές, με καθηγητές για την επαγγελματική τους κατάρτιση, με προσωπικό επίβλεψης σε 24ωρη βάση, με θυρωρούς κλπ.

Με το Ν.Δ. 1375/1973 νομοθετήθηκε η δημιουργία κοινωνικών υπηρεσιών στα Ιδρύματα Αγωγής Ανηλίκων, οι οποίες λειτουργούσαν μέχρι τότε χωρίς καμία νομική ρύθμιση. Συγκεκριμένα οι σκοποί των Κοινωνικών Υπηρεσιών είναι: α) Η υποβοήθηση του έργου της εξατομικεύσεως της αναμορφωτικής μεταχείρισης, β) η προετοιμασία της κοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης του ανήλικου, και γ) η συμπαράσταση και η επίβλεψη των υπό όρους απολυόμενων ανηλίκων.

Για την πραγματοποίηση των στόχων της η Κοινωνική Υπηρεσία εφαρμόζει τις εξής μεθόδους Κοινωνικής Εργασίας:

- Κοινωνική Εργασία με άτομα, δηλαδή με τον ίδιο τον ανήλικο καθόλη τη διάρκεια παραμονής του στο ίδρυμα, αλλά και συνεργασία με την υπό όρους ελεύθερο ανήλικο.
- Κοινωνική Εργασία με οικογένεια
- Κοινωνική εργασία με την κοινότητα.

<sup>1</sup> Γιαλλουρίδου Ειρήνη, Λειτουργία Πιλοτικού Προγράμματος Παροχής Κοινωνικών Υπηρεσιών στο Αστυνομικό τμήμα Χαλανδρίου, Έθνος 23-01-95

Ένα από τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν αυτοί οι ανήλικοι είναι η έλλειψη απασχόλησης και στοιχειώδους οργάνωσης και προγραμματισμού στη ζωή τους. Γι' αυτό τα παιδιά κατά τη διάρκεια παραμονής τους στο Ίδρυμα πρέπει να παρακολουθούν το πρόγραμμα του σχολείου ή του εργαστηρίου, ή οποιοδήποτε άλλο πρόγραμμα, ανάλογα με τις ανάγκες και τις κλίσεις που έχουν. Με αυτό τον τρόπο οι ανήλικοι θα έχουν τη δυνατότητα να πιστέψουν στον εαυτό τους, να συνειδητοποιήσουν την αξία τους και να χαράξουν μελλοντικούς στόχους για κάποιο επάγγελμα.

Οι ανήλικοι λοιπόν, έχουν την ευκαιρία κατά τη διάρκεια παραμονής τους στο Ίδρυμα να φοιτήσουν στο Δημοτικό (αν δεν το έχουν τελειώσει), στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο.

Επίσης λειτουργούν επαγγελματικά τμήματα, τα οποία εκτός του ότι προσανατολίζουν τα παιδιά στο επάγγελμα που τελικά θα επιλέξουν και θα προγραμματίσουν να ακολουθήσουν, τα βοηθούν να ηρεμήσουν και να ξεφύγουν από τα σοβαρά οικογενειακά και προσωπικά τους προβλήματα.

Εκτός από την εκπαίδευση όμως που παρέχεται σε αυτούς τους νέους καθώς και την επαγγελματική κατάρτιση, η Κοινωνική Υπηρεσία, ερχόμενη σε επαφή με επιχειρήσεις που ζητούν υπαλλήλους, φροντίζει για την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Έτσι αρκετοί νέοι μπορούν να εργάζονται, παράλληλα με την εκπαίδευσή τους, έξω από το χώρο του ιδρύματος.

«Ο Ο.Α.Ε.Δ. κατανοώντας τη σημασία που έχει η εργασία για το παραβατικό παιδί, έχει καταρτίσει από το 1986 πρόγραμμα επιδότησης εργοδοτών για την πρόσληψη 30 ανηλίκων των Ίδρυμάτων και Σωφρονιστικών Καταστημάτων.. Σύμφωνα με το πρόγραμμα αυτό οι εργοδότες που προσλαμβάνουν τους ανήλικους αυτούς, επιδοτούνται για ένα έτος με 1000-1300 δραχμές ανάλογα με την ηλικία του ανήλικου».<sup>63</sup>

Στα Ίδρύματα, επίσης, οι ανήλικοι ψυχαγωγούνται με διάφορους τρόπους. Έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν τηλεόραση, να διασκεδάζουν με μουσική της αρεσκίας τους και να απασχοληθούν με την ανάγνωση περιοδικών ή βιβλίων. Επίσης διοργανώνονται από το Διευθυντή και το Προσωπικό του Ίδρυματος, εορταστικές εκδηλώσεις καθώς και εκδρομές μορφωτικού ή ψυχαγωγικού χαρακτήρα.

Αρκετές φορές τα παιδιά πηγαίνουν, με τη συνοδεία υπαλλήλου του Ίδρυματος, σε αθλητικές εκδηλώσεις ή περιπάτους. Επίσης εθελοντές που επισκέπτονται το Ίδρυμα καθώς και μουσικά ή θεατρικά συγκροτήματα οργανώνουν, σε συνεργασία με το Ίδρυμα, ψυχαγωγικές εκδηλώσεις, μορφωτικές ομιλίες γενικότερου ενδιαφέροντος ή παραστάσεις.

Στον Άγιο Ανδρέα, στις κατασκηνωτικές εγκαταστάσεις των Ίδρυμάτων Αγωγής, λειτουργεί κάθε καλοκαίρι κατασκήνωση των αρρένων ανηλίκων καθοδηγούμενα από στελέχη του προσωπικού των Ίδρυμάτων.

Οι ανήλικοι έχουν έτσι την ευκαιρία να ζήσουν για ένα χρονικό διάστημα την κατασκηνωτική ζωή μέσα σ' ένα φυσικό περιβάλλον, να αθληθούν, να κάνουν μπάνια, να οργανώσουν εκδηλώσεις με άλλες κατασκηνώσεις ή να τις επισκεφθούν. Με αυτό τον τρόπο τους δίνεται η ευκαιρία να βιώσουν το κατασκηνωτικό πνεύμα.

Στον Ελλαδικό χώρο, υπάρχουν 3 Αναμορφωτικά Καταστήματα ,το Θηλέων του Παπάγου και 2 αρρένων στην Κασσαβέτεια Βόλου και στον Κορυδαλλό.

Το Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Θηλέων του Παπάγου, είναι δυναμικότητας 30 παιδιών τώρα υπάρχουν 14 ανήλικα κορίτσια, ηλικίας 13-17 ετών. Στο ίδρυμα φοιτούν όσα παιδιά θέλουν στο δημοτικό, ενώ μπορούν να φοιτήσουν και στο δημόσιο τμήμα Παπάγου. Υπάρχουν, επίσης, τρία επαγγελματικά τμήματα: κεντιστική, κομμωτική, χειροτεχνία.

Το επιστημονικό προσωπικό αποτελείται από: μια Κοινωνική Λειτουργό και έναν παιδοψυχίατρο. Υπάρχουν επίσης 8 παιδονόμοι.

Το Ίδρυμα Αγωγής Αρρένων Κορυδαλλού έχει 15 παιδιά, τα οποία, τα περισσότερα έχουν διαπράξει μικροκλοπές. Στο Ίδρυμα λειτουργεί δημοτικό σχολείο και τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα, αν θέλουν, να φοιτήσουν στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο Κορυδαλλού. Υπάρχουν επίσης τρία επαγγελματικά τμήματα: Ηλεκτρολογείο αυτοκινήτων, οικοδομική, ξυλουργικό. Το επιστημονικό προσωπικό, αποτελείται από δύο Κοινωνικούς Λειτουργούς και έναν παιδοψυχίατρο, ο οποίος εξυπηρετεί και το αντίστοιχο Ίδρυμα Θηλέων.

Στην Κασσαβέτεια Βόλου το Αναμορφωτικό κατάστημα που λειτουργεί είναι αγροτικό.

---

38) Φωτεινή Τζέρμπη, Πρόληψη και Ανταμείωση της εγκληματικότητας των ανηλίκων από την αρμόδια Διεύθυνση και Υπηρεσίες του Υπ. Δικαιοσύνης, Ελληνογαλλικό Συμπόσιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1988 σελ. 255

### 5.7.α Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων - Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κορυδαλλού

Στο ίδρυμα αυτό λειτουργεί δημοτικό σχολείο για τα παιδιά που δεν έχουν ολοκληρώσει τη βασική τους εκπαίδευση. Τα παιδιά που έχουν τελειώσει το δημοτικό μπορούν, μετά από πρόταση – εισήγηση της Κοινωνικής Υπηρεσίας και με έγκριση του Υπουργείου Δικαιοσύνης, να συνεχίσουν τη φοίτησή τους στο δημόσιο Γυμνάσιο ή Λύκειο του Κορυδαλλού. Λειτουργεί επίσης σχολή ηλεκτροτεχνικών και μηχανοτεχνικών αυτοκινήτων. Διαθέτει ακόμα τεχνικά τμήματα, όπως ξυλουργικό, επισκευής οικιακών συσκευών, οικοδομικό, υδραυλικό.

Σε συνεργασία με τον Ο.Α.Ε.Δ. (Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού) λειτουργεί τμήμα επαγγελματικού προσανατολισμού, και τα παιδιά φοιτούν σε επαγγελματικές σχολές μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ. Πραγματοποιούνται, ακόμη, προγράμματα γυμναστικής, αθλητισμού και ζωγραφικής σε συνεργασία με τη Ν.Ε.Λ.Ε. (Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης).

Σκοπός όλης αυτής της προσπάθειας είναι να υπάρξουν εργαστήρια παραγωγικά, ώστε ο ανήλικος, όχι μόνο να εκπαιδεύεται, αλλά και να παράγει έργο. Το γεγονός αυτό θα του δώσει ικανοποίηση και αυτοπεποίθηση και συγχρόνως τη δυνατότητα οικονομικής του ενίσχυσης από την πώληση των έργων του.

Υπάρχει δυνατότητα για τα παιδιά να απασχολούνται σε εργασία εκτός του ιδρύματος με αμοιβή. Αυτό γίνεται μετά από εύλογης διάρκειας παραμονή των ανηλίκων στο ίδρυμα και εφόσον δεν είναι εφικτό να τους δοθεί δοκιμαστική άδεια.

Οι ανήλικοι μπορούν να δέχονται επισκέψεις, κυρίως συγγενών, μια φορά την εβδομάδα αλλά και παραπάνω, μετά από συνεννόηση με την διεύθυνση. Μπορούν επίσης να φεύγουν με άδεια από το ίδρυμα τα Σαββατοκύριακα. Αυτό γίνεται εφόσον ο κοινωνικός λειτουργός, ο παιδοψυχίατρος και γενικότερα όλη η διεπιστημονική ομάδα κρίνουν ότι ο ανήλικος έχει αρχίσει να προσαρμόζεται στο ίδρυμα και μια έξοδος το Σαββατοκύριακο δεν θα δημιουργήσει προβλήματα. Όσα παιδιά δεν μπορούν να λείψουν από το ίδρυμα το Σαββατοκύριακο, είτε γιατί δεν τους επιτρέπεται ακόμα, είτε γιατί δεν έχουν που να πάνε, συνοδεύονται από τους παιδονόμους, (υπαλλήλους επίβλεψης) στην έξοδό τους σε καφετέρια ή ζαχαροπλαστείο. Υπάρχει, επίσης, δυνατότητα να επισκεφθούν ανήλικους εκτός ιδρύματος με τους οποίους έχουν συνάψει φιλικές σχέσεις.

Πριν την οριστική απόλυση του ανηλίκου από το ίδρυμα χορηγείται εξάμηνη δοκιμαστική άδεια και το παιδί πηγαίνει στην οικογένειά του. Ο κοινωνικός λειτουργός του ιδρύματος συνεργάζεται με την Υπηρεσία Επιμελητών της περιοχής όπου διαμένει ο ανήλικος. Αν η διαβίωσή του δεν παρουσιάζει προβλήματα χορηγείται και δεύτερη εξάμηνη δοκιμαστική άδεια. Μετά το πέρας της άδειας αυτής αίρεται το αναμορφωτικό μέτρο.

Να σημειωθεί, τέλος, ότι στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Κορυδαλλού εργάζονται δυο κοινωνικοί λειτουργοί.

#### **5.7.β. Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Θηλέων - Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Παπάγου**

Λειτουργεί σχεδόν σαν οικοτροφείο με προοπτική τη μετατροπή του από κλειστό σε ανοικτό ίδρυμα. Λειτουργεί Δημοτικό σχολείο και παράρτημα του Γυμνασίου Παπάγου. Τα παιδιά που έχουν τελειώσει το Γυμνάσιο και θέλουν να συνεχίσουν, φοιτούν στο δημοτικό Λύκειο Παπάγου.

Λειτουργούν επίσης επαγγελματικά τμήματα με περιεχόμενο σαφώς προσανατολισμένο σε «γυναικείους» ρόλους, όπως κομμωτήριο, πλεκτήριο, ραφείο, κεντηστήριο και οικοκυρικό τμήμα. Στα εργαστήρια αυτά οι κοπέλες μαθαίνουν να κάνουν διάφορες κατασκευές από χάντρες, δέρμα, ξύλο, γυαλί, πυρογραφία, βιτρό ή διακόσμηση διαφόρων αντικειμένων. Επίσης στην οικοκυρική, διδάσκονται μαθήματα κοινωνικής συμπεριφοράς, υγιεινής, βρεφοκομίας, μαγειρικής, ζαχαροπλαστικής κ.λ.π.

Όλα τα επαγγελματικά τμήματα λειτουργούν για να απασχολούν τις κοπέλες, να τις ηρεμούν και να τις βοηθούν να ξεφύγουν από τα σοβαρά και επώδυνα οικογενειακά ή προσωπικά τους προβλήματα. Μέσα από την εργασιοθεραπεία αυτή γίνεται προσπάθεια να προσανατολιστούν στο επάγγελμα που τελικά θα επιλέξουν και θα προγραμματίσουν να ακολουθήσουν.

Παράλληλα, οι ανήλικες κοπέλες απασχολούνται από καθηγήτριες μουσικής και γυμναστικής όπου οργανώνονται προγράμματα αθλοπαιδιών και ελληνικών χορών. Σε συνεργασία με τη Ν.Ε.Α.Ε. έχουν οργανωθεί τμήματα χορού, θεάτρου και ζωγραφικής. Τα έργα τους εκτίθενται κάθε χρόνο στην «έκθεση χειροτεχνιών κρατουμένων και ανήλικων τροφίμων των ιδρυμάτων» που οργανώνεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και τον Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ., (Ελληνικός Οργανισμός Μικρομεσαίων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας).

Στις ανήλικες παρέχεται, ακόμη, η δυνατότητα – στα πλαίσια της ημιελεύθερης διαβίωσης – να φοιτούν και σε ιδιωτικές σχολές. Έτσι, κάθε χρόνο 4-6 κοπέλες φοιτούν εκτός ιδρύματος σε σχολές κομμωτικής, κοπτικής – ραπτικής, μοντελίστ, τουριστικών επαγγελμάτων, νοσοκόμων, βρεφοκόμων κλπ. Έχει παρατηρηθεί ότι η υποστήριξη αυτή των ανηλίκων και η διακριτικά ελεγχόμενη ελευθερία τους, επιδρά ευεργετικά στην προσωπικότητά τους και μειώνει αισθητά τις διαφυγές τους.

Τεράστια, τέλος, είναι η συμβολή, στο έργο του προσωπικού, της ιδιωτικής πρωτοβουλίας με τη μορφή στενής συνεργασίας ομάδας εθελοντριών της Ελληνικής Εταιρίας Αντλερανών Σπουδών, (ατομικής ψυχολογίας), ιδιαίτερα με την Κοινωνική Υπηρεσία του ιδρύματος. Συγκεκριμένα, η εθελοντική ομάδα, μέσα στα πλαίσια των δραστηριοτήτων της έχει προσφέρει επιμόρφωση του προσωπικού, μόνιμο και συνεχή προγραμματισμό ψυχαγωγίας, εξεύρεση εργασίας για τις τρόφιμους, (μετά την έξοδό τους με δοκιμαστική άδεια ή οριστική απόλυση), ακόμη και οικονομικές παροχές για την κάλυψη άμεσων ατομικών αναγκών των τροφίμων.<sup>1</sup>

### 5.7.γ. Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων στοιχειώδους εκπαίδευσης Βόλου

Εδώ εγκλείονται αγόρια μικρότερης ηλικίας. Στο ίδρυμα αυτό λειτουργεί δημοτικό σχολείο. Συνήθως παρακολουθούν τα μαθήματα και παιδιά που τυπικά έχουν τελειώσει το δημοτικό, στην ουσία όμως παραμένουν αγράμματα. Τα παιδιά μπορούν να συνεχίσουν τη φοίτησή τους στο δημόσιο γυμνάσιο της περιοχής.

Σε συνεργασία με τη Ν.Ε.Α.Ε. λειτουργεί ένα τμήμα επιμόρφωσης, στο οποίο συμμετέχουν ανήλικοι ελλιπούς στοιχειώδους εκπαίδευσης. Σκοπός αυτού του προγράμματος είναι να αποκτήσουν οι ανήλικοι βασικές γνώσεις ανάγνωσης και αριθμητικής. Λειτουργεί ακόμα, επίσης οργανωμένο από τη Ν.Ε.Α.Ε. και ένα τμήμα κατασκευών. Άλλα παιδιά που θέλουν να εκπαιδευτούν στις σχολές μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ.

Η ψυχαγωγία αυτών των παιδιών στηρίζεται στην παρακολούθηση τηλεόρασης, επιμορφωτικών παραστάσεων, ομιλιών γενικού ενδιαφέροντος και στην παρακολούθηση διαφόρων ψυχαγωγικών εκδηλώσεων. Από τη διεύθυνση και το προσωπικό του ιδρύματος διοργανώνονται εορταστικές εκδηλώσεις καθώς επίσης και εκδρομές ψυχαγωγικού ή μορφωτικού χαρακτήρα. Με συνοδεία υπαλλήλου του ιδρύματος υπάρχει η δυνατότητα για τα παιδιά να πηγαίνουν σε αθλητικές εκδηλώσεις ή περιπάτους.

Κατά την καλοκαιρινή περίοδο λειτουργεί, όπως προαναφέρθηκε, κατασκήνωση των αρρένων ανηλίκων στις κατασκηνωτικές εγκαταστάσεις των Ιδρυμάτων Αγωγής στον Αγ. Ανδρέα Αττικής, ένα πρόγραμμα με ευεργετικές επιδράσεις στους ανηλίκους.

Όλα τα παραπάνω είναι ιδρύματα μεταχείρισης. Λειτουργούν δε σ' αυτά τα τμήματα παρατήρησης, αλλά μόνο κατά το γράμμα του νόμου. Δεν υπάρχει ουσιαστική διαφοροποίηση στη μεταχείριση των ανηλίκων, ούτε στους χώρους στους οποίους κινούνται εντός του ιδρύματος

<sup>1</sup> Γκρούγια Παρασκευή, Γρένδα Κατίνα, Κουφάκου Παναγιώτα, Μιχάλανα Γιασεμή, Μπίσα Μαρία, Προτάσεις για την Αποδοτική Λειτουργία μιας Εταιρίας Προστασίας Αποφυλακισμένων, Εκλογή τ. 36, Σεπτ. 1975

και η αναφερόμενη διάκριση παραμένει σε θεωρητικό επίπεδο. Να σημειωθεί ότι τα τμήματα παρατήρησης χρησιμοποιούνται για την μελέτη της προσωπικότητας των νεοεισερχόμενων ανηλίκων, οι οποίοι βρίσκονται στο ίδρυμα για λόγους δημόσιας ασφάλειας ή εν αναμονή απόφασης. Μέσα από τη μελέτη της προσωπικότητάς τους βρίσκονται τα κατάλληλα μέσα για την μεταχείρισή τους και την ομαλή επανακοινωνικοποίησή τους.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα Ιδρύματα Αγωγής σαν θεσμός αλλά και το καθένα ξεχωριστά είναι αρκετά και σοβαρά.

Παραθέτουμε συνοπτικά τα κυριότερα από αυτά:

- Η απουσία μικρών μονάδων στις κυριότερες πόλεις
- Η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής και οικονομικών πόρων.
- Η ακαταλληλότητα των κτιριακών εγκαταστάσεων και η δυσκολία συντήρησής τους, λόγω κωλυσιενέργειας του κρατικού μηχανικού (με μοναδική ίσως εξαίρεση τις κτιριακές εγκαταστάσεις του Ι.Α. Θηλέων Παπάγου).
- Η έλλειψη ειδικά εκπαιδευμένου φυλακτικού προσωπικού, (η φοίτηση στην τρίμηνη σχολή Σωφρονιστικών Υπαλλήλων δεν επαρκεί).
- Η έλλειψη ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού, (κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων ψυχιάτρων, παιδοψυχιάτρων, παθολόγων, νοσοκόμων κλπ).
- Η έλλειψη διεπιστημονικής και διακλαδικής συνεργασίας, ανάμεσα στα μέλη του προσωπικού των ιδρυμάτων.
- Η έλλειψη βοηθητικού προσωπικού
- Η απουσία συστηματικού κοινωνικοθεραπευτικού προγράμματος για τους τροφίμους
- Η ακούσια προσαγωγή και εγκλεισμός των ανηλίκων στο ίδρυμα που συνεπάγεται την αρνητική συμπεριφορά και την έντονη επιθετικότητά τους.
- Ο «στιγματισμός» και η «περιθωριοποίηση» που παράγει αυτή καθαυτή η ύπαρξη και η φύση των ιδρυμάτων.



## 5.8. Σωφρονιστικά Καταστήματα

Στα Σωφρονιστικά Καταστήματα Ανηλίκων (Σ.Κ.Α.) εισάγονται έφηβοι 13-17 ετών και μετέφηβοι ως 21 ετών.

Τα Σωφρονιστικά Καταστήματα Ανηλίκων είναι δύο και μόνο γι' αγόρια:

- Το Σ.Κ.Α. Κορυδαλλού
- Το αγροτικό Σ.Κ.Α. Κσσαβέτειας στον Αλμυρό Βόλου.

Για τα ανήλικα κορίτσια δεν προβλέπεται ειδικό σωφρονιστικό κατάστημα, (γεγονός που δεν αποτελεί μόνο ελληνικό φαινόμενο). Οι ανήλικες κοπέλες εγκλείονται, σε ξεχωριστό τμήμα, στην Κεντρική Φυλακή Γυναικών Κορυδαλλού. Ο συγκριτικά μικρός αριθμός των εγκλειστών κοριτσιών δεν καθιστά απαραίτητη την ίδρυση χωριστού σωφρονιστικού καταστήματος.

Η μη ύπαρξη αποκέντρωσης στα Σωφρονιστικά Καταστήματα, όπου κρατούνται ανήλικοι οδηγεί στην αποκοπή αυτών από το κοινωνικό τους περιβάλλον. Αυτό έχει αρνητικές συνέπειες στην όλη πορεία του σωφρονισμού τους και στην προσπάθεια επανένταξής τους στην κοινωνία.

## 5.9. Σωφρονιστικό Κατάστημα Κορυδαλλού

Φιλοξενεί σήμερα 160 παιδιά ηλικίας 14-21 ετών. Βρίσκεται στα ίδια κτίρια με τις φυλακές ενηλίκων Κορυδαλλού, με κοινή είσοδο αλλά σε ξεχωριστή πτέρυγα και με ιδιαίτερη αυλή. Η κατάσταση αυτή είναι αρνητική για τους ανήλικους κρατούμενους. Βρίσκονται σε γειτονικούς χώρους με τους ενήλικους κρατούμενους, έχοντας πολλά αρνητικά παραδείγματα να μιμηθούν. Επιπλέον είναι βέβαιος ο στιγματισμός τους αφού, για το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, οι ανήλικοι αυτοί βρίσκονται μέσα στις φυλακές Κορυδαλλού.

Η διαβίωση μέσα στο σωφρονιστικό κατάστημα είναι βέβαια αυστηρά ελεγχόμενη και δεν έχει καμία ομοιότητα με την διαβίωση στα ιδρύματα αγωγής. Το επισκεπτήριο δεν είναι φυσικά ελεύθερο. Οι ανήλικοι έχουν δικαίωμα επισκεπτηρίου 3 φορές την εβδομάδα για λιγότερο από μισή ώρα.

Έχουν, επίσης, το δικαίωμα να εργαστούν. Ο κρατούμενος πρέπει να κάνει αίτηση στον διευθυντή του καταστήματος, ο οποίος με τη σειρά του, τον παραπέμπει στον κοινωνικό λειτουργό. Αν ο εργαζόμενος κρατούμενος έχει καταδικαστεί ισχύει ο ευεργετικός υπολογισμός, δηλαδή η μια μέρα εγκλεισμού υπολογίζεται για δυο. Αυτό δεν ισχύει αν ο εργαζόμενος κρατούμενος είναι υπόδικος.

Ο κοινωνικός λειτουργός εξακολουθεί να παρακολουθεί τον ανήλικο ακόμα και 6 μήνες μετά την απόλυσή του από το Σ.Κ.Α.

Όπως προαναφέρθηκε, τόσο το Σ.Κ.Α. Κορυδαλλού όσο και αυτό του Βόλου, χρησιμοποιούνται δίπλα. Δεν εισάγονται μόνο ανήλικοι 13-17 ετών, που έχουν καταδικαστεί στην ιδιόζουσα ποινή του σωφρονιστικού περιορισμού, αλλά και μετέφηβοι 18-21 ετών, καταδικασμένοι σε φυλάκιση. Το καθεστώς αυτό θέτει, τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε πρακτικό επίπεδο, (σχετικά με την ορθή μεταχείριση κρατουμένων), δυο ζητήματα ή προβληματισμούς. Κρατούνται στο ίδιο σωφρονιστικό κατάστημα ανήλικοι διαφορετικής ηλικίας, που χρίζουν διαφορετικής μεταχείρισης και που έχουν καταδικαστεί σε διαφορετικές ποινές. Κάτι τέτοιο αντιβαίνει στη βούληση του νομοθέτη που προέβλεψε για τους ενηλικούς ξεχωριστά ιδρύματα, (αγωγής και σωφρονισμού), με διαφορετικούς στόχους, δομή και λειτουργία. Επίσης, η διαφορά ηλικίας των κρατουμένων είναι πρόσφορο έδαφος για τη δημιουργία σχέσεων προστατεύοντος και προστατευόμενου ή εκμεταλλευτή και εκμεταλλεζόμενου ανάμεσα στους ανήλικους. Κι αυτή είναι μια κατάσταση που δεν είναι πάντα σε θέση να προλάβει το φυλακτικό προσωπικό.

#### **5.9.α. Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Κασσαβέτιας Βόλου**

Όπως στο Σ.Κ.Α. Κορυδαλλού, έτσι και εδώ η διαβίωση των ανήλικων κρατούμενων είναι ελεγχόμενη, αλλά με διαφορετικό τρόπο, λόγω της διαφορετικής φύσης του ιδρύματος. Εδώ οι ανήλικοι αναλαμβάνουν συγκεκριμένες αγροτικές εργασίες και είναι υπεύθυνοι για την περάτωσή τους.

Το αγροτικό σωφρονιστικό κατάστημα είναι ευεργετικό για την ψυχική ισορροπία και ηρεμία των ανήλικων, γιατί σημαντικό ρόλο παίζει το περιβάλλον του καταστήματος κράτησης.

Στην αγροτική φυλακή ο νεαρός κρατούμενος ζει σε φυσικό περιβάλλον, έχει περισσότερες ελευθερίες και έχει τη δυνατότητα να κινείται σε μεγαλύτερα γεωγραφικά όρια. Αυτό μειώνει αρκετά τις πιθανότητες κατάθλιψης, στην οποία θα μπορούσε να περιέλθει ένας κρατούμενος σε κλειστή φυλακή, όπου μοναδικό τοπίο είναι οι ψηλοί τοίχοι. Στην αγροτική φυλακή ο ανήλικος έχει κάποιες ευθύνες και αναλαμβάνει κάποιες πρωτοβουλίες πάνω στην εργασία του. Έτσι αναπτύσσεται η αίσθηση της υπευθυνότητας, ιδιότητα που τον βοηθά στην επανένταξή του.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα Σωφρονιστικά καταστήματα Ανηλίκων δεν διαφέρουν από τα προβλήματα που αναφέρθηκαν πιο πάνω σχετικά με τα Ιδρύματα Αγωγής Ανηλίκων. Η φύση όμως των Σωφρονιστικών Καταστημάτων, που συνεπάγεται αυστηρότερη πειθαρχία, μεγαλύτερο περιορισμό της ελευθερίας και σκληρότερα μέτρα όσον αφορά την

διαβίωση των ανηλίκων, δημιουργεί κι άλλα προβλήματα που έρχονται να προστεθούν στα προαναφερθέντα:

- Κακή διατροφή
- Ενοχλητικοί συγκρατούμενοι
- Σεξουαλική στέρηση
- Βάναυση συμπεριφορά προσωπικού
- Κακές συνθήκες καθαριότητας
- Βαριές αγγαρείες
- Ανεπαρκής θέρμανση το χειμώνα
- Ανεπαρκής ιατρική περίθαλψη
- Ανθυγιεινοί όροι διαβίωσης.

Τα υπάρχοντα, σήμερα, Ιδρύματα Αγωγής και Σωφρονιστικά Καταστήματα λειτουργούν με βάση απαρχαιωμένους νόμους και με μεγάλες ελλείψεις στην υλικοτεχνική υποδομή, συνεπώς είναι ανίκανα να εκπληρώσουν την αποστολή τους. Έτσι η ιδρυματική μεταχείριση των ανηλίκων στην πράξη αποφεύγεται γιατί, αντί για ωφέλεια, μόνο βλάβη μπορεί να προξενήσει, αφού τρόφιμοι των ιδρυμάτων αυτών συχνά υποτροπιάζουν ή δραπετεύουν από αυτά. Φυσικά, η στέρηση της ελευθερίας των ανηλίκων, ως αναμορφωτικό μέτρο, με τοποθέτηση σε Ι.Α., διαφέρει από τη στέρηση της ελευθερίας ανηλίκων της ίδιας ηλικίας, ως ιδιαίζουσα ποινή, που εκτελείται με περιορισμό σε Σ.Κ.Α. Ωστόσο, επειδή σε τελευταία ανάλυση και στις δυο περιπτώσεις περιορίζεται η ελευθερία, είναι απαραίτητη η προσπάθεια εξάλειψης ή ελαχιστοποίησης των μειονεκτημάτων των δυο αυτών μεθόδων μεταχείρισης. Θα πρέπει, πάντως, να τονιστεί ότι είναι απαραίτητη η εξάλειψη των μειονεκτημάτων της ιδρυματικής μεταχείρισης και όχι η εξάλειψη της ίδιας της ιδρυματικής μεταχείρισης. Κι αυτό γιατί, όταν ο ανήλικος ξεπερνά τα όρια της «συμβατικής», της «κοινωνικά αποδεκτής» ελευθερίας και φτάνει στα όρια της «ασύδοτης» ελευθερίας, τότε ο εγκλεισμός του σε Ι.Α. ή Σ.Κ.Α. είναι σαφώς απαραίτητος.

Για την αναδιοργάνωση και τον εκσυγχρονισμό της όλης δομής και των Σ.Κ.Α. έχουν συνταχθεί την τελευταία δεκαετία τρία νομοσχέδια, τα οποία ορίζουν κάποιες βελτιώσεις των συνθηκών της ιδρυματικής μεταχείρισης. Δυστυχώς όμως οι προσπάθειες αυτές δεν φαίνεται να έχουν ξεπεράσει το νομοπαρασκευαστικό στάδιο.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Chazal Jean, «Η παιδική εγκληματικότητα», Μετάφραση: Ι.Ν. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα, 1967

## ΜΕΡΟΣ VI

### ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

#### 6.1. Φαινομενολογία της παραβατικότητας ανηλίκων 1971- 1975

Οι περισσότεροι ανήλικοι εγκλειστοί στα ιδρύματα αγωγής εισάγονται με διοικητική απόφαση. Δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία κατά κατηγορίες ηλικιών των ανηλίκων (παιδιών, εφήβων και μετεφήβων). Σχετικά με το φύλο όμως η πλειοψηφία των κοριτσιών (85%) εισάγεται με τη διοικητική οδό σε αντίθεση με τα αγόρια.

Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία το μεγαλύτερο ποσοστό των ανηλίκων (63%) που τοποθετούνται σε ιδρύματα αγωγής ζουν με τους γονείς τους (Πίνακας 4, παράρτημα). Αυτό όμως δεν αποτελεί ένδειξη για την ύπαρξη ομαλών σχέσεων οικογενειακού περιβάλλοντος και ανηλίκου, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι σε πολλές περιπτώσεις η διαδικασία εγκλεισμού κινείται μετά από αίτηση του γονέα του ανηλίκου και ότι ο εγκλεισμός των εφήβων είναι αποτέλεσμα της κακοποίησής τους από τους γονείς.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των εγκλειστών στα καταστήματα αγωγής, είναι άτομα εφηβικής ηλικίας (Πίνακας 5, παράρτημα). Κύριος λόγος στα εισαγωγής των ανηλίκων είναι τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (Πίνακας 6, παράρτημα), τα οποία διαπράττονται κατά μέσο όρο σε ποσοστό 75% από εφήβους (Πίνακας 7, παράρτημα). Η κλοπή είναι και ο κύριος λόγος εισαγωγής των αγοριών (68,5%) ενώ τα κορίτσια εγκλείονται κυρίως για «ηθικό κίνδυνο» είτε λόγω «ανύπαρκτης ή ακατάλληλης οικογένειας» (Πίνακας 8, παράρτημα).

Οι προσωρινά κρατούμενοι ανήλικοι στα σωφρονιστικά καταστήματα παρουσιάζουν μια αυξητική τάση με την πάροδο των ετών. Ας σημειωθεί ότι τα ποσοστά υπόδικων των σωφρονιστικών καταστημάτων ανηλίκων στο σύνολο των προσωρινά κρατουμένων της χώρας είναι υψηλότερα (8%) από τα ποσοστά καταδίκων ανηλίκων (5%) σε σχέση με το σύνολο.

Οι έφηβοι τέλος αποτελούν το 68% περίπου των εισερχομένων κάθε χρόνο στα σωφρονιστικά καταστήματα (Πίνακας 9, παράρτημα).

Η χρονική διάρκεια του ποινικού σωφρονισμού κυμάνθηκε για την πλειοψηφία των εγκλειστών (94%) από έξι μήνες μέχρι τρία χρόνια. Μπορεί βέβαια στην πράξη να μην εξαντλούνται τα χρονικά όρια της κύρωσης αυτής, η πρακτική όμως αυτή δεν μπορεί να αποτελέσει εγγύηση για το μέλλον και να συνηγορήσει για την διατήρηση της απαράδεκτης αυτής κύρωσης.

επίσημα κατά την εφηβεία ως νεαροί παραβάτες, παρουσίασαν μια μείωση της εγκληματικής συμπεριφοράς στην ενήλικη ζωή. Πριν από την ηλικία των 17 ετών, το 90% των αγοριών παραβατών είχε διαπράξει ένα ή περισσότερα σοβαρά αδικήματα. Ανάμεσα στις ηλικίες των 17 και 25 χρόνων, το ποσοστό των αγοριών με σοβαρές παραβάσεις είχε μειωθεί στο 60% και ανάμεσα στην ηλικία 25-31 χρόνων είχε φτάσει το 29%.

Σε συνεντεύξεις με τον υπεύθυνο για την έρευνα ψυχίατρο τα αγόρια παραβάτες έκαναν συχνά αρνητικά σχόλια για το σχολείο. Περισσότερα αγόρια της παραπτωματικής ομάδας εγκατέλειψαν το σχολείο στην ηλικία των 16 χρόνων σε σύγκριση με αυτά της μη παραπτωματικής. Αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός ότι και οι δυο ομάδες – παραπτωματική και μη – δεν είχαν διαφορές στο γενικό επίπεδο νοημοσύνης.

Ίσως το πιο εντυπωσιακό εύρημα σχετικά με την παραπτωματοκτικότητα ήταν το ποσοστό εμφάνισής της ανάμεσα σε στενούς φίλους. Τα αγόρια της παραπτωματικής ομάδας ανέφεραν σε ποσοστό 98% ότι είχαν φίλους επίσημα αναγνωρισμένα ως παραβάτες, ενώ αυτό ίσχυε μόνο για το 7% της μη παραβατικής ομάδας.

Νεαροί παραβάτες του νόμου δυσκολεύονται να πιάσουν φιλία με «φυσιολογικούς» εφήβους. Υπάρχει μια σχέση ανάμεσα στο χαρακτηρισμό κάποιου νέου ως ατόμου με αποκλίνουσα συμπεριφορά και στην πιθανότητα απόρριψης και μη αποδοχής του από τους συνομήλικούς του. Οι γονείς αναφέρουν συχνά, ότι η απρόθυμη αποδοχή ενός εφήβου ή η κατηγορηματική απόρριψή του από τους άλλους εφήβους είναι στοιχεία που παρατηρούνται συχνά στη ζωή των επιθετικών παιδιών τους. Οι συναναστροφές με συνομήλικους έχουν κυρίως αρνητική και επιθετική έκβαση, χαρακτηρίζονται κυρίως από εχθρικότητα – τόσο με τα λόγια όσο και με τις πράξεις - και σε πολύ μικρό βαθμό από δραστηριότητες αλληλοβοήθειας και συνεργασίας.

Οι νέοι με αποκλίνουσα συμπεριφορά δεν παρουσιάζουν προβλήματα μόνο στις δεξιότητες που απαιτούνται για τα μαθήματα του σχολείου. Οι κοινωνικές τους δεξιότητες είναι επίσης σε πολλές περιπτώσεις ελάχιστα ανεπτυγμένες. Βέβαια, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ένα μεγάλο μέρος αυτού που ονομάζουμε «συναισθηματική διαταραχή» είναι μια αδέξια και άχαρη κοινωνική συμπεριφορά.

Τα αντικοινωνικά παιδιά είναι δέκτες περισσότερων αρνητικών σχολίων – μηνύματα απόρριψης σε σχέση με τον εαυτό τους, περισσότερες κριτικές και τιμωρίες – σε σύγκριση με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς τους. Ο καθένας θα περίμενε, ως αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος, ότι τα παιδιά αυτά θα αναπτύξουν, αργά ή γρήγορα, μια αρνητική εικόνα για τον εαυτό τους και τους άλλους. Η έλλειψη ικανοποιητικής αυτοεκτίμησης είναι – όπως ήδη διαπιστώσαμε – ένα κοινό χαρακτηριστικό πολλών ψυχολογικών προβλημάτων της εφηβείας. Πολλοί έφηβοι όμως, με αντικοινωνική συμπεριφορά ακραίας καταναγκαστικής και επιθετικής

μορφής, δεν χάνουν καθόλου την αυτοεκτίμησή τους. Σε καμία περίπτωση δεν κατηγορούν ή κρίνουν αρνητικά τον αυτό τους αλλά ούτε και αισθάνονται μειονεκτικά σε σχέση με τους άλλους. Αυτό που ουσιαστικά αποκτούν με τα χρόνια είναι μια υπερβολικά αρνητική εικόνα για την οικογένειά τους, τους συνομήλικούς τους και, με το πέρασμα του χρόνου, για την αστυνομία και την ίδια την κοινωνία καθώς και το σύστημα των ηθικών αξιών της.

Πολλοί αντικοινωνικοί νεαροί αποδίδουν τη λογική πολλών πράξεών τους στο γεγονός ότι κάτι τους πιάζει, κάτι το οποίο βρίσκεται έξω από τη σφαίρα της επιρροής τους, σαν να είναι αναγκασμένοι να κλέψουν ένα αντικείμενο ή να επιτεθούν σε ένα άτομο. Και αυτό είναι επικίνδυνα συνδυασμένο με μια αντικοινωνική στάση απέναντι στους άλλους – η αποδοχή δηλαδή της ιδέας ότι η βία αποτελεί μέσο επίλυσης προβλημάτων. Τέτοια άτομα είναι περιθωριοποιημένα από την κοινωνία και κατά την προσωπική τους άποψη, η ευθύνη δεν είναι δική τους. Δεν είναι αυτοί υπεύθυνοι (Gerald Patterson).

Η Patricia Morgan ασκεί δριμύτατη κριτική για το ρόλο που παίζει τόσο η σύγχρονη πυρηνική οικογένεια όσο και η γενικότερη μόδα για χρησιμοποίηση παιδοκεντρικών μεθόδων στην ανατροφή παιδιών. Κατά τη γνώμη της αυτές δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν ικανοποιητικά ως συνεχείς, πολύ προσεκτικές και λεπτομερείς μέθοδοι κοινωνικοποίησης που θα αποτελέσουν προϋποθέσεις, έτσι ώστε τα παιδιά να μάθουν κοινωνικά επιθυμητές δεξιότητες, είναι η απόκτηση αρμοδιοτήτων η συνεργατικότητα, η υπευθυνότητα και η ηθική συναίσθηση και αυτοσυγκράτηση. Κοινωνιολόγοι και εγκληματολόγοι απορρίπτουν αυτήν την άποψη σαν πολύ απλοϊκή, επειδή αγνοεί κοινωνικές οικονομικές, πολιτικές αλλά και ταυτόχρονα και άλλες δομικές δυνάμεις, που λειτουργώντας άμεσα και επιβλαβώς σε άτομα και οικογένειες, τους επηρεάζουν.

Παρόλα αυτά, οι αποδείξεις που έχουμε στη διάθεσή μας σχετικά με τις επιδράσεις της οικογένειας, μας επιτρέπουν να συμπεράνουμε ότι τα παιδιά με επίμονα προβλήματα παραπτωματικής συμπεριφοράς προέρχονται πιο συχνά από οικογένειες που χαρακτηρίζονται από δυσαρμονία στις σχέσεις των μελών τους, καβγάδες, από την απουσία στοργικών σχέσεων και από τις αναποτελεσματικές και ασυνεπείς μεθόδους διαπαιδαγώγησης (συχνές αλλαγές από την υπερβολική αυστηρότητα ως την παντελή έλλειψη πειθαρχίας). Υπεύθυνοι γονείς έχουν, ως ένα βαθμό συνειδητοποιήσει αυτές τις συσχετίσεις και πραγματικά σοκάρονται (και αισθάνονται ντροπή) όταν πληροφορούνται ότι ο γιος ή η κόρη τους έχουν υποπέσει σε παραπτωματικές δραστηριότητες και αναρωτιούνται απεγνωσμένα σε τι έσφαλαν.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να θυμόμαστε ότι οι γονείς δεν είναι αλάθητοι ούτε πανίσχυροι και ότι τα παιδιά τους επηρεάζονται και από άλλους παράγοντες – είτε θετικά είτε αρνητικά.

Το πρόβλημα της εγκληματικότητας γενικά σχετίζεται και με κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες. Η ανεργία και «φτώχεια» η ποιότητα της εκπαίδευσης και της κατοικίας καθώς και

το αίσθημα του να έχεις ένα στήριγμα στην κοινωνία. Όλα αυτά παίζουν το δικό τους ρόλο στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που ενθαρρύνει τη στροφή προς την παραβατική συμπεριφορά ή αντίθετα την αποθαρρύνει. Παρόλα αυτά ο καθένας μπορεί να πάρει διάφορα μέτρα και ως άτομο, ώστε να αυξήσει στο μέγιστο βαθμό την αντίσταση του παιδιού απέναντι στις προκλήσεις, απέναντι σε καταστάσεις με πιθανό κίνδυνο.

Τα προβλήματα της επιθετικότητας των ανηλίκων, της καταστροφικότητας και του βανδαλισμού έχουν αποτελέσει το αντικείμενο εκτεταμένων ψυχολογικών ερευνών. Οι ψυχολόγοι έχουν διεξοδικά ερευνήσει αυτό το θέμα: έχει π.χ. πολλαπλά αποδειχθεί ότι επιθετικοί έφηβοι έχουν συχνά γονείς που προτιμούν τη χρήση σωματικής τιμωρίας, που διαφωνούν μεταξύ τους που είναι ψυχροί και απορριπτικοί απέναντι στα παιδιά τους. Η χρήση της σωματικής βίας ως μορφή πειθαρχίας φαίνεται να μαθαίνει στο παιδί ότι όποιος έχει τη δύναμη έχει και το δίκιο. Ενήλικοι εγκληματίες έχουν πέσει πιο συχνά θύματα επιθέσεων των ενηλίκων όταν ήταν παιδιά απ' ότι οι υπόλοιποι. Σε τελική ανάλυση, μια στοργική και ανεκτική οικογενειακή ατμόσφαιρα, μέσα στην οποία οι έφηβοι γνωρίζουν ότι η επιθετικότητα είναι μια ακατάλληλη τακτική προκειμένου να πετύχουν αυτό που θέλουν και μέσα στην οποία μπορούν να μάθουν να διακρίνουν τα όρια από τα οποία δεν επιτρέπεται να ξεφύγουν, είναι το καλύτερο μακράς διάρκειας αντίδοτο απέναντι στην επιθετική συμπεριφορά.

Τα πειράματα έχουν επίσης δείξει ότι η συχνή προβολή επιθετικών – βίαιων φιλμ αυξάνει την επιθετικότητα στους έφηβους (αγόρια) παραβάτες τόσο κατά τη διάρκεια μιας εβδομάδας, που γινόταν προβολή βίαιων φιλμ όσο και κατά την περίοδο που ακολούθησε. Μεγάλο μέρος της επιθετικότητας αυτής οφειλόταν καθαρά στη μίμηση των σκηνών του φιλμ. Οι συζητήσεις και οι διαφωνίες σχετικά με τις επιδράσεις της τηλεόρασης – και τώρα τελευταία των βίαιων βιντεοταινιών – σε προβλήματα συμπεριφοράς, όπως π.χ. η επιθετικότητα συνεχίζονται. Αυτό όμως που επισημαίνεται από τους περισσότερους ερευνητές είναι ότι η παρακολούθηση μερικών μορφών βίας αυξάνει την πιθανότητα εμφάνισης βίαιων ενεργειών σε ήδη «ευάλωτους» νέους (π.χ. νέους με διαταραγμένη συμπεριφορά).

## **6.2. Έφηβοι σε «ηθικό κίνδυνο»**

Οι μηχανισμοί του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και μάλιστα οι διοικητικοί, μπορούν σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, να επιληφθούν περιπτώσεων εφήβων που παρουσιάζουν «σοβαρές ενδείξεις ηθικής παρεκτροπής». Βρίσκονται δηλαδή, σε «ηθικό κίνδυνο» και προβλέπεται η δυνατότητα εγκλεισμού τους σε κατάστημα αγωγής.

Η έννοια του «ηθικού κινδύνου» παρουσιάζει τα ίδια προβλήματα με την έννοια της «επικινδυνότητας» και επιδέχεται την ίδια κριτική, ακόμα όμως εντονότερη εφόσον στερεί την ελευθερία σε άτομο που δεν έχει διαπράξει κάτι το αξιόποιο και μάλιστα με απόφαση της διοίκησης (του αρμόδιου τμήματος του υπουργείου Δικαιοσύνης) και όχι του δικαστηρίου (βλ. άρθρο 2 Α.Ν. 2724/ 1940 «Περί οργανώσεως και λειτουργίας αναμορφωτικών καταστημάτων ανηλίκων»).

Θέτονται δε παράλληλα και θέματα αντισυνταγματικότητας.

Η αίτηση ενός από τους γονείς ή κηδεμόνες για διάφορους προσωπικούς λόγους, που δυστυχώς ερευνώνται μόνο επιφανειακά από τους αρμόδιους, είναι αρκετή για να θέσει σε κίνηση το μηχανισμό αυτό, φαινόμενο που απαντάται δυστυχώς πολύ συχνά στην πράξη, ιδίως για τα κορίτσια εφηβικής ηλικίας. Είναι απαράδεκτο, εκτός του ότι η ρύθμιση αυτή προσφέρεται για αυθαιρεσίες όλων εκείνων που έχουν συμφέρον να κλείσουν κάποιον έφηβο στο ίδρυμα, να εξακολουθεί η πολιτεία να κρύβει κάτω από αυτό το πλαίσιο την ανικανότητά της να παράσχει πρόνοια και μέριμνα σε κάποιους ανήλικους που έχουν πέσει θύματα αλητείας, πορνείας, χρήσης ναρκωτικών ουσιών ή κακοποίησης από το συγγενικό τους περιβάλλον.

### **6.3. Φαινομενολογία της σωφρονιστικής μεταχείρισης των εφήβων δραστών και μη**

Οι περισσότεροι ανήλικοι εγκλειστοί στα ιδρύματα αγωγής εισάγονται με διοικητική απόφαση. Δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία κατά κατηγορίες ηλικιών των ανηλίκων (παιδιών, εφήβων και μετεφήβων). Σχετικά με το φύλο όμως η πλειοψηφία των κοριτσιών (85%) εισάγεται με τη διοικητική οδό σε αντίθεση με τα αγόρια.

Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία το μεγαλύτερο ποσοστό των ανηλίκων (63%) που τοποθετούνται σε ιδρύματα αγωγής ζουν με τους γονείς τους (Πίνακας 4, παράρτημα). Αυτό όμως δεν αποτελεί ένδειξη για την ύπαρξη ομαλών σχέσεων οικογενειακού περιβάλλοντος και ανηλίκου, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι σε πολλές περιπτώσεις η διαδικασία εγκλεισμού κινείται μετά από αίτηση του γονέα του ανηλίκου και ότι ο εγκλεισμός των εφήβων είναι αποτέλεσμα της κακοποίησής τους από τους γονείς.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των εγκλειστών στα καταστήματα αγωγής, είναι άτομα εφηβικής ηλικίας (Πίνακας 5, παράρτημα). Κύριος λόγος στα εισαγωγής των ανηλίκων είναι τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (Πίνακας 6, παράρτημα), τα οποία διαπράττονται κατά μέσο όρο σε ποσοστό 75% από εφήβους (Πίνακας 7, παράρτημα). Η κλοπή είναι και ο κύριος λόγος εισαγωγής των αγοριών (68,5%) ενώ τα κορίτσια εγκλείονται κυρίως για «ηθικό κίνδυνο» είτε λόγω «ανύπαρκτης ή ακατάλληλης οικογένειας» (Πίνακας 8, παράρτημα).



Οι προσωρινά κρατούμενοι ανήλικοι στα σωφρονιστικά καταστήματα παρουσιάζουν μια αυξητική τάση με την πάροδο των ετών. Ας σημειωθεί ότι τα ποσοστά υπόδικων των σωφρονιστικών καταστημάτων ανηλίκων στο σύνολο των προσωρινά κρατουμένων της χώρας είναι υψηλότερα (8%) από τα ποσοστά καταδίκων ανηλίκων (5%) σε σχέση με το σύνολο.

Οι έφηβοι τέλος αποτελούν το 68% περίπου των εισερχομένων κάθε χρόνο στα σωφρονιστικά καταστήματα (Πίνακας 9, παράρτημα).

Η χρονική διάρκεια του ποινικού σωφρονισμού κυμάνθηκε για την πλειοψηφία των εγκλειστών (94%) από έξι μήνες μέχρι τρία χρόνια. Μπορεί βέβαια στην πράξη να μην εξαντλούνται τα χρονικά όρια της κύρωσης αυτής, η πρακτική όμως αυτή δεν μπορεί να αποτελέσει εγγύηση για το μέλλον και να συνηγορήσει για την διατήρηση της απαράδεκτης αυτής κύρωσης.

επίσημα κατά την εφηβεία ως νεαροί παραβάτες, παρουσίασαν μια μείωση της εγκληματικής συμπεριφοράς στην ενήλικη ζωή. Πριν από την ηλικία των 17 ετών, το 90% των αγοριών παραβατών είχε διαπράξει ένα ή περισσότερα σοβαρά αδικήματα. Ανάμεσα στις ηλικίες των 17 και 25 χρόνων, το ποσοστό των αγοριών με σοβαρές παραβάσεις είχε μειωθεί στο 60% και ανάμεσα στην ηλικία 25-31 χρόνων είχε φτάσει το 29%.

Σε συνεντεύξεις με τον υπεύθυνο για την έρευνα ψυχίατρο τα αγόρια παραβάτες έκαναν συχνά αρνητικά σχόλια για το σχολείο. Περισσότερα αγόρια της παραπτωματικής ομάδας εγκατέλειψαν το σχολείο στην ηλικία των 16 χρόνων σε σύγκριση με αυτά της μη παραπτωματικής. Αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός ότι και οι δυο ομάδες – παραπτωματική και μη – δεν είχαν διαφορές στο γενικό επίπεδο νοημοσύνης.

Ίσως το πιο εντυπωσιακό εύρημα σχετικά με την παραπτωματοκτικότητα ήταν το ποσοστό εμφάνισής της ανάμεσα σε στενούς φίλους. Τα αγόρια της παραπτωματικής ομάδας ανέφεραν σε ποσοστό 98% ότι είχαν φίλους επίσημα αναγνωρισμένα ως παραβάτες, ενώ αυτό ίσχυε μόνο για το 7% της μη παραβατικής ομάδας.

Νεαροί παραβάτες του νόμου δυσκολεύονται να πιάσουν φιλία με «φυσιολογικούς» εφήβους. Υπάρχει μια σχέση ανάμεσα στο χαρακτηρισμό κάποιου νέου ως ατόμου με αποκλίνουσα συμπεριφορά και στην πιθανότητα απόρριψης και μη αποδοχής του από τους συνομήλικούς του. Οι γονείς αναφέρουν συχνά, ότι η απρόθυμη αποδοχή ενός εφήβου ή η κατηγορηματική απόρριψή του από τους άλλους εφήβους είναι στοιχεία που παρατηρούνται συχνά στη ζωή των επιθετικών παιδιών τους. Οι συναναστροφές με συνομήλικους έχουν κυρίως αρνητική και επιθετική έκβαση, χαρακτηρίζονται κυρίως από εχθρικότητα – τόσο με τα

λόγια όσο και με τις πράξεις - και σε πολύ μικρό βαθμό από δραστηριότητες αλληλοβοήθειας και συνεργασίας.

Οι νέοι με αποκλίνουσα συμπεριφορά δεν παρουσιάζουν προβλήματα μόνο στις δεξιότητες που απαιτούνται για τα μαθήματα του σχολείου. Οι κοινωνικές τους δεξιότητες είναι επίσης σε πολλές περιπτώσεις ελάχιστα ανεπτυγμένες. Βέβαια, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ένα μεγάλο μέρος αυτού που ονομάζουμε «συναισθηματική διαταραχή» είναι μια αδέξια και άχαρη κοινωνική συμπεριφορά.

Τα αντικοινωνικά παιδιά είναι δέκτες περισσότερων αρνητικών σχολίων – μηνύματα απόρριψης σε σχέση με τον εαυτό τους, περισσότερες κριτικές και τιμωρίες – σε σύγκριση με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς τους. Ο καθένας θα περίμενε, ως αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος, ότι τα παιδιά αυτά θα αναπτύξουν, αργά ή γρήγορα, μια αρνητική εικόνα για τον εαυτό τους και τους άλλους. Η έλλειψη ικανοποιητικής αυτοεκτίμησης είναι – όπως ήδη διαπιστώσαμε – ένα κοινό χαρακτηριστικό πολλών ψυχολογικών προβλημάτων της εφηβείας. Πολλοί έφηβοι όμως, με αντικοινωνική συμπεριφορά ακραίας καταναγκαστικής και επιθετικής μορφής, δεν χάνουν καθόλου την αυτοεκτίμησή τους. Σε καμία περίπτωση δεν κατηγορούν ή κρίνουν αρνητικά τον εαυτό τους αλλά ούτε και αισθάνονται μειονεκτικά σε σχέση με τους άλλους. Αυτό που ουσιαστικά αποκτούν με τα χρόνια είναι μια υπερβολικά αρνητική εικόνα για την οικογένειά τους, τους συνομήλικούς τους και, με το πέρασμα του χρόνου, για την αστυνομία και την ίδια την κοινωνία καθώς και το σύστημα των ηθικών αξιών της.

Πολλοί αντικοινωνικοί νεαροί αποδίδουν τη λογική πολλών πράξεών τους στο γεγονός ότι κάτι τους πιάζει, κάτι το οποίο βρίσκεται έξω από τη σφαίρα της επιρροής τους, σαν να είναι αναγκασμένοι να κλέψουν ένα αντικείμενο ή να επιτεθούν σε ένα άτομο. Και αυτό είναι επικίνδυνα συνδυασμένο με μια αντικοινωνική στάση απέναντι στους άλλους – η αποδοχή δηλαδή της ιδέας ότι η βία αποτελεί μέσο επίλυσης προβλημάτων. Τέτοια άτομα είναι περιθωριοποιημένα από την κοινωνία και κατά την προσωπική τους άποψη, η ευθύνη δεν είναι δική τους. Δεν είναι αυτοί υπεύθυνοι (Gerald Patterson).

Η Patricia Morgan ασκεί δριμύτατη κριτική για το ρόλο που παίζει τόσο η σύγχρονη πυρηνική οικογένεια όσο και η γενικότερη μόδα για χρησιμοποίηση παιδοκεντρικών μεθόδων στην ανατροφή παιδιών. Κατά τη γνώμη της αυτές δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν ικανοποιητικά ως συνεχείς, πολύ προσεκτικές και λεπτομερείς μέθοδοι κοινωνικοποίησης που θα αποτελέσουν προϋποθέσεις, έτσι ώστε τα παιδιά να μάθουν κοινωνικά επιθυμητές δεξιότητες, είναι η απόκτηση αρμοδιοτήτων η συνεργατικότητα, η υπευθυνότητα και η ηθική συναίσθηση και αυτοσυγκράτηση. Κοινωνιολόγοι και εγκληματολόγοι απορρίπτουν αυτήν την άποψη σαν πολύ απλοϊκή, επειδή αγνοεί κοινωνικές οικονομικές, πολιτικές αλλά και

ταυτόχρονα και άλλες δομικές δυνάμεις, που λειτουργώντας άμεσα και επιβλαβώς σε άτομα και οικογένειες, τους επηρεάζουν.

Παρόλα αυτά, οι αποδείξεις που έχουμε στη διάθεσή μας σχετικά με τις επιδράσεις της οικογένειας, μας επιτρέπουν να συμπεράνουμε ότι τα παιδιά με επίμονα προβλήματα παραπτωματικής συμπεριφοράς προέρχονται πιο συχνά από οικογένειες που χαρακτηρίζονται από δυσαρμονία στις σχέσεις των μελών τους, καβγάδες, από την απουσία στοργικών σχέσεων και από τις αναποτελεσματικές και ασυνεπείς μεθόδους διαπαιδαγώγησης (συχνές αλλαγές από την υπερβολική αυστηρότητα ως την παντελή έλλειψη πειθαρχίας). Υπεύθυνοι γονείς έχουν, ως ένα βαθμό συνειδητοποιήσει αυτές τις συσχετίσεις και πραγματικά σοκάρονται (και αισθάνονται ντροπή) όταν πληροφορούνται ότι ο γιος ή η κόρη τους έχουν υποπέσει σε παραπτωματικές δραστηριότητες και αναρωτιούνται απεγνωσμένα σε τι έσφαλαν.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να θυμόμαστε ότι οι γονείς δεν είναι αλάθητοι ούτε πανίσχυροι και ότι τα παιδιά τους επηρεάζονται και από άλλους παράγοντες – είτε θετικά είτε αρνητικά.

Το πρόβλημα της εγκληματικότητας γενικά σχετίζεται και με κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες. Η ανεργία και «φτώχεια» η ποιότητα της εκπαίδευσης και της κατοικίας καθώς και το αίσθημα του να έχεις ένα στήριγμα στην κοινωνία. Όλα αυτά παίζουν το δικό τους ρόλο στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που ενθαρρύνει τη στροφή προς την παραβατική συμπεριφορά ή αντίθετα την αποθαρρύνει. Παρόλα αυτά ο καθένας μπορεί να πάρει διάφορα μέτρα και ως άτομο, ώστε να αυξήσει στο μέγιστο βαθμό την αντίσταση του παιδιού απέναντι στις προκλήσεις, απέναντι σε καταστάσεις με πιθανό κίνδυνο.

Τα προβλήματα της επιθετικότητας των ανηλίκων, της καταστροφικότητας και του βανδαλισμού έχουν αποτελέσει το αντικείμενο εκτεταμένων ψυχολογικών ερευνών. Οι ψυχολόγοι έχουν διεξοδικά ερευνήσει αυτό το θέμα: έχει π.χ. πολλαπλά αποδειχθεί ότι επιθετικοί έφηβοι έχουν συχνά γονείς που προτιμούν τη χρήση σωματικής τιμωρίας, που διαφωνούν μεταξύ τους που είναι ψυχροί και απορριπτικοί απέναντι στα παιδιά τους. Η χρήση της σωματικής βίας ως μορφή πειθαρχίας φαίνεται να μαθαίνει στο παιδί ότι όποιος έχει τη δύναμη έχει και το δίκιο. Ενήλικοι εγκληματίες έχουν πέσει πιο συχνά θύματα επιθέσεων των ενηλίκων όταν ήταν παιδιά απ' ότι οι υπόλοιποι. Σε τελική ανάλυση, μια στοργική και ανεκτική οικογενειακή ατμόσφαιρα, μέσα στην οποία οι έφηβοι γνωρίζουν ότι η επιθετικότητα είναι μια ακατάλληλη τακτική προκειμένου να πετύχουν αυτό που θέλουν και μέσα στην οποία μπορούν να μάθουν να διακρίνουν τα όρια από τα οποία δεν επιτρέπεται να ξεφύγουν, είναι το καλύτερο μακράς διάρκειας αντίδοτο απέναντι στην επιθετική συμπεριφορά.

Τα πειράματα έχουν επίσης δείξει ότι η συχνή προβολή επιθετικών – βίαιων φιλμ αυξάνει την επιθετικότητα στους έφηβους (αγόρια) παραβάτες τόσο κατά τη διάρκεια μιας

εβδομάδας, που γινόταν προβολή βίαιων φιλμ όσο και κατά την περίοδο που ακολούθησε. Μεγάλο μέρος της επιθετικότητας αυτής οφειλόταν καθαρά στη μίμηση των σκηνών του φιλμ. Οι συζητήσεις και οι διαφωνίες σχετικά με τις επιδράσεις της τηλεόρασης – και τώρα τελευταία των βίαιων βιντεοταινιών – σε προβλήματα συμπεριφοράς, όπως π.χ. η επιθετικότητα συνεχίζονται. Αυτό όμως που επισημαίνεται από τους περισσότερους ερευνητές είναι ότι η παρακολούθηση μερικών μορφών βίας αυξάνει την πιθανότητα εμφάνισης βίαιων ενεργειών σε ήδη «ευάλωτα άτομα»

#### **6.4. Παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών από ανηλίκους**

Τάση μείωσης παρουσιάζει ο αριθμός των ανηλίκων στους οποίους τα δικαστήρια επιβάλλουν σωφρονιστικά μέτρα τα τελευταία έτη, για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία (1999: 352, 2000: 328, 2001: 323, 2002 279). Από τους 279 ανήλικους στους οποίους επιβλήθηκαν μέτρα το 2002, στις 252 (90,3%) περιπτώσεις το αδίκημα ήταν χρήση ναρκωτικών, σε 26 (9,3%) περιπτώσεις εμπόριο/ διακίνηση και υπήρχε μόνο μια περίπτωση καλλιέργειας. Η πλειοψηφία των ανηλίκων ήταν 18-20 ετών (77,8%). Ποινή περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα ή τοποθέτηση σε αναμορφωτήριο επιβλήθηκε μόνο σε 5 άτομα από το σύνολο των καταδικασθέντων ανηλίκων.

Σύμφωνα με στοιχεία της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων του Δικαστηρίου Ανηλίκων Αθηνών για το δικαστικό έτος 2002-2003 διαπιστώθηκε η έκδοση καταδικαστικών αποφάσεων για 93 παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών (μόνο ή μαζί με άλλες πράξεις) από Έλληνες και αλλοδαπούς ανήλικους. Από αυτές τις παραβάσεις μόνο 7 (7,5%) τελέστηκαν από κορίτσια. Στις περιπτώσεις που η παράβαση τελέστηκε μαζί με άλλες πράξεις οι συνηθέστερες από αυτές ήταν για ψευδείς ανώμοτες καταθέσεις για ληστεία, κλοπές και παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Η ποινή του ποινικού σωφρονισμού (εγκλεισμός σε ειδικά καταστήματα κράτησης) επιβλήθηκε σε 7 ανήλικους (7,5%) εκ των οποίων 2 αλλοδαποί.

Η ίδια Υπηρεσία έχει επεξεργαστεί στοιχεία που αφορούν ένα δείγμα 67 ανηλίκων χρηστών ουσιών των οποίων έχει επιληφθεί κατά τη διάρκεια του έτους 2002-2003. Συγκεκριμένα, πρόκειται για παραβάτες που προσήλθαν στην Υπηρεσία Επιμελητών ανηλίκων μετά από άσκηση ποινικής δίωξης για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών ή για άλλη παράβαση (περιλαμβάνονται και υπότροποι). Από αυτούς το 37,5% ήταν κάτω από 17 ετών και 58,5% ήταν 17-20 ετών, ενώ 48% είχαν ολοκληρώσει τη στρατιωτική τους

εκπαίδευση, το 31,5% θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν εξαρτημένοι χρήστες, το 25,5% μη εξαρτημένοι και το 30% περιστασιακοί χρήστες.

Σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, το 37,5% του δείγματος δεν έχει παρακολουθήσει ποτέ θεραπευτικό πρόγραμμα, το 22,5% είχε αποτυχημένες παρακολουθήσεις προγράμματος και το 27% έχει παρακολουθήσει ή και ολοκληρώσει συμβουλευτικό θεραπευτικό πρόγραμμα. Σε αυτό το δείγμα ανηλίκων ποινικός σωφρονισμός επιβλήθηκε μόνο στο 3%.

#### **6.5. Σχολιασμός στατιστικών στοιχείων της περιόδου 2002 – 2003**

Τα στοιχεία από τις αρμόδιες υπηρεσίες, αλλά και από τις έρευνες των επιστημόνων, δείχνουν ότι στην Ελλάδα υπάρχει νεανική παραβατικότητα, χωρίς όμως αυτή ν' αγγίζει ανησυχητικά όρια, όπως στο δυτικό κόσμο και ιδιαίτερα στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που επεξεργάστηκε η υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων Αθήνας και αφορούν στο δικαστικό έτος 2002 - 2003:

Μπορεί τα ανήλικα αγόρια να είναι πολύ περισσότερο επιρρεπή σε διάφορες μορφές παραβατικότητας, ωστόσο, τα κορίτσια εμπλέκονται σε μικρότερη ηλικία, βέβαια σε ηπιότερης φύσης αδικήματα, κυρίως δε στην επαιτεία. Επίσης, το πρόβλημα των ναρκωτικών είναι εμφανές στις ηλικίες αυτές, ενώ ο παραβάτης στην πλειονότητα των περιπτώσεων είναι Έλληνας, ηλικίας 17-19 ετών

Μεγάλο ποσοστό παραβατών είναι Αλβανοί ( 452 αγόρια, 87 κορίτσια) ενώ από τους αλλοδαπούς ακολουθούν ανήλικοι προερχόμενοι κυρίως από το Καζακστάν, τη Ρωσία και τη Γεωργία.

Σε αξιόποινες πράξεις εμπλέκονται ακόμη και παιδιά του δημοτικού, ηλικίας 7 - 12 ετών, καθώς από τις 1.516 καταδικαστικές αποφάσεις, οι 185 αφορούν παιδιά αυτής της ηλικιακής ομάδας.

Οι παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας παραμένουν η πρώτη αιτία προσαγωγής στο Μονομελές Δικαστήριο, καθώς σε σύνολο 2.128 αδικημάτων, τα 856 αφορούν σε παραβάσεις του ΚΟΚ. Στα σοβαρότερα αδικήματα, που οδηγούνται στο Τριμελές, τα περισσότερα αφορούν σε ληστείες και απόπειρες ληστείας, ενώ δεν λείπει η κατηγορία για σύσταση συμμορίας. Ωστόσο, στην Ελλάδα, σε αντίθεση με άλλες χώρες του εξωτερικού, οι ανήλικοι παραβάτες ενεργούν κυρίως μόνοι τους, καθώς ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις εκείνων, που ανήκουν σε οργανωμένες ομάδες - συμμορίες.

Στα υπόλοιπα αδικήματα υψηλά ποσοστά έχουν η κλοπή, η επαιτεία, παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών, ψευδής κατάθεση, απόπειρα κλοπής, καθώς επίσης και η παράβαση του

νόμου περί όπλων. Από το σύνολο των 3.473 αποφάσεων του Μονομελούς και Τριμελούς Δικαστηρίου Ανηλίκων, οι 1.516 ήταν καταδικαστικές και οι 889 αθωωτικές (οι υπόλοιπες ήταν αναβλητικές ή άλλης φύσεως).

Ο τόπος Διαμονής των καταδικασθέντων είναι η Αθήνα – κέντρο(176 άτομα), ενώ από την υπόλοιπη Αττική (164 άτομα).

Οι περισσότεροι καταδικασθέντες τέλεσαν τα αδικήματα στους δήμους Αθηνών, Καλλιθέας, Ασπροπύργου, Περιστερίου και Αιγάλεω, όπου και διαμένουν, ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά παράνομης δραστηριότητας ανηλίκων καταγράφονται σε Ταύρο, Νέο Κόσμο, Ηλιούπολη και Πεύκη.

Ενθαρρυντικό, πάντως, είναι το γεγονός ότι δεν παρατηρήθηκε μεγάλος αριθμός υποτροπών στα ίδια αδικήματα. Οι περισσότεροι δράστες που υπέπεσαν στην ίδια πράξη ήταν κυρίως παραβάτες του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Οσον αφορά στην ποινική τους μεταχείριση, λίγες ήταν οι περιπτώσεις (139) ανήλικων δραστών, που οδηγήθηκαν στη φυλακή, ενώ οι περισσότεροι τέθηκαν υπό την υπεύθυνη επιμέλεια των γονέων τους. Οι υπόλοιποι είτε εντάχθηκαν στο πρόγραμμα της Υπηρεσίας Επιμελητών είτε δέχθηκαν απλώς μια επίπληξη ή αποχώρησαν ατιμώρητοι.

### **Η φυσιογνωμία του νεαρού παραβάτη**

17-19 ετών (Μονομελής) (-Τριμελής)

Έλληνας (164 άτομα Μονομελής) (14 άτομα Τριμελής)

Διαμένει στο κέντρο της Αθήνας

Τελεί παραβάσεις Κ.Ο.Κ. και ν.2170/93 (45,8%) στο κέντρο, στα νότια και δυτικά προάστια (Τριμελής 36% ληστεία και 15,4% όπλα)

Τίθεται σε υποχρεωτική επιμέλεια γονέων (63,2%)

### **Η φυσιογνωμία των κοριτσιών**

Είναι 13-17 ετών

Τελούν συνήθως επαιτεία: 93

Παραβάσεις περί αλλοδαπών: 85

Κλοπές και απόπειρες: 42

Παραβάσεις Κ.Ο.Κ.: 11

Ψευδής ανωμοτί κατάθεση: 10

Ναρκωτικά: 7

## Μεταχείριση του νεαρού παραβάτη (Μονομελές και Τριμελές)

Υποχρεωτική επιμέλεια γονέων: 1.110(άτομα)

Επίπληξη: 236 άτομα

Επιμέλεια σε υπηρεσιακό επιμελητή: 200 άτομα

Φυλάκιση: 139 (57 άτομα φυλάκιση 10 ημερών)

Ποινικός σωφρονισμός: 46 άτομα(9 άτομα 6-12 μηνών)

### 6.6. Σχολιασμός στατιστικών στοιχείων περιόδου 2003-2004

Το σύνολο των πράξεων που εκδικάστηκαν κατά την περίοδο 2003-2004 ήταν τρεις χιλιάδες εννιακόσια σαρανταδύο ( 3.942). Από αυτές καταδικαστικές ήταν χίλιες οχτακόσιες εξήντα (1.864), αθωωτικές ήταν χίλιες εκατό εξήντα πέντε (1.165) και αναβλητικές επτακόσιες πέντε (705) . (Βλ.παράρτημα Β).

Αναφορικά με το φύλο τα αγόρια ηλικίας δεκαοχτώ (18) ετών κατέχουν την πρώτη θέση στο σύνολο καταδικαστικών αποφάσεων χίλιες τριακόσιες ενενήντα επτά (1.397) με τετρακόσιες ενενήντα( 490). Ενώ τα κορίτσια της ίδιας ηλικίας στο σύνολο των εκατό δεκατριών αποφάσεων (113) εικοσιεπτά (27) είναι δεκαοχτώ (18)ετών.

Όσον αφορά τις αξιόποινες πράξεις (μονομελούς δικαστηρίου) σε σύνολο δυο χιλιάδες εκατόν είκοσι οχτώ (2.128) την πρώτη θέση καταλαμβάνουν οι παραβάσεις του ΚΟΚ χίλιες διακόσιες ενενήντα πέντε(1.295) , δεύτερη οι κλοπές με διακόσιες ογδόντα πέντε (285) , τρίτη οι παραβάσεις νομοθεσίας περί αλλοδαπών με εκατό σαράντα τρία (143) και τέταρτη οι παραβάσεις περί ναρκωτικών εβδομήντα τέσσερις (74). Τις τελευταίες θέσεις καταλαμβάνουν οι απόπειρες απλής και σωματικής βλάβης και η κυκλοφορία παραχαραγμένων νομισμάτων.(βλ.παράρτημα).

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ό,τι σε γενικές γραμμές στον Ελλαδικό χώρο η πλειοψηφία των ανηλίκων που εκδικάστηκαν έχουν διαπράξει αξιόποινές πράξεις όχι τόσο σοβαρής σημασίας.

Σχετικά με την εκδίκαση αξιόποινων πράξεων του τριμελούς δικαστηρίου σε σύνολο ογδόντα επτά (87) , είκοσι (20) κατέχει η ληστεία , δεκατέσσερις (14) παραβάσεις όπλων και δεκατρείς για ναρκωτικά.

Η ποινική μεταχείριση για τις εν λόγω πράξεις ήταν επίπληξη διακόσιες δεκαεπτά φορές (217), υπεύθυνη επιμέλεια γονέων οχτακόσιες τριανταένα (831) φορές, επιμέλεια υπηρεσίας

επιμελητών διακόσιες μία (201) φορές, ο ποινικός περιορισμός πενήντα έξι (56) φορές, η φυλάκιση εκατόν δώδεκα (112) φορές και ατιμώρητος πεντακόσιες δεκαεννιά (519) φορές.

Νέα μέτρα που επιβλήθηκαν είναι η εντατική επιμέλεια δώδεκα (12) φορές, η κοινωφελής εργασία δύο (2) φορές, η συνδιαλλαγή έξι (6) φορές και η χρηματική ικανοποίηση μία (1) φορά.

#### **6.6.α. Παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών από ανηλίκους**

Τάση μείωσης παρουσιάζει ο αριθμός των ανηλίκων στους οποίους τα δικαστήρια επιβάλουν σωφρονιστικά μέτρα τα τελευταία έτη, για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία (1999: 352, 2000: 328, 2001: 323, 2002 279). Από τους 279 ανήλικους στους οποίους επιβλήθηκαν μέτρα το 2002, στις 252 (90,3%) περιπτώσεις το αδίκημα ήταν χρήση ναρκωτικών, σε 26 (9,3%) περιπτώσεις εμπόριο/ διακίνηση και υπήρχε μόνο μια περίπτωση καλλιέργειας. Η πλειοψηφία των ανηλίκων ήταν 18-20 ετών (77,8%). Ποινή περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα ή τοποθέτηση σε αναμορφωτήριο επιβλήθηκε μόνο σε 5 άτομα από το σύνολο των καταδικασθέντων ανηλίκων.

Σύμφωνα με στοιχεία της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων του Δικαστηρίου Ανηλίκων Αθηνών για το δικαστικό έτος 2002-2003 διαπιστώθηκε η έκδοση καταδικαστικών αποφάσεων για 93 παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών (μόνο ή μαζί με άλλες πράξεις) από Έλληνες και αλλοδαπούς ανήλικους. Από αυτές τις παραβάσεις μόνο 7 (7,5%) τελέστηκαν από κορίτσια. Στις περιπτώσεις που η παράβαση τελέστηκε μαζί με άλλες πράξεις οι συνηθέστερες από αυτές ήταν για ψευδείς ανώμοτες καταθέσεις για ληστεία, κλοπές και παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Η ποινή του ποινικού σωφρονισμού (εγκλεισμός σε ειδικά καταστήματα κράτησης) επιβλήθηκε σε 7 ανήλικους (7,5%) εκ των οποίων 2 αλλοδαποί.

Η ίδια Υπηρεσία έχει επεξεργαστεί στοιχεία που αφορούν ένα δείγμα 67 ανηλίκων χρηστών ουσιών των οποίων έχει επιληφθεί κατά τη διάρκεια του έτους 2002-2003. Συγκεκριμένα, πρόκειται για παραβάτες που προσήλθαν στην Υπηρεσία Επιμελητών ανηλίκων μετά από άσκηση ποινικής δίωξης για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών ή για άλλη παράβαση (περιλαμβάνονται και υπότροποι). Από αυτούς το 37,5% ήταν κάτω από 17 ετών και 58,5% ήταν 17-20 ετών, ενώ 48% είχαν ολοκληρώσει τη στρατιωτική τους εκπαίδευση, το 31,5% θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν εξαρτημένοι χρήστες, το 25,5% μη εξαρτημένοι και το 30% περιστασιακοί χρήστες.

Σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, το 37,5% του δείγματος δεν έχει παρακολουθήσει ποτέ θεραπευτικό πρόγραμμα, το 22,5% είχε αποτυχημένες παρακολούθησης προγράμματος και το



27% έχει παρακολουθήσει ή και ολοκληρώσει συμβουλευτικό θεραπευτικό πρόγραμμα. Σε αυτό το δείγμα ανηλίκων ποινικός σωφρονισμός επιβλήθηκε μόνο στο 3%.<sup>1</sup>

#### **6.6.β. Ενδεικτική εκτίμηση στοιχείων που αφορούν χρηστές ναρκωτικών ουσιών**

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του Επιμελητηρίου Αθηνών συμπεραίνεται ό,τι :

*Ατομικά και κοινωνικά στοιχεία:*

Αναφορικά με το **φύλο** , το δείγμα αποτελείται από 61 αγόρια και 7 κορίτσια. Εκ των οποίων 46 ήταν Έλληνες, 12 Αλβανοί, 5 Ρώσοι, 2 Πολωνοί, 1 Βούλγαρος, 1 Καζακιστανός και 1 Αμερικάνος. Όσον αφορά την ηλικία τους κατά το χρόνο εκδίκασης της πράξης ένας ανήλικος είχε ηλικία 22 έως 23 ετών συμπληρωμένα, ένας ανήλικος είχε ηλικία 21 έως 22 ετών συμπληρωμένα, πέντε ανήλικοι είχαν ηλικία 19 έως 20 ετών συμπληρωμένα, δεκατέσσερις ανήλικοι είχαν ηλικία 18 έως 19 ετών συμπληρωμένα, εικοσιέξι ανήλικοι είχαν ηλικία 17 έως 18 ετών συμπληρωμένα, δέκα ανήλικοι είχαν ηλικία 16 έως 17 ετών συμπληρωμένα , επτά ανήλικοι είχαν ηλικία 15 έως 16 ετών συμπληρωμένα, τρεις ανήλικοι είχαν ηλικία 14 έως 15 ετών συμπληρωμένα, ένας ανήλικος είχε ηλικία 13 έως 14 συμπληρωμένα.

Αναφορικά με τον **τόπο διαμονής** , εικοσιπέντε ανήλικοι κατοικούν στο κέντρο της Αθήνας, πέντε ανήλικοι κατοικούν στην Καλλιθέα, τέσσερις ανήλικοι κατοικούν στον Κολωνό. Από τρεις ανήλικους κατοικούν σε Αργυρούπολη, Ασπρόπυργο, Ελευσίνα και Μενίδι. Από δύο ανήλικους κατοικούν σε Γέρακα, Γλυφάδα, Χαλάνδρι, Μεταμόρφωση. Από ένας ανήλικος κατοικεί σε Άγιο Δημήτριο, Πειραιά, Περιστερί, Πετρούπολη, Άνω Λιόσια, Ίλιον, Αγία Βαρβάρα, Χαιδάρι, Ταύρο, Πεύκη , υπόλοιπη Αττική.

Αναφορικά με τις **ενδοοικογενειακές σχέσεις** για εικοσιτέσσερις ανήλικους αναφέρεται αρμονική συμβίωση των γονέων. Για έντεκα προβληματική συμβίωση , για τέσσερις διάσταση. Για δεκατέσσερις διάζευξη . Επτά ανήλικοι είναι ορφανοί από τον ένα γονέα και ένας ανήλικος είναι γεννημένος εκτός γάμου. Με τους δύο γονείς ζουν εικοσιένα ανήλικοι. Με τη μητέρα ζουν εικοσιέξι ανήλικοι, με τον πατέρα ζουν τρεις ανήλικοι και ένας με τον παππού και την γιαγιά.

Αναφορικά με την **εκπαιδευτική κατάσταση** αναφέρεται ό,τι από το λύκειο έχουν αποφοιτήσει επτά ανήλικοι, φοιτούν οχτώ και το έχει διακόψει ένας. Από το γυμνάσιο έχουν

---

<sup>1</sup> Πηγή: Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Κέντρο Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής , Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα ναρκωτικά και την τοξικομανία, Αθήνα 2005.

αποφοιτήσει δεκατέσσερις ανήλικοι και έξι το έχουν διακόψει .Από το δημοτικό έχουν αποφοιτήσει έξι και άλλοι έξι το έχουν διακόψει , ενώ ένας ανήλικος είναι αναλφάβητος.

Αναφορικά με την **εργασιακή κατάσταση** τριάντα από τους ανήλικους δεν εργάζονται, δεκαοχτώ εργάζονται περιστασιακά και δώδεκα συστηματικά.

Αναφορικά με την **χρήση ουσιών** ως κύρια ουσία χρήσης σαρανταοχτώ ανήλικοι έχουν το χασίς , εικοσιδύο την ηρωίνη και δεκατέσσερις τα χάπια. Ως προς την σοβαρότητα της χρήσης εικοσιτέσσερις ανήλικοι αναφέρονται ως περιστασιακοί – συμπτωματικοί χρήστες, επτά ως μη εξαρτημένοι και τριανταένα ως εξαρτημένοι χρήστες. Ως προς την θεραπευτική αντιμετώπιση δύο ανήλικοι έχουν ολοκληρώσει συμβουλευτικό – θεραπευτικό πρόγραμμα. Έντεκα ανήλικοι παρακολουθούν πρόγραμμα, δεκαεννιά έχουν αποτυχημένες προσπάθειες παρακολούθησης προγράμματος και τριαντατρις δεν έχουν ποτέ παρακολουθήσει

#### **6.7. Η νεανική παραβατικότητα στην Ελλάδα σύμφωνα με το κέντρο πρόληψης και υγείας των εφήβων ( Κ.Π.Υ.Ε)**

Σύμφωνα με την ημερίδα «Νομοθεσία και Ψυχική Υγεία», Φεβρουάριος 2005 από Παιδοψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών (Από δημοσίευμα της Ελευθεροτυπίας, 9-4-2005).Τα στοιχεία από τις αρμόδιες υπηρεσίες, αλλά και από τις έρευνες των επιστημόνων, δείχνουν ότι στην Ελλάδα υπάρχει νεανική παραβατικότητα. Οι μορφές της είναι ήπιες και όπως δείχνουν τα στοιχεία, οι πιο συχνές παραβάσεις που αφορά ανήλικους σημειώνονται στον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας(ΚΟΚ), ναρκωτικά, κλοπές, επαιτεία κ.ά. Οι ανθρωποκτονίες είναι ελάχιστες, αφού, σύμφωνα με τα στοιχεία του υπουργείου Δημόσιας Τάξης, από το 2001 έως το 2003 δεν σημειώθηκε καμία.

Οι παραβάτες έφηβοι είναι στην πλειονότητά τους Ελληνόπουλα αγόρια, προέρχονται από πολυπροβληματικές οικογένειες και είναι χρήστες ουσιών. Η παραβατικότητα που εμφανίζεται στους εφήβους της χώρας μας έχει ήπιες μορφές (οι παραβάσεις αφορούν πρώτα τον ΚΟΚ και μετά κλοπές). Επίσης, το πρόβλημα των ναρκωτικών είναι εμφανές στις ηλικίες αυτές, ενώ ο παραβάτης στην πλειονότητα των περιπτώσεων είναι Έλληνας, ηλικίας 17-19 ετών. Έντονη είναι, ωστόσο, η έλλειψη Ειδικών Μονάδων. Μέριμνας στον ελλαδικό χώρο. Αυτά είναι μερικά από τα συμπεράσματα τα οποία συνάγονται από την εργασία της ομότιμης καθηγήτριας εγκληματολογίας της Νομικής Σχολής Αθηνών κας Καλλιόπης Σπινέλλη, η οποία παρουσιάστηκε τον περασμένο Φεβρουάριο στην ημερίδα με θέμα: «Νομοθεσία και Ψυχική Υγεία», που διοργανώθηκε από την Πανεπιστημιακή Παιδοψυχιατρική Κλινική στο νοσοκομείο Παιδών

«Αγία Σοφία» σε συνεργασία με την Παιδοψυχιατρική Εταιρία Ελλάδος. Παραθέτουμε ενδεικτικά ορισμένα πορίσματα και στοιχεία από την αναφερόμενη εργασία:

Αξιόποινες πράξεις που δικάστηκαν απο Μονομελές Πλημμελειοδικείο:

- Σύνολο: 2128
- Παραβάσεις του Κ.Ο.Κ.: 856
- Παραβάσεις νομοθεσίας αλλοδαπών: 350
- Κλοπή: 299
- Επαιτεία: 292
- Ναρκωτικά: 81
- Απόπειρα κλοπής: 42 κλπ

Αξιόποινες πράξεις που δικάστηκαν από Τριμελές Πλημμελειοδικείο

- Σύνολο αποφάσεων: 136
- Ληστεία (απόπειρα): 49
- Παράβαση νομοθεσίας περί όπλων: 21
- Παράβαση νομοθεσίας περί αλλοδαπών: 15
- Σύσταση συμμορίας: 13
- Ναρκωτικά: 12
- Παράβαση Κ.Ο.Κ.: 7

Το δικαστικό σύστημα αντιμετώπισης εκσυγχρονίστηκε με το νόμο 3189/2003. Η εφαρμογή του νόμου παρουσιάζει δυσχέρειες :

- 1) Έλλειψη Ειδικών Μονάδων Μέριμνας (έντονη)
- 2) Πρόβλημα ναρκωτικών εμφανές

Οι διαφορές με το δυτικό κόσμο. Το σημαντικό στοιχείο όμως που προκύπτει ως συμπέρασμα από τις έρευνες και τις μελέτες των επιστημόνων είναι ότι υπάρχει μια τεράστια διαφορά ανάμεσα στην χώρα μας και τις υπόλοιπες χώρες του δυτικού κόσμου.

Στην Αμερική, στην Αγγλία στη Γαλλία, αλλά και σε άλλα κράτη, είναι σύνηθες το φαινόμενο ανήλικοι, ακόμα και παιδιά κάτω των δέκα ετών, να οδηγούνται σε αποτρόπαια εγκλήματα.

«Αυτά τα τρία παιδιά κάνουν τη Γαλλία να ανατριχιάζει», έγραφε η Monde όταν το 1993 τρία ανήλικα παιδιά από 8 έως 10 ετών ξυλοκόπησαν έναν άστεγορακοσυλλέκτη με ξύλινο αντικείμενο και στη συνέχεια έσυραν το πτώμα του σε φρεάτιο όπου και το

ανακάλυψε η αστυνομία. Την ίδια χρονιά στην Αγγλία δύο παιδιά 10 και 11 ετών απήγαγαν τον δίχρονο Τζέιμς Μπάλτζερ και κατόπιν τον σκότωσαν.

Στην Ελλάδα τέτοια περιστατικά- τουλάχιστον έως την στιγμή που μιλάμε- είναι σπάνια. Ίσως το πιο αποτρόπαιο έγκλημα που έγινε στη χώρα μας από έφηβο ήταν αυτό που συνέβη στα τελευταία 15 χρόνια σε επαρχιακή πόλη, όταν ένας έφηβος σκότωσε με μαχαίρι τους δύο γονείς του.

Βασικό ρόλο που στη χώρα μας συναντά κανείς την παραβατικότητα των εφήβων σε ήπιες μορφές, κατά τους επιστήμονες, παίζει το γεγονός ότι η οικογένεια παραμένει ακόμα ένας θεσμός που δεν έχει διασπαστεί. Παρ' όλα αυτά, οι ειδικοί κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου και υποστηρίζουν ότι σιγά σιγά η υφή της οικογένειας αρχίζει να αλλάζει ιδιαιτέρως στα αστικά κέντρα. Γι' αυτό προτείνουν τη λήψη άμεσων κοινωνικών μέτρων για βοήθεια και στήριξη των προβληματικών οικογενειών.

Όπως και να 'χει, τα ερωτήματα που προκύπτουν από την πράξη του 17χρονου αγοριού στο Ελληνικό είναι πολλά. Όπως: Τι μπορεί άραγε να φταίει που ένα παιδί σπλίζε το χέρι του και αφαιρεί τη ζωή ενός άλλου παιδιού και μάλιστα με ιδιαίτερα σκληρό τρόπο; Τί ευθύνεται που ανήλικα παιδιά παρανομούν και παραβατούν με πολύ μεγάλη ευκολία;

Βιολογικά ή κοινωνικά είναι τελικά τα αίτια της παραβατικότητας; Η οικογένεια, η κοινωνία, η τηλεόραση, οι εκπαιδευτικοί ή μήπως το DNA φταίει γι' αυτές τις πράξεις; Ειδικοί επιστήμονες έχουν αναφερθεί ακόμη και στη διατροφή.

Απόψεις επιστημόνων για την παραβατικότητα ανηλίκων. Η πλήρης έλλειψη υπηρεσιών για μέριμνα των ανήλικων παραβατών στη χώρα μας είναι το σημαντικότερο πρόβλημα που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα και αφορά στην παραβατικότητα των ανηλίκων, που ως πρόβλημα υπάρχει, αλλά δεν είναι τόσο σοβαρό όσον αφορά στη φύση των αδικημάτων. Επισημαίνεται ότι η νομοθεσία που υπάρχει στη χώρα μας δίνει τη δυνατότητα να προσφερθούν τα μέτρα μέριμνας, αλλά υστερούμε στο δίκτυο υπηρεσιών και κυρίως στο θέμα της υπηρεσίας επιμελητών ανηλίκων, στο θέμα της βοήθειας του ίδιου του ανήλικου παραβάτη και των οικογενειών του και επίσης στο θέμα πρόληψης στην πολύ πρώιμη ηλικία, γιατί γενικά στην Ελλάδα υπάρχει μια τεράστια έλλειψη στις υπηρεσίες πρωτοβάθμιας περίθαλψης σε σχέση με την πρόληψη σε θέματα ψυχοκοινωνικής διαταραχής.

Η οικογένεια είναι ο θεσμός αυτός που παίζει το σημαντικότερο ρόλο στην πρόληψη. Για το λόγο αυτό, πρέπει να υπάρχουν καλά στελεχωμένες, με κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, κοινωνικές υπηρεσίες, κατάλληλα οργανωμένες και στελεχωμένες παιδοψυχιατρικές υπηρεσίες, οι οποίες πρέπει να συνδέονται με τις υπηρεσίες πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε θέματα ψυχοκοινωνικής υγείας του παιδιού, του εφήβου και της οικογένειας.

Όπως έχουν δείξει έρευνες και σε άλλες χώρες, η παραβατικότητα, που στην Ελλάδα μέχρι στιγμής τουλάχιστον είναι ήπια, συνδέεται πάρα πολύ με χρήση ουσιών, με μαθησιακές δυσκολίες, με προβλήματα ψυχικής υγείας. Επίσης, σε παιδιά παραβατικά παρατηρείται πολύ συχνά κατάθλιψη. Εάν λοιπόν, έχεις ένα νέο που είναι καταθλιπτικός ( μένει άπλutos, δεν πάει σχολείο, γιατί βαριέται, δεν βγαίνει έξω) και δεν το έχεις πάρει είδηση, μπορεί να εμφανίσει και μια παραβατική συμπεριφορά

ή και να συνυπάρχει με την παραβατικότητα. Αυτό το παιδί, εάν δεν μπορέσει να βρει στήριγμα από τη οικογένεια του, θα αναζητήσει στήριξη και υποστηρίγματα έξω από την οικογένεια, όπως σε ομάδες που ανήκουν σε υποκοουλτούρες ( υποομάδες που κάνουν χρήση ουσιών, που σχηματίζουν μικρές

συμμορίες), άτομα που θα τον ψευτοϋποστηρίξουν αρχικά, αλλά στη συνέχεια θα τον χρησιμοποιήσουν οργανώνοντας τον στη συμμορία ή και στη διακίνηση ναρκωτικών.

Μια πιθανή ερμηνεία, αναφορικά με τους λόγους για τους οποίους στη χώρα μας η παραβατικότητα είναι ηπίων μορφών συγκριτικά με το εξωτερικό είναι, διότι οι δεσμοί της οικογένειας σε αρκετές περιπτώσεις παραμένουν ισχυροί και η οικογένεια σ'ένα μεγάλο ποσοστό συνεχίζει να αποτελεί ασφαλή βάση για τα παιδιά. Στην Αγγλία και σε κάποιες άλλες χώρες οι δεσμοί με την οικογένεια σπάνε από πολύ νωρίς και γενικά υπάρχει μια τάση να σπρώχνουν τους εφήβους να ανεξαρτητοποιηθούν και να φύγουν από την οικογένεια πριν νιώσουν έτοιμοι.

Βέβαια, και στη χώρα μας έχουμε πλέον φαινόμενα ανησυχητικά, γεγονός που δείχνει ότι η υφή της ελληνικής οικογένειας αλλάζει, οι δεσμοί διασπώνται περισσότερο, η οικογένεια στις μεγάλες πόλεις είναι απομονωμένη κοινωνικά, εργάζονται και οι δύο γονείς, η μητέρα αποχωρίζεται από πολύ νωρίς τα παιδιά, τα υποκατάστατα φροντίδας που έχουμε (παιδικοί σταθμοί, που μερικές φορές δεν λειτουργούν ικανοποιητικά, τηλεόραση, που λειτουργεί ως υποκατάστατο μητέρας ή διάφορες νταντάδες που μπορεί να μην έχουν κατάλληλη προσωπικότητα) δεν είναι ό,τι καλύτερο και επομένως αρχίζει και η ελληνική οικογένεια να μοιάζει, ιδίως στις πόλεις, με αυτές που βλέπουμε στο εξωτερικό.

Ένα άλλο επίσης σημαντικό στοιχείο είναι ότι τα τελευταία χρόνια υπάρχει αύξηση στα ζητήματα σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης της τάξης του 200%, παρατηρείται δηλαδή μια αύξηση της κοινωνικής παθολογίας και πιο πολλά προβλήματα στις σχέσεις των ανθρώπων. Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα να ωθούνται τα παιδιά στην παραβατικότητα. Η ιδρυματική μεταχείριση των ανήλικων παραβατών οφείλει να εξαλειφθεί ως μέσο σωφρονισμού. Το στίγμα του εγκλεισμού και η απόδοση της ταυτότητας του εγκληματία σε ανήλικους παραβάτες, τους ακολουθεί σε όλη τους τη ζωή και συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας εγκληματικής καριέρας.

Αναδρομικές έρευνες σε δείγμα ενηλίκων δείχνουν ότι ελαφρές παραβατικές συμπεριφορές που δεν στιγματίστηκαν ως εγκληματικές και δεν επέσυραν την επίσημη κοινωνική αντίδραση ήταν εντελώς παροδικές και δεν επηρέασαν τη μετέπειτα ζωή των ανηλίκων. Αντίθετα, έρευνα σε δείγμα ενηλίκων εγκλειστών σε συγκεκριμένη φυλακή της χώρας μας, έδειξε ότι στην πλειονότητα τους υπήρξαν μακρόχρονα έγκλειστοι ανήλικοι παραβάτες. Πρέπει να προτιμηθεί η εφαρμογή εναλλακτικών τρόπων παρέμβασης και μεταχείρισης των ανηλίκων

παραβατών καθώς και η εφαρμογή προγραμμάτων κοινωφελούς εργασίας ή άλλων σε τοπικό κυρίως επίπεδο. Για παράδειγμα, θα ήταν πολύ πιο αποδοτικό και ωφέλιμο για έναν ανήλικο ο οποίος έβλαψε άτομο τρίτης ηλικίας να υπηρετήσει προσφέροντας τις υπηρεσίες του για ένα διάστημα σε έναν οίκο ευγηρίας, βιώνοντας από κοντά τα προβλήματα της ηλικίας αυτής, το σωματικό και ψυχικό πόνο αυτών των ανθρώπων και κατανοώντας τελικά το κακό ή τη ζημιά που προξένησε στο θύμα, παρά να εγκλειστεί σε φυλακή ανηλίκων. Εάν θέλουμε ως κοινωνία να διατηρήσουμε ακόμα τη διαφορετική μεταχείριση των ανηλίκων παραβατών, ακριβώς επειδή εκτιμούμε ότι οι ανήλικοι είναι «υπό διαμόρφωση» προσωπικότητες και δεν θέλουμε να τους εξομοιώσουμε με τους ενήλικους εγκληματίες (κάτι που συμβαίνει τελευταία στην Αμερική) στο πλαίσιο μιας νεοσυντηρητικής και τιμωρητικής πολιτικής, τότε θα πρέπει η όποια παρέμβαση να είναι «έγκαιρη» (ίσον πρόληψη), «ελάχιστη» (ίσον αποφυγή στιγματισμού) και «έγκυρη» (ίσον κατάλληλη, ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό). Σε κάθε άλλη περίπτωση, διαμορφώνουμε εγκληματίες καριέρας, γιατί προ πολλού έχουμε πάψει να πιστεύουμε στον παιδαγωγικό χαρακτήρα του

σωφρονισμού και του εγκλεισμού.

Στην Ε.Ε. Βάσει των τελευταίων στοιχείων που έδωσε στη δημοσιότητα ο ΟΗΕ στην έκθεση του « Η κατάσταση των πόλεων στον κόσμο του 2004», η εγκληματικότητα των νέων που εκτινάχθηκε στα ύψη τις δύο τελευταίες δεκαετίες αφορά στο 6-7% των νέων στην Ευρώπη, καλύπτοντας το 50-70% του συνόλου των διαπραχθεισών παράνομων πράξεων και το 60-85% των σοβαρών εγκλημάτων που συνδέονται μάλιστα με άσκηση βίας.

Η ευρωβουλευτής της Ν.Δ. Ρόδη Κράτσα κατέθεσε σχετική ερώτηση ζητώντας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στοιχεία ποσοτικά και ποιοτικά για την κατάσταση των νέων στην Ε.Ε. και ειδικότερα για θέματα όπως η εγκληματικότητα, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η φτώχεια και η ανεργία. « Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει να ενθαρρύνει την ανταλλαγή εμπειριών και πρακτικών μεταξύ διαφόρων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα αυτό, να δημιουργήσει μια μονάδα μελέτης των φαινομένων που έχουν σχέση με τους ανηλίκους και να προτείνει μια σφαιρική πολιτική για την ποιότητα ζωής αυτής της ηλικιακής κατηγορίας. Η μελλοντική κοινωνική ατζέντα 2006-2010 θα πρέπει να περιλαμβάνει πολιτικές καταπολέμησης των αιτιών

που οδηγούν τους νέους σε εγκληματικές συμπεριφορές. Η φτώχεια, η ανεργία, ο κοινωνικός αποκλεισμός και η ανεπαρκής κατάρτιση, οι δυσκολίες της οικογενειακής ζωής, η βία από τα ΜΜΕ είναι κάποιες μόνο από τις συνιστώσες της εγκληματικότητας των ανηλίκων, γηγενών και αλλοδαπών, με πλειονότητα τα αγόρια από την ηλικία των 10 ετών».

## ΜΕΡΟΣ VII

### Η ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΣΕ ΚΛΕΙΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

#### 7.1 Ιατροψυχολογική περίθαλψη

Ο ιδεολογικός κορμός της αναμορφωτικής πολιτικής διατηρεί ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία μένουν αμετάβλητα μέχρι και σήμερα:

A. Ιδεολογικός άξονας όλου του προγράμματος είναι η πειθαρχία. Εφόσον βέβαια τα αναμορφωτικά και τα σωφρονιστικά καταστήματα Αγωγής Ανηλίκων προορίζονται για νέους με παραβατική συμπεριφορά, είναι φυσικό η πειθαρχία να αποτελεί ένα από τα βασικά μελήματα τους.

Ο δρόμος όμως για την πειθαρχία δεν περνά από την επιλογή, όπως κανονικά θα έπρεπε, αλλά από τον ψυχολογικό καταναγκασμό. Η αντιμετώπιση των ανήλικων παραβατών είναι διαμορφωμένη στην κατεύθυνση του ελέγχου συμπεριφοράς.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα από τη μια μεριά τη φαινομενική συμμόρφωση ορισμένων νέων, και από την άλλη τη δημιουργία αντικουλτούρας, με τάσεις αντιπαράθεσης και σύγκρουσης με την εξουσία και την ανταλλαγή εμπειριών παραβατικής συμπεριφοράς, αναπτύσσονται δηλαδή μηχανισμοί αντίστασης.

B. Η αποστολή του εκπαιδευτικού, εργασιακού και ψυχαγωγικού προγράμματος δεν είναι τόσο απελευθερωτική όσο υποτακτική.

Δε γίνεται προσπάθεια για να αναπτυχθεί η δυναμική αυτών των νέων, αλλά κύριος σκοπός τους είναι να βρεθούν απλά κάποιοι διέξοδοι απασχόλησης ως εναλλακτικές λύσεις στις τάσεις που έχουν αυτοί οι ανήλικοι για παραβατική συμπεριφορά.

Γ. Το γεγονός ότι στα αναμορφωτικά και στα σωφρονιστικά καταστήματα ανήλικων δεν υπάρχει ομοιογένεια μεταξύ των ανήλικων δημιουργεί πολλά προβλήματα. Όταν συνυπάρχουν στον ίδιο χώρο ανήλικοι από τους οποίους άλλοι έχουν διαπράξει πολύ σοβαρά αδικήματα και άλλοι λιγότερο σοβαρά, έχει ως συνέπεια να γίνεται ανταλλαγή εμπειριών παραβατικής συμπεριφοράς.

Δ. Ο παράγοντας προσωπικότητα των νέων, δεν ανάγεται στην παραγωγική του διάσταση, αλλά στην προβληματική του. Δεν ενδιαφέρει δηλαδή στην παραγωγική του δυναμική, αλλά στο βαθμό που μπορεί να προξενήσει προβλήματα.



Ε. Οι ειδικές ανάγκες των ανήλικων παραβατών παραβλέπονται καθώς και οι ατομικές διαφοροποιήσεις διότι το πρόγραμμα αγωγής απευθύνεται σε συνολικά χαρακτηριστικά και τάσεις.

Οι ανήλικοι δηλαδή δεν αντιμετωπίζονται εξατομικευμένα, αλλά σαν περιπτώσεις.

Πρόσθετα προβλήματα που προκύπτουν από την παραμονή των ανηλίκων σε κλειστό περιβάλλον είναι:

Αποκοπή από το οικογενειακό περιβάλλον, το γεγονός αυτό και μόνο είναι για τον άνθρωπο μια τραυματική εμπειρία, πόσο μάλλον για το νεαρό άτομο που διανύει μια πολύ ευαίσθητη περίοδο στη ζωή του. Το μέγεθος της συναισθηματικής αντίδρασης, βέβαια, είναι ανάλογο με τις σχέσεις του ανήλικου με το οικογενειακό του περιβάλλον.

Ομαδική συμβίωση με άγνωστα άτομα, εκείνο που χαρακτηρίζει την ομάδα ανηλίκων σε ένα κλειστό ίδρυμα είναι ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά που έχουν όπως: το φύλο, η ηλικία, κ.α. Τα προβλήματα που προκύπτουν από αυτή την αναγκαστική συμβίωση είναι πολλά και διάφορα, αφού δεν υπάρχει τίποτε το προσωπικό και ιδιωτικό. Το μόνο προσωπικό μέρος είναι το κρεβάτι τους. Όλα όσα αφορούν την καθημερινή ζωή είναι ομαδικά και ρυθμίζονται μάλιστα με υπηρεσιακό τρόπο.

Υπηρεσιακή αντιμετώπιση ατομικών αναγκών από το προσωπικό του Κλειστού Ιδρύματος. Εδώ πρέπει να διευκρινιστεί ότι αναφέρομαι κυρίως στους δεσμοφύλακες των σωφρονιστικών καταστημάτων και στο προσωπικό επίβλεψης των ιδρυμάτων Αγωγής, οι ανήλικοι είναι υπό την επίβλεψη αυτών των υπαλλήλων επί 24ωρη βάση και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ασκούν μεγάλη επίδραση στην ψυχολογία αυτών των παιδιών. Οι περισσότεροι απ' τους υπαλλήλους δεν έχουν την απαιτούμενη μόρφωση, αλλά ούτε και ειδικές γνώσεις. Η επιλογή τους δε γίνεται με βάση κάποια αξιοκρατικά κριτήρια, επίσης δεν παρακολουθούν κάποιο σεμινάριο που θα τους μετέδιδε κάποιες απαραίτητες γνώσεις για αυτούς τους ανήλικους που σίγουρα οι ανάγκες τους είναι πολλές, ουσιαστικές, αλλά και ειδικές. Οι υπάλληλοι αποτελούν για τους ανήλικους την εξουσία.

Αποκοπή από την Κοινότητα – Κοινωνικό στίγμα: Με την είσοδο του ανήλικος στο Αναμορφωτικό ή Σωφρονιστικό Κατάστημα, αποκόβεται από το φυσικό του περιβάλλον και από την ανοικτή Κοινότητα. Βέβαια οι ανήλικοι των Ιδρυμάτων Αγωγής έχουν τη δυνατότητα να πηγαίνουν τα Σαββατοκύριακα ή τις διακοπές κοντά στους γονείς τους, παρόλ' αυτά όμως, η αποκοπή τους από την Κοινότητα υπάρχει μιας και το κοινωνικό στίγμα συνοδεύει τα ιδρυματικά άτομα τα οποία πολλές φορές απορρίπτονται από τους συνανθρώπους τους.

- Έλλειψη εναλλαγής παραστάσεων και συναισθηματικής επαφής: Οι περιπτώσεις της ιδρυματικής ζωής έχουν καταστρεπτική επίδραση στην προσωπικότητα των ανηλίκων. Η παραδοσιακή ρουτίνα της καθημερινής ζωής και η έλλειψη εναλλαγής παραστάσεων δημιουργεί μια διανοητική στασιμότητα επικίνδυνη με το χρόνο για την όλη ψυχοδιανοητική κατάσταση του ανήλικου. Η ίδια στασιμότητα παρουσιάζεται και στην ανθρώπινη ιδιότητα της συναισθηματικής επαφής. Ο ανήλικος βρίσκεται στον προστατευμένο χώρο του ιδρύματος χωρίς περιθώρια εκλογής για φίλους και, πάνω απ' όλα, χωρίς την οικογένειά του. Όλα αυτά έχουν και ως αποτέλεσμα μια φανερή ψυχρότητα και απάθεια που προσδίδεται ειδικά στους ανήλικους που έχουν περάσει μεγάλο χρονικό διάστημα στο ίδρυμα.

- **Ιδρυματισμός:** είναι η συνισταμένη για όσα αναφέρθηκαν παραπάνω. «Ο ιδρυματισμός αφήνει έντονα τα ίχνη στην προσωπικότητα αλλά και στη συμπεριφορά των ατόμων ακόμα και μετά την έξοδό τους από το ίδρυμα. Δυσκολεύονται τα άτομα αυτά στη δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων, στη σωστή ανάληψη ρόλων στην οικογένεια και η βούλησή τους είναι συνήθως μικρή ή ανύπαρκτη»

Η σημασία που έχει για τον ανήλικο παραβάτη ο εγκλεισμός του σε ένα αναμορφωτικό ή σωφρονιστικό κατάστημα είναι ταυτόσημη με την έννοια της φυλακής. Ο περιορισμός της ελευθερίας, στην ιδιαίτερα φιλελεύθερη ηλικία της εφηβείας, είναι εκείνο που επιδρά περισσότερο στην προσωπικότητα του ανήλικου.

Εκείνο που μετράει περισσότερο γι' αυτούς τους ανήλικους είναι η προσωπική επαφή και η εξωτερίκευση των προβληματισμών τους.

Αντίθετα με την ονομασία που έχουν τα ιδρύματα αυτά, είναι γενικά παραδεκτό πως άλλο παρά σωφρονίζουν ή αναμορφώνουν. Η επίδρασή τους στην προσωπικότητα των ανηλίκων είναι κατά κανόνα αρνητική.

Πρόσθετα προβλήματα των Αναμορφωτικών και Σωφρονιστικών Καταστημάτων είναι:

Έλλειψη κατάλληλων κτιριακών εγκαταστάσεων

Για την αντιμετώπιση των τοξικομανών ανηλίκων καθώς και αυτών που έχουν ανάγκη από ψυχιατρική βοήθεια, δεν υπάρχει ένα ειδικό «Κέντρο», εξοπλισμένο με ειδικευμένο προσωπικό νοσηλευτικό και άλλο, όπου θα μπορούν να παραπεμφθούν αυτού του είδους οι περιπτώσεις από όλους τους φορείς και τα ιδρύματα που ασχολούνται με το παραβατικό παιδί κάνοντας πρόληψη ή καταστολή (αρχίζοντας από την εταιρία Προστασίας Ανηλίκων μέχρι και τα Σωφρονιστικά Καταστήματα).

Οι συνθήκες διαβίωσης των ανηλίκων μέσα στα ιδρύματα δεν είναι αυτές που θα έπρεπε.

- Δεν υπάρχει οργανωμένη κρατική παροχή εργασίας. Ο ΟΑΕΔ χρηματοδοτεί τους εργοδότες μόνο όταν αυτοί βρεθούν από την Κοινωνική Υπηρεσία. Αυτό δυσκολεύει πολύ το έργο της Κοινωνικής Υπηρεσίας για εξεύρεση εργασίας.

- Το πρόγραμμα είναι υποτυπώδες: τα παιδιά υποαπασχολούνται, δεν τους καλλιεργούνται νέα ενδιαφέροντα, δεν υπάρχει οργανωμένη δημιουργική ψυχαγωγία, υπάρχουν μεγάλα, χρονικά διαστήματα, όπου τα παιδιά δεν έχουν καμία απασχόληση (κατά τους θερινούς μήνες κυρίως όπου όλα υπολειτουργούν).

- Τα περισσότερα Αναμορφωτικά και Σωφρονιστικά Καταστήματα βρίσκονται στην Αθήνα και γι' αυτό η επικοινωνία των Κοινωνικών Λειτουργών με τις οικογένειες των παιδιών δεν είναι τακτική, αλλά καμία φορά είναι προβληματική. Η εκπαίδευση δεν καλύπτει τις ανάγκες αυτών των παιδιών και δεν είναι εξατομικευμένη. Στην ουσία ο θεσμός της επαγγελματικής εκπαίδευσης δεν λειτουργεί. Οι διατάξεις του ισχύοντος Σωφρονιστικού Κώδικα, προβλέπουν γενικώς την υποβολή των κρατουμένων σε επαγγελματική εκπαίδευση και ειδικώς για τα Σωφρονιστικά Καταστήματα ανήλικων τη λειτουργία επαγγελματικών σχολών.

Ορίζεται μάλιστα ότι σ' αυτές θα εκπαιδεύονται οι ανήλικοι σε πρακτικώς αποδοτικούς κλάδους, αφού προηγηθεί επιλογή, σύμφωνα με τα πορίσματα της ψυχοβιολογικής εξέτασης και της ψυχοτεχνικής της εργασίας. Τέτοιες σχολές βέβαια δε λειτουργούν.

Κάποια εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία επρόκειτο, να ξεκινήσουν στο Σωφρονιστικό κατάστημα Κασσαβέτειας Βόλου (Ταχύρρυθμη Επαγγελματική Κατάρτιση στη σχολή του ΟΑΕΔ με τμήματα Ηλεκτρολόγου – Εγκατάσταση κ.α.) δεν έχουν λειτουργήσει ακόμη.

Στα Ιδρύματα Αγωγής επίσης δεν λειτουργούν (ξυλουργικής, οικοδομικής, ηλεκτρολογίας), δεν παρέχουν θεωρητικές γνώσεις, και δεν χορηγούν κανένα αναγνωρισμένο πτυχίο, ικανό να αξιοποιηθεί από τους ανήλικους μετά την έξοδό τους από το Ίδρυμα.

Στο Ίδρυμα Αγωγής Θηλέων, στο οποίο λειτουργούν τμήματα χειροτεχνίας, κομμωτικής και κεντριστικής δεν χορηγούν, επίσης, κάποιο αναγνωρισμένο πτυχίο.

Το επιστημονικό προσωπικό είναι ανεπαρκές. Και μόνο αν σκεφτούμε ότι στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Κορυδαλλού υπάρχουν μόνο 4 Κοινωνικοί Λειτουργοί για 110 ανήλικους, ή ότι υπάρχει μόνο ένας παιδοψυχίατρος, ο οποίος «μοιράζεται» μεταξύ αυτού του Ιδρύματος Θηλέων, και δεν υπάρχει κανένας ψυχολόγος τότε μπορούμε να καταλάβουμε για τις ελλείψεις προσωπικού μιλάμε.

Επίσης στο επίπεδο των παιδονόμων δεν επανδρώνονται με ειδικευμένο προσωπικό.

## 7.2. Η ψυχολογία του έγκλειστου

Είναι απαραίτητο να επισημανθεί η αποφασιστική συμβολή του ψυχολόγου και η ανάγκη στενής συνεργασίας με τον κοινωνικό λειτουργό και με το υπόλοιπο προσωπικό για μια ολοκληρωμένη προσπάθεια αναμόρφωσης. Ο ψυχολόγος εξετάζει τους ανήλικους με ειδικές δοκιμασίες (tests) για να διαπιστώνει τυχόν διαταραχές των ψυχικών και πνευματικών τους λειτουργιών ή της προσωπικότητάς τους και στη συνέχεια, συντάσσει έκθεση ψυχολογικής αξιολόγησης. Επίσης, διερευνά για την ύπαρξη τυχόν ειδικών ικανοτήτων ή αδυναμιών που πρέπει να ληφθούν υπόψη, προκειμένου να τοποθετηθεί ένας κρατούμενος στην καταλληλότερη γι' αυτόν εργασία. Η γνώση της ψυχολογίας του εγκλείστου είναι απαραίτητη γιατί συμβάλλει στη σωστή μεταχείρισή του.

Όταν γίνονται γνωστές οι ψυχικές καταστάσεις και οι ιδιότητες κάθε κρατουμένου, γίνεται ευκολότερη η εξατομικευμένη μεταχείριση και πληρέστερος ο σωφρονισμός.

Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της ψυχολογίας του ανήλικου εγκλείστου είναι:

- Η απομάκρυνση του ανήλικου από το γνώριμο οικογενειακό και κοινωνικό του περιβάλλον δημιουργεί συναισθηματική ταραχή και ανασφάλεια.

- Η είσοδος του ανήλικου σ' ένα περιβάλλον, συχνά εχθρικό, άγνωστο και διαφορετικό, που προκαλεί φόβο και «δυσφορία».

Η διαβίωση σ' ένα περιβάλλον, όπου πρωταγωνιστούν πάντα τα ίδια πρόσωπα και πράγματα και οι εντυπώσεις είναι πανομοιότυπες, φέρνει στον ανήλικο πλήξη, απαισιοδοξία και απελπισία.

Ο διαφορετικός τρόπος της καθημερινής ζωής που επιβάλλεται αναγκαστικά από τους κανόνες και την διαβίωση μέσα στο ίδρυμα έρχεται σε αντίθεση με τις συνήθειες και τον τρόπο ζωής στον οποίο είχε συνηθίσει ο ανήλικος.

Ο αριθμός των συγκρατουμένων, όταν είναι μικρός προκαλεί μονοτονία, ενώ αντίθετα, όταν είναι μεγάλος προκαλεί ενόχληση και κούραση.

Οι ποικίλες και ανόμοιες προσωπικότητες μέσα στο ίδρυμα διαταράσσουν την ψυχολογία του ανήλικου.

Η διαβίωση στην απομόνωση (στα Σ.Κ.Α.) προκαλεί ποικίλες ψυχικές καταστάσεις και διαταραχές.

Όλοι οι παραπάνω είναι παράγοντες που χαρακτηρίζουν τους εγκλείστους και είναι απαραίτητο να τους γνωρίζει ο Κ.Λ. και να τους λαμβάνει σοβαρά υπόψη στην άσκηση της εργασίας του.

Είναι πολύ σημαντικό να βοηθήσει ο Κ.Α. τα παιδιά να κατανοήσουν τα κίνητρα της προηγούμενης συμπεριφοράς τους, να αναλάβουν την ευθύνη για τη σημερινή τους συμπεριφορά, να αναπτύξουν την ικανότητα να προγραμματίζουν το μέλλον τους ρεαλιστικά και να αξιοποιήσουν πιο αποτελεσματικά τις δυνατότητές τους όταν επιστρέψουν στο ελεύθερο κοινωνικό περιβάλλον.

Τα προβλήματα που παρεμποδίζουν τον ο Κ.Α. στην εργασία του μπορεί να είναι σοβαρά. Π.χ. κακές συνθήκες εργασίας, όπως έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής, κανονισμοί της λειτουργίας του ιδρύματος, οι οποίοι περιορίζουν την ελευθερία κινήσεων και τον τρόπο εργασίας με τους ανηλίκους, έλλειψη προσωπικού, ή, στη χειρότερη περίπτωση, έλλειψη διεπιστημονικής συνεργασίας, που αποφέρει συγκρούσεις ρόλων και επικαλύψεις αρμοδιοτήτων ανάμεσα στους ειδικούς.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Christian Debuyst, «Η συνειδητοποίηση της ευθύνης στο πλαίσιο της μεταχείρισης των νεαρών παραβατών », Μετάφραση : Νικολόπουλος Π.Γ., Ελληνική επιθεώρηση εγκληματολογίας 1990-1992

## **ΜΕΡΟΣ VIII Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΠΑΡΑΒΑΤΩΝ**

### **8.1. Κοινωνική – επαγγελματική επανένταξη ανηλίκων παραβατών**

Σκοπός της Ιδρυματικής ή εξωιδρυματικής μεταχείρισης του ανήλικου παραβάτη πρέπει να είναι η κοινωνική και η επαγγελματική του επανένταξη και όχι η τιμωρία και η καταστολή.

Οι τρόποι επίτευξης αυτού του στόχου πρέπει συνεχώς να συζητούνται, να αμφισβητούνται και να εξελίσσονται. Απαιτείται να ακολουθούν την εξέλιξη της κοινωνίας.

Είναι κοινά παραδεκτό, ότι ένταξη χωρίς επαγγελματική αποκατάσταση δεν υπάρχει.

Αν και δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για τη διαπίστωση της σχέσης μεταξύ των ανηλίκων που παρουσιάζουν παραβατική συμπεριφορά και της ανεργίας, παρόλ' αυτά πολλοί από αυτούς που εισέρχονται στα Αναμορφωτικά ή Σωφρονιστικά Καταστήματα δεν βρίσκονται σε κατάσταση ενεργούς, μόνιμης ή πλήρους απασχόλησης, αλλά σε κατάσταση ανεργίας. Αυτό το γεγονός επιβεβαιώνει την περιθωριακή επαφή αυτών των νέων με την απασχόληση.

Με το ζήτημα της απασχόλησης των παραβατικών ανηλίκων, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ασχολούνται όλοι και κανείς. Οι παρεμβάσεις των αρμόδιων οργάνων (Εταιρία Προστασίας Ανηλίκων, Επιμελητές Ανηλίκων, Κοινωνική Υπηρεσία Αναμορφωτικών και Σωφρονιστικών Καταστημάτων, Ο.Α.Ε.Δ.) χαρακτηρίζονται από αναποτελεσματικότητα.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 Κανονιστικού διατάγματος της 3/31.7.1943 περί οργανώσεως και λειτουργίας Εταιριών Προστασίας Ανηλίκων, άρθρο 12 α.ν. 2724/1940 περί οργανώσεως και λειτουργίας αναμορφωτικών καταστημάτων ανηλίκων οι Επιμελητές Ανηλίκων και οι Κοινωνικοί Λειτουργοί των Εταιριών Προστασίας Ανηλίκων είναι υπεύθυνοι να φροντίσουν την εύρεση και τοποθέτηση σε εργασία αυτών που βγαίνουν από τα Ιδρύματα Αγωγής ή τα Σωφρονιστικά Καταστήματα Ανηλίκων με δοκιμαστική άδεια ή υπό όρου απόλυση.

Οι δυνατότητες που δίνονται στους αρμόδιους για την ουσιαστική άσκηση των καθηκόντων τους είναι ανύπαρκτες και τις περισσότερες φορές οι προσπάθειές τους, για εξεύρεση εργασίας σε αυτούς τους νέους, είναι αναποτελεσματικές.

Κάποιες προσπάθειες του Ο.Α.Ε.Δ. να οργανώσει προγράμματα επιχορήγησης εργοδοτών για τη δημιουργία επιχορηγούμενων θέσεων εργασίας για αποφυλακιζόμενα άτομα, στα οποία μπορούσαν να υπαχθούν και ανήλικοι που βρίσκονται σε δοκιμαστική άδεια ή με υπό όρους απόλυση απέτυχαν (αν και οι όροι επιχορήγησης των εργοδοτών είναι άκρως δελεαστικοί).

Οι λόγοι της αποτυχίας των προγραμμάτων αυτών είναι:

- Λίγοι είναι οι εργοδότες που θα αποφασίσουν να απασχολήσουν άτομα με αναμορφωτικό ή σωφρονιστικό παρελθόν

- Οι περισσότεροι απ' αυτούς τους ανήλικους δεν δείχνουν το κατάλληλο ενδιαφέρον

- Δεν υπάρχει οργάνωση στην εφαρμογή αυτών των προγραμμάτων.

Οι επιφυλάξεις των ιδιωτών εργοδοτών είναι δικαιολογημένες, αν σκεφτούμε ότι το ίδιο κράτος το οποίο «φροντίζει» για την επανένταξη των ανήλικων παραβατών και οργανώνει γι' αυτό το λόγο αυτά τα προγράμματα, συγχρόνως αποκλείει την υπαγωγή σε αυτά των Κρατικών Φορέων ως εργοδοτών (αρθρ. 2 της 30714/1988 Απόφ. Υπ. Εργασίας).

Πώς θα μπορέσουν αυτοί οι ανήλικοι να επανενταχθούν στην κοινωνία, απ' τη στιγμή που δεν έχουν ούτε τη βασική επαγγελματική εκπαίδευση (μιας και ο θεσμός αυτός δεν λειτουργεί στα Κλειστά Ιδρύματα Αγωγής), αλλά ούτε και φροντίζει για την επαγγελματική τους αποκατάσταση η Πολιτεία; Ένταξη χωρίς επαγγελματική αποκατάσταση δεν γίνεται.

Κάποτε η πολιτεία πρέπει να στηρίζει αυτούς τους νέους ουσιαστικά δεν αρκεί να «διατυμπανίζει» απλά ότι θα γίνουν προσπάθειες.

## ΜΕΡΟΣ ΙΧ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

### 9.1. Πρόληψη

Είναι γνωστό σε όλους, ότι στην προσπάθεια καταπολέμησης και περιορισμού της παραβατικότητας των ανηλίκων πρωταρχική σημασία και σπουδαιότητα έχει η πρόληψη.

Στο νευραλγικό αυτό τομέα της προληπτικής πολιτικής δεν έχει δοθεί μέχρι σήμερα η βαρύτητα που θα έπρεπε αυτό έχει ως συνέπεια να παρατηρείται μια στατιστικά συνεχής αύξηση του φαινομένου που ονομάζεται «νεανική παραβατικότητα».

Οι Υπηρεσίες, οι οποίες, εκτός από κατασταλτικό, έχουν και προληπτικό χαρακτήρα και ασχολούνται, όπως ήδη έχει ειπωθεί, με εκείνα τα περιστατικά που παρουσιάζουν παραπνοματική συμπεριφορά ή ενδεχόμενα θα οδηγηθούν σε αυτήν, είναι οι εξής:

Α. Πρόληψη – Προστασία: Εταιρία Προστασίας Ανηλίκων

Β. Πρόληψη – Καταστολή: Υπηρεσία Επιμελητών των Δικαστηρίων Ανηλίκων.

Ήδη σε προηγούμενα κεφάλαια, αναφερθήκαμε στο ρόλο που καλούνται να παίζουν αυτές οι Υπηρεσίες, αλλά και στις ατέλειες που παρουσιάζουν.

Ο αριθμός των περιστατικών των ανηλίκων που παρουσιάζουν παραπνοματική συμπεριφορά είναι δυνατό να μετριασθεί μόνο αν εξαλειφθούν ή τουλάχιστον αμβλυνθούν τα αίτια της.

Για να δοθεί προτεραιότητα λοιπόν στην πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας, πρέπει να αρχίσουν να εφαρμόζονται διάφορα προτεινόμενα μέτρα:

Προσωπική μου άποψη είναι ότι το μεγαλύτερο βάρος στον αγώνα της πρόληψης της παραβατικότητας των ανηλίκων, πέφτει κατ' αρχάς, στους γονείς, στους εκπαιδευτικούς και σε όλους όσους ασχολούνται, λόγω επαγγέλματος με τους νέους.

«Δίνοντας πρωταρχικά το παράδειγμα του σωστού, άρτιου, ολοκληρωμένου και αγωνιζόμενου για τις πνευματικές, ηθικές και ανθρωπιστικές αξίες ανθρώπου, μπορούμε να πλησιάσουμε και να ασχοληθούμε τίμια και ειλικρινά με τους πάσχοντες από μοναξιά, απογοήτευση και εσωτερική κενότητα νέους».<sup>1</sup>

Κατ' αρχάς, πρέπει να δοθεί μεγάλη βαρύτητα στο θέμα της προστασίας, αναβάθμισης και ενίσχυσης του θεσμού της παραδοσιακής ελληνικής οικογένειας.

«Η μετάβαση από την παραδοσιακή εκτεταμένη οικογένεια – συγγένεια στην πυρηνική οικογένεια όπου διακρίνει κανείς τη διάσταση του τρόπου ζωής και σκέψης, την πνευματική –

<sup>1</sup> Δ. Δημηνάς, Μέτρα που συμβάλλουν αποτελεσματικά στην πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων, Ελληνογαλλικό Συμπόσιο, Εκδόσεις Σάκουλα σελ. 542



ψυχική απομόνωση, την έλλειψη βαθιάς επικοινωνίας και την απουσία διαπροσωπικών σχέσεων και όπου ο αγώνας του γονέα καλύπτει τελικά και κύρια το υλικό καταναλωτισμό και την υλική ευημερία». <sup>1</sup>

Όταν η οικογένεια είναι υγιής και λειτουργεί ομαλά, τότε περιορίζεται σημαντικά ο κίνδυνος της παραβατικότητας. Η πολιτεία, έχοντας υπόψη της ότι η οικογένεια αποτελεί κύριο παράγοντα κοινωνικού ελέγχου (ανεπίσημου), κοινωνικοποίησης των ανηλίκων, αλλά και γνωρίζοντας επίσης την έντονη επίδραση που ασκεί στην αγωγή και ανάπτυξή τους, πρέπει να λάβει επιπλέον μέτρα οικογενειακής πολιτικής, όπως για παράδειγμα ουσιαστική επέκταση της ασφαλιστικής κάλυψης, έτσι ώστε να μειωθούν οικονομικές δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν οι ανήλικοι και οι οικογένειές τους.

Επίσης να φροντίσει και για τις οικογένειες των ειδικών κατηγοριών ανηλίκων (π.χ. παιδιά ανάπηρα, παιδιά με γονείς κρατούμενους κλπ).

Η δημιουργία σε κάθε επαρχία Συμβουλευτικών Σταθμών Νέων και Γονέων καθώς επίσης και η λειτουργία Σχολών Γονέων θα ήταν ένα αποτελεσματικό μέτρο πρόληψης μιας και οι γονείς θα έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν γύρω από θέματα της νεολαίας, να «βγουν» από την άγνοια και να καταλάβουν περισσότερο τις ανάγκες των παιδιών τους. Και αυτό γιατί την καλύτερη πρόληψη την κάνουν οι καλά ενημερωμένοι γονείς.

Το σχολείο δεν είναι μόνο θεσμός κοινωνικοποίησης του ατόμου, αλλά και θεσμός κοινωνικού ελέγχου. Γι' αυτό μπορεί και πρέπει να έχει σα στόχο την πρόληψη της παραβατικότητας των νέων. Το σχολείο, και κατ' επέκταση ο εκπαιδευτικός, παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην κοινωνικοποίηση του ατόμου. Ο εκπαιδευτικός είναι ένα πρόσωπο αναφοράς για τους μαθητές, με το οποίο συγκρίνουν και τη συμπεριφορά τους και τις γνώσεις τους. Ο εκπαιδευτικός επηρεάζει και καθοδηγεί τους μαθητές. Είναι ευκολονόητο, λοιπόν, ότι θα πρέπει να ευαισθητοποιείται παιδαγωγικά ιδίως στις σχέσεις του με τους προβληματικούς νέους.

Η δημιουργία Κοινωνικών Υπηρεσιών στα σχολεία, επανδρωμένων με Κοινωνικούς Λειτουργούς και ψυχολόγους, οι οποίοι θα ασχολούνται ειδικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι, είναι πρωτίστης σημασίας για την πρόληψη της παραβατικότητας.

«Ανάπτυξη συνεργασίας όλων των φορέων στο μικρό χώρο της κοινότητας (σχολείο, σύλλογοι, τοπική αυτοδιοίκηση, αστυνομία κ.α.) και που να αποσκοπεί στη βελτίωση του

---

<sup>1</sup> Κατ. Τζανόνε - Τζωρτζη, Η συμβολή των Κοινωνικών Παραγόντων στη δημιουργία κοινωνικά αποκλινόντων ατόμων, Εκδόσεις Σάκκουλα σελ. 194.

κοινωνικού περιγύρου και στην έγκαιρη παρέμβαση παιδιών και εφήβων που ευρίσκονται σε κίνδυνο να μπουν στην παραβατικότητα».

Πράγματι, το σχολείο δεν πρέπει να είναι αποκομμένο από την Κοινότητα, αλλά αντίθετα πρέπει το ίδιο να δίνει το ερέθισμα, πολλές φορές για ανάπτυξη συνεργασίας με την Κοινότητα.

Μέσα στα πλαίσια των πολιτιστικών εκδηλώσεων των σχολείων, θα μπορούσαν να πραγματοποιούνται κατάλληλες ομιλίες και συζητήσεις (με την ενεργό συμμετοχή των παιδιών) από διάφορους ειδικούς, για θέματα που απασχολούν τους νέους.

Τροχοπέδη στο έργο της πρόληψης, αλλά και όπως προαναφέρθηκε, και της κοινωνικής αποκατάστασης, αποτελεί η δυσχέρεια εξεύρεσης εργασίας. Η πολιτεία πρέπει να βελτιώσει τις διατάξεις της εργασιακής νομοθεσίας, να δημιουργήσει κίνητρα για την πρόσληψη παραβατικών νέων και να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας.

Γενικά, οι αρμόδιοι του τομέα Κοινωνικής Πολιτικής, πρέπει να ευαισθητοποιηθούν και να δραστηριοποιηθούν γύρω από το θέμα της πρόληψης και καταστολής της νεανικής παραβατικότητας.

Στην πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων τα μέσα μαζικής επικοινωνίας (ΜΜΕ), και ιδιαίτερα η τηλεόραση, θα μπορούσαν να συμβάλλουν άριστα. Αξιόλογες εκπομπές όμως σπάνια προβάλλονται σε αντίθεση με ταινίες που παρέχουν ερεθίσματα για εγκληματική συμπεριφορά. Η τηλεόραση, αλλά και το ραδιόφωνο, πρέπει να καθιερώσουν διάφορες ενημερωτικές εκπομπές με σκοπό την πρόληψη.

Ο έλεγχος των κέντρων ψυχαγωγίας είναι σχεδόν ανύπαρκτος. Κανένας περιορισμός και κανένα ουσιαστικό μέτρο ελέγχου δε λαμβάνεται για τα διάφορα κέντρα ψυχαγωγίας, όπου συχνάζουν ανήλικοι και εγκυμονούν διάφοροι κίνδυνοι.

Οι υπάρχοντες νόμοι πρέπει κάποτε να βελτιωθούν και να θεσμοθετηθούν, όπου υπάρχουν κενά, αλλά και να πραγματοποιηθεί αυστηρά η εφαρμογή τους.

Η εκκλησία, επίσης, με τις πνευματικές δυνάμεις που διαθέτει, θα μπορούσε άριστα να συμβάλει στη δημιουργία ενός κλίματος σεβασμού και πλησιάσματος, μιας μεγάλης μερίδας νέων, προς την εκκλησία, αυτό θα είχε ως έμμεσο αποτέλεσμα και την πρόληψη της παραβατικότητας.

Για να πραγματοποιηθεί όμως κάτι τέτοιο, πρέπει η εκκλησία να εκσυγχρονίσει τις μεθόδους πλησιάσματος, να «ανοίξει» διάλογο με τους νέους, να ιδρύσει δικά της φιλανθρωπικά ιδρύματα, αλλά και σταθμούς εργασίας.

Η Εισαγγελία επίσης μπορεί να παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων. «Πραγματικά η επαφή αυτή είναι νομίζουμε μια πολύ σημαντική στιγμή της ζωής του νεαρού παραβάτη που μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες στη μετέπειτα εξέλιξή του. Πιστεύουμε πως αυτή η πρώτη επαφή των ανηλίκων με τη Δικαιοσύνη και την Αστυνομία αποτελεί την ιδεωδέστερη στιγμή για την άσκηση ειδικής πρόληψης».<sup>1</sup>

Η τακτική επιμόρφωση καθώς και ανταλλαγή πείρας είναι αναγκαία, για όλους τους ειδικούς που ασχολούνται με τους ανήλικους.

Η πολιτεία, τέλος, πρέπει να εκσυγχρονίσει τη Νομοθεσία σύμφωνα με όσα υπόσχεται τόσα χρόνια.

Η πολιτεία, επίσης πρέπει να εφαρμόσει μια πολιτική, η οποία θα καταπολεμήσει τους παράγοντες θυματοποίησης των ανηλίκων (παράγοντες που τον οδηγούν στην αφομοίωση εγκληματικών προτύπων και σε κοινωνικά απροσάρμοστη διαγωγή).

Πρέπει να φροντίσει για την ενίσχυση της οικογένειας και την ανάπτυξη των θεσμών.

Να βελτιώσει τους οικονομικούς όρους διαβίωσης των ατόμων (Κοινωνική Προστασία, Κοινωνική Πρόνοια).

Να βελτιώσει το φυσικό περιβάλλον του ανήλικου (απομάκρυνση του ανήλικου από το θυματογενετικό περιβάλλον και τοποθέτησή του σε άλλο, όπου θα παρακολουθείται από κατάλληλα πρόσωπα).

Ακόμα όμως και όταν δεν είναι εφικτή η απομάκρυνσή του από το θυματογενετικό περιβάλλον, να παρακολουθείται συνεχώς από Κοινωνικούς Λειτουργούς.

## 9. 2. Προγράμματα επανένταξης

### ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ Ο.Α.Ε.Δ ( επιχορήγησης ευπαθών κοινωνικών ομάδων)

Σύμφωνα με το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού υλοποιήθηκε κατά το έτος 2005, με την υπ' αριθμ. 200295/20-04-2005 Υπουργική Απόφαση, πρόγραμμα επιδότησης νέων θέσεων εργασίας για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Συγκεκριμένα το πρόγραμμα αφορά σε αποφυλακισμένα άτομα , νεαρά παραβατικά άτομα ή Άτομα που τους έχουν επιβληθεί αναμορφωτικά μέτρα ή ποινικός σωφρονισμός. Επίσης σε ανεξαρτημένα και άτομα με ειδικές ανάγκες. Ο αριθμός

<sup>1</sup> Τάκης Σαλκετζόγλου, Ο ρόλος της Εισαγγελίας στη πρόληψη της Εγκληματικότητας των ανηλίκων, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 509

των νέων θέσεων εργασίας ήταν δύο χιλιάδες ενενήντα έξι (2.096) και ο αριθμός των νέων ελεύθερων επαγγελματιών ήταν δύο χιλιάδες επτακόσιες ενενήντα έξι (2.786). Το πρόγραμμα επιδότησης νέων θέσεων εργασίας περιελάμβανε:

α) Πλήρη απασχόληση τετραετούς διάρκειας

Διάρκεια επιχορήγησης: 36 μήνες συν 12 μήνες χωρίς επιχορήγηση.

Ποσό επιχορήγησης: 25,00 Ευρώ για κάθε ημέρα απασχόλησης του ατόμου και για τους 36 μήνες. Προσαύξηση: 1,50 ευρώ εάν το άτομο είναι γυναίκα

β) Μερική απασχόληση τετραετούς διάρκειας

Διάρκεια επιχορήγησης: 36 μήνες συν 12 μήνες χωρίς επιχορήγηση.

Ποσό επιχορήγησης: 15,00 Ευρώ για κάθε ημέρα απασχόλησης του ατόμου και για τους 36 μήνες.

γ) Ορισμένου χρόνου σύμβαση πλήρους απασχόλησης

Για την απασχόληση ατόμων μόνο σε Ξενοδοχειακές -Τουριστικές και άλλες Εποχιακές

Επιχειρήσεις εφ'όσον αυτές τους παρέχουν απασχόληση από τέσσερις (4) μήνες το κατώτερο έως εννέα (9) μήνες το ανώτερο.

Ποσό επιχορήγησης: 25,00 Ευρώ για κάθε ημέρα απασχόλησης του ατόμου.

Προσαύξηση: 1,50 ευρώ ένα το άτομο είναι γυναίκα.

Περίοδος προσαρμογής: Το πρώτο τρίμηνο από την πρόσληψη του ατόμου θεωρείται περίοδος προσαρμογής. Στο διάστημα αυτό η επιχ/ση-εργοδότης υποχρεούται να ορίσει άτομο της επιχ/σης το οποίο θα έχει την ευθύνη να εκπαιδεύσει τον εργαζόμενο στο αντικείμενο απασχόλησης του και να τον βοηθήσει να ενταχθεί ομαλά στην παραγωγική διαδικασία και για τις ενέργειες αυτές η επιχ/ση επιδοτείται με το ποσό των 300,00 ευρώ.

Στο πρόγραμμα επιχορήγησης νέων ελεύθερων επαγγελματιών που αφορά τις παραπάνω ομάδες δίνεται βασικό ποσό επιχορήγησης : από 16.000 ευρώ έως 18.100 ευρώ. Το πρόγραμμα είναι διετούς διάρκειας.

1 έτος : 10.800,00 ευρώ συν 1.500,00 ευρώ εάν το άτομο είναι γυναίκα ή άνω των 45 ετών εκ των οποίων τα 5.000,00 ευρώ καταβάλλονται ως προκαταβολή και τα υπόλοιπα σε 2 εξαμηνιαίες δόσεις

2 έτος : 5.800,00 ευρώ τα οποία καταβάλλονται σε 2 εξαμηνιαίες δόσεις

\* Ο ΝΕΕ μπορεί να κάνει χρήση μόνο μιας από τις παραπάνω προσαυξήσεις.

## Άρσις

Η Άρσις είναι μη κυβερνητική οργάνωση εξειδικευμένη στην κοινωνική υποστήριξη νέων και στην προάσπιση νεανικών δικαιωμάτων. Ιδρύθηκε το 1992 με σκοπό την ανάπτυξη πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη προγραμμάτων κοινωνικής υποστήριξης για νέους με προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού λόγω δυσμενών οικογενειακών και κοινωνικών συνθηκών. Έχει δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους νέους παραβάτες επιδιώκοντας την υποστήριξή τους και την προετοιμασία για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Λειτουργεί με κέντρα στην Αθήνα, την Θεσσαλονίκη, τον Βόλο, την Λάρισα και την Καρδίτσα.

Το όραμα της Άρσις είναι μια κοινωνία που δίνει θέση και ευκαιρίες σε όλους τους νέους/ες και σέβεται τα δικαιώματά τους όπως αυτά θεσπίζονται στο Ελληνικό και διεθνές δίκαιο και κατεξοχήν στη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα του παιδιού.

## Κέντρα Υποστήριξης Νέων

Τα «Κέντρα Υποστήριξης Νέων» αποτελούν τα επιχειρησιακά κέντρα της ΑΡΣΙΣ για την προσφορά υποστηρικτικών υπηρεσιών και ευκαιριών συμμετοχής σε νέους και νέες.

Η ΑΡΣΙΣ προσεγγίζει τις ανάγκες και τα αιτήματα των νέων μέσα από το μοντέλο της σφαιρικής παρέμβασης. Τα Κ.Υ.Ν. μέσω των οργανωμένων υπηρεσιών τους διαμορφώνουν ένα ολοκληρωμένο υποστηρικτικό σύστημα που αποτελεί πρόταση αλληλεγγύης και δημιουργικής κινητοποίησης των νέων, ώστε να οργανώσουν καλύτερα τη ζωή τους και διαχειριστούν αποτελεσματικότερα τυχόν δυσκολίες και προβλήματα.

Η ΑΡΣΙΣ υποστηρίζει τους νέους προσπαθώντας παράλληλα να απαντήσει στις διαφορετικές και σύνθετες ανάγκες τους:

- Με ψυχο-κοινωνική συμβουλευτική και υποστήριξη για να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα ζητήματα της καθημερινής τους ζωής,
- Με ευκαιρίες και προγράμματα εκπαίδευσης που αφορούν τη βελτίωση των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους,
- Με ενέργειες προετοιμασίας για ένταξη στην αγορά εργασίας,

βελτίωση των προσωπικών και επαγγελματικών τους δεξιοτήτων και την αναζήτηση προσωρινή ή μονιμότερης απασχόλησης,

- Ευκαιρίες πολιτιστικής δράσης, δημιουργικής έκφρασης, επικοινωνίας και κοινωνικής συμμετοχής.

- Όλες οι υπηρεσίες προσφέρονται στους νέους δωρεάν, με μόνη προϋπόθεση την εκούσια συμμετοχή τους.

**10.1 Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού**

Στην εφαρμοσμένη Επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας επιδιώκουμε, με το σύστημα των θεωρητικών γνώσεων και αξιών και την εφαρμογή τους στην πράξη, με τον πρακτικό σκοπό να υπηρετήσουμε τον άνθρωπο ως άτομο, μέλος ομάδας ή κοινότητας, δίνοντας την ευκαιρία να γίνει αυτοδύναμος, να εναρμονιστεί με την ανθρώπινη κοινωνία και να ευημερήσει. Οι ειδικοί επιστήμονες που υπηρετούν την ανθρωπιστική αυτή επιστήμη, οι Κοινωνικοί Λειτουργοί καλούνται να διαδραματίσουν ρόλο στους εξής τομείς.<sup>1</sup>

- Στον τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας
- Στον τομέα υγείας
- Στον τομέα της Κοινωνικής Ασφάλισης
- Στον τομέα Επαγγελματικού Προσανατολισμού Εργασίας
- Στον τομέα της Εκπαιδύσεως
- Στον τομέα Κοινοτικής Οργανώσεως και Αναπτύξεως και
- Τέλος στον τομέα Αντικοινωνικότητας – Εγκληματικότητας: δηλαδή, στην πρόληψη και καταστολή της αντικοινωνικότητας και εγκληματικότητας ανηλίκων και ενηλίκων ατόμων σε συνεργασία με άλλους ειδικούς επιστήμονες.

Γενικά, ο Κοινωνικός Λειτουργός καλείται με τις μεθόδους Κοινωνικής Εργασίας (Κ.Ε.Α, Κ.Ε.Ο., και Κ.Ε.Κ.) , να συμβάλλει στην πρόληψη και αντιμετώπιση κοινωνικο-οικονομικών και συναισθηματικών προβλημάτων ατόμων ή κοινωνικών ομάδων, στην κοινωνική ανάπτυξη και ευημερία και ακόμη στη διατήρηση και αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ ατόμου και του περιβάλλοντός του.

Ειδικότερα, ο Κοινωνικός Λειτουργός καλείται να συμβάλλει προληπτικά και αποκαταστατικά στους παραπάνω τομείς, της κοινωνικής πρόνοιας, υγείας, κοινωνικής ασφάλισης, επαγγελματικού προσανατολισμού, εκπαιδύσεως, κοινοτικής οργάνωσης και αναπτύξεως και τέλος, να συμβάλλει ενεργά με άλλους ειδικούς στην πρόληψη και καταστολή της αντικοινωνικότητας – εγκληματικότητας .

<sup>1</sup> Christian Debuyst, Η συνειδητοποίηση της ευθύνης (Responsabilisation) στο πλαίσιο της Μεταχείρισης των Νεαρών Παραβατών, Μετάφραση: Νικολοπούλος Π. Γιώργος Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, Ελληνική Εταιρία Εγκληματολογίας 1990-1992

Κατά την άσκηση της Κοινωνικής Εργασίας, σ' αυτούς τους τομείς και ειδικότερα στον τομέα της αντικοινωνικότητας – εγκληματικότητας των ανηλίκων, που είναι και το θέμα μας, ο Κοινωνικός Λειτουργός είναι υποχρεωμένος να πειθαρχεί σ' ένα επιστημονικό σύστημα που εδράζεται επάνω σε Αρχές – Κανόνες.

Σύμφωνα, με την κα Σ. Μουρούκα (1985) με τον όρο αρχές – κανόνες εννοούμε τα σημεία αφετηρία υλοποίησης της ουσίας της Επιστήμης στην πράξη.

Οι αρχές – κανόνες ανήκουν στο χώρο της εκφάνσεως της επιστήμης της Κοινωνικής Πρόνοιας που είναι η Κοινωνική Εργασία.

Ως Αρχές – Κανόνες της Κοινωνικής Εργασίας χαρακτηρίζονται :

1. η αυτογνωσία, «γνώθι σ' αυτόν»
2. ο σεβασμός της ανθρώπινης προσωπικότητας
3. ο σεβασμός της ελευθερίας της βουλήσεως
4. η παραδοχή
5. η εξατομίκευση
6. η αυτοβοήθεια
7. το απόρρητο

Τέλος, θα μπορούσε να τονιστεί, ότι η ορθή θεμελίωση του οικοδομήματος της Κοινωνικής Εργασίας και η αποτελεσματική εφαρμογή των Αρχών – Κανόνων δεν είναι εφικτή παρά μόνο με το γνώμονα της αγάπης.

Η αγάπη συνενωμένη στον Κοινωνικό Λειτουργό με τις ειδικές γνώσεις θα συντελέσει, ώστε η άσκηση της Κοινωνικής Εργασίας να είναι καρποφόρα.

Βασική προϋπόθεση της αντιμετώπισης της εγκληματικότητας ανηλίκων και κύριος συντελεστής της επιτυχίας του θεσμού των Δικαστηρίων Ανηλίκων, αποτέλεσε ο θεσμός των «Επιμελητών Ανηλίκων».

Οι Επιμελητές Ανηλίκων προέρχονται από διάφορους κλάδους σπουδών, όπως Νομική, Φιλοσοφική, Θεολογία, Πολιτικών Επιστημών, Παιδαγωγικών Ακαδημιών και Κοινωνικής Εργασίας. Αλλά ανεξάρτητα από την προέλευση του πτυχίου τους αποκτούν την επαγγελματική τους ιδιότητα μετά από μια νομοθετικά καθορισμένη διαδικασία.<sup>1</sup>

Στην παρούσα ενότητα θα γίνει αναφορά στον ρόλο του Κοινωνικού Λειτουργού, κυρίως, ως Επιμελητής Ανηλίκων. Για το λόγο αυτό είναι σκόπιμο να σημειωθεί ότι, δεν πρέπει να προκαλείται σύγχυση ανάμεσα στους Επιμελητές Ανηλίκων και τους Κοινωνικούς

<sup>1</sup> Τρωϊάνου Αγλαΐα – Λουλά: «Ο ανήλικος παραβάτης και η δική του» Ανάπτυχο από το Νο Β τομλ 30, τευχ. 4/1982, Αθήνα 1982



Λειτουργούς (λόγο της ομοιότητας του ουσιαστικού τους έργου), οι οποίοι διαφέρουν σε πολλά σημεία, αλλά συνδέονται μεταξύ τους με συνεργατική σχέση.

Ο θεσμός του επιμελητή Ανηλίκων εμφανίζεται σχεδόν συγχρόνως με την ίδρυση και σύσταση των Δικαστηρίων Ανηλίκων. Η συμβολή του στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης μέσα στα πλαίσια της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής είναι μεγάλη. Ο βοηθητικός αρχικά ρόλος του μετατρέπεται μετέπειτα σε πρωταρχικό, αφού ως άμεσος και κύριος Συνεργάτης του Δικαστηρίου Ανηλίκων συμπράττει στην προεργασία της υποθέσεως και γίνεται παράγοντας και στη δίκη του νεαρού κατηγορούμενου, (Α. Τρωϊάνου, Ανάτυπο από το Νο Β τομ. 30, Τευχ. 4/1982, σελ. 387).

Στα καθορισμένα από το νόμο καθήκοντα του ανήκει: <sup>77</sup>.

- Η διενέργεια της κοινωνικής έρευνας
- Η άσκηση του κυριότερου αναμορφωτικού μέτρου της επιμέλειας Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων, και
- Η επιτήρηση στα πλαίσια της «προστατευτικής επιβλέψεως».

Γενικότερα φέρνει το μεγαλύτερο βάρος στην αντιμετώπιση της λεγόμενης εγκληματικότητας ανηλίκων, τόσο στην πρόληψη όσο και στην καταστολή της. Στην άσκηση των αρμοδιοτήτων του ο Επιμελητής Ανηλίκων ασχολείται με την ανθρώπινη συμπεριφορά και τις ανθρώπινες σχέσεις, χρησιμοποιώντας τις βασικές αρχές της ψυχολογίας (και της Κ.Ε. όταν πρόκειται για Κοινωνικούς Λειτουργούς που εργάζονται ως Επιμελητές Ανηλίκων). Χωρίς την παρουσία του θα ήταν ανέφικτη η εκπλήρωση του σκοπού των Δικαστηρίων Ανηλίκων, το όλο δε σύστημα της ειδικής σωφρονιστικής μεταχείρισεως των νεαρών παραβατών ανεφάρμοστο αν ληφθεί μάλιστα υπόψη ότι το σύστημα αυτό στηρίζεται στην εξωϊδρυματική κυρίως μεταχείριση, με την οποία ασχολείται ο Επιμελητής. <sup>1</sup>

Όπως ήδη αναφέρθηκε η ουσιαστική του εργασία διακρίνεται σε δύο στάδια στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους και αλληλοεξαρτώμενα:

A) Το διαγνωστικό που αποβλέπει στη διερεύνηση της προσωπικότητας και των συνθηκών διαβιώσεως (οικογενειακών, επαγγελματικών, κοινωνικών κλπ) και

B) Το αναμορφωτικό που αποβλέπει στην υποβοήθηση επιλύσεως των προβλημάτων, στην κοινωνικοποίηση του ανήλικου κλπ.

- Επιπλέον, με την βοήθεια των Επιμελητών, ο Δικαστής σχηματίζει πλήρη, κατά το δυνατόν εικόνα της προσωπικότητας του ανήλικου και συγκεντρώνει τα απαραίτητα

<sup>1</sup> Τρωϊάνου Αγγαία – Λουλά: «Ο ανήλικος παραβάτης και η δικη του» Ανάτυπο από το Νο Β τομλ 30, τευχ. 4/1982, Αθήνα 1982

στοιχεία (ψυχολογικά, βιολογικά, εγκληματολογικά, οικογενειακής και επαγγελματικής καταστάσεως του) προκειμένου να επιβάλει το καταλληλότερο για κάθε περίπτωση αντικοινωνικής εκδηλώσεως, μέτρο.

- Μέσω του Επιμελητή υλοποιείται και πραγματοποιείται το έργο της αναμορφώσεως. Λέγοντας, αναμόρφωση εννοούμε την «διεργασία» εκείνη, η οποία θεωρείται απαραίτητη για να αναπροσαρμοστεί κοινωνικά ο ανήλικος, να επανέλθει εντός της κοινωνίας, στην οποία ανήκει και να επαναλειτουργήσει ως μέλος της. Σημειώτεον ότι η μετατροπή των αντικοινωνικών τάσεων σε κοινωνικές διαθέσεις μόνο μέσα από κατάλληλη διαπαιδαγώγηση και θεραπευτική – αναμορφωτική μεταχείριση είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί. Προς το σκοπό τούτο χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι και τεχνικές όπως συνεντεύξεις με τον ανήλικο, τους γονείς – Κοινωνική Εργασία με Άτομα – Κοινωνική Εργασία με την Οικογένεια – Κοινοτική Εργασία με την Κοινότητα. Οι μέθοδοι αυτοί χρησιμοποιούνται από τους Επιμελητές, τουλάχιστον τους προερχόμενους από τον κλάδο σπουδών της Κοινωνικής Εργασίας.

- Η όλη εργασία κινείται εντός των πλαισίων μιας επαγγελματικής σχέσης κατά την οποία ο Επιμελητής θέτει τις γνώσεις του στην υπηρεσία του ανηλίκου. Προσπαθεί να εντοπίσει τις ανάγκες του ανηλίκου και τον υποβοηθάει και τον καθοδηγεί στην αυτογνωσία του, κινούμενος πάντα μέσα στα πλαίσια του νόμου (δεοντολογία του επαγγέλματος).<sup>82</sup>.

- Στην επιτυχία όμως της όλης εργασίας συντελεί, πλην των λοιπών ικανοτήτων και το στοιχείο της πείρας.

- Πρέπει να σημειωθεί ότι, τόσο κατά την διενέργεια της κοινωνικής έρευνας, όσο και κατά την άσκηση της επιμέλειας, παρατηρούμε πως η καθ' ουσία εργασία ή ενέργειες του Επιμελητή, είναι γνωστές από την «Κοινωνική Εργασία» ως:

**A) Μελέτη:** ( η ανεύρεση γεγονότων)

**B) Διάγνωση:** ( η σκέψη και οργάνωση γεγονότων σε μια ερμηνεία με νόημα και σκοπό).

**Γ) Θεραπεία:** (Η εφαρμογή των συμπερασμάτων σχετικά με τον τρόπο που θα δράσει ο Επιμελητής επί του προβλήματος).

- Προς πραγματοποίηση του σκοπού της πρώτης φάσεως ο Επιμελητής, ο οποίος έχει αναλάβει τη συγκεκριμένη περίπτωση ανηλίκου, κάνει επισκέψεις κατ' οίκον, ενδεχομένως και στο σχολείο και την εργασία του, ερχόμενος σε επαφή δια απ' ευθείας επικοινωνία με τα πρόσωπα που έχουν οποιαδήποτε μ' αυτόν σχέση. Γενικά, εξετάζει οτιδήποτε θα συμβάλλει στη συλλογή των απαραίτητων στοιχείων για την εξαγωγή ορθών

συμπερασμάτων. Οι πηγές από τις οποίες προέρχονται οι πληροφορίες πρέπει να αναφέρονται στις εκθέσεις και τα ατομικά δελτία των Επιμελητών, (τα οποία είναι απόρρητα), με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι δυνατή η αντικειμενική παρουσία της εικόνας της όλης καταστάσεως. Η προσπάθεια της πρώτης φάσεως αποβλέπει, στη διευκόλυνση της ερμηνευτικής διάγνωσης. .

Η ανωτέρω διεργασία συντελείται με συζητήσεις συνεντεύξεις μεταξύ Επιμελητού και ανηλίκου ή των οικείων το, οι οποίες πραγματοποιούνται στην οικία του ανηλίκου ή τα γραφεία της Υπηρεσίας. Απαραίτητη, βέβαια είναι η κατ' οίκον επίσκεψη, για την καλύτερη διαπίστωση της γενικής εικόνας και της ατμόσφαιρας του οικογενειακού κλπ. Περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο διαβιώνει ο ανήλικος και αν συνεχεία ωφέλιμο κρίνεται να συντελεστεί κάποια συνάντηση συνέντευξη στο γραφείο της Υπηρεσίας, (χάρη του κύρους αυτής για ψυχολογικούς λόγους). Μέσα από τις συναντήσεις – συνεντεύξεις αυτές, ο Επιμελητής αποβλέπει στην διαπίστωση, κατά το δυνατόν, των κυρίων αιτιών και σκοπών της αντικοινωνικής συμπεριφοράς που εκδηλώνει ο ανήλικος.

Καταβάλλεται δε προσπάθεια ανεύρεσης του καταλληλότερου μέτρου για την συγκεκριμένη περίπτωση, το οποίο και προτείνει στις εκθέσεις του ο Επιμελητής <sup>1</sup>.

Την διαγνωστική φάση ακολουθεί η θεραπευτική αναμορφωτική. Εάν το προτεινόμενο και εν συνεχεία επιβεβλημένο μέτρο, είναι η επιμέλεια, αρχίζει η αναμορφωτική εργασία του Επιμελητή.

Γενικά, έχει επικρατήσει η άποψη ότι η επιμέλεια είναι μια διαδικασία καθοδηγήσεως και κατευθύνσεως της συμπεριφοράς του υπό επιμέλεια τελούντος ανηλίκου με τη βοήθεια της Τεχνικής των εντατικών συνεντεύξεων. Η φυσική εξέλιξη της επιμέλειας είναι, είτε άρση αυτής, εάν υπήρξε βελτίωση, είτε η εισαγωγή του ανηλίκου σε κατάλληλο ίδρυμα, εάν εμφανίσθηκε σοβαρή επιδείνωση. Επομένως, το έργο του Επιμελητή τερματίζεται με βάση την «καλή» ή «κακή» εξέλιξη του ανηλίκου.<sup>2</sup>

Ο Επιμελητής Ανηλίκων εκτός από την ένδικη παραβατικότητα των ανηλίκων – δηλαδή την καταστολή της εγκληματικότητας – ασχολείται και με την πρόληψή της. Εμφανίζει επομένως δυο τομείς αρμοδιότητας στις υποθέσεις που τον απασχολούν:

- Το δικαστικό τομέα που χαρακτηρίζεται από την τέλεση αδικήματος και επιλαμβάνεται η Υ.Ε.Α. βάσει των διατάξεων του Π.Κ. και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και

<sup>1</sup> Τρωϊάνου Α. Λ.: «Η Υπηρεσία Επιμελητών των Δικαστηρίων Ανηλίκων εν Ελλάδι», Αθήνα 1977

<sup>2</sup> Τρωϊανού Α.Λ.: «Ο ανήλικος παραβάτης και η δίκη του», Έντυπο από Νο Β τομ.30, Τεύχος 4/1982, Αθήνα 1982

- Το διοικητικό τομέα με Υπουργική απόφαση, για τις απαραίτητες μελλοντικές ενέργειες (βάσει του ειδικού ν. 2724/1940 για ένα νεαρό άτομο που βρίσκεται σε κατάσταση «ηθικού κινδύνου»).

Ο Κοινωνικός ρόλος, σε μερικές περιπτώσεις ακόμη και η ύπαρξη, της ειδικής αυτής Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων και των οργάνων της, που ιδρύθηκε στη χώρα μας το 1954, δεν είναι ιδιαίτερα γνωστός. Οι πρώτοι έμμισθοι Επιμελητές της προσλήφθηκαν το 1958 και έγιναν δημόσιοι υπάλληλοι το 1976. Σήμερα είναι περίπου 140 σ' όλη την Ελλάδα και καλύπτουν μέρος μόνο των αναγκών των Δικαστηρίων Ανηλίκων που προβλέπονται σε κάθε Πρωτοδικείο.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

### 3.1. Συμπεράσματα

Καταρχήν για τους έφηβους που είναι σε «ηθικό κίνδυνο» η απαράδεκτη τοποθέτησή τους σε κατάσταση αγωγής, βάσει αναχρονιστικών διατάξεων που ισχύουν πάνω από μισό αιώνα και απλώς τροφοδοτούν την ύπαρξη τέτοιων ιδρυμάτων, θα πρέπει να καταργηθεί. Η λειτουργία τους θα πρέπει να αντικατασταθεί από μια ρεαλιστική πολιτική για τους ανηλικούς και τα προβλήματά τους, με παράλληλη οργάνωση στον τομέα της πρόνοιας. Οι έφηβοι αντίθετα που εκδηλώνουν εγκληματική συμπεριφορά θα πρέπει να αντιμετωπίζονται όχι επιφανειακά, παρά μέσα από την πραγματική διάσταση των προβλημάτων τους.

Η παραβατικότητα των ανηλικών έχει περισσότερο περιστασιακό χαρακτήρα και δεν χρειάζεται ποινικές επεμβάσεις. Τα κίνητρά τους βασίζονται συχνά στην περιέργεια, το μιμητισμό, το παιχνίδι, την ανοησία, τη ζωηρότητα, την επιθυμία για περιπέτεια, τα αστεία κλπ. Ενσυνείδητα ή ασυνείδητα επιδιώκουν τις περισσότερες φορές γόητρο, αναγνώριση, αποδοχή στην ομάδα που τους εκφράζει. Μέσα από την εγκληματική συμπεριφορά αναζητούν συχνά κινδύνους, χωρίς να παραβλέπουν τις πιο πολλές φορές τη σημασία τους. Αυτό μπορεί κανείς να το παρατηρήσει τόσο στις παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, όσο και στη σχέση τους με το αλκοόλ και τις τοξικές ουσίες.

Δεν πρέπει να παραγνωρίζει κανείς ότι η εγκληματικότητα των ανηλικών ως κοινωνικό φαινόμενο, αποτελεί σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι στους ενήλικους, καθρέφτη των κοινωνικών συνθηκών, διότι ο έφηβος εκτίθεται υπερβολικά σε επιδράσεις του περιβάλλοντος. Η υπερεμφάνιση της νεανικής εγκληματικότητας είναι ένδειξη για ένα κλίμα με ελάχιστες αξίες και ανεπάρκεια σε πολιτισμικά, κοινωνικά μέτρα και έλεγχο.<sup>123</sup> Η διαμόρφωσή της γίνεται βάσει προτύπων συμπεριφοράς από ομάδες ανηλικών, από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και από τον κόσμο των ενηλικών τα οποία μεταβιβάζονται με τη μίμηση. Ο τρόπος εκδήλωσής της και οι συνέπειές της είναι λιγότερο σοβαρές από την εγκληματικότητα των ανηλικών. Δεν είναι επίσης τυχαίο ότι συχνά οι πράξεις τους παραμένουν στο στάδιο της απόπειρας. Ο ελλιπής σχεδιασμός σε σχέση με τους ενήλικους πριν από την εγκληματική πράξη οδηγεί σε ευκολότερη ανακάλυψή τους και σε απόδειξη της ενοχής τους.<sup>124</sup> Λόγω ακριβώς της παρορμητικότητας που χαρακτηρίζει την εφηβική ηλικία και της παροδικότητας του φαινομένου της εγκληματικότητας των εφήβων, η ουσιαστικότερη ενασχόληση με τον τομέα της καταστολής και όχι της πρόληψης θα έχει καταστροφικές συνέπειες γι' αυτούς.

Θα πρέπει να καταργηθούν τα αναχρονιστικά νομοθετήματα, εξυπηρετούσαν άλλους σκοπούς σε παλαιότερες εποχές, να γίνει προσπάθεια ενοποίησης του δικαίου ανηλίκων στο σύνολό του να επανεξεταστεί το συνολικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης, να ανεβεί το όριο της ποινικής ευθύνης (από τη συμπλήρωση του 14<sup>ου</sup> έτους ενδεχομένως) και της ποινικής ενηλικότητας (με τη συμπλήρωση του 21<sup>ου</sup> έτους). Θα πρέπει επίσης να επιδιωχθεί η αποποινικοποίηση ορισμένων συμπεριφορών που αποδίδονται σε άτομα εφηβικής ηλικίας (όπως για παράδειγμα οι παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας) να διαφοροποιηθεί η διαδικασία δικαιωμάτων του ανηλίκου σε όλες τις φάσεις του συστήματος και να καταργηθεί η προσωρινή κράτηση σε εφήβους. Τέλος θα πρέπει να επιδιωχθεί η αποφυγή κυρώσεων στερητικών της ελευθερίας, και να αντικατασταθούν από εναλλακτικούς τρόπους κύρωσης διεθνώς δοκιμασμένους, σε ένα γενικότερο πλαίσιο πρόνοιας.

Η αναστολή της ποινής υπό δοκιμασία, με την επίβλεψη και καθοδήγηση ενός κατάλληλου οργάνου, η επιβολή χρηματικής ποινής και σε περίπτωση αδυναμίας πληρωμής η μετατροπή της από το δικαστήριο σε παροχή κοινωνικής εργασίας, η καθιέρωση της κοινωφελούς εργασίας, η προσωρινή τοποθέτηση του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια και σε εξαιρετικές περιπτώσεις ο εγκλεισμός για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα σε ανοικτό κατάστημα κράτησης, ειδικά διαμορφωμένο με καθεστώς ημιελευθερίας, θα έπρεπε ίσως να έρθουν και στον ελληνικό χώρο, αφού προηγουμένως ερευνηθούν τα προβλήματα και οι ανάγκες της ελληνικής πραγματικότητας.

Θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι μόνο μέσα από το πρίσμα της προστασίας της παιδικής ηλικίας και της εφηβείας, και σίγουρα όχι με την καταστολή, θα μπορέσουμε να παρέμβουμε ουσιαστικά στα προβλήματά τους. Με αυτόν τον τρόπο εξάλλου θα καταστεί δυνατό να απομακρυνθούν οι στιγματιστικές συνέπειες της εμπλοκής του ανηλίκου στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Κυρίως όμως θα αποφευχθεί η περιθωριοποίησή του, καθώς και η υιοθέτηση μιας σταθερής και μόνιμης αντικοινωνικής συμπεριφοράς, που μάλλον περισσότερα προβλήματα σωρεύουν, τόσο στα ίδια τα νεαρά άτομα όσο και στη συνολική κοινωνική οργάνωση.

123) Hellmer J. Jugendkriminalital 4, Aufl , Luchterhand, Neuwred, Darmstadt 1978:3

124) Kreuzer A. Jugend Kriminalitat, in: Kaiser G. Krcuer HJ Sack F. Schellhoss H. CHrsg Kleives Kriminologisches Worterbuck. 2 AUFL, C.F. Muller, Heidelberg 1985:166.

### 3.2. Προτάσεις

Είναι γνωστό σε όλους ότι στην προσπάθεια καταπολέμησης και περιορισμού της παραβατικότητας των ανηλίκων πρωταρχική σημασία και σπουδαιότητα έχει η πρόληψη. Όμως στον τόπο μας δεν δόθηκε μέχρι σήμερα η βαρύτητα που θα έπρεπε στον νευραλγικό αυτό τομέα της προληπτικής πολιτικής.

Στα πλαίσια της ενότητας αυτής, θα γίνει αναφορά σε μια σειρά από μέτρα που ίσως μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικά στο καυτό πρόβλημα της πρόληψης της παραβατικότητας των ανηλίκων στον ελλαδικό χώρο.

Από τα προτεινόμενα μέτρα, αλλά είναι γενικότερης σημασίας και αποβλέπουν στην προστασία της νεότητας από ηθικούς και κοινωνικούς κινδύνους, και άλλα στοχεύουν ειδικότερα στην πρόληψη ανάπτυξης αντικοινωνικών τάσεων και παραβατικής συμπεριφοράς σε «ευπαθείς», «ευάλωτους» και γενικά σε βρισκόμενους σε ηθικό κίνδυνο ανηλίκους.

Τα προτεινόμενα μέτρα είναι:

**Οι Εταιρίες Προστασίας Ανηλίκων**, με τη μορφή και τον τρόπο με τον οποίο είναι συστημένες έχουν ατονήσει. Είναι γνωστό πως στις περισσότερες επαρχίες βρίσκονται σε τελεία αδράνεια και οι πιο πολλές υπολειτουργούν. Μόνο η αναβάθμιση και ριζική αναδιάρθρωση του θεσμού θα μπορούσε να συμβάλει στο έργο της πρόληψης. Διότι η κάθε Ε.Π.Α. σαν νομικό πρόσωπο θα μπορούσε να διοργανώνει διαλέξεις, δημόσιες συζητήσεις, επιμορφωτικά σεμινάρια, να ιδρύει σταθμούς περίθαλψης απροστάτευτων ανηλίκων και ακόμη να διατηρεί κάποιο εργαστήριο απασχόλησης ή κέντρο ψυχαγωγίας ανηλίκων.<sup>1</sup>

Αν το Υπουργείο Δικαιοσύνης διατηρήσει τις Ε.Π.Α. στο τωρινό τους σχήμα θα πρέπει να γίνουν διάφορες προσθήκες και τροποποιήσεις, προκειμένου να προσφέρουν έργο και να συμβάλλουν όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερα στον τομέα της πρόληψης. Οι κυριότερες είναι:<sup>2</sup>

- Νέος Νόμος πλαίσιο με ακριβή καθορισμό του αντικειμένου.
- Οργανισμός με οργανικές θέσεις υπαλλήλων και διαφόρων αρμοδιοτήτων
- Αυτεπάγγελτη ανάληψη περιπτώσεων

<sup>1</sup> Δημήτριος Δημηνός, Δικηγόρος, Επιμελητής Ανηλίκων Κατερίνης, από το Συμπόσιο με θέμα: «Πρόληψη και αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων, επανεκπαίδευση - ένταξη», Αθήνα 14-16 Οκτωβρίου 1988, Εκδ. Σάκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1990

<sup>2</sup> Από την Κοιν. Λειτουργό Ιωάννα Παπάζογλου - Γαλετάκη, «Εταιρία Προστασίας Ανηλίκων Αθηνών», Περιοδικό : Κοινωνική Εργασία, τεύχος 7<sup>ο</sup> Αθήνα 1987,

- Η άρση του απορρήτου των κοινωνικών λειτουργών, όταν πρόκειται για περιπτώσεις που συγχρόνως επιλαμβάνεται και η Δικαιοσύνη, που πρέπει να ενημερωθεί αντικειμενικά και σε βάθος.

- Οργάνωση ενημέρωσης και διαφώτισης πάνω στα αίτια που δημιουργούν την αντικοινωνικότητα των νέων.

- Μόνιμη εξασφάλιση πόρων.

**Η συνεργασία του Επιμελητή Ανηλίκων με διάφορα σοβαρά και έμπιστα άτομα,** που προσφέρονται να βοηθήσουν εθελοντικά στο έργο της καταπολέμησης της παιδικής εγκληματικότητας.

Τα άτομα αυτά να είναι ιδιώτες, κυρίως συνταξιούχοι εκπαιδευτικοί ή άλλου είδους επαγγελματίες, που να αναλαμβάνουν μετά από σχετική κατάρτισή τους από το τοπικό Επιμελητή Ανηλίκων να επιτηρούν μια συγκεκριμένη συνοικία ή ένα χωρίο στο οποίο κατοικούν και να ενημερώνουν αμέσως την Υπηρεσία για κάποιο ανήλικο που βρίσκεται σε ηθικό κίνδυνο ή εμφανίζει έντονη αντικοινωνική συμπεριφορά.

Θα γίνεται η απαιτούμενη κοινωνική έρευνα από τον Επιμελητή και θα ακολουθεί παρακολούθηση της περίπτωσης σε συνεργασία με τον εθελοντή, ο οποίος θα έχει κατά κάποιο τρόπο την ιδιότητα του μόνιμου τοπικού επιτηρητή.

Μια με δύο φορές το χρόνο ή το εξάμηνο, ανάλογα θα γίνεται συγκέντρωση όλων αυτών των εθελοντών με την πρωτοβουλία του Επιμελητή Ανηλίκων και του Προέδρου της Ε.Π.Α., στην οποία θα ανταλλάσσονται γνώμες, θα ενημερώνονται και θα καταρτίζονται στον τρόπο αντιμετώπισης των προβλημάτων που συναντούν.

**Τη σύσταση του ειδικού κεντρικού φορέα προστασίας της νεότητας από πάσης φύσεως ηθικούς κινδύνους του περιβάλλοντος προτείνει ο Δημήτριος Δημηνάς (1988).<sup>90</sup>**

Πρόκειται για τη σύσταση ενός συλλογικού οργάνου, που θα απαρτίζεται από εκπροσώπους των αρμοδίων για την νεότητα Υπουργείων (Ν. Γενιάς, Δικαιοσύνης, Παιδείας, Κοινωνικής Πρόνοιας, Εργασίας κλπ) στο οποίο θα πρέπει να συμμετέχουν οπωσδήποτε και άτομα (υπάλληλοι) που έχουν ασχοληθεί ενεργά και για πολλά χρόνια με τα προβλήματα των ανηλίκων, όπως π.χ. Επιμελητές Ανηλίκων, Κοινωνικοί Λειτουργοί, Εκπαιδευτικοί, Αστυνομικοί κλπ.

Το όργανο θα συνέρχεται σε τακτά χρονικά διαστήματα και θα ασχολείται συστηματικά και σφαιρικά με όλα τα συναφή προβλήματα των ανηλίκων που δημιουργούνται απ' τις δυσμενείς – αρνητικές επιδράσεις του οικογενειακού και ευρύτερου κοινωνικού



περιβάλλοντος μέσα στο οποίο διαβιούν, προκειμένου να λαμβάνονται άμεσα μέτρα, που θα κατατείνουν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των νέων και πρόληψη της παραβατικής συμπεριφοράς.

**Η σύσταση, αναλόγων με το παραπάνω όργανο, νομαρχιακών συλλογικών οργάνων, που θα απαρτίζεται από εκπροσώπους των αρμοδίων για την νεότητα τοπικών φορέων, που θα ασχολείται ειδικά με την αντιμετώπιση των συναφών προβλημάτων των νέων κάθε επιμέρους νομού.**

Η λειτουργία των τοπικών αυτών οργάνων θα συμβάλλει στη μελέτη των ειδικότερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ανήλικοι μιας συγκεκριμένης περιφέρειας και στην προώθησή τους για αντιμετώπιση από τον κεντρικό φορέα προστασίας της νεότητας.

Σ' ένα τέτοιο τοπικό όργανο, θα πρέπει να μετέχουν, εκτός από τους αρμόδιους εκπροσώπους των νομαρχιακών υπηρεσιών και της τοπικής αυτοδιοίκησης, ένας εκπρόσωπος της Εκκλησίας και οι εκπρόσωποι των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων, της Ε.Π.Α. και Υ.Ε.Α., των μαθητικών συμβουλίων και κοινοτήτων και των ιδιόκτητων λεσχών, κινηματογράφων και γενικά κέντρων διασκέδασης ανηλίκων, για μια ολοκληρωμένη εξέταση και αντιμετώπιση των προβλημάτων των ανηλίκων της συγκεκριμένης περιοχής.<sup>1</sup>

**Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τύπος, ραδιόφωνο και ιδίως η τηλεόραση, θα μπορούσαν άριστα να συμβάλλουν στο έργο της πρόληψης της παραβατικότητας των ανηλίκων. Πρέπει να προβάλλονται κατάλληλες εκπομπές και ταινίες που να επιδρούν θετικά στη διαμόρφωση της προσωπικότητας των ανηλίκων. Να παρέχουν ερεθίσματα και εναύσματα τέτοια, ώστε να αναπτύσσουν οι νέοι αξιόλογες δραστηριότητες (παιχνίδι, αθλητισμός, μουσική, τραγούδι, θέατρο, εκδρομές, συμμετοχή στα κοινά, ανακύκλωση κ.α.).**

Η καθιέρωση τακτικών ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών που θα έχουν στόχο την πρόληψη της εγκληματικότητας των ανηλίκων τον τόπο μας και η συμμετοχή κατάλληλου εκπροσώπου του Υπουργείου Δικαιοσύνης στον καταρτισμό προγραμμάτων και έλεγχο των τηλεοπτικών εκπομπών, θα συνέβαλε ουσιαστικά στον περιορισμό της παραβατικότητας των ανηλίκων.

---

<sup>1</sup> Δημήτριος Δημηνός, Δικηγόρος, Επιμελητής Ανηλίκων Κατερίνης, από το Συμπόσιο με θέμα: «Πρόληψη και αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων, επανεκπαίδευση - ένταξη», Αθήνα 14-16 Οκτωβρίου 1988, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1990

- 77) Δημήτριος Δημηνός, Δικηγόρος, Επιμελητής Ανηλίκων Κατερίνης, από το Συμπόσιο με θέμα: «Πρόληψη και αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων, επανεκπαίδευση - ένταξη», Αθήνα 14-16 Οκτωβρίου 1988, Εκδ. Σάκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, σελ. 537, 538

**Ο έλεγχος των δημοσίων θεαμάτων και κέντρων ψυχαγωγίας είναι σχεδόν ανύπαρκτος στον τόπο μας. Και όταν τυχόν, σποραδικά, γινόταν ή γίνεται τέτοιος έλεγχος, είναι χωρίς ουσιαστικά αποτελέσματα.**

Κανένας περιορισμός και κανένα ουσιαστικό μέτρο ελέγχου δεν λαμβάνεται για τα πάσης φύσης κέντρα ψυχαγωγίας, όπου συχνάζουν ανήλικοι, και τα οποία, λειτουργούν με διάφορες μορφές και ονομασίες (Pub, Bar, Club Disco κ.α.), προσφέρουν πάσης φύσεως οινοπνευματώδη ποτά, μέσα σε ανθυγιεινή και ψυχοφθόρα πολλές φορές ατμόσφαιρα, μέχρι τις πρωινές ώρες, στα ανυποψίαστα ανήλικα νιάτα, οδηγώντας τα σταδιακά στη φθορά. Οι κίνδυνοι, που εγκυμονούν για τους ανηλίκους πολλά από τα ανεξέλεγκτα αυτά κέντρα, στα οποία, όμως είναι γνωστό, συχνάζουν μαζί με τα παιδιά και ενήλικες (κάποιοι από αυτούς εγκληματικοί και ανώμαλοι τύποι, είναι γνωστοί. Πρέπει κάποτε να ενεργοποιηθούν οι υπάρχοντες σχετικοί νόμοι, να βελτιωθούν και να θεσμοθετηθούν, όπου υπάρχουν κενά, προκειμένου με την αυστηρή εφαρμογή τους να συμβάλλουν στην πρόληψη των ανηλίκων από διάφορους κινδύνους (έγκλημα, πορνεία, ναρκωτικά κ.α.).

Να προσφερθούν απ' την άλλη μεριά υγιή κέντρα ψυχαγωγίας Νέων, Γυμναστήρια και Μαθητικά Στέκια με τη φροντίδα του Κράτους, των Δήμων, της Εκκλησίας και των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων.

**Κατάλληλες ομιλίες και συζητήσεις πάνω σε θέματα πρόληψης, αλλά και γενικότερα των προβλημάτων της εφηβείας, που μπορούν να γίνονται από ειδικούς (Επιμελητές - Κοινωνικούς Λειτουργούς κλπ) στα σχολεία μέσα στα πλαίσια των πολιτιστικών εκδηλώσεων. Με τη συνεργασία των αρμοδίων Υπουργείων, Δικαιοσύνης, Κοινωνικής Πρόνοιας και Παιδείας, υπάρχει δυνατότητα καταρτίσεως προγράμματος τέτοιας ειδικής επιμόρφωσης των μαθητών, αλλά ακόμη και των εκπαιδευτικών.**

#### **Η τοποθέτηση Κοινωνικών Λειτουργών στα σχολεία.**

Η καθιέρωση της Κοινωνικής Εργασίας στην εκπαίδευση δεν έχει γίνει πραγματικότητα στη χώρα μας, παρά τη νομοθετική ρύθμιση από το 1978 για χρησιμοποίηση Κοινωνικών Λειτουργών στα σχολεία. Τα κοινωνικά προβλήματα όμως αυξάνονται και η χρησιμοποίηση ειδικών είναι μια διαπιστωμένη ανάγκη. Η εκπαίδευση εκσυγχρονίζεται. Μέσα

στον εκσυγχρονισμό της πρέπει επιτέλους να ενταχθεί και καθιερώσει στην πράξη του θεσμού των Σχολικών Κοινωνικών Λειτουργιών.

Στην πρωτοβάθμια και γενικά στην εκπαίδευση, Κοινωνική Εργασία δεν σημαίνει μόνο «βοήθεια» στους μαθητές με προβλήματα όπως πολλοί μπορεί να νομίζουν. Σημαίνει πάνω απ' όλα πρόληψη: εργασία με όλους τους μαθητές και γονείς, ξεκινώντας έγκαιρα όταν ακόμα το παιδί φοιτά στο Δημοτικό σχολείο. Η περιοχή δράσης του Σχολικού Κοινωνικού Λειτουργού είναι εκτεταμένη. Θα πρέπει να εργασθεί με εκπαιδευτικούς με γονείς, μαθητές και τους φορείς της κοινότητας.

Ο προληπτικός χαρακτήρας του Κοινωνικού Λειτουργού στο σχολείο θα πρέπει να θεωρείται δεδομένος. Διότι ο πληθυσμός του σχολείου αποτελεί μια μικρογραφία της κοινωνίας: όλα τα παιδιά, άσχετα από κοινωνικό – οικονομικές συνθήκες, περνάνε από εκεί. Έτσι, είναι ευκολότερη η διαπίστωση των παρεκκλίσεων από το φυσιολογικό, με γνώμονα τα επίπεδα του συγκεκριμένου περιβάλλοντος.

Με το Ν.Δ. 195/74 και το Π.Δ. 891/78 ορίζεται το αντικείμενο εργασίας των Κοινωνικών Λειτουργιών στην εκπαίδευση<sup>1</sup>.

**Αναγκαία κρίνεται επίσης η δημιουργία και λειτουργία ειδικής Αστυνομίας νέων,** στελεχωμένης από πρόσωπα με ειδική επιμόρφωση στα θέματα των νέων και κυρίως από γυναίκες, που η ψυχοσύνθεσή τους ταιριάζει περισσότερο στην άσκηση των καθηκόντων αυτών. Οι ειδικοί αυτοί αστυνομικοί θα πρέπει να συνεργάζονται στενά και να βοηθούν στο έργο τους ειδικούς επιμελητές ανηλίκων, κοινωνικούς λειτουργούς και τους κοινωνικούς φορείς που είναι επιφορτισμένοι με την ειδική μεταχείριση που απαιτείται και κρίνεται απολύτως αναγκαία να εφαρμόζεται για τους νέους ανθρώπους. Αξίζει να σημειωθεί, ότι με τη δημιουργία του ειδικού αυτού Σώματος οι νέοι (παιδιά, έφηβοι και μετέφηβοι) θα αντιμετωπίζονται πλέον με ειδικό τρόπο και θα παύσει στο μέλλον το φαινόμενο της ανορθόδοξης και αδέξιας, μερικές φορές, αντιμετώπισης των νέων από τα όργανα της τάξης που στερούνται ειδικών γνώσεων για την ορθή αντιμετώπιση του θέματος αυτού.<sup>94</sup>

**Η δημιουργία Συμβουλευτικών Σταθμών Νέων και Γονέων,** καθώς και η περιοδική έστω λειτουργία Σχολών Γονέων σε κάθε επαρχία. Κρίνεται αναγκαία η δημιουργία και ανάπτυξη τέτοιων συμβουλευτικών προγραμμάτων από ειδικευμένους παιδοψυχολόγους,

<sup>1</sup> Μαρία Σουρουπά – Ασημακοπούλου, Επικ Καθηγ. «Η κοινωνική εργασία στη πρωτοβάθμια εκπαίδευση – Ένα Πειραματικό Πρόγραμμα στα πλαίσια της εκπαίδευσης σπουδαστών του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Αθηνών» εκλογή τευχ. 94, 1992 σελ. 204, 205

κοινωνικούς λειτουργούς κ.α. που θα προσπαθήσουν να βοηθήσουν και να καταλάβουν τις διάφορες μορφές σκέψεων και συμπεριφορών, αλλά και να ενημερώνουν τους νέους και τους γονείς σε όλα εκείνα τα θέματα που τους αφορούν, προς αποφυγή επικίνδυνων καταστάσεων.

Κύριος στόχος των σταθμών αυτών θα είναι η πρόληψη μέσα στην οικογένεια, προκειμένου να προωθηθεί η ανάπτυξη αντικοινωνικών στάσεων και συμπεριφορών, είναι η πιο αποτελεσματική τακτική που διαθέτουν οι γονείς. Για παράδειγμα ξέρουμε ότι η ηθική και κοινωνική συνείδηση ενισχύονται μέσα από:

1. ισχυρούς δεσμούς στοργής και σεβασμού ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά
2. σταθερές ηθικές απαιτήσεις των γονιών προς τα παιδιά τους.
3. συνεπή χρήση κυρώσεων
4. τεχνικές τιμωρίας που είναι περισσότερο ψυχολογικές παρά σωματικές (π.χ. απειλές, αρνητικές αξιολογήσεις).
5. εντατική χρήση επιχειρημάτων και ερμηνειών (οι λεγόμενες επαγωγικές μέθοδοι).
6. παροχή ευκαιριών για υπεύθυνες δραστηριότητες.

**Η Εκκλησία** επίσης, καλείται να συμβάλλει με τις ακατάλυτες πνευματικές δυνάμεις που διαθέτει, στην επιβοήθηση της επίλυσης των σύγχρονων προβλημάτων των ανηλίκων. Για τους έφηβους που είναι σε «ηθικό κίνδυνο» η απαράδεκτη τοποθέτησή τους σε κατάσταση αγωγής, βάσει αναχρονιστικών διατάξεων που ισχύουν πάνω από μισό αιώνα και απλώς τροφοδοτούν την ύπαρξη τέτοιων ιδρυμάτων, θα πρέπει να καταργηθεί. Η λειτουργία τους θα πρέπει να αντικατασταθεί από μια ρεαλιστική πολιτική για τους ανηλίκους και τα προβλήματά τους, με παράλληλη οργάνωση στον τομέα της πρόνοιας. Οι έφηβοι αντίθετα που εκδηλώνουν εγκληματική συμπεριφορά θα πρέπει να αντιμετωπίζονται όχι επιφανειακά, παρά μέσα από την πραγματική διάσταση των προβλημάτων τους.

Η παραβατικότητα των ανηλίκων έχει περισσότερο περιστασιακό χαρακτήρα και δεν χρειάζεται ποινικές επεμβάσεις. Τα κίνητρά τους βασίζονται συχνά στην περιέργεια, το μιμητισμό, το παιχνίδι, την ανοησία, τη ζωνηρότητα, την επιθυμία για περιπέτεια, τα αστεία κλπ. Ενσυνείδητα ή ασυνείδητα επιδιώκουν τις περισσότερες φορές γόητρο, αναγνώριση, αποδοχή στην ομάδα που τους εκφράζει. Μέσα από την εγκληματική συμπεριφορά αναζητούν συχνά κινδύνους, χωρίς να παραβλέπουν τις πιο πολλές φορές τη σημασία τους. Αυτό μπορεί κανείς να το παρατηρήσει τόσο στις παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, όσο και στη σχέση τους με το αλκοόλ και τις τοξικές ουσίες.

Δεν πρέπει να παραγνωρίζει κανείς ότι η εγκληματικότητα των ανηλίκων ως κοινωνικό φαινόμενο, αποτελεί σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι στους ενήλικους, καθρέφτη των κοινωνικών συνθηκών, διότι ο έφηβος εκτίθεται υπερβολικά σε επιδράσεις του περιβάλλοντος. Η υπερεμφάνιση της νεανικής εγκληματικότητας είναι ένδειξη για ένα κλίμα με ελάχιστες αξίες και ανεπάρκεια σε πολιτισμικά, κοινωνικά μέτρα και έλεγχο.<sup>123</sup> Η διαμόρφωσή της γίνεται βάσει προτύπων συμπεριφοράς από ομάδες ανηλίκων, από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και από τον κόσμο των ενηλίκων τα οποία μεταβιβάζονται με τη μίμηση. Ο τρόπος εκδήλωσής της και οι συνέπειές της είναι λιγότερο σοβαρές από την εγκληματικότητα των ανηλίκων. Δεν είναι επίσης τυχαίο ότι συχνά οι πράξεις τους παραμένουν στο στάδιο της απόπειρας. Ο ελλιπής σχεδιασμός σε σχέση με τους ενήλικους πριν από την εγκληματική πράξη οδηγεί σε ευκολότερη ανακάλυψή τους και σε απόδειξη της ενοχής τους.<sup>124</sup> Λόγω ακριβώς της παρορμητικότητας που χαρακτηρίζει την εφηβική ηλικία και της παροδικότητας του φαινομένου της εγκληματικότητας των εφήβων, η ουσιαστικότερη ενασχόληση με τον τομέα της καταστολής και όχι της πρόληψης θα έχει καταστροφικές συνέπειες γι' αυτούς.

Θα πρέπει να καταργηθούν τα αναχρονιστικά νομοθετήματα, εξυπηρετούσαν άλλους σκοπούς σε παλαιότερες εποχές, να γίνει προσπάθεια ενοποίησης του δικαίου ανηλίκων στο σύνολό του να επανεξεταστεί το συνολικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης, να ανεβεί το όριο της ποινικής ευθύνης (από τη συμπλήρωση του 14<sup>ου</sup> έτους ενδεχομένως) και της ποινικής ενηλικότητας (με τη συμπλήρωση του 21<sup>ου</sup> έτους). Θα πρέπει επίσης να επιδιωχθεί η αποποινικοποίηση ορισμένων συμπεριφορών που αποδίδονται σε άτομα εφηβικής ηλικίας (όπως για παράδειγμα οι παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας) να διαφοροποιηθεί η διαδικασία δικαιωμάτων του ανηλίκου σε όλες τις φάσεις του συστήματος και να καταργηθεί η προσωρινή κράτηση σε εφήβους. Τέλος θα πρέπει να επιδιωχθεί η αποφυγή κυρώσεων στερητικών της ελευθερίας, και να αντικατασταθούν από εναλλακτικούς τρόπους κύρωσης διεθνώς δοκιμασμένους, σε ένα γενικότερο πλαίσιο πρόνοιας.

Η αναστολή της ποινής υπό δοκιμασία, με την επίβλεψη και καθοδήγηση ενός κατάλληλου οργάνου, η επιβολή χρηματικής ποινής και σε περίπτωση αδυναμίας πληρωμής η μετατροπή της από το δικαστήριο σε παροχή κοινωνικής εργασίας, η καθιέρωση της κοινωφελούς εργασίας, η προσωρινή τοποθέτηση του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια και σε εξαιρετικές περιπτώσεις ο εγκλεισμός για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα σε ανοικτό κατάστημα κράτησης, ειδικά διαμορφωμένο με καθεστώς ημιελευθερίας, θα έπρεπε ίσως να έρθουν και στον ελληνικό χώρο, αφού προηγουμένως ερευνηθούν τα προβλήματα και οι ανάγκες της ελληνικής πραγματικότητας.

Θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι μόνο μέσα από το πρίσμα της προστασίας της παιδικής ηλικίας και της εφηβείας, και σίγουρα όχι με την καταστολή, θα μπορέσουμε να παρέμβουμε ουσιαστικά στα προβλήματά τους. Με αυτόν τον τρόπο εξάλλου θα καταστεί δυνατό να απομακρυνθούν οι στιγματιστικές συνέπειες της εμπλοκής του ανηλίκου στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Κυρίως όμως θα αποφευχθεί η περιθωριοποίησή του, καθώς και η υιοθέτηση μιας σταθερής και μόνιμης αντικοινωνικής συμπεριφοράς, που μάλλον περισσότερα προβλήματα σωρεύουν, τόσο στα ίδια τα νεαρά άτομα όσο και στη συνολική κοινωνική οργάνωση.

Δημιουργία προγραμμάτων ψυχαγωγίας και προσφοράς ευκαιριών εργασίας με την ίδρυση δικών της σταθμών εργασίας, και κέντρων νεότητας, θα μπορούσε να συμβάλλει άριστα στην δημιουργία ενός κλίματος σεβασμού και πλησιάσματος μιας μεγάλης μερίδας νέων προς την εκκλησία, που οπωσδήποτε σαν έμμεσο αποτέλεσμα θα είχε και την πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων.<sup>95</sup>

**Άλλα μέτρα** τα οποία θεωρούμε αποτελεσματικά για την πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων είναι τα εξής:

A) Η τακτική επιμόρφωση και ανταλλαγή πείρας όλων όσων ασχολούνται με ανηλίκους (Δικαστών – Εισαγγελέων, Επιμ. Ανηλίκων, Κοινων. Λειτουργών κλπ) με διοργάνωση ετησίων σεμιναρίων.

B) Πρέπει να δοθεί μεγάλη βαρύτητα στο θέμα της προστασίας αναβάθμισης και ενίσχυσης του θεσμού της παραδοσιακής ελληνικής οικογένειας. Όταν τα βασικά αυτό κύτταρο της κοινωνίας είναι υγιές και λειτουργεί ομαλά, τότε περιορίζονται σημαντικά ο κίνδυνος παρεκτροπής των ανηλίκων.

Γ) Η ανάπτυξη προγραμμάτων που να τείνουν στο να αυξήσουν τις δυνατότητες των νέων να επιδράσουν άμεσα ή έμμεσα στο περιβάλλον τους. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την ανάληψη ευθυνών και δικαιωμάτων των νέων στο πλαίσιο της οικογένειας, με τη συμμετοχή τους στη διοίκηση και γενικά στη λειτουργία των σχολείων και με την ενθάρρυνση και ενίσχυσή τους στο να συμμετέχουν σε κοινωνικές ομάδες που έχουν ως σκοπό την κοινωνική δράση και παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο.

Έτσι, θα συνειδητοποιήσουν οι νέοι, ότι συμμετέχουν στο κοινωνικό σύνολο και με τον τρόπο αυτό θα αποκτήσουν την ανάλογη αυτοεπιβεβαίωση, η οποία είναι αναγκαία για τη διατήρηση της ψυχικής τους ισορροπίας.

Δ) Η ανάγκη ανάπτυξης των δραστηριοτήτων ψυχαγωγίας και εκμετάλλευσης του ελεύθερου χρόνου των νέων κατά τρόπο δημιουργικό και για τους ίδιους και για το κοινωνικό

σύνολο, γιατί δεν είναι λίγοι οι νεαροί παραβάτες που έχουν εκδηλώσει αντικοινωνικές πράξεις κατά το χρόνο ψυχαγωγίας τους.

Ε) Η δημιουργία σε όλες τις πόλεις κωμοπόλεις της χώρας σχολείων ειδικής αγωγής για προβληματικούς νέους, που θα τους δώσουν τα εφόδια για κάποια επαγγελματική κατάρτιση βάσει των δυνατοτήτων τους, για την ομαλή κοινωνική τους ένταξη.

Επίσης η Πολιτεία, αλλά και οι διάφορες κοινωνικές οργανώσεις θα πρέπει να φροντίσουν για την εξεύρεση εργασίας στους προβληματικούς αυτούς νέους με την παροχή κινήτρων στις διάφορες επιχειρήσεις και υπηρεσίες που θα δεχθούν την πρόληψη και απασχόλησή τους.

τ) Αναμόρφωση των σπουδών της Κοινωνικής Εργασίας με τη δημιουργία τμημάτων εξειδίκευσης των τελειοφοίτων Κοινωνικών Λειτουργών σε ιδιαίτερους επιστημονικούς κλάδους όπως της εγκληματικότητας των νέων. Με σκοπό την επιστημονική μελέτη και έρευνα όλων εκείνων των θεμάτων που σχετίζονται με τη νεότητα. Οι απόφοιτοι των Τμημάτων αυτών θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την στελέχωση τόσο των Ειδικών Δικαστηρίων για ανηλίκους, όσο και των διαφόρων Υπηρεσιών που θα έχουν ως αντικείμενο την προστασία της νεότητας.

Το μεγαλύτερο βάρος, τέλος, στον αγώνα της πρόληψης της παραβατικότητας των ανηλίκων πέφτει στους γονείς, στους εκπαιδευτικούς και όλους όσους ασχολούμαστε, λόγω επαγγέλματος με τους νέους. Δίνοντας πρωταρχικά το παράδειγμα του σωστού, άρτιου, ολοκληρωμένου και αγωνιζομένου για τις πνευματικές ηθικές και ανθρωπιστικές αξίες ανθρώπου, μπορούμε να πλησιάσουμε και να ασχληθούμε τίμια και ειλικρινά με τους πάσχοντες από μοναξιά, απογοήτευση και εσωτερική κενότητα, νέους.

---

123)Ιωάννης Φραντζεσκάκης: «Αντικοινωνική Συμπεριφορά των νέων» εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1987, σελ. 165-166.

124)Hellmer J. Jugendkriminalital 4, Aufl , Luchterhand, Neuwred, Darmstadt 1978:3

125)Kreuzer A. Jugend Kriminalitat, in: Kaiser G. Keruer HJ Sack F. Schellhoss H. CHrsg Kleives Kriminologisches Worterbuck. 2 AUFL, C.F. Muller, Heidelberg 1985:166

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

### ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλέξανδρος Α. Στέργιος, Προς Αναμόρφωση του Σωφρονιστικού Συστήματος , Εκδόσεις: Α. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 1990.
2. Αλεξιάδης Σ. Εγκληματικότητα ή «παραβατικότητα» των ανηλίκων; (Σε αναφορά με το σχέδιο Νόμου για τις «Μονάδες μέριμνας και αγωγής Νεότητας» 1984)
3. Αλεξιάδης Α. Στέργιος, Προς Από – εγκληματοποίηση του (ποινικού) Δικαίου των Ανηλίκων: ανακοίνωση στο Συμπόσιο: Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Εγκληματικότητας των Ανηλίκων, (Επανεκπαίδευση – Ένταξη), Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα Αθήνα 1988, Κομοτηνή 1990
4. Βαρσαδάκης Ιακ. Ι., Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1986
5. Βονιδάκης Β. Κ «Η επιθετικότητα στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινωνία» Εκδ. Ελληνικά Γράμματα 3<sup>η</sup> έκδοση Αθήνα 1997
6. Βουγιούκας Ν. Κωνσταντίνος, Κοινωνική Πρόνοια υπέρ των ανηλίκων, Δημοσιεύματα Εταιρίας Προστασίας Αποφυλακισζομένων Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1956
7. Δημηνάς Δ., Μέτρα που συμβάλλουν αποτελεσματικά στην πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων, Ελληνογαλλικό Συμπόσιο, Εκδόσεις Σάκκουλα
8. Δημηνός Δημήτριος, Δικηγόρος, Επιμελητής Ανηλίκων Κατερίνης, από το Συμπόσιο με θέμα: «Πρόληψη και αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων, επανεκπαίδευση - ένταξη», Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή Αθήνα 1988
9. Δοξιάδη Ανθή – Τρίτι Ευη Ζαχαρακοπούλου «Ο Εφηβος και η οικογένεια» εκδόσεις Ι.Δ. Κολλάρου και Σία Α.Ε.
10. Καλαντζή – Αζιζι – Ν. Παρίτσης «Οικογένεια, Ψυχοκοινωνικές – Ψυχοθεραπευτικές Προσεγγίσεις» Εκδ. Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 1990
11. Κουτσομπίνας Στέφανος Ι., Η συνταγματική θέση του ανηλίκου, Εκδόσεις Σακκουλα, Αθήνα 1988
12. Μανωλεδάκη Ι., Η παιδική ηλικία ως αυτοτελές έννομο αγαθό, ΝοΒ, Αθήνα 1984
13. Μακρίδης Κλείτος , «Κοινωνική Παθολογία και Εφηβεία» από το βιβλίο «Ο έφηβος στο σχολείο, στην οικογένεια, στην κοινότητα». Ομίλος Ψυχιατρικής Υγιεινής Λεμεσού, Λευκωσία 1997



14. Μπεξέ Λουκία, «Ανήλικοι Παραβάτες» Εκδ. Σακκουλα, Αθήνα 1985
15. Ποταμιάνου Άννα Πιπινέλη: «Τα αίτια της αντικοινωνικής συμπεριφοράς», Διατριβή για διδακτορία, α' έκδοση Αθήνα 1958
16. Σαλικτζόγλου Τάκης, Ο ρόλος της Εισαγγελίας στη πρόληψη της Εγκληματικότητας των ανηλίκων, Εκδόσεις Σάκκουλα
17. Σπινέλλη Κ.Δ. «Εγκληματολογία (Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις). Εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1985
- Σπινέλλη Κ.Δ. « Εγκληματολογία ( Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις)», Πανεπιστημιακές Παραδόσεις (α), Νομικές Εκδ. Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- κομοτινη 1985
18. Σπινέλλη ΚΔ Ανήλικοι εγκληματίες ή νεαροί παραβάτες. Το πρόβλημα υπό το πρίσμα της «θεωρίας της ετικέτας» Αθήνα 1976
19. Σπινέλλη-Τρωϊάνου Α. «Δίκαιο ανηλίκων – ποινικές ρυθμίσεις και εγκληματολογικές προεκτάσεις» Εκδ.:Α.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτινή, 1987
20. Τάτσης Νικόλαος « Θεωρητικοί και μεταθεωρητικοί προβληματισμοί στην κοινωνιολογία των ανηλίκων παραβατών.» Εκδ. Α. Σάκκουλα Αθήνα 1988
21. Τσαούσης Δ.Τ. « Η κοινωνία του ανθρώπου» , Εκδ.Gudenberg , Αθήνα , 1987
22. Τζαννόνε Κατ. – Τζώρτζη. Η συμβολή των κοινωνικών παραγόντων στη δημιουργία κοινωνικών αποκλινόντων ατόμων. Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα 1990
23. Τρωϊάνου Α. Λ.: «Η Υπηρεσία Επιμελητών των Δικαστηρίων Ανηλίκων εν Ελλάδω», Αθήνα 1977
24. Φαρσεδάκη Ι. Ιακωβ. «Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων» Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996
25. Φραντζεσκάκης Ι. «Αντικοινωνική συμπεριφορά των νέων», Εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1987
- Φουσκά Μ. « Η γέννηση της φυλακής» Εκδ. Ράππα , Αθήνα, 1989
26. Χαΐδου Α. Το θεωρητικό και θεσμικό πλαίσιο του κοινωνικού ελέγχου των ανηλίκων. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1982

## ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Chasal Jean « Η παιδική εγληματικότητα » Μετάφραση: Ζαχαρόπουλος Ι.Ν., Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1967
2. Christian Debuyst, «Η συνειδητοποίηση της ευθύνης στο πλαίσιο της μεταχείρισης των νεαρών παραβατών », Μετάφραση : Νικολόπουλος Π.Γ., Ελληνική επιθεώρηση εγκληματολογίας 1990-1992
3. Winnicott «Το παιδί, η οικογένεια και το εξωτερικό περιβάλλον» Εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1976

## ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Alexander, JF and Sexton TL Functional family therapy. A Model for treating high – risk, acting out youth. In F.W. Kaslow (ED) Comprehensive handbook of psychotherapy: Integrative/eclectic, vol (pp 111-132) N.Y. John willy 2002.
2. Hellmer J. Jugendkriminalital 4, Aufl , Luchterhand, Neuwred, Darmstadt 1978:3  
Kreuzer A. Jugend Kriminalitat, in: Kaiser G. Keruer HJ Sack F. Schellhoss H.
3. Henggeler, S.W. Multisystemic therapy: an overview of clinical procedures, outcomes and police implications. Child Psychology and Psychiatry Review 1999  
Schur E. Rachical Non – intervention. Prentice – Hall, Englewood Cliffs 1973:20
4. Hinton Wj, Sheperis C, Sims P. Family – Based approaches to Juvenile delinquency: A review of the literature. Family Journal – Counseling and Therapy for couples and families, 11, 2003, 167-173
5. CHrsg Kleives Kriminologisches Worterbuck. 2 AUFL, C.F. Muller, Heidelberg 1985:166.

## ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. Αφιέρωμα στο Σωφρονιστικό Σύστημα, Σύγχρονα θέματα (τριμηνιαία έκδοση επιστημονικού προβληματισμού και παιδείας) Τ. 41-42 Περ. Β. Χρ. 13<sup>ος</sup> Ιούνιος 1990
2. Βασιλιάς Ανδρέας Εγληματικότητα: Μια θεωρητική Προσέγγιση Κοινωνική Εργασία, τ.7. 1987
3. Γκρούγια Παρασκευή, Γρένδα Κατίνα, Κουφάκου Παναγιώτα, Μιχάλοινα Γιασεμή, Μπίσα Μαρία, Προτάσεις για την Αποδοτική Λειτουργία μιας Εταιρίας Προστασίας Αποφυλακισμένων, Εκλογή τ. 36, Σεπτ. 1975

4. Δασκαλάκης Η. «Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών» Ειδικό Τεύχος, Άνοιξη 1988 (68 Α)
5. Δελτίο Τύπου Στατιστικής Δικαιοσύνης (1994) από τη Γενική Γραμματεία της Εθνικής Υπηρεσίας της Ελλάδας
6. Καρβουνιάρης Βασίλειος Ν, Σύγχρονη Πόλη και εγκληματικότητα, Περιοδικό Κοινωνικής Εργασίας, Τεύχος 7<sup>ο</sup>, Αθήνα 1987, σελ. 179
7. Λούτση Ζωή , Η παραβατικότητα των ανηλίκων και η αντιμετώπισή της από το Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών, Περιοδικό Κοινωνικής Εργασίας, Τεύχος 7<sup>ο</sup>, Αθήνα 1987
8. Λύρα Μάντη, Κοιν. Λειτουργός: «Εκπαίδευση και εγκληματικότητα» Βασισμένο σ' ένα άρθρο του Τ. Ρίνκ Κοιν. Εργασία, τεύχος 7<sup>ο</sup> 1987
9. Μεσημέρης Σ. «Η επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος στην παρανομία των ανηλίκων», Περιοδικό :Εκλογή Τεύχος 40-41, 1976
10. Τρωϊανού Α.Λ.: «Ο ανήλικος παραβάτης και η δίκη του», Έντυπο από Νο Β τομ.30, Τεύχος 4/1982, Αθήνα 1982
11. «Ετήσια έκθεση για την κατάσταση των ναρκωτικών και των οιοπνευματωδών στην Ελλάδα», Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα ναρκωτικά και την τοξικομανία, Αθήνα 2005».

#### ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ (INTERNET)

1. <http://www.ministryofjustice.gr> Το άρθρο προέρχεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης /07/05/2003, Θέμα: Συνεντεύξεις υπουργού
2. [www.arsis.gr](http://www.arsis.gr)
3. [www.kathimerini.gr](http://www.kathimerini.gr)
4. <http://ta-nea.dolnet.gr>

# ***ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ***

## **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α**

**Άρθρα περί Δικαίου και παραβατικότητας  
ανηλίκων μέσω της χρήσης internet**



# Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων

Εικόνες \* Τα νέα μας \* Μπορείς να βοηθήσεις \* Επικοινωνία \* Βιβλία Επισκεπτών \* Συνδ

## Δελτία Τύπου

### 2005

**9/12/05-Αθήνα, Θεσσαλονίκη- "11 Δεκεμβρίου: Παγκόσμια μέρα του Πα**

**28/9/05-Θεσσαλονίκη- Σεμινάριο: "Συνήγοροι για τα Δικαιώματα του Παιδιού Νοτιοανατολική Ευρώπη"**

**27/9/05-Θεσσαλονίκη-"Έκθεση Ζωγραφικής για τον Εθελοντισμό"**

**30/4/05-Θεσσαλονίκη: Συνάντηση φορέων που παρέχουν υπηρεσίες σε όστ**

**29/4/05-Θεσσαλονίκη: Ημερίδα: «Δράσεις για την αντιμετώπιση των επιπτώ μελλοντικής διεύρυνσης της Ε. Ε. στους τομείς της απασχόλησης και επιχειρημκ στην Κεντρική Μακεδονία»**

**20/4/2005-Θεσσαλονίκη: Συνάντηση εργασίας με τίτλο: "In -prison and re educational experience: The offenders and their families"**

**19/1/2005-Θεσσαλονίκη: Πρόγραμμα Αγωγής Υγείας: «Ευαισθητοποίηση μονάδων για την καταπολέμηση του αποκλεισμού, του ρατσισμού και της ξενοκ**

**19/1/2005-Θεσσαλονίκη: «Δεν ξέρω τι να πω στα παιδιά...». Η ψηφικ φωτογραφία στο πλευρό των παιδιών και των νέων.**

### 2004

**17/12/2004-Θεσσαλονίκη: Εκδήλωση για την οικονομική συμπαράσταση το**

**25/11/2004-Αθήνα: Συνέντευξη Τύπου ΑΡΣΙΣ: Διοκίνηση - εμπορία - εκμετ παιδιών στην Ελλάδα.**

**25/11/2004-Θεσσαλονίκη:Θεατρική παράσταση: Το Πορτοκάλι με την Περ (Παιχνίδια Πολέμου)**

**17/06/2004-Θεσσαλονίκη:1<sup>η</sup> Γιορτή Νεολαίας Φοίνικα.**

**12/5/2004-Θεσσαλονίκη: Διδασκαλία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων σε**

**8-9/5/2004-Θεσσαλονίκη: Παζάρι της Γερμανικής Κοινότητας στη Χ.Α.Ν.Θ.**

**29/4/2004-Θεσσαλονίκη: Ευρωπαϊκό Μανιφέστο για τα ΜΜΕ που απευθύν**

εθνικές μειονότητες.

**4/4/2004**-Θεσσαλονίκη: **ΗΜΕΡΙΔΑ: Εμπορία ανθρώπων-παράνομη διακίνηση στην Νοτιοανατολική Ευρώπη .Δράσεις και παρεμβάσεις στην Ελλάδα ενόψει κς Ολυμπιακών Αγώνων.**

**18/3/2004**-Θεσσαλονίκη: **International Collaboration will be required to i Trafficking and exploitation of Albanian Children during the 2004 Olympic Games**

**15/3/2004**-Θεσσαλονίκη: Η αναγκαιότητα καταγραφής της διαφορετικότητας διάλογο μεταξύ δημοσιογράφων και εκπροσώπων πολιτισμικών ομάδων για την της ποιότητας των ΜΜΕ.

**15/03/2004**-Βόλος: Συζήτηση για τον νέο Νόμο 3189/2003 (για τους Ανηλίκ

**27/03/2004**-Βόλος: **Συναυλία** ενάντια στον Κοινωνικό Αποκλεισμό.

**20/04/2004**-Βόλος: **Παρουσίαση graffiti** στο Εθνικό Κολυμβητήριο Βόλου.

**26/04/2004**-Βόλος: **Ημερίδα** με τίτλο: «Τα Παιδιά δεν Παιζει».

**5-6/06/2004**-Βόλος: Διήμερο **μουσικό φεστιβάλ** ενάντια στον Κοινωνικό Αι

**02/02/2004**-Λάρισα: Η ΑΡΣΙΣ γιορτάζει **1 χρόνο δράσης** την πέμπτη 5 Φεβρ γραφεία της.

**04/02/2004**-Λάρισα: Πρόσκληση σε εκδήλωση καπής γίτας της ΑΡΣΙΣ.

**26/7/ 2004**-Αθήνα: Δήλωση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων για τους **Ολυμπ Αγώνες: Δεν υπάρχει ασφάλεια χωρίς ανθρώπινα δικαιώματα.**

**18/6/2004**-Αθήνα: " Με τους Νέους Κόντρα στον Αποκλεισμό", **Εκδήλωση παρουσίασης των προγραμμάτων της ΑΡΣΙΣ** την Τετάρτη 23 Ιουνίου στο 4ο Σχολείο Αθηνών Γκύζη.

**3/3/2004**-Αθήνα: **Εκδήλωση** της «ΑΡΣΙΣ» στις Φιλακές Αυλώνα.

**4/2/2004**-Αθήνα: **Σεμινάριο** προώθησης των ενεργητικών πολιτικών αποσχό ανέργους νέους και νέες.

**29/1/2004**-Αθήνα: 31 Ιανουαρίου 2004: **Πανευρωπαϊκή Ημέρα Δράσης γι Δικαιώματα των Μεταναστών – ΟΙ ΝΕΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΣΤΗΝ ΑΛΛΗΛΕΓΥΗ.**

top

## 2003

**22/12/2003**-Θεσσαλονίκη: **Θεατρικό Δρώμενο: «Τέχνη στο Δρόμο».**

**11-12/11/2003**-Θεσσαλονίκη: **Εθνική Συνδιάσκεψη: «Εμπορία Παιδιών, Αι**

**11/12/2003**-Θεσσαλονίκη: **Μετατρέποντας τον Εορτασμό σε υπενθύμιση Δρς Παιδί.**

- 5/12/2003**-Θεσσαλονίκη: **Μήνυμα της ΑΡΣΙΣ** για την «Παγκόσμια Ημέρα Ει για την Οικονομική και Κοινωνική Ανάπτυξη».
- 30/9/2003**-Θεσσαλονίκη: **Νομοσχέδια του Υπουργείου Δικαιοσύνης** για Αηλίκους: Ευνοϊκότερα μέτρα στην καταστολή χωρίς φροντίδα για την πρόνοια
- 5/9/2003**-Θεσσαλονίκη: **Χοροθέατρο: «Φλόγα Ενότητας».**
- 8-11/7/2003**-Θεσσαλονίκη: **Εκπαιδευτική Επίσκεψη** στην Αλβανία στο πλαίσιο Ευρωπαϊκού Προγράμματος STOP II για την παράνομη διακίνηση παιδιών.
- 2/6/2003**-Θεσσαλονίκη: **ΗΜΕΡΙΔΑ: «Νεανική Παραβατικότητα και Κοινωνικά σύγχρονα εναλλακτικά μέτρα κοινωνικής υποστήριξης».**
- 28-30/5/2003**-Θεσσαλονίκη: **Θεατρικές Παραστάσεις: «ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΠΟΛΕΙ**
- 11/5/2003**-Θεσσαλονίκη: Εκδήλωση: «Παιχνίδια Πολέμου».
- 23/5-13/6/2003**-Θεσσαλονίκη: **Έκθεση Φωτογραφίας: «LOMO AMΦΙΔΡΟ ΕΚΘΕΣΗ».**
- 17/5/2003**-Θεσσαλονίκη: **Εκδήλωση:** Στο πλαίσιο του Αντιρατσιστικού Μαθι Φεστιβάλ.
- 5-6/4/2003**-Θεσσαλονίκη: **Παζάρι** της Γερμανικής Κοινότητας στη Χ.Α.Ν.Θ.
- 18/3/2003**-Θεσσαλονίκη: Παρέμβαση της **Ομάδας Τέχνης στο Δρόμο με θ Παράνομη Διακίνηση Παιδιών».**
- 09/06/2003**-Βόλος: Ταυτότητα ΑΡΣΙΣ/ Ενημέρωση για το πρόγραμμα «ΠΥ
- 25/6/2003**-Βόλος: **Νεανικό Χοροθέατρο: «Φλόγα Ενότητας».**
- 02/07/2003**-Βόλος: **Παρουσίαση graffiti σε συνεργασία με την νεανική ομάδα Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων.**
- 5/07/2003**-Βόλος: **Συναυλία νεανικής μουσική hip-hop και rock.**
- 25/09/2003**-Βόλος: **Ημερίδα με θέμα: «Η Ένταξη των Αλβανών μεταναστών Ελληνική κοινωνία».**
- 01/10/2003**-Βόλος: Τοποθέτηση της ΑΡΣΙΣ σχετικά με τα **νομοσχέδια του Δικαιοσύνης** για το πλαίσιο Ποινικής Μεταχείρισης των Αηλίκων και για τις Μ-Μέρηνας Νέων.
- 20/10/2003**-Βόλος: **«Βοηθήστε τους 24 πρόσφυγες».**
- 11/12/2003**-Βόλος: **Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού.**
- 21/12/2003**-Βόλος: **Χριστουγεννιάτικη γιορτή** για τα παιδιά του Ορφανοτροφείου της Πρόνοιας.
- 26/11/2003**-Λάρισα: **Ημερίδα** για την επαγγελματική και κοινωνική επανένταξη αποφυλακισμένων.
- 5/11/2003**-Λάρισα: **Ημερίδα** για την υποστήριξη της ένταξης ευπαθών κοινω





# Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων

Εικόνες \* Τα νέα μας \* Μπορείτε να βοηθήσετε \* Επικοινωνία \* Βιβλίο Επισκεπτών \* Συνά

Επικοινωνία

Όνομα \*

Τηλέφωνο \*

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Αθήνα

Θεσσαλονίκη

Βόλος

Λάρισα

Κα

## Επικοινωνία

Αθήνα

Θεσσαλονίκη

Βόλος

Λάρισα

Κα

Θεσσαλονίκη Βόλος Λάρισα Κα

### ΑΘΗΝΑ

**Γραφεία και Κέντρο Υποστήριξης Νέων**  
 Δερηνύ 26 και Γ' Σεπτεμβρίου, 10434, Αθήνα  
 Τηλ./Fax: 210 8259880  
 Email:

### ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

**Γραφεία**  
 Πτολεμαίων 35 & Συγγρού, 546 30, Θεσσαλονίκη  
 Τηλ./Fax: 2310-526150, 552813  
 Email:

### ΜΟΥΣΟΥΡΤΣΙΟ

**Κέντρο Υποστήριξης Νέων - Χώρος πολιτιστικής έκφρασης**  
 Ζαλίκη 2, 546 31, Θεσσαλονίκη  
 Τηλ.: 2310-228850

### ΣΥΜΠΡΑΞΗ

**Κοινωνική επιχείρηση για την απασχόληση των νέων**  
 Βενιζέλου 70, 546 31, Θεσσαλονίκη  
 Τηλ.: 2310-273312

### ΚΕΝΤΡΟ ΝΕΑΝΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

#### ΦΟΙΝΙΚΑ

Αγορά Φοίνικα  
 Τηλ. & Fax: 2310805720  
 Email:

### ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Τσιμισκή 103 & Παύλου Μελά  
 (Διαγώνιος - Ισόγειο Κτηρίου Διηγετικού Συλλόγου)  
 Τηλ. & Fax: 2310 250612  
 Email: civilsociety@arsis.gr

### ΒΟΛΟΣ

**Γραφεία και Κέντρο Υποστήριξης Νέων**  
 Α.Γαζή 91 & Ρόζου, 383 33, Βόλος  
 Τηλ./Fax: 24210-23110

Email: [infovol@arsis.gr](mailto:infovol@arsis.gr)

**«Στέια Νεανικής Δράσης»**

Πλατεία Τσιγγανέ 10, 384 45, Βόλος

Τηλ./Fax: 24210-85323

**ΛΑΡΙΣΑ**

**Γραφεία και Κέντρο Υποστήριξης Νέων**

Σκουφά 27 & Καραθάνου, 41222, Λάρισα

Τηλ/Fax: 2410 253277

Email: [infovol@arsis.gr](mailto:infovol@arsis.gr)

**ΚΑΡΔΙΤΣΑ**

**Γραφεία και Κέντρο Υποστήριξης Νέων**

Ιεζεκιήλ 57, 43100, Καρδίτσα

Τηλ/Fax: 24410 80500

Email: [infovol@arsis.gr](mailto:infovol@arsis.gr)

## Αυξήθηκαν 50% οι κλοπές και ληστείες από ανηλίκους

**Ανοδική πορεία** διαγράφει η παραβατικότητα των ανηλίκων στη χώρα μας: το 2002 σημειώθηκε αύξηση 45% στις κλοπές και 50% στις ληστείες, σε σύγκριση με τα έτη 2000-2001.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που παρουσίασε χθες η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων, 9 στους 10 ανηλίκους (96,8%) που έχουν διαπράξει αξιόποινη πράξη είναι αγόρια, ενώ μόλις το 3,2 είναι κορίτσια.

Ολιβερή πρωτιά έχουν τα ανήλικα αγόρια και στη χρήση ναρκωτικών ουσιών συγκριτικά με τα κορίτσια: συλληφθέντων με τέτοιες κατηγορίες είναι 82,25% και 17,75%, αντίστοιχα.

Πέντε στις δέκα αξιόποινες πράξεις ανηλίκων αφορούν παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, / κατά της ατομικής και κοινωνικής ιδιοκτησίας που ανέρχονται σε 21,2%. Η παράνομη είσοδος στη χώρα καταλαμβάνουν ποσοστό 12%. Οι δράστες στη συγκεκριμένη κατηγορία είναι κατά κύριο λόγο μετανάστες που εμπεριέχουν βία - σωματική, ψυχολογική και σεξουαλική - αγγίζουν το 5,8%.

Ιδιαίτερα υψηλή είναι η παραβατικότητα των ανηλίκων μεταναστών και κυρίως των Αλβανών. Οι ελληνοκαταδικασμένοι είναι 1.035, ενώ οι Αλβανοί ξεπερνούν τους 700. Οι ανήλικοι παραβάτες που προέρχονται από Καζαχστάν, τη Ρωσία, τη Σερβία, το Ισραήλ και τη Βουλγαρία δεν ξεπερνούν τους 140.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των Επιμελητών Ανηλίκων, η αλλαγή των δομών της οικογένειας (αύξηση αλκοόλ, η εγκατάλειψη του σχολείου, η έλλειψη προτύπων και η ανεξέλεγκτη προβολή βίας από τα ΜΜΕ) βασικότερους παράγοντες που οδηγούν τους ανηλίκους σε αξιόποινες πράξεις. Όσον αφορά τους ανήλικους, ο λόγος της εγκληματικής τους δράσης οφείλεται στην έλλειψη οργανωμένης υποδομής ελέγχου των ανηλίκων.

Μείωση 5% σημειώθηκε στις συλλήψεις ανηλίκων χρηστών ναρκωτικών ουσιών. Σε αρκετές περιπτώσεις βρίσκονται είτε υπό την επήρεια ναρκωτικών είτε επιζητούν χρήματα για την αγορά ουσιών διαπράττοντας τις οποίες και δικάζονται. Σημειώνεται ότι στα στατιστικά στοιχεία δεν συμπεριλαμβάνονται οι περιπτώσεις ανηλίκων που έχουν διαπράξει αξιόποινη πράξη και έχουν πεθάνει.

Πέντε στους δέκα από τους χρήστες που συνελήφθησαν δήλωσαν ότι κατοικούν στη δυτική Αττική και Αθήνα. Το κέντρο της Αθήνας σε ποσοστό 84,11% λειτουργεί ως τόπος προμήθειας, κατοχής και χρήσης ουσιών.

## Ανήλικοι παραβάτες, θύτες και θύματα

Με νέες πολιτικές το υπ. Δημ. Τάξης θα αντιμετωπίσει το πρόβλημα

Της Δώρας Αντωνίου

Παιδιά παραβάτες και παιδιά θύματα. Οι δυο όψεις, κάποιες φορές, του ίδιου νομίσματος. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος, που λαμβάνει νέες διαστάσεις, το υπουργείο Δημόσιας Τάξης προωθεί καινούργιες πολιτικές. Όπως αναφέρουν πηγές του υπουργείου, η αστυνομία καλείται τα τελευταία χρόνια από την κοινωνία να «απαντήσει» σε μια νέα πρόκληση: αφενός να ικανοποιήσει την αυξανόμενη απαίτηση των πολιτών για ενίσχυση του «παραδοσιακού» της ρόλου (αντιμετώπιση της εγκληματικότητας), αφετέρου, παράλληλα, να αναλάβει πρωτοβουλίες και να υλοποιήσει δράσεις, μέσω των οποίων θα καλυφθούν κενά, που υπό διαφορετικές συνθήκες θα έπρεπε να καλύπτονται από άλλους φορείς.

Ειδικά στην περίπτωση της παραβατικότητας ανηλίκων, οι υπηρεσίες της αστυνομίας έχουν κληθεί συχνά να διαδραματίσουν πολυδιάστατο ρόλο, χωρίς πολλές φορές να διαθέτουν τις αναγκαίες υποδομές ή την απαραίτητη σε αυτήν την περίπτωση συμβουλευτική υποστήριξη από ειδικούς επιστήμονες, κοινωνικούς λειτουργούς, κοινωνιολόγους, ψυχολόγους. Σε αρκετές περιπτώσεις, ανήλικοι έχουν «φιλοξενηθεί» για αρκετές ημέρες στην Ασφάλεια, μέχρι να βρεθεί φορέας που να μπορεί να αναλάβει την επιμέλειά τους.

### Αυξημένες απαιτήσεις

Τα τελευταία χρόνια, οι αστυνομικές υπηρεσίες ήρθαν αντιμέτωπες με νέα κοινωνικά δεδομένα, τα οποία επέτειναν αυτήν την κατάσταση: τα οργανωμένα κυκλώματα που εκμεταλλεύονται τα παιδιά προωθώντας τα στην επαιτεία ή ακόμη και στην πορνεία. Παιδιά προερχόμενα από χώρες των Βαλκανίων ή της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, πολλά από τα οποία έχουν απαχθεί ή έχουν πουληθεί στα κυκλώματα. Οι απαιτήσεις για την αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών είναι ακόμη πιο αυξημένες.

### Διαλυμένες οικογένειες

Παράλληλα, υπάρχουν και τα κρούσματα παραβατικότητας ημεδαπών ανηλίκων. Σύμφωνα με μια καταγραφή που είχε γίνει από την Υποδιεύθυνση Ανηλίκων της Ασφάλειας Αττικής, περίπου το 90% των παιδιών που κατηγορούνται για κάποιο αδίκημα προέρχονται από διαλυμένες οικογένειες. Καθώς πρόκειται για μικροαδικήματα, όταν ένας ανήλικος συλλαμβάνεται για πρώτη φορά, αφήνεται ελεύθερος υπό την επιμέλεια των γονέων του. Τα παιδιά αυτά όμως καλούνται ουσιαστικά να επιστρέψουν σε ένα προβληματικό περιβάλλον, χωρίς να υπάρχει καμιά καθοδήγηση της οικογένειας από ειδικούς. Όπως αναφέρουν στελέχη του υπουργείου Δημόσιας Τάξης, για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, θα πρέπει να ενεργοποιηθούν κάποιοι φορείς, σε επίπεδο αρχικά πρόληψης. Δηλαδή, να εντοπιστούν οι προβληματικές οικογένειες ή τα παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση και να τους παρασχεθεί βοήθεια σε συμβουλευτικό επίπεδο, όχι όμως αποσπασματικά αλλά με συνέπεια και βάσει συγκεκριμένου προγραμματισμού.

### Εκπαίδευση αστυνομικών

Στο πλαίσιο των νέων πολιτικών στις οποίες προσανατολίζεται το υπουργείο Δημόσιας Τάξης, εντάσσεται η εκπαίδευση αστυνομικών για το πώς πρέπει να χειρίζονται ανάλογες υποθέσεις, η ενημέρωσή τους για το πού μπορούν να απευθυνθούν για να ζητήσουν συνδρομή για κάθε ξεχωριστή περίπτωση, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες που αυτή έχει, η αποτελεσματικότερη συνεργασία με τους υφιστάμενους φορείς παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, αλλά και ενδεχομένως η συνεργασία με πανεπιστημιακές σχολές, μέσω της οποίας τελειόφοιτοι θα μπορούν σε εθελοντική βάση να ενεργοποιηθούν σε ανάλογα προγράμματα. Παράλληλα, αναμένεται το θέμα να τεθεί σε δημόσιο διάλογο, προκειμένου

να κατατεθούν προτάσεις από όλους τους εμπλεκόμενους, για εναλλακτικά προγράμματα επιβολής ποινών σε ανήλικους παραβάτες (π.χ. κοινωνική εργασία), στα πρότυπα αναλόγων προγραμμάτων που εφαρμόζονται στο εξωτερικό.

Σε επίπεδο πρόληψης επιχειρείται από την αστυνομία να αντιμετωπισθεί και ένα νέο πεδίο, μέσω του οποίου η παραβατικότητα ανήλικων λαμβάνει νέες διαστάσεις, διαφοροποιούμενη, παράλληλα, και ποιοτικά. Πρόκειται για το χώρο του Διαδικτύου, όπου οι ανήλικοι μπορούν να προμηθευτούν ναρκωτικά, να μάθουν πώς να φτιάχνουν όπλα, να εμπλακούν σε κυκλώματα θρησκευτικών αιρέσεων, να πεισθούν ακόμη και να αυτοκτονήσουν. Από την αστυνομία έχει ιδρυθεί ειδική υπηρεσία που ασχολείται με τον εντοπισμό ανάλογων ιστοσελίδων. Ωστόσο, ειδικά σε αυτήν την περίπτωση, η ενημέρωση των γονέων και η επαγρύπνησή τους θεωρείται το «κλειδί».

## **ΤΤ δείχνει η διεθνής εμπειρία**

Για τη διαμόρφωση ενός νέου πλαισίου της παραβατικότητας ανήλικων λαμβάνεται υπ' όψιν η διεθνής εμπειρία και μελετώνται προγράμματα που εφαρμόζονται σε χώρες του εξωτερικού με τη συνεργασία της αστυνομίας με άλλους φορείς και κοινωνικές ομάδες και έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικά.

Μία από τις περιπτώσεις αυτές είναι το μοντέλο που εφαρμόζεται στον Καναδά. Εκεί, ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην αντικατάσταση της προσαγωγής των παραβατών ανήλικων σε δίκη με εναλλακτικά προγράμματα, μέσω των οποίων επιδιώκεται να αντιληφθούν τις συνέπειες της παραβατικής συμπεριφοράς και, κυρίως, να αποτραπούν από το να παρανομήσουν ξανά. Τα προγράμματα αυτά κυμαίνονται από παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τον ανήλικο και την οικογένειά του μέχρι την υποχρέωση του ανήλικου σε παροχή κοινωνικής εργασίας. Σημαντική είναι η συμβολή εθελοντών συμβούλων σε αυτά τα προγράμματα.

Στη Μεγάλη Βρετανία οι ανήλικοι παραβάτες που υποπίπτουν σε μικροαδικήματα αντιμετωπίζονται σε πρώτη φάση με μια άτυπη προειδοποίηση από πλευράς αστυνομίας και ενημέρωση της οικογένειας. Η αστυνομία συνεργάζεται με τοπικές κοινωνικές υπηρεσίες, ενώ ο παραβάτης ανήλικος, εάν το αδίκημα είναι πιο σοβαρό, τίθεται υπό εποπτεία και υποχρεώνεται στην παρακολούθηση συμβουλευτικού προγράμματος. Από τους ανήλικους παραβάτες που εντάχθηκαν σε αυτήν τη διαδικασία, μόλις το 11% υπέπεσε σε άλλο αδίκημα την επόμενη διετία.

Στη Νέα Ζηλανδία έχει επιλεγεί το μοντέλο της ενεργούς συμμετοχής της οικογένειας στην αντιμετώπιση του προβλήματος, ενώ στην αστυνομία λειτουργεί εξειδικευμένος τομέας Αρωγής Νέων. Οι αστυνομικοί απευθύνουν επίσημη σύσταση - προειδοποίηση στον ανήλικο παραβάτη, παρουσία των γονέων. Ο ανήλικος καλείται να ζητήσει συγγνώμη από το θύμα ή να παράσχει κοινωνική εργασία. Παρέχεται συνεχής συμβουλευτική δράση στην οικογένεια από κοινωνικούς λειτουργούς, ενώ η «πρόσδος» παρακολουθείται από την αστυνομία. Πριν από το 1990, οπότε και ετέθη σε εφαρμογή η συγκεκριμένη διαδικασία, έφθαναν ετησίως σε δίκη περισσότερες από 10.000 υποθέσεις, ενώ στη συνέχεια ο αριθμός τους περιορίσθηκε στο ένα τέταρτο.

<http://www.kathimerini.gr/>

## **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β**

**Στατιστικά στοιχεία του Επιμελητηρίου  
Ανηλίκων Αθηνών των χρονικών περιόδων  
2002 –2003 και 2003 – 2004**



ΕΙΔΟΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ	ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ	
	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	ΤΡΙΜΕΛΕΣ
Καταδικαστικές	1.475	40
Αθωωτικές	873	16
Αναβλητικές	704	48
Άλλης φύσεως	262	55
ΣΥΝΟΛΟ	3.314	159

**ΥΠΟΤΡΟΠΕΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 2002 - 2003**

<b>ΠΡΑΞΗ</b>	<b>ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ</b>	
	<b>ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ</b>	<b>ΤΡΙΜΕΛΕΣ</b>
Παραβ. ΚΟΚ & Ν. 2170/93	156	--
ΚΛΟΠΕΣ	98	6
Παραβ. Νόμου περί ναρκωτικών	10	6
ΛΗΣΤΕΙΕΣ	---	8



✓

**ΗΛΙΚΙΑ - ΦΥΛΟ ΠΡΟΣΑΧΘΕΝΤΩΝ ΣΤΟ ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΤΡΙΜΕΛΕΣ  
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΗΛΙΚΩΝ**

ΗΛΙΚΙΑ ΑΝΗΛΙΚΟΥ	ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΘΕΝΤΕΣ N 1700		ΑΘΩΩΘΕΝΤΕΣ N 590		ΠΟΠΔ N 29		ΣΥΝΟΛΟ
	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	
7- 12	129	56	15	3	4	---	207
13 - 17	607	102	149	23	14	2	897
18 - 21	764	26	377	18	9	---	1.194
Ανω των 21	16	---	4	1	---	---	21
ΣΥΝΟΛΟ	1.516	184	545	45	27	2	2.319

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΤΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΘΕΝΤΩΝ		
	ΓΙΑ ΚΟΚ & Παραβ. Ν. 2170/93	ΓΙΑ ΑΛΛΑ 1ΛΕΣ	ΓΙΑ ΑΛΛΑ 3ΛΕΣ
ΑΘΗΝΑ	155	366	27
ΚΟΛΩΝΟΣ	4	25	
ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ	7	5	4
ΜΑΡΟΥΣΙ	21	8	
ΨΥΧΙΚΟ	13	2	
ΒΑΡΚΙΖΑ	5	10	1
ΓΛΥΦΑΔΑ	9	5	2
ΚΑΛΛΙΘΕΑ	43	18	3
ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ	12	5	3
ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ	5	6	1
ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΑ	16		
ΑΙΓΑΛΕΩ	16	34	
ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΑ	10	18	6
ΖΕΦΥΡΙ	4	12	1
ΙΛΙΟΝ	15	9	
ΜΕΝΙΔΙ	27	17	3
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	40	23	
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗ	5	21	1
ΧΑΪΔΑΡΙ	12	4	
ΠΕΙΡΑΙΑΣ	13	3	
ΝΙΚΑΙΑ	7	6	1
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΣ	34	61	1
ΓΕΡΑΚΑΣ	14	5	1
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	12	10	1
ΜΕΓΑΡΑ	37	12	1

ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΤΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΘΕΝΤΩΝ N 1656			ΤΟΠΟΣ ΤΕΛΕΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ N 1480		
	ΓΙΑ ΚΟΚ & Παραβ. N. 2170/93 N 738	ΓΙΑ ΑΛΛΑ 1ΛΕΣ N 857	ΓΙΑ ΑΛΛΑ 3ΛΕΣ N 61	ΚΟΚ & Παραβ. N. 2170/93 N 709	ΓΙΑ ΑΛΛΑ 1ΛΕΣ N 730	ΓΙΑ ΑΛΛΑ 3ΛΕΣ N 41
ΑΘΗΝΑ-ΚΕΝΤΡΟ	176	418	31	136	390	23
ΒΟΡΕΙΑ ΠΡΟΑΣΤΙΑ	93	43	---	103	62	1
ΝΟΤΙΑ ΠΡΟΑΣΤΙΑ	109	61	9	148	62	4
ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΠΡΟΑΣΤΙΑ	17	24	1	9	23	1
ΔΥΤΙΚΑ ΠΡΟΑΣΤΙΑ	153	147	13	145	123	9
ΠΕΙΡΑΙΑΣ	26	28	4	5	10	2
ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΑΤΤΙΚΗ	164	136	3	163	60	1
ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΛΛΑΔΑ	1	11	---	27	6	---

✓

**ΑΡΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΤΡΟΠΕΣ**

	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	ΤΡΙΜΕΛΕΣ
<b>ΑΡΣΕΙΣ</b>	48	1
ΔΕΚΤΕΣ	48	1
ΑΠΟΡΡΙΠΤΙΚΕΣ		
<b>ΜΕΤΑΤΡΟΠΕΣ</b>	24	4
ΔΕΚΤΕΣ	22	4
ΑΠΟΡΡΙΠΤΙΚΕΣ	2	
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΓΟΝΕΩΝ		
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ		
ΙΑΑ ΒΟΛΟΥ	11	
ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ	11	4
ΦΥΛΑΚΙΣΗ		

ΠΟΙΝΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ	ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ	
	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	ΤΡΙΜΕΛΕΣ
ΕΠΙΠΛΗΞΗ	234	2
ΥΠ. ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΓΟΝΕΩΝ	1.094	16
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΠΗΡ.ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ	174	26
ΙΑΑ ΒΟΛΟΥ	3	3
ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ	40	6
ΦΥΛΑΚΙΣΗ	128	11
ΑΤΙΜΩΡΗΤΟΣ	19	
ΣΥΝΟΛΟ	1.692	64

✓

**ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ**

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΦΥΛΑΚΙΣΗΣ	ΕΛΛΑΔΑ		ΑΛΒΑΝΙΑ		ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΡΩΣΙΑ / ΓΕΩΡΓΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
	1ΛΕΣ	3ΛΕΣ	1ΛΕΣ	3ΛΕΣ	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	
10 ΗΜΕΡΕΣ	50	-	3		4			57
15 ΗΜΕΡΕΣ	2	-						2
20 ΗΜΕΡΕΣ	8+1*	-	1					10
30 ΗΜΕΡΕΣ	1+1*	-	3					5
40 ΗΜΕΡΕΣ	-	-	1					1
2 ΜΗΝΕΣ	1	-	5					6
3 ΜΗΝΕΣ	4	-	11			1+1*		17
4 ΜΗΝΕΣ	1	-	10	1	1			13
5 ΜΗΝΕΣ	1	-	1					2
6 ΜΗΝΕΣ	1	-	2		1			4
10 ΜΗΝΕΣ	-	-	1					1
11 ΜΗΝΕΣ	-	-	1				1	2
12 ΜΗΝΕΣ	1	-	1					2
13 ΜΗΝΕΣ	1	-						1
14 ΜΗΝΕΣ	1	-						1
15 ΜΗΝΕΣ	-	1	1					2
16 ΜΗΝΕΣ	-	1						1
18 ΜΗΝΕΣ	-	-	1					1
19 ΜΗΝΕΣ	1	-		1				2
24 ΜΗΝΕΣ	1	2+1*						4
26 ΜΗΝΕΣ	-	1						1
29 ΜΗΝΕΣ	-	-		1				1
30 ΜΗΝΕΣ	1	-						1
32 ΜΗΝΕΣ	-	1		1				2
ΣΥΝΟΛΟ	77	7	42	4	6	2	1	
ΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	84		46		6	2	1	139

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΣΩΦΡΟ- ΝΙΣΜΟΥ	ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ							ΣΥΝΟΛΟ
	ΕΛΛΑΔΑ		ΑΛΒΑΝΙΑ		ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΙΡΑΚ	ΡΩΣΙΑ / ΓΕΩΡΓΙΑ	
	1ΛΕΣ	3ΛΕΣ	1ΛΕΣ	3ΛΕΣ	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	1ΛΕΣ	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	
6 - 12	1*							1
6 - 12	17+1*	1	4					23
7 - 13	1				1*			2
8 - 14	1							1
8 - 15		1	1					2
9 - 15			1					1
10 - 16		1						1
10 - 18	1				1*	1		3
12 - 22			1		1*			2
13 - 24							1	1
15 - 24			1					1
16 - 28				1				1
27 - 45			5					5
28 ΜΗΝ- ΕΤΗ+6ΜΗΝ				1				1
ΕΤΗ+8ΜΗΝ -11 ΕΤΗ				1				1
ΣΥΝΟΛΟ	22	3	13	3	3	1	1	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	25		16		3	1	1	46

κορίτσια



ΧΩΡΑ
ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ
ΕΛΛΑΔΑ
ΑΛΒΑΝΙΑ
ΡΩΣΙΑ - ΓΕΩΡΓΙΑ
ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ
ΟΥΚΡΑΝΙΑ
ΑΓΓΛΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ

για τις εξής αξιότ  
παράβαση νόμου 1  
2 περιπτώσεις),  
διοκτησίας (1), πα

ΠΡΟΣΑΧΘΕΝΤΕΣ ΣΤΟ ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ			
ΧΩΡΑ	ΑΘΩΟΙ ΚΑΙ ΠΟΠΔ		ΣΥΝΟΛΟ
	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	
Ελλάδα	750	48	798
Αλβανία	68	8	76
Ιράκ	2		2
Βουλγαρία	1	2	3
Καζακστάν	10		10
Ρωσία - Γεωργία	9	1	10
Σερβία	2		2
Αφγανιστάν			
Ρουμανία	1	1	2
Πολωνία	1	2	3
Άλλ. Χώρες	6	2	8
ΣΥΝΟΛΟ	850	64	914



✓

**ΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΟΡΟΙ ΣΕ ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ \***

ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	ΥΠΕΥΘ. ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΓΟΝΕΩΝ	ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΑΔΑ	1	7	8
ΑΛΒΑΝΙΑ	2	5	7
ΡΩΣΙΑ - ΓΕΩΡΓΙΑ	-	3	3
ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ	-	2	2
ΟΥΚΡΑΝΙΑ	1	-	1
ΑΓΓΛΙΑ	-	1	1
ΣΥΝΟΛΟ	4	17	22

για τις εξής αξιόποινες πράξεις :

παράβαση νόμου περί ναρκωτικών (9 περιπτώσεις), κλοπή (7 περιπτώσεις), κλοπή και παράβαση ΚΟΚ (2 περιπτώσεις), κλοπή και ψευδής ανώμοτη κατάθεση (2 περιπτώσεις), κλοπή και φθορά ξένης διοκτησίας (1), παράβαση ΚΟΚ (1 περίπτωση).



ΗΛΙΚΙΑ ΑΝΗΛΙΚΟΥ	ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΘΕΝΤΕΣ N 1700			
	ΑΓΟΡΙΑ N 1516		ΚΟΡΙΤΣΙΑ N 184	
	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ N 1461	ΤΡΙΜΕΛΕΣ N 55	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ N 182	ΤΡΙΜΕΛΕΣ N 2
7	4	-	1	-
8	12	-	2	-
9	13	1	6	-
10	16	-	15	-
11	29	1	16	-
12	52	1	16	-
13	50	-	20 (10,9%)	-
14	54	-	17	-
15	78	2	23 (12,6%)	-
16	135	3	20 (10,9%)	-
17	275 (18,8%)	10 (18,1%)	22 (12%)	-
18	437 (29,9%)	16 (29%)	16	2
19	229 (15,6%)	13 (23,6%)	2	-
20	51	6	4	-
21	11	1	2	-
ένω των 21	15	1	-	-

ΧΩΡΑ	ΕΠΙΠΛΗΞΕΙΣ		ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΓΟΝΕΩΝ		ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ		ΙΑΑ ΒΟΛΟΥ		ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ		ΦΥΛΑΚΙΣΗ		ΑΤΙΜΩ-ΡΗΤΟΣ	
	ΑΓ.	ΚΟΡ.	ΑΓ.	ΚΟΡ.	ΑΓ.	ΚΟΡ.	ΑΓ.	ΚΟΡ.	ΑΓ.	ΚΟΡ.	ΑΓ.	ΚΟΡ.	ΑΓ.	ΚΟΡ.
Ελλάδα	159	5	482	26	109	16	2	2	20	2	75	2	15	1
Αλβανία	42	5	322	80	30	2	1		13		42		2	
Ιράκ	8	2	61	2					1					
Βουλγαρία	1		3	29	1	2				3	1	1		
Καζακιστάν	6		26		7						6			
Ρωσία - Γεωργία	6		16		4	1			1			1		
Σερβία			13	8										
Αφγανιστάν			7											
Ρουμανία			5	1									1	
Πολωνία			3		2									
Άλλ. Χώρες			7	3										
ΣΥΝΟΛΟ	222	12	945	149	153	21	3	5	35	5	124	4	18	1
	234		1.094		174		3	40			128		19	

ΠΡΟΣΑΧΘΕΝΤΕΣ ΣΤΟ ΤΡΙΜΕΛΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΚΑΙ ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΘΕΝΤΕΣ

N 64

ΧΩΡΑ	ΕΠΙΠΛΗΞΕΙΣ		ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΓΟΝΕΩΝ		ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ		ΙΑΑ ΒΟΛΟΥ		ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ		ΦΥΛΑΚΙΣΗ	
	ΑΓ.	ΚΟΡ.	ΑΓ.	ΚΟΡ.	ΑΓ.	ΚΟΡ.	ΑΓ.	ΚΟΡ.	ΑΓ.	ΚΟΡ.	ΑΓ.	ΚΟΡ.
Ελλάδα	2		11		13	3	3		3		6	1
Αλβανία			5		8				3		4	
Κύπρος					1							
Αγγλία					1							
ΣΥΝΟΛΟ	2		16		23	3	3	3	6		10	1



ΠΡΟΣΑΧΘΕΝΤΕΣ ΣΤΟ ΤΡΙΜΕΛΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ			
ΧΩΡΑ	ΑΘΩΟΙ ΚΑΙ ΠΟΠΔ		ΣΥΝΟΛΟ
	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	
Ελλάδα	10	4	14
Αλβανία	5	---	5
ΣΥΝΟΛΟ	15	4	19

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΤΟΠΟΣ ΤΕΛΕΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ		
	ΓΙΑ ΚΟΚ & Παραβ. Ν. 2170/93	ΓΙΑ ΑΛΛΑ 1ΛΕΣ	ΓΙΑ ΑΛΛΑ 3ΛΕΣ
ΑΘΗΝΑ	129	349	21
ΚΟΛΩΝΟΣ	4	24	14
ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ	2	14	
ΚΗΦΙΣΙΑ	8	10	
ΠΕΥΚΗ	9	1	
ΜΑΡΟΥΣΙ	17	7	1
ΧΑΛΑΝΔΡΙ	16	1	
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ	12	3	
ΒΟΥΛΑ	14	3	
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ	10	7	1
ΓΛΥΦΑΔΑ	35	9	2
ΑΛΙΜΟΣ	10	2	
ΚΑΛΛΙΘΕΑ	33	16	
ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ	12	10	1
ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΑ	16	1	
ΑΓ. ΑΝΑΡΓΥΡΟΙ	10	2	1
ΑΙΓΑΛΕΩ	30	24	
ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΑ	3	11	1
ΖΕΦΥΡΙ	6	10	
ΙΛΙΟΝ	10	6	
ΜΕΝΙΔΙ	15	14	2
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	21	18	1
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗ	7	8	2
ΧΑΪΔΑΡΙ	22	10	
ΤΑΥΡΟΣ	1	4	2
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΣ	24	5	
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	29	11	
ΜΕΓΑΡΑ	34	13	

ΑΞΙΟΠΟΙΝΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΙΜΕΛΕΣ			
	ΤΕΛΕΣΘΗΚΑΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ	ΤΕΛΕΣΘΗΚΑΝ ΜΕ ΑΛΛΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Ληστεία (& απόπειρα)	16	33	49
Πρβ. νομοθ. περί όπλων	1	20	21
Πρβ. νομοθ. περί αλλοδαπών		15	15
Εύσταση συμμορίας		13	13
Πρβ. Νόμου περί ναρκωτικών	7	5	12
Πρβ. ΚΟΚ	1	6	7
Διακεκριμένη κλοπή	1	3	4
Ψευδής ανώμοτη κατάθεση - καταμήνυση		3	3
Κλοπή		2	2
Πλαστογραφία		2	2
Ανθρωποκτονία (απόπειρα)™		2	2
Φθορά ξένης ιδιοκτησίας		2	2
Εξύβριση		2	2
Επικίνδυνη σωματική βλάβη		2	2
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>26</b>	<b>110</b>	<b>136</b>

ΑΞΙΟΠΟΙΝΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ			
	ΤΕΛΕΣΘΗΚΑΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ	ΤΕΛΕΣΘΗΚΑΝ ΜΕ ΑΛΛΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Πρβ. ΚΟΚ & Ν. 2170/93	776	80	856
Πρβ. νομοθ. περί αλλοδαπών (Ν. 1975/91, 2910/01)	99	251	350
Κλοπή	167	132	299
Έπαιτεία	116	176	292
Πρβ. Νόμου περί ναρκωτικών (Ν. 1729/87)	67	14	81
Ψευδής ανώμοτη κατάθεση-καταμήνυση	1	47	48
Απόπειρα κλοπής	28	14	42
Ψθορά ξένης ιδιοκτησίας	10	18	28
Πρβ. νομοθ. περί όπλων (Ν. 2168/93)	5	10	15
Ύσταση Συμμορίας	---	13	13
Πλαστογραφία	6	7	13
Απλή σωματική βλάβη	2	8	10
Πρβ. Νόμου για τη βία στα γήπεδα (Ν. 1646/86)	3	6	9
Έπικίνδυνη σωματική βλάβη	5	4	9
Πρβ. Νόμου για την πνευματική ιδιοκτησία (Ν. 2121/93)	2	5	7
Αποδοχή προϊόντων εγκλήματος	1	6	7
Πρβ. Ν. 2734/99	7	0	7
Αντίσταση	1	4	5
Εξύβριση	2	3	5
Έμπρησμός	2	2	4
Βιαιότητα οικιακής ειρήνης	---	4	4
Πρβ. Ν. 456/76	---	4	4
Απειλή	---	3	3
Πρβ. ΒΔ 29/71	2	---	2
Προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας	2	---	2
Πρβ. Ν. 1337/83	---	2	2
Κυκλοφορία παραχαραγμένων νομισμάτων	1	1	2
Άλλες πράξεις από μία φορά	2	7	9
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>1.307</b>	<b>821</b>	<b>2.128</b>



ΗΛΙΚΙΑ ΑΝΗΛΙ- ΚΟΥ	ΑΘΩΩΘΕΝΤΕΣ N 590				ΠΟΠΑ N 29			
	ΑΓΟΡΙΑ N 545		ΚΟΡΙΤΣΙΑ N 45		ΑΓΟΡΙΑ N 27		ΚΟΡΙΤΣΙΑ N 2	
	1ΛΕΣ N 534	3ΛΕΣ N 11	1ΛΕΣ N 42	3 ΛΕΣ N 3	1ΛΕΣ N 27	3ΛΕΣ N 0	1ΛΕΣ N 2	3ΛΕΣ N 0
7	-	-	-	-	-	-	-	-
8	1	-	1	-	-	-	-	-
9	1	-	1	-	1	-	-	-
10	6	-	-	-	1	-	-	-
11	3	-	-	-	1	-	-	-
12	4	-	1	-	1	-	-	-
13	5	-	2	-	1	-	-	-
14	10	-	3	-	2	-	-	-
15	17	1	4	-	1	-	1	-
16	37	1	10 (23,8%)	-	2	-	-	-
17	76	2	4	-	8 (29,6%)	-	1	-
18	172 (32,2%)	1	10 (23,8%)	1	3	-	-	-
19	170 (31,8%)	3	2	1	3	-	-	-
20	22	1	1	-	2	-	-	-
21	7	1	2	1	1	-	-	-
Σύνω των 21	3	1	1	-	-	-	-	-

## ✓ ΑΞΙΟΠΟΙΝΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΟΥ ΤΕΛΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΚΟΡΙΤΣΙΑ

Τα κορίτσια τελούν συνήθως:

Επαιτεία: συναντάται 93 φορές.

Πρβ. νομοθ περί αλλοδαπών: 85.

Κλοπές: 33.

Παραβάσεις ΚΟΚ: 11.

Ψευδή ανώμοτη κατάθεση: 10.

Απόπειρα κλοπής: 9.

Παράβαση νόμου περί ναρκωτικών: 7.

Παραβάσεις νομοθ. για τα εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα (Ν. 2734/99): 2.

Άλλες πράξεις συναντώνται από μία (1) φορά όπως εξύβριση, πλαστογραφία κ.λπ.

ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ - ΦΥΛΟ ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΘΕΝΤΩΝ

✓ ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

ΧΩΡΑ	ΦΥΛΟ		ΣΥΝΟΛΟ
	ΑΓ.	ΚΟΡ.	
Ελλάδα	862	52	914
Αλβανία	452	87	539
Ιράκ	70	4	74
Βουλγαρία	6	35	41
Καζακιστάν	45	---	45
Ρωσία -			
Γεωργία	27	2	29
Σερβία	13	8	21
Αφγανιστάν	7	---	7
Ρουμανία	6	1	7
Πολωνία	5	---	5
Άλλ. Χώρες	7	3	10
ΣΥΝΟΛΟ	1500	192	1692

ΤΡΙΜΕΛΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

ΧΩΡΑ	ΦΥΛΟ		ΣΥΝΟΛΟ
	ΑΓ.	ΚΟΡ.	
Ελλάδα	38	4	42
Αλβανία	20		20
Κύπρος	1		1
Αγγλία	1		1
ΣΥΝΟΛΟ	58	4	64

ΕΙΔΟΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ	ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ		ΣΥΝΟΛΟ
	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	ΤΡΙΜΕΛΕΣ	
Καταδικαστικές	1821	39	1860
Αθωωτικές	1151	14	1165
ΠΟΠΔ	31	1	32
Αναβλητικές	675	30	705
Λοιπές	133	47	180
ΣΥΝΟΛΟ	3811	131	3942

**ΗΛΙΚΙΑ – ΦΥΛΟ ΠΡΟΣΑΧΘΕΝΤΩΝ ΣΤΟ ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ ΚΑΙ  
ΣΤΟ ΤΡΙΜΕΛΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΗΛΙΚΩΝ**

ΗΛΙΚΙΑ ΑΝΗΛΙΚΟΥ	ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΘΕΝΤΕΣ N 1510		ΑΘΩΩΘΕΝΤΕΣ ΠΟΠΔ N 251		ΣΥΝΟΛΟ
	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	
8	1	---	---	---	1
9	8	---	---	---	8
10	4	---	2	---	6
11	20	2	---	1	23
12	11	2	2	2	17
13	29	7	4	---	40
14	60	17	4	---	81
15	71	9	6	1	87
16	138	20	22	2	182
17	313	23	42	---	378
18	490	27	101	---	618
19	197	3	50	2	252
20	42	2	7	1	52
21 και άνω	13	1	2	---	16
ΣΥΝΟΛΟ	1397	113	242	9	1761

<b>ΑΞΙΟΠΟΙΝΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΗΛΙΚΩΝ</b>			
	<b>ΤΕΛΕΣΘΗΚΑΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ</b>	<b>ΤΕΛΕΣΘΗΚΑΝ ΜΕ ΑΛΛΕΣ</b>	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>
Πρβ. ΚΟΚ & Ν. 2170/93	1231	64	1295
Κλοπή	183	102	285
Πρβ. νομοθ. περί αλλοδαπών (Ν. 1975/91, 2910/01)	86	57	143
Πρβ. Νόμου περί ναρκωτικών (Ν.1729/87)	62	12	74
Απόπειρα κλοπής	33	32	65
Επαιτεία	47	16	63
Ψευδής ανώμοτη κατάθεση- καταμήνυση- αναφορά	8	27	35
Φθορά ξένης ιδιοκτησίας	3	22	25
Πρβ.Νόμου για την πνευματική ιδιοκτησία (Ν. 2121/93)	19	2	21
Πρβ. νομοθ. περί όπλων (Ν. 2168/93)	6	8	14
Απλή (και όλως ελαφριά) σωματική βλάβη	3	10	13
Πρβ.Ν. 2734/99	11	2	13
Επικίνδυνη σωματική βλάβη	5	5	10
Αποδοχή προϊόντων εγκλήματος	3	5	8
Πλαστογραφία	6	1	7
Εξύβριση	1	6	7
Ληστεία	6	---	6
Σύσταση Συμμορίας	---	5	5
Λαθρεμπορία κ.λπ	5	---	5
Πρβ. Νόμου για τη βία στα γήπεδα (Ν. 1646/86)	1	3	4
Εμπρησμός	2	2	4
Αντίσταση	2	1	3
Απόπειρα απλής σωματικής βλάβης	2	---	2
Κυκλοφορία παραχαραγμένων νομισμάτων	1	1	2
Απόπειρα επικίνδυνης σωματικής βλάβης	---	2	2
Πρβ. Ν. 1599/86	---	2	2
Άλλες πράξεις από μία φορά	6	7	13
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>1732</b>	<b>394</b>	<b>2126</b>

**ΑΞΙΟΠΟΙΝΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ / ΤΡΙΜΕΛΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΗΛΙΚΩΝ**

	ΤΕΛΕΣΘΗΚΑΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ	ΤΕΛΕΣΘΗΚΑΝ ΜΕ ΑΛΛΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Ληστεία	7	13	20
Πρβ. νομοθ. περί όπλων	---	14	14
Πρβ. Νόμου περί ναρκωτικών	12	1	13
Κλοπή	---	7	7
Πρβ. ΚΟΚ	---	6	6
Πρβ. νομοθ. περί αλλοδαπών	---	5	5
Ανθρωποκτονία	---	4	4
Αρπαγή	---	4	4
Επικίνδυνη σωματική βλάβη	---	3	3
Βιασμός	1	1	2
Εγκληματική οργάνωση	---	2	2
Εκβίαση	---	2	2
Απόπειρα ληστείας	---	1	1
Βαρεία σωματική βλάβη	---	1	1
Εμπρησμός	1	---	1
Αποπλάνηση	---	1	1
Αποπλάνηση παιδιού κάτω των 10 ετών	1	---	1
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>22</b>	<b>65</b>	<b>87</b>

ΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΟΡΟΙ – ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

ΚΥΡΙΟ ΜΕΤΡΟ	ΕΠΙΠΛΗΞΗ	ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΓΟΝΕΩΝ	ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ
<b>ΠΡΟΣ - ΠΡΟΣΘΕΤΟ ΜΕΤΡΟ</b>			
Πρόγραμμα απεξάρτησης	1		14
Ψυχολογικό πρόγραμμα		1	5
Χορείο-Εκπαίδευση		5	4
Εργασία			5
Πιστοποίηση στην οικία		2	5
Πυγμαλίων			
Παρότρηση συναναστροφών		1	
Παρότρηση παρακολούθησης γώνων	1	1	
Ανάθεση πινακίδων		1	3
<b>ΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ</b>			2
<b>ΥΝΔΙΑΛΛΑΓΗ</b>		1	3
<b>ΡΗΜΑΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ</b>	1		
<b>ΠΙΛΟΞΕΝΙΑ ΣΕ ΙΔΡΥΜΑ</b>			1
Συνδυασμός δύο μέτρων-όρων		2	1
Συνδυασμός τριών μέτρων-όρων		1	2



ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΤΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΘΕΝΤΩΝ				
	Για πρβ. ΚΟΚ N 1227	Για κλοπές 1 μέλους N 305	Για άλλα 1μελούς N 327	Για άλλα 3μελούς N 46	ΑΛΛΟΔΑ ΠΩΝ N 556
Αγ. Ανάργυροι	9	2	---	---	---
Αμαρούσιο	12	1	2	3	2
Αθήνα (κέντρο)	222	118	182	22	300
Αιγάλεω	29	7	6	---	11
Αγ. Δημήτριος-Δάφνη	23	3	8	2	7
Αγία Βαρβάρα-Άνω Λιόσια	77	23	14	2	13
Αργυρούπολη	10	1	2	---	---
Ασπρόπυργος	75	18	9	5	29
Βάρη-Βούλα-Βουλιαγμένη	21	---	5	---	7
Γέρακας-Κορωπί- Μαρκόπουλο	59	5	2	---	7
Γλυφάδα	30	2	2	---	4
Ελευσίνα	60	13	5	---	20
Ζεφύρι	15	14	1	3	---
Ηλιούπολη-Καρέας	33	2	3	---	8
Ίλιον-Καματερό	41	6	6	---	9
Καλλιθέα-Ταύρος-Μοσχάτο	81	17	11	1	45
Κηφισιά-Άγιος Στέφανος	8	2	3	1	1
Κολωνός	19	4	5	---	7
Μεταμόρφωση-Ν. Ιωνία	19	2	4	---	4
Μέγαρα	67	6	2	---	8
Μενίδι	33	4	8	---	9
Ν. Σμύρνη-Παλαιό Φάληρο	24	3	4	1	11
Ν.Κόσμος	8	5	3	---	4
Νίκαια-Πειραιάς	24	7	12	2	11
Περιστέρι	68	9	8	1	13
Πετρούπολη	18	11	2	2	5
Τεύκη-Ν. Ηράκλειο	18	1	2	---	1
Χαϊδάρι	14	---	1	---	---
Χαλάνδρι-Παπάγου- Αγ. Παρασκευή	66	6	4		5
Ψυχικό-Φιλοθέη	7	---	3	---	---
Ίρωπος-Μαλακάσα	9	1	3	---	4
πόλιτη Αττική	26	6	2	1	8
πόλιτη Ελλάδα	2	6	3	---	3

ΠΟΙΝΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ	ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ		ΣΥΝΟΛΟ
	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	ΤΡΙΜΕΛΕΣ	
ΠΙΠΛΗΞΗ	217	---	217
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΓΟΝΕΩΝ	830	1	831
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΠΗΡ. ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ (και ΕΝΤΑΤΙΚΗ)	178	23	201
Α ΒΟΛΟΥ	28	2	30
ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ-ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ	44	12	56
ΥΠΟΚΛΙΣΗ	102	10	112
ΑΝΕΠΙΜΩΡΗΤΟΣ	516	3	519
ΣΥΝΟΛΟ	1915	51	1966

ΝΕΑ ΜΕΤΡΑ	ΑΥΤΟΤΕΛΩΣ	ΜΕ ΑΛΛΑ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΝΤΑΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	7	5	12
ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ	---	2	2
ΣΥΝΔΙΑΛΛΑΓΗ	2	4	6
ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ	---	1	1
ΣΥΝΟΛΟ	9	12	21

ΑΡΧΕΙΑ ΥΑΚΙΣΗΣ	ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ							ΣΥΝΟΛΟ
	ΕΛΛΑΔΑ		ΑΛΒΑΝΙΑ		ΡΩΣΙΑ	ΝΙΓΗΡΙΑ ΚΛΠ	ΙΡΑΚ ΚΛΠ	
	1ΛΕΣ	3ΛΕΣ	1ΛΕΣ	3ΛΕΣ	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	ΤΡΙΜΕΛΕΣ	
ΗΜΕΡΕΣ	48		4		10			62
ΗΜΕΡΕΣ			1			1		2
ΗΜΕΡΕΣ	2		1		1			4
ΗΜΕΡΕΣ	2		2					4
ΗΜΕΡΕΣ	1*							1
ΗΜΕΡΕΣ	2				1			3
ΜΗΝΕΣ			3		1*			4
ΜΗΝΕΣ & ΗΜΕΡΕΣ			1					1
ΜΗΝΕΣ	1		1					2
ΜΗΝΕΣ & ΗΜΕΡΕΣ	1							1
ΜΗΝΕΣ						1		1
ΜΗΝΕΣ & ΗΜΕΡΕΣ			1					1
ΜΗΝΕΣ	3		1					4
ΜΗΝΕΣ	1							1
ΜΗΝΕΣ	2		1					3
ΜΗΝΕΣ		1						1
ΜΗΝΕΣ			1*	1		1		3
ΜΗΝΕΣ			1					1
ΜΗΝΕΣ		1						1
ΜΗΝΕΣ			1					1
ΜΗΝΕΣ			2					2
ΜΗΝΕΣ			1				2	3
ΜΗΝΕΣ		1+2*	1					4
ΜΗΝΕΣ		1						1
ΜΗΝΕΣ				1				1
ΜΗΝΕΣ	63	6	23	2	13	3	2	
ΜΗΝΕΣ	69		25		13	3	2	112

\* κορίτσια

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΤΟΠΟΣ ΤΕΛΕΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ			
	Για πρβ. ΚΟΚ N 1274	Για κλοπές 1 μέλους N 274	Για άλλα 1μελούς N 333	Για άλλα 3μελούς N 39
Αγ. Ανάργυροι	13	6	---	---
Αμαρούσιο	21	2	3	2
Αθήνα (κέντρο)	212	113	200	21
Αιγάλεω	34	7	11	---
Αγ. Δημήτριος-Δάφνη	23	1	7	---
Αγία Βαρβάρα-Άνω Λιόσια	55	11	6	2
Αργυρούπολη	25	2	1	---
Ασπρόπυργος	70	2	4	1
Βάρη-Βούλα-Βουλιαγμένη	27	1	5	---
Γέρακας-Κορωπί-Μαρκόπουλο	52	7	14	---
Γλυφάδα	32	3	6	---
Ελευσίνα	73	9	2	---
Ζεφύρι	22	10	5	5
Ηλιούπολη-Καρέας	28	3	---	---
Ίλιον-Καματερό	41	8	7	1
Καλλιθέα-Ταύρος-Μοσχάτο	88	9	9	1
Κηφισιά-Άγιος Στέφανος	8	---	3	1
Κολωνός	4	5	3	---
Μεταμόρφωση-Ν. Ιωνία	25	3	4	---
Μέγαρα	76	7	2	---
Μενίδι	24	10	13	1
Ν. Σμύρνη-Παλαιό Φάληρο	20	7	5	1
Ν. Κόσμος	6	6	3	---
Νίκαια-Πειραιάς	3	3	1	---
Περιστέρι	75	6	6	1
Πετρούπολη	13	8	2	1
Πεύκη-Ν. Ηράκλειο	22	1	5	---
Χαιδάρι	19	7	2	---
Χαλάνδρι-Παπάγου	83	8	---	---
Αγ. Παρασκευή				
Ψυχικό-Φιλοθέη	10	---	---	---
Ωρωπός-Μαλακάσα	16	2	3	---
Υπόλοιπη Αττική	31	6	1	1
Υπόλοιπη Ελλάδα	23	1	1	---

ΧΡΟΝΟΣ ΕΚΔΙΚΑΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΛΕΣΗ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

ΧΡΟΝΟΣ (ΜΗΝΕΣ)	ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ		ΧΡ (Μ)	ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ		ΧΡ (Μ)	ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	
	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ N 3030	ΤΡΙΜΕΛΕΣ N 49		1ΛΕΣ	3ΛΕΣ		1ΛΕΣ	3ΛΕΣ
0-1	7	---	25	139	1	49	1	2
2	18	---	26	123	---	50	2	---
3	9	1	27	117	1	51	---	---
4	9	---	28	101	1	52	2	2
5	7	---	29	104	1	53	3	---
6	9	---	30	56	---	54	1	---
7	69	---	31	58	---	55	4	---
8	50	1	32	45	2	56	3	---
9	69	1	33	26	1	57	3	---
10	66	1	34	20	2	58	2	1
11	74	3	35	25	---	59	3	1
12	58	---	36	12	---	61	2	---
13	94	3	37	12	---	63	2	1
14	56	4	38	13	1	66	---	1
15	47	3	39	11	---	70	1	---
16	50	---	40	6	1	82	1	---
17	78	2	41	9	---	97	---	1
18	127	1	42	2	3			
19	131	---	43	4	---			
20	227	---	44	2	---			
21	237	1	45	4	1			
22	225	1	46	4	---			
23	190	1	47	5	---			
24	190	2	48	5	---			

ΗΛΙΚΙΑ ΑΝΗΛΙΚΟΥ	ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΘΕΝΤΕΣ N 1510			
	ΑΓΟΡΙΑ N 1397		ΚΟΡΙΤΣΙΑ N 113	
	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ N 1357	ΤΡΙΜΕΛΕΣ N 40	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ N 105	ΤΡΙΜΕΛΕΣ N 8
8	1	---	---	---
9	8	---	---	---
10	4	---	---	---
11	20	---	2	---
12	11	---	2	---
13	29	---	7	---
14	59	1	17	---
15	68	3	8	1
16	133	5	20	---
17	299	14	21	2
18	481	9	23	4
19	193	4	3	---
20	40	2	2	---
21 και άνω	11	2	---	1

ΗΛΙΚΙΑ ΑΝΗΛΙΚΟΥ	ΑΘΩΘΗΕΝΤΕΣ – ΠΟΠΔ Ν 251			
	ΑΓΟΡΙΑ Ν 242		ΚΟΡΙΤΣΙΑ Ν 9	
	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ Ν 239	ΤΡΙΜΕΛΕΣ Ν 3	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ Ν 8	ΤΡΙΜΕΛΕΣ Ν 1
8	---	---	---	---
9	---	---	---	---
10	2	---	---	---
11	---	---	1	---
12	2	---	2	---
13	4	---	---	---
14	4	---	---	---
15	6	---	---	1
16	22	---	2	---
17	42	---	---	---
18	100	1	---	---
19	49	1	2	---
20	7	---	1	---
21 και άνω	1	1	---	---

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΓΛΑΚΙΣΗΣ	ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ							ΣΥΝΟΛΟ
	ΕΛΛΑΔΑ		ΑΛΒΑΝΙΑ		ΡΩΣΙΑ Κ.ΛΠ	ΝΙΓΗΡΙΑ Κ.ΛΠ	ΙΡΑΚ ΚΛΠ	
	1ΛΕΣ	3ΛΕΣ	1ΛΕΣ	3ΛΕΣ	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ	ΤΡΙΜΕΛΕΣ	
ΗΜΕΡΕΣ	48		4		10			
ΗΜΕΡΕΣ			1			1		
ΗΜΕΡΕΣ	2		1		1			
ΗΜΕΡΕΣ	2		2					
ΗΜΕΡΕΣ	1*							
ΗΜΕΡΕΣ	2				1			
ΜΗΝΕΣ			3		1*			
ΜΗΝΕΣ & ΗΜΕΡΕΣ			1					
ΜΗΝΕΣ	1		1					
ΜΗΝΕΣ & ΗΜΕΡΕΣ	1							
ΜΗΝΕΣ						1		
ΜΗΝΕΣ & ΗΜΕΡΕΣ			1					
ΜΗΝΕΣ	3		1					
ΜΗΝΕΣ	1							
ΜΗΝΕΣ	2		1					
ΜΗΝΕΣ		1						
1 ΜΗΝΕΣ			1*	1		1		
ΕΤΟΣ			1					
1 ΜΗΝΕΣ		1						
1 ΜΗΝΕΣ			1					
5 ΜΗΝΕΣ			2					
8 ΜΗΝΕΣ			1				2	
ΕΤΗ		1+2*	1					
ΕΤΗ		1						
ΕΤΗ + 0 ΜΗΝΕΣ				1				

Χρόνος εκδίκασης	ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ N 3079	
	Μονομελές N 3030	Τριμελές N 49
	έως 6 μήνες	59
7 - 12 μήνες	386	6
13 - 18 μήνες	452	13
19 - 24 μήνες	1200	5
25 - 30 μήνες	640	4
31 - 36 μήνες	186	5
37 - 42 μήνες	53	5
άνω των 42 μηνών	54	10



ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΓΙΟΙΝΙΚΟΥ ΣΦΟΡΟΝΙΣΜΟΥ- ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ	ΕΛΛΑΔΑ		ΑΛΒΑΝΙΑ		ΙΡΑΚ		ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ		ΡΩΣΙΑ		ΚΑΖΑΚΙΣΤΑΝ		ΠΟΛΩΝΙΑ		ΣΥΝΟΛΟ
	1ΑΕΣ	3ΑΕΣ	1ΑΕΣ	3ΑΕΣ	1ΑΕΣ	3ΑΕΣ	1ΑΕΣ	3ΑΕΣ	1ΑΕΣ	3ΑΕΣ	1ΑΕΣ	3ΑΕΣ	1ΑΕΣ	3ΑΕΣ	
6-12 ΜΗΝΕΣ	2+1*														3
6 ΜΗΝΕΣ	15		5				1*							1	22
7 ΜΗΝΕΣ			1												1
8 ΜΗΝΕΣ	7		2		1										10
9 ΜΗΝΕΣ									1						1
11 ΜΗΝΕΣ			2												2
12 ΜΗΝΕΣ	2						1*								4
1 ΕΤΟΣ	1				1										1
15 ΜΗΝΕΣ							1								1
18 ΜΗΝΕΣ							1								1
2 ΕΤΗ							1								2
1 ΕΤΟΣ + 15 ΜΗΝΕΣ															1
2 ΕΤΗ+4 ΜΗΝΕΣ		1													1
5 ΕΤΗ															1
7 ΕΤΗ + 11 ΜΗΝΕΣ								2							2
8 ΕΤΗ + 12 ΜΗΝΕΣ									1						1
19 ΕΤΗ + 8 ΜΗΝΕΣ									1						1
20 ΕΤΗ		1													1
ΣΥΝΟΛΟ	28	2	110	7	1	3	2	2	1	1	1	1	1	1	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	30		17		4		2		1		1		1		56

\*kopitota

### ΑΡΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΤΡΟΠΕΣ

	ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ	ΤΡΙΜΕΛΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ
<b>ΑΡΣΕΙΣ</b>	16	---
ΑΠΟΡΡΙΠΤΙΚΕΣ	---	---
ΔΕΚΤΕΣ	16	---
<b>ΜΕΤΑΤΡΟΠΕΣ</b>	17	3
ΑΠΟΡΡΙΠΤΙΚΕΣ	1	---
ΔΕΚΤΕΣ	16	3
➤ Από ποινικό σωφρονισμό σε φυλάκιση	11	3
➤ Από ΙΑΑ Βόλου σε επιμέλεια υπηρεσίας επιμελητών	2	---
➤ Από ΙΑΑ Βόλου σε υπεύθυνη επιμέλεια γονέων	1	---
➤ Από επιμέλεια υπηρεσίας επιμελητών σε ΙΑΑ Βόλου	1	---
➤ Από επιμέλεια υπηρεσίας επιμελητών σε επιμέλεια ιδρύματος	1	---

## ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΚ. ΕΤΟΥΣ 2003-04

Πιν.1 Υπότροποι ανήλικοι βάσει παραβατικών πράξεων

ΕΠΑΙΤΕΙΕΣ / ΠΑΡ. ΕΙΣΟΔΟ 56	ΚΛΟΠΗ/ ΦΘ. ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ 124
ΛΗΣΤΕΙΑ/ ΑΣΚ. ΒΙΑΣ/ ΟΠΛ. 24	ΠΑΡΑΒΑΣΕΙΣ Κ.Ο.Κ. 335
ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ 14	

Πιν.2 Υπότροποι ανήλικοι βάσει αναμορφωτικών μέτρων

ΕΠΠΛΗΞΕΙΣ	82
ΕΠ. ΓΟΝΕΩΝ	326
Ε.Υ.Ε.	80
ΦΥΛΑΚΙΣΗ	22
Ι.Α.Α.Β.	13
ΠΟΙΝ. ΣΩΦΡΟΝ.	28

### ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1<sup>ο</sup> Στον πίνακα 1 οι παραβατικές πράξεις ομαδοποιούνται με κριτήριο την ηθική απαξία της πράξης για λόγους λειτουργικούς και πρακτικούς. Συνεπώς στην κατηγορία ΕΠΑΙΤΕΙΑ περιλαμβάνεται η παράνομη είσοδος, η ψευδής αναφορά στην Αρχή, η εργασία σε αυθαίρετα και η πρόκληση θορύβου. Στην κατηγορία ΚΛΟΠΗ υπάγεται η συντελεσθείσα ή απόπειρα κλοπής, η κατ' επάγγελμα και κατ' εξακολούθηση κλοπή, η φθορά ξένης περιουσίας, η προσφορά πειρατικών μουσικών δίσκων, η αποδοχή προϊόντων εγκλήματος κι η κατοχή πλαστών χαρτονομισμάτων. Στην κατηγορία ΛΗΣΤΕΙΑ υπάγεται η οπλοφορία, οπλοχρησία, η πρόκληση σωματικών βλαβών και η προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας.

2<sup>ο</sup> Προσήχθησαν ορισμένοι ανήλικοι για περισσότερες από μία παραβάσεις οπότε καταμετρήθηκαν με κριτήριο την πιο σοβαρή, π.χ. κλοπή και παράβαση ΚΟΚ μετρήθηκε ως κλοπή.

3<sup>ο</sup> Στον πίνακα 2 θα ακολουθήσει μια πιο διεξοδική κι εμπειρισματομένη ανάλυση των δεδομένων για τα σοβαρότερα αναμορφωτικά μέτρα της ΕΠΕ, φυλάκισης, εισαγωγής στο ΙΑΑΒ και επιβολή ποινικού σφραγισμού π.χ. ηλικία κι εθνικότητα ανηλίκων.

## **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ**

**Πίνακες από παλαιότερη έρευνα  
του Επιμελητηρίου Αθηνών**

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2**  
**Δράστες κατά κατηγορίες αδικημάτων - έφηβοι [13-17]**

ΕΤΟΣ	ΣΩΜΑΤ. ΒΛΑΒΕΣ	% του συν.	% των συμ. βλ.	ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤ.	% του συν.	% των ιδιοκτ.	ΕΙΔ. Π.Ν.	% του συν.	% των ε.π.ν.	ΛΟΙΠΑ ΑΔΙΚ.	% του συν.	% των λοιπών
1971*	214	5,84%	1,84%	975	26,62%	25,50%	2.191	59,81%	1,61%	283	7,73%	4,40%
1972*	218	4,32%	1,71%	1.408	27,93%	21,91%	3.180	63,08%	2,01%	235	4,66%	3,81%
1973	450	7,93%	2,13%	1.119	19,71%	20,57%	3.730	65,70%	2,22%	378	6,66%	3,04%
1974	461	8,37%	2,23%	1.216	22,08%	22,17%	3.590	65,19%	2,05%	240	4,36%	2,47%
1975	462	8,22%	2,08%	1.215	21,62%	21,75%	3.642	64,82%	2,37%	300	5,34%	2,89%
1976	457	6,78%	1,98%	1.221	18,10%	21,94%	4.798	71,13%	2,19%	269	3,99%	2,51%
1977	477	6,71%	1,90%	1.259	17,72%	21,73%	5.066	71,31%	2,27%	302	4,25%	2,63%
1978	511	6,66%	1,88%	1.143	14,89%	22,06%	5.787	75,40%	2,55%	234	3,05%	2,14%
1979	585	6,34%	2,24%	1.438	15,59%	24,70%	6.923	75,08%	2,65%	275	2,98%	2,56%
1980	612	7,30%	2,37%	1.416	16,89%	25,72%	6.023	71,82%	2,30%	335	3,99%	3,20%
1981	634	7,39%	2,26%	1.324	15,44%	24,04%	6.367	74,26%	2,33%	249	2,90%	2,34%
1982	765	6,37%	2,57%	1.682	14,00%	25,09%	9.219	76,73%	3,16%	349	2,90%	2,95%
1983	699	5,14%	2,52%	1.820	13,39%	25,34%	10.769	79,25%	3,06%	300	2,21%	2,58%
1984	649	5,42%	2,27%	1.502	12,53%	21,74%	9.576	79,91%	3,14%	257	2,14%	2,21%
1985	726	6,45%	2,59%	1.052	9,35%	17,66%	9.266	82,36%	3,96%	206	1,83%	1,84%
μ.δ.	528	6,49%	2,20%	1.319	16,21%	15,65%	6.008	73,84%	2,62%	281	3,45%	2,68%

\* Περιλαμβάνονται μόνο στοιχεία της Χερσφυλακής.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 3**  
Μέτρα και κυρώσεις - έφηβοι

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΠΙΠΛΗΞΗ	ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ		ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	
			ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΠ.	ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ		
1973	5.220	2.307 44,20%	881 16,88%	903 17,30%		
1974	4.317	1853 42,92%	832 19,27%	649 15,03%		
1975	5.760	2.605 45,23%	906 15,73%	1.173 20,36%		
1976	6.187	3.185 51,48%	1.014 16,39%	1.026 16,58%		
1977	5.738	2.768 48,24%	1.118 19,48%	940 16,38%		
1978	5.497	2.382 43,33%	1.219 22,18%	875 15,92%		
1979	4.953	2.096 42,32%	1.240 25,04%	665 13,43%		
1980	5.236	2.238 42,74%	1.251 23,89%	667 12,74%		
1981	5.225	2.212 42,33%	1.066 20,40%	797 15,25%		
1982	6.509	2.808 43,14%	1.333 20,48%	1.088 16,72%		
1983	7.610	3.780 49,67%	1.607 21,12%	972 12,77%		
1984	8.338	4.304 51,62%	1.560 18,71%	1.216 14,58%		
1985	7.206	3.975 55,16%	1.383 19,19%	974 13,52%		
μ.ό.	5.984	2.809 46,93%	1.185 19,81%	919 15,35%		

ΕΤΟΣ	ΚΑΣΤΑΣΤΗΜΑ		ΠΟΙΝΙΚΟΣ		ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΘΕΝΤΕΣ		ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ	
	ΑΓΩΓΗΣ	ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ	ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ	ΜΕΤΡΑ				
1973	131 2,51%	75 1,44%	922 17,66%	1 0,30%				
1974	79 1,83%	59 1,37%	843 19,53%	2 0,79%				
1975	118 2,05%	94 1,63%	863 14,98%	1 0,29%				
1976	110 1,78%	62 1,00%	785 12,69%	5 1,62%				
1977	96 1,67%	57 0,99%	759 13,23%	0 0,00%				
1978	76 1,38%	27 0,49%	911 16,57%	3 1,01%				
1979	23 0,46%	12 0,24%	915 18,47%	2 0,76%				
1980	90 1,72%	9 0,17%	973 18,58%	8 3,33%				
1981	91 1,74%	26 0,50%	1.032 19,75%	0 0,00%				
1982	94 1,44%	35 0,54%	1.149 17,65%	2 0,79%				
1983	69 0,91%	43 0,57%	1.138 14,95%	1 0,48%				
1984	45 0,54%	66 0,79%	1.140 13,67%	7 3,66%				
1985	59 0,82%	70 0,97%	740 10,27%	4 2,38%				
μ.ό.	83 1,39%	49 0,82%	936 15,64%	3 1,06%				

**ΠΙΝΑΚΑΣ 4**  
Οικογενειακό περιβάλλον των εισελθόντων  
στα ιδρύματα αγωγής

ΕΤΟΣ	σύνολο	γονείς			
		ζει με τους γονείς του	διαζευγμένοι εν διαστάσει	άλλο*	
1975	231	158 68,40%	34 14,72%	39 16,88%	
1976	175	116 66,29%	22 12,57%	37 21,14%	
1977	160	110 68,75%	21 13,13%	29 18,13%	
1978	143	85 59,44%	26 18,18%	32 22,38%	
1979	146	89 60,96%	28 19,18%	29 19,86%	
1980	152	92 60,53%	32 21,05%	28 18,42%	
1981	105	62 59,05%	16 15,24%	27 25,71%	
1982	117	77 65,81%	18 15,38%	22 18,80%	
1983	109	68 62,39%	25 22,94%	16 14,68%	
1984	92	52 56,52%	27 29,35%	13 14,13%	
1985	80	42 52,50%	21 26,25%	17 21,25%	
μ.ό.	137	86 62,98%	25 17,88%	26 19,14%	

\* ορφανός, εξάγαμος, εγκαταλειμμένος, κλπ.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 5**  
Εγκλεισθέντες στα ιδρύματα αγωγής - κατά ηλικίες -

ΕΤΟΣ	σύνολο	[παιδιά]	[έφηβοι]	[άνω των 18]
1975	231	39 16,88%	180 77,92%	12 5,19%
1976	175	35 20,00%	128 73,14%	12 6,86%
1977	160	26 16,25%	121 75,63%	13 8,13%
1978	143	23 16,08%	110 76,92%	10 6,99%
1979	146	35 23,97%	104 71,23%	7 4,79%
1980	152	35 23,03%	113 74,34%	4 2,63%
1981	105	15 14,29%	83 79,05%	7 6,67%
1982	117	15 12,82%	96 82,05%	6 5,13%
1983	109	11 10,09%	90 82,57%	8 7,34%
1984	92	10 10,87%	76 82,61%	6 6,52%
1985	80	13 16,25%	63 78,75%	4 5,00%
μ.ό.	137	23 17,02%	106 77,09%	8 5,89%

**ΠΙΝΑΚΑΣ 6**  
**Λόγος εισαγωγής στα ιδρύματα αγωγής**

ΕΤΟΣ	σύνολο	ανύπαρκτη/ ακατάλληλη οικογένεια ή σε ηθικό			κλοπή		αλητεία		άλλος λόγος
		κίνδυνος							
1975	231	42	18,18%	94	40,69%	42	18,18%	53	22,94%
1976	175	58	33,14%	76	43,43%	16	9,14%	25	14,29%
1977	160	47	29,38%	62	38,75%	24	15,00%	27	16,88%
1978	143	41	28,67%	70	48,95%	10	6,99%	22	15,38%
1979	146	43	29,45%	76	52,05%	10	6,85%	17	11,64%
1980	152	40	26,32%	81	53,29%	14	9,21%	17	11,18%
1981	105	30	28,57%	54	51,43%	11	10,48%	10	9,52%
1982	117	26	22,22%	73	62,39%	7	5,98%	11	9,40%
1983	109	24	22,02%	65	59,63%	4	3,67%	16	14,68%
1984	92	23	25,00%	56	60,87%	3	3,26%	10	10,87%
1985	80	21	26,25%	46	57,50%	1	1,25%	12	15,00%
μ.δ.	137	36	26,16%	68	49,87%	13	9,40%	20	14,57%

**ΠΙΝΑΚΑΣ 7**  
**Εισελθόντες στα ιδρύματα αγωγής για κλοπή**  
**- κατά ηλικίες -**

ΕΤΟΣ	σύνολο	[παιδιά]	[έφηβοι]	[άνω των 18]
1975	94	22 23,40%	66 70,21%	6 6,38%
1976	76	17 22,37%	55 72,37%	4 5,26%
1977	62	11 17,74%	45 72,58%	6 9,68%
1978	70	12 17,14%	53 75,71%	5 7,14%
1979	76	17 22,37%	54 71,05%	5 6,58%
1980	81	25 30,86%	53 65,43%	3 3,70%
1981	54	7 12,96%	46 85,19%	1 1,85%
1982	73	8 10,96%	62 84,93%	3 4,11%
1983	65	6 9,23%	53 81,54%	6 9,23%
1984	56	9 16,07%	42 75,00%	5 8,93%
1985	46	7 15,22%	37 80,43%	2 4,35%
μ.δ.	68	13 18,73%	51 75,17%	4 6,11%



**ΠΙΝΑΚΑΣ 8**  
**Λόγος εισαγωγής στα ιδρύματα αγωγής**  
**- κατά φύλο -**

ΕΤΟΣ	ανάπαυση/ακατάλληλη οικογένεια																	
	σύνολο		ή σε ηθικό κίνδυνο				κλοπή				αλιτεία				άλλος λόγος			
	α	θ	α	%	θ	%	α	%	θ	%	α	%	θ	%	α	%	θ	%
1975	149	82	5	3,36%	37	45,12%	90	60,40%	4	4,88%	16	10,74%	26	31,71%	38	25,50%	15	18,29%
1976	119	56	20	16,81%	38	67,86%	74	62,18%	2	3,57%	4	3,36%	12	21,43%	21	17,65%	4	7,14%
1977	108	52	16	14,81%	31	59,62%	61	56,48%	1	1,92%	7	6,48%	17	32,69%	24	22,22%	3	5,77%
1978	101	42	16	15,84%	25	59,52%	67	66,34%	3	7,14%	1	0,99%	9	21,43%	17	16,83%	5	11,90%
1979	106	40	13	12,26%	30	75,00%	72	67,92%	4	10,00%	6	5,66%	4	10,00%	15	14,15%	2	5,00%
1980	111	41	14	12,61%	26	63,41%	80	72,07%	1	2,44%	5	4,50%	9	21,95%	12	10,81%	5	12,20%
1981	73	32	9	12,33%	21	65,63%	52	71,23%	2	6,25%	7	9,59%	4	12,50%	5	6,86%	5	15,63%
1982	90	27	7	7,78%	19	70,37%	72	80,00%	1	3,70%	6	6,67%	1	3,70%	5	5,56%	6	22,22%
1983	76	33	3	3,95%	21	63,64%	65	85,53%	0	0,00%	4	5,26%	10	30,30%	4	5,26%	2	6,06%
1984	68	24	4	5,88%	19	79,17%	53	77,94%	3	12,50%	3	4,41%	0	0,00%	8	11,76%	2	8,33%
1985	51	29	5	9,80%	16	35,17%	35	68,63%	11	37,93%	2	3,92%	0	0,00%	9	17,65%	2	6,90%
μ.δ.	96	42	10	10,65%	26	61,79%	66	68,54%	3	6,99%	6	5,80%	8	20,09%	14	15,02%	5	11,14%

**ΠΙΝΑΚΑΣ 9**  
**Εισελθόντες στα σωφρονιστικά καταστήματα ανηλίκων**  
**για κοινικό σωφρονισμό - κατά ηλικίες -**

ΕΤΟΣ	εισελθόντες	άντα των		
		13-17 ετών	18-20 ετών	20 ετών
1971	91	68 74,73%	20 21,98%	3 3,30%
1972	63	36 57,14%	26 41,27%	1 1,59%
1973	67	31 46,27%	32 47,76%	4 5,97%
1974	56	21 37,50%	35 62,50%	0 0,00%
1975	65	47 72,31%	16 24,62%	2 3,08%
1976	72	54 75,00%	17 23,61%	1 1,39%
1977	43	29 67,44%	10 23,26%	4 9,30%
1978	28	19 67,86%	9 32,14%	0 0,00%
1979	25	19 76,00%	4 16,00%	2 8,00%
1980	31	25 80,65%	5 16,13%	1 3,23%
1981	31	26 83,87%	5 16,13%	0 0,00%
1982	64	54 84,38%	10 15,63%	0 0,00%
1983	46	37 80,43%	9 19,57%	0 0,00%
1984	64	44 68,75%	20 31,25%	0 0,00%
1985	59	38 64,41%	20 33,90%	1 1,69%
μ.δ.	54	37 68,07%	16 29,57%	1 2,36%

## **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ**

**Ατομική καρτέλα και ατομικό δελτίο ανηλίκου**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ**  
**ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΗΛΙΚΩΝ**

Αριθ. Μητρώου \_\_\_\_\_  
» Φακέλλου \_\_\_\_\_

**ΕΠΩΝΥΜΟ (1)** \_\_\_\_\_  
**ΟΝΟΜΑ (1)** \_\_\_\_\_  
» Πατρός \_\_\_\_\_  
» Μητρός \_\_\_\_\_  
Έτος γεννήσεως \_\_\_\_\_  
Τύπος » \_\_\_\_\_  
Θρησκεία \_\_\_\_\_  
Εθνικότης \_\_\_\_\_  
Επάγγελμα \_\_\_\_\_  
Δ/σας κατοικίας \_\_\_\_\_

(1) Να γραφούν με κεφαλαία

**ΑΝΤΙΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ**

ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ						
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΤΕΛΕΣΕΩΣ ΠΡΑΞΕΩΣ			ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ			
Ημέρα	Μήνες	Έτος	Ημέρα	Μήνες	Έτος	Αριθ.
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....

**ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ**

**ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ** .....

**Α. 3453**

ΑΤΟΜΙΚΗ ΚΑΡΤΕΛΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Υπ. Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων του Δικαστηρίου Ανηλίκων  
Κορίνθου.



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ  
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΗΛΙΚΩΝ  
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ

Αριθμ. ....

# ΑΤΟΜΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

---

ρ. Αρχείου: .....

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ: .....

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ

Αριθ. ....

Δικάσιμη .....

ΑΤΟΜΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

I. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

Όνοματεπώνυμο ..... Όνομα πατέρα .....

Ψευδώνυμο ή πατρώνυμο .....

Ημερομηνία γεννήσεως ..... Τόπος γεννήσεως .....

Πολιτεία ..... Εθνικότητα ..... Επάγγελμα (ιδιότητα) .....

Κατάσταση: Πόλη ..... οδός ..... αριθ. .... Αστυν. Τμήμα .....

Συνοικία .....

II. ΑΝΤΙΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

Πράξη για την οποία κατηγορείται (χαρακτηρισμός) .....

Επίπλοπος και τόπος τέλεσης της πράξης .....

Παράρτημα συνενόχων .....

Παραδέχεται ότι τέλεσε την πράξη .....

Περιγραφή της πράξης από τον ίδιο .....

ΧΕΣΕΙΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ - ΠΩΣ ΑΝΑΤΡΑΦΗΚΕ Ο ΑΝΗΛΙΚΟΣ

ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ωματική υγεία

Ψυχοδιανοητική υγεία

αρακτήρας

ΚΤΑΚΤΑ ΣΟΒΑΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

άνατοι, διάσταση γονέων, πτώχευση, καταστροφές, ανεργία κ.λπ.

## ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Όνομα: ύψος ..... βάρος .....

Μορφές (ασυμμετρίες, τριχωτός):

Άνω και κάτω άκρα (ολικό μήκος, ασυμμετρία): .....

Οργανικές μειονεκτικότητες (μυωπία, βαρηκοΐα, ραχίτιδα, ατροφία, αριστεροχειρία, στραβισμός, τραυλισμός κτλ.).

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά: Στίγματα εκφυλιστικά. Διαστίξεις.

Μορφολογικός τύπος (αθλητικός ή λεπτόσωμος ή πυκνικός ή δισπλαστικός).

## ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

Νοσήματα (λοιμώδη και μη, σπασμοί, γαγγλιακές διηθήσεις, επιληψία, μηνιγγίτιδα, τύφος):

Λευρίτιδα, φυματίωση, αφροδίσια νοσήματα, τραυματισμοί, άλλα σοβαρά νοσήματα.

Όραση:

Αλκοολισμός, χρήση νικοτίνης ή άλλων τοξικών ουσιών:

Γενετήσιο ένστικτο (αυνανισμός, γενετήσιες σχέσεις, διαστροφές):

Μερίδια για κορίτσια: (παρθενικός υμένας, μηνιαία ρύση, τοκετοί, αποβολές, εκτρώσεις).

Πρόγραμμα ιατρικής εξέτασης:

Ενδιαφέροντα του ανηλικού (είδος ψυχαγωγίας, αναγνώσματα, αθλητισμός, κινηματογράφος).

Θρησκευτικό συναίσθημα:

Χαρακτήρας (κοινωνικός, εργατικός, φιλότιμος, ευέξαπτος, εγωίστης, φιλόδοξος, επιπόλαιος, ευφάνταστος κτλ.).

#### ΥΙ. ΒΑΘΜΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

##### ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

Τάξη και Σχολείο (ημερήσιο ή νυκτερινό, δημόσιο ή ιδιωτικό):

Φοίτηση στο σχολείο (τακτική ή όχι επιτυχής ή όχι και γιατί):

Σε ποιά ηλικία άρχισε η στοιχειώδης εκπαίδευση και σε ποία τελείωσε;

Επίδοση κατά τη σχολική περίοδο:



## ΥΙΙ. ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΑΝΤΙΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

### ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΕ ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ημερομηνία εισαγωγής και αιτία:

Ποιός ζήτησε την εισαγωγή του;

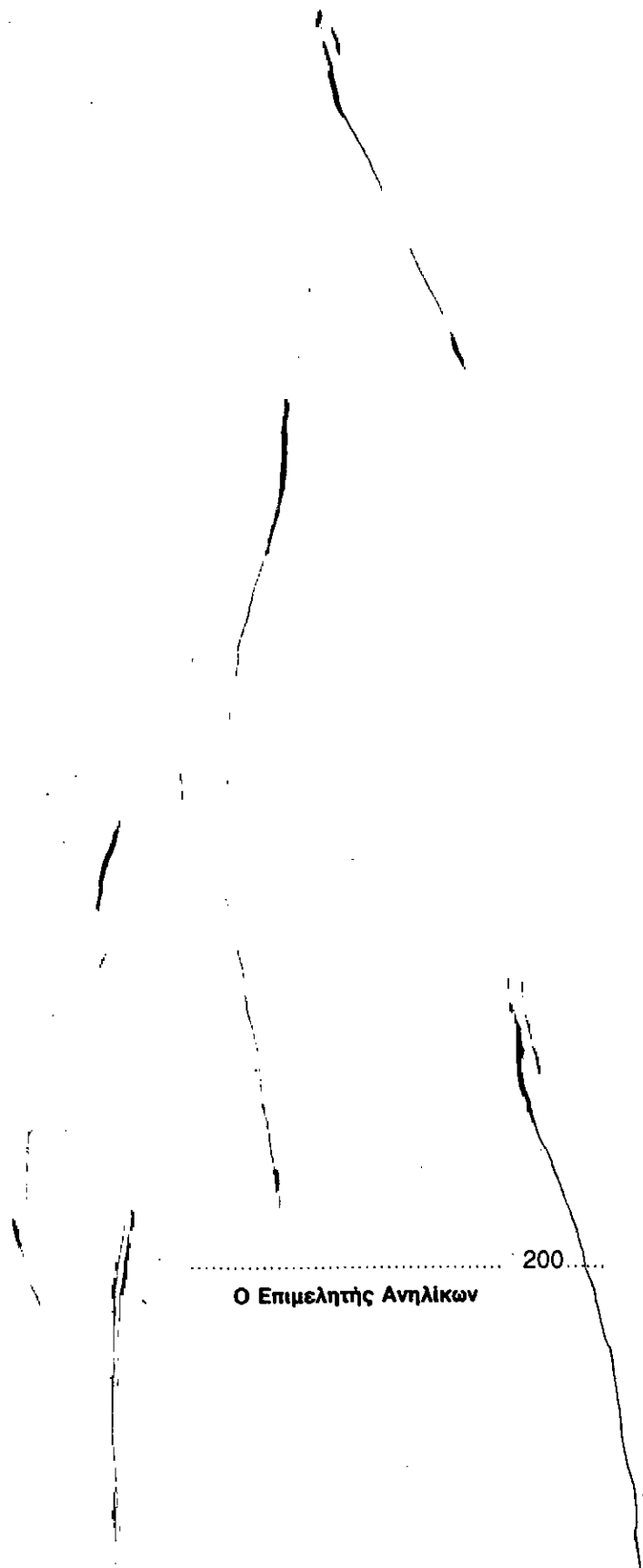
Ημερομηνία εξόδου του ανηλίκου και αποκατάστασής του (να σημειωθεί αν αποδόθηκε στους γονείς του και αν αποκαταστάθηκε επαγγελματικά με δοκιμαστική άδεια ή οριστική απόλυση.

Συμπεριφορά ανηλίκου μετά την έξοδό του από το αναμορφωτικό κατάστημα.

### ΑΛΛΟ ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ ΠΟΥ ΙΣΩΣ ΛΗΦΘΗΚΕ

### ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ Η' ΑΛΛΗ ΚΑΤΑΔΙΚΗ

Ποιός ο χρόνος παραμονής του ανηλίκου σε Σωφρονιστικό κατάστημα και ποία η μετασωφρονιστική του συμπεριφορά.



200

Ο Επιμελητής Ανηλίκων

XI. ΕΞΕΛΙΞΗ



ΑΝΩΤΑΤΟ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΠΑΤΡΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ  
ΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πύλη Πάτρας

Πάτρα

Τηλεφωνικές : Αλέκα Λυκούδη

Τηλέφωνο: 2610369126

2610369174

Βαθμός Ασφαλείας

Πάτρα 9-11-2005

Αριθμ.Πρωτ. 2350

ΠΡΟΣ: Οιονδήποτε αφορά

Α:

Παρακαλούμε να διευκολύνετε τις **Μαρκουλάκη Ευτυχία, Κούρτη Κυριακή και**  
**Μυρτιάδα Μαριάνθη**, σπουδάστριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας της Σ.Ε.Υ.Π.,  
Ε.Ι. Πάτρας στην διεξαγωγή της Πτυχιακής τους Εργασίας με Θέμα:  
«**Βιολιότητα ανηλίκων και πως αντιμετωπίζεται από την πολιτεία**».  
Ο υπεύθυνος της ανωτέρω εργασίας είναι η κ. Νομικού Αντωνία, Καθηγήτρια  
Επιστημολογικών του Τμήματός μας.



Προϊσταμένη Γραμματείας Τμήματος

Μαρία Χαραλαμποπούλου  
Διόικητικός Τ.Ε.Ι.

